Bitik Adam

onokl Edebiyat

Giovanni Papini

Çeviri: Sinem Carnabuci

BİTİK ADAM

Giovanni Papini

MonoKL Edebiyat

Yapıtın Özgün Adı: *Un Uomo Finito*
Bitik Adam

Firenze: Libreria della Voce, 1913
©Eredi Papini
© Monokl Yayınları, 2012

Sertifika Numarası: 22834

ISBN: 978-605-5159-44-3

Birinci Basım: 2016 Haziran
İtalyancadan Çeviri: Sinem Carnabuci
Editör: Rasim Emirosmanoğlu
Düzelti: Ayşegül Ergül Aslan
Kapak Tasarım: David A. Gee
Baskı Hazırlık: MonoKL

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
Haramidere - İstanbul
Sertifika Numarası: 12027
Tel: 0212 412 17 77

MonoKL Yayınları
Uğur Mumcu Mah. Serçe Sok. No: 33 D: 3
Kartal - İstanbul
e-posta: editor@monokl.net
www.monoklkitap.com

BİTİK ADAM

Giovanni Papini

İtalyancadan Çeviren:
Sinem Carnabuci

Monokl
Edebiyat

Giovanni Papini (1881-1956), Giovanni Papini, özellikle babasının dinsizlikle kurduğu ilişkinin gölgesinde doğdu. Hoyrat, yalnız ve içe dönük bir çocukluğun ardından yaşam boyu sürdüreceği isyankâr ve mücadeleci tavra büründü. Dinin tüm biçimlerine, kiliseye bağlılığa ve kulluğun her türüne karşı büyük bir hoşnutsuzluk sergiledi. Ölene dek bütün kültürleri içerecek bir ansiklopedi yazma fikrine takıntılı kaldı. 1903'te Giuseppe Prezzolini ile birlikte *Il Leonardo* Dergisi'ni kurdu ve aynı yıl Enciro Corradi'nin grubuna *Il Regno*'nun eş editörü olarak katıldı. Aynı yıllarda ardı ardına öyküler yayımlamaya başladı. Öykü kitaplarını takiben Kant, Hegel, Comte, Spencer, Nietzsche ile düşüncenin yok oluşu üzerine etkili bir polemiğe girişti. Fütürizm ile de yakın bağlar kuran Papini, zamanının isyankâr ve özgürlükçü edebiyat gruplarıyla da her zaman ilişki içinde oldu. Sonraları başka dergilerin kuruluşlarında da yer aldı. 1912'de öykülerinin yanı sıra en iyi bilinen yapıtı olan *Un uomo finito* (*Bitik Adam*) yayımladı. 1921'de yeniden bulduğunu ilan ettiği Katolisizm'e döndü ve *İsa'nın Yaşamı*'nı yayımladı. Faşizmle kurduğu yakın ilişki nedeniyle sert eleştirilere ve istemli bir unutturmaya konu olmuştur.

Papini tüm hayatını, derin, ince ve trajik bir karanlık, huzursuzluk içerisinde ruh ve madde, doğa ve insan arasındaki uyumu bulmaya adamıştır. Ona düzyazının Dante'si demişler, onu İtalya'nın Poe'su olarak çağırmışlardır...

Yazarın MonoKL'daki diğer kitapları – *Düşsel Konçerto Cilt I* (2012), – *Düşsel Konçerto Cilt II* (2015).

İÇİNDEKİLER

Andante

I	Yırtık Resim	11
II	Yüzlerce Kitap	16
III	Milyonlarca Kitap	21
IV	Her Şeyden Hiçbir Şeye	25
V	Zafer Takı	39
VI	Yoksulluk	43
VII	Benim Kırsalım	48

Appassionato

VIII	Kötülüğün Keşfi	55
IX	Başkaları	60
X	O	67
XI	Birliğin Keşfi	74
XII	Ben Dünyayım	78
XIII	Hiçbir Şey Doğru Değil – Her Şey Serbest	82
XIV	Yeni Coşku	86

Tempestoso

XV	Gece Söylevi	93
XVI	Davanzati Palas	101
XVII	Çıkış	105
XVIII	Gerçeklikten Kaçış	110
XIX	Ölü Kardeşler	117
XX	Küçük Canlılar	124
XXI	Ben ve Aşk	129

Solenne

XXII	Misyon	139
XXIII	Kusursuz	148
XXIV	Zekâ	153
XXV	Dies Irae	158
XXVI	Yapmak!	167
XXVII	Yeni Dünyaya Doğru	173
XXVIII	Tanrısallığın Fethi	177

Lentissimo

XXIX	İniş	187
XXXI	Yalnızca Kendimi Suçluyorum	190
XXXII	Utanç Verici Günler	194
XXXIII	Ne İstiyorsunuz Benden?	197
XXXIV	Şöhret	199
XXXV	Peki Ya...	202
XXXVI	Ben Bir Ahmağım!	205
XXXVII	Ve Bir Cahil	208
XXXVIII	İnsanları Tanımıyorum	212
XXXIX	İlham	216
XL	Borçlarım	218
XLI	Soytarı	222
XLII	Bir Parça Kesinlik...	226
XLIII	Kötülük İstiyorum!	230
XLIV	Bedenin Sonu	232

Allegretto

XLV	Ölüm	239
XLVI	Tam Da Bu Yüzden!	242
XLVII	Dünyaya Dönüş	248
XLVIII	Ben Kimim	256
XLIX	Üslup Açıklaması	261
L	Ben Bitik Değilim!	265
LI	Yeni Nesle	268

Sen göçüp gitmedin, lakin yittin
Elbette ağlarsın, ey can kuşu.
Dante

ANDANTE*

Tüm hayatını yalnız ve yabanıl geçirdi.
Ariosto

* Allegro ile adacyo arası ağır bir tempoda -(ç.n.).

I

YIRTIK RESİM

Ben hiç çocuk olmadım. Çocukluğum olmadı.

Çocuksu esrimenin sıcak ve güneşli günleri; saflığın engin huzuru; evrenin gündelik keşfindeki sürprizler: Nedir bunlar? Bilmiyor ya da anımsamıyorum. Sonradan kitaplardan öğrendim bunları; şimdi ise gençlere bakarak tahminde bulunuyorum. Bu duyguları ilk kez, yirmi yaşından sonra, birkaç mutlu ateşkes ya da boş vermişlik ânında hissettim ve yaşadım. Çocukluk aşktır, neşedir, kaygısızlıktır ancak ben geçmişteki kendimi *hep* ayrık, mahzun, düşünceli görüyorum.

Çocukluğumdan beri kendimi, nedendir bilmem, korkunç derecede yalnız ve farklı hissettim. Bizimkilerin yoksulluğundan mıdır, yoksa başkaları gibi doğmamış olduğumdan mıdır acaba? Bilmiyorum. Tek hatırladığım, genç bir teyzenin bana altı yedi yaşlarımdayken *ihtiyar* adını takmış ve bütün akrabalarımın bunu kabullenmiş olduğu. Gerçekten de çoğu zaman ciddi ve çatık kaşlıydım. Başka çocuklarla dahi çok az konuşurdum; iltifatlardan sıkılır, yalakalıklardan rahatsız olurdum ve en güzel çağdaki arkadaşların dizginsiz gürültü patırtısına minicik, yoksul ve karanlık evimizin en korunaklı köşelerindeki yalnızlığı yeğlerdim. Kısacası şapkalı hanımların "huysuz çocuk", saçları açık kadınların da "kara kurbağası" adını verdiği türde biriydim.

Haklıydılar, herkese korkunç derecede sevimsiz geliyor olmalıydım ve öyleydim de. Beni her zamankinden daha ürkek, daha hüzünlü, daha somurtkan kılan bu soğukluğu etrafımda çok net hissettiğimi hatırlıyorum.

Kazara diğer çocuklarla birlikte olduğum zamanlarda onların oyunlarına neredeyse hiç katılmazdım. Kenarda durmaktan, yargıcımsı ve düşmanca yeşil ve ciddi gözlerimle onlara bakmaktan hoşlanırdım. Kıskançlıktan değildi: O anlarda içimde hissettiğim daha çok bir küçümsemeydi. İnsanlarla aramdaki savaş o zamanlarda başlamıştı. Ben onlardan kaçardım, onlar da beni umursamazdı; ben onları sevmezdim, onlar da benden nefret ederdi. Dışarıda, parklarda kimisi beni kovar, kimisi de arkamdan gülerdi; okulda kıvırcık saçlarımdan çekerler ya da beni öğretmenlere şikâyet ederlerdi; köyde, dedemin villasında bile, hiç kimseye hiçbir şey yapmamış olmama rağmen çiftçi çocukları sanki başka bir ırktan olduğumu hissederlermişçesine, beni taşa tutarlardı. Akrabalarım gerçekten mecbur kaldıklarında, fazlaca uygunsuz kaçan bir taraflılığı başkalarının önünde sergilememek adına, beni davet eder ya da saçımı okşarlardı; ama ben bu yapmacık ve zoraki davranışları çok net fark ederdim ve saklanır, susar, onların her sözüne kaba ve sert yanıtlar verirdim.

Hepsinden öte, yüreğime kazınan bir anı var: Dedemin evinde geçen kasım ya da aralık ayının rutubetli pazar akşamları, tunç rengi büyük gaz lambasının ışığı altında, üzerinde bir çorba kâsesine konmuş sıcak şarap ve bir tepsi kavrulmuş kestanenin bulunduğu masanın etrafında kırmızı yüzleriyle oturan –dayılar, yengeler, amcalar, kalabalık kuzenler ve kuzinler– bütün aile.

Ailenin akça pakça ve şakacı yaşlı reisi ateşin yanında içip gülerdi. Yarısı çoktan yumuşak külle hafifçe örtülmüş odunlar

çıtırdardı; bardaklar tabaklara çarpardı; dindar geçinen bilgiç teyzeler ve halalar haftanın olayları ve rezaletleri hakkında ciyak ciyak konuşurlardı; çocuklar babaların içtiği puroların koyu mavi dumanı altında gülüşür ve bağrışıp çağrışırlardı. Bütün bu ucuz ve aptalca eğlencenin uğultusu ruhuma ve başıma kötü gelirdi. Orada, içeride kendimi yabancı ve herkesten çok uzak hissederdim. Fırsatını yakaladığımda gizlice kapıdan çıkar, dikkatli adımlarla rutubetli duvara yaslana yaslana beni evin çıkışına götüren uzun ve karanlık koridorda ilerlerdim. Ve orada küçük yalnız kalbimin şiddetle çarptığını duyardım, sanki herhangi bir kötülük yapmak, ihanette bulunmak üzereymişim gibi. Girişte üstü açık, küçük bir avluya çıkan camlı bir kapı vardı. Kapıyı hafifçe aralar ve suyun, su birikintileri ve briketlerin üzerinden yorgun ve gönülsüzce, coşkusuzca ve öfkesizce ama hiç bitmeyecek olan bir şeyin ağır ve nefret uyandırıcı inadıyla seke seke aşağıya doğru akışını dinlemeye koyulurdum. Ve karanlıkta yüzüme çarpan soğukla, ıslak gözlerle onu dinlerdim ve eğer olur da kapı aralığından tenime ansızın bir iki damla su sıçrasa, o kaprisli damlalar sanki beni arındırmaya ve beni evlerin, pazar günlerinin dışında başka bir yere davet etmeye gelmişçesine kendimi mutlu hissederdim. Ancak bir ses beni tekrar ışığa, eziyete, eleştirilere çağırırdı. "Ne terbiyesiz çocuk!".

Evet, doğru: Ben çocuk değildim. Dalgın ve somurtkan bir "ihtiyar", bir "kara kurbağası"ydım. O günlerden beri yaşamımın en iyi kısmı kendi içimde olandı. O zamandan beri sevgiden ve neşeden kopuk hâlde inime çekilir, saklanır, ruhumda, yanıp tutuşan düşlerimde, benliğimi evirip çevirdiğim yalnızlığımda ve benliğimle tekrar yaratılmış dünyada kendimi yatıştırırdım. Benim için başka kurtuluş, başka sevinç yoktu. Diğerleri beni sevmiyordu ve nefret beni yalnızlığa mahkûm etmişti. Yalnızlık beni

daha mutsuz, daha üzgün kılmıştı; mutsuzluk kalbimin kapılarını kapatmış ve zihnimi kışkırtmıştı. Başkalık beni en yakınlarımdan dahi ayırmış ve ayrılık beni gitgide başkalaştırmıştı. Bu yaşam ilkesinden bu yana, teselli ve avuntu istemeyen fakat bizi insanlardan ebediyen uzaklaştıran içsel, yalnız, bencil yaşam alışkanlığını yavaş yavaş oluşturarak kendi kendini sebepsizce tüketen sonsuz ve belirsiz melankolinin keskin tadını, anlamak değilse de, tatmaya başladım. Hayır, ben çocukluğu hiçbir şekilde tanımadım. Çocuk olduğumu kesinlikle hatırlamıyorum. Kendimi hep yabanıl, dalgın, kenarda, sessiz; bir gülümsemeden, içten bir sevinç çığlığından mahrum anımsıyorum. Kendimi ilk resmimdeki gibi solgun ve donuk görüyorum.

Fotoğrafın yarısı kalbin altından yırtılmış. Küçük, pis ve soluk; kâğıdın kenarları siyah, ölülere yapılan çerçeveler gibi. Hülyalı bir çocuk soluk bir yüzle sola doğru bakıyor ve oradan kendisine doğru bakan hiç kimsenin olmadığının farkında. Gözleri mutsuz, biraz çukurlaşmış –iyi çıkmamışlar mı?–, dişlerini göstermemek için hafiften üst üste duran dudaklarla ağzı sıkı sıkıya kapalı. Yegâne güzellik: Denizci yakasının üstüne düşen yumuşak, uzun, kıvırcık bukleler.

Annem orada benim yedi yaşında olduğumu söylüyor. Olabilir. Bu yarın portre benim çocukluğuma dair elimde olan tek kanıttır. Bu size bir çocuğun resmi gibi geliyor mu? Bana bakmayan, kimseye bakmak istemeyen soluk renkli bu küçük hayalet?

O gözlerin, gökyüzünün mavisine bulanmak için yaratılmamış oldukları hemen belli oluyor. Kül rengi, kendiliğinden bulutlu onlar. O yanakların beyaz olduğu, solgun olduğu ve hep beyaz, hep solgun kalacakları kolaylıkla anlaşılıyor. Bu yanaklar ancak yorgunluktan ya da utançtan al al olabilecekler. Sıkı sıkı

kapalı, bilinçli bir biçimde kapatılmış o dudaklar gülmek, konuşmak, dua etmek, bağırmak amaçlı aralanmak için yaratılmamışlar. Onlar, sızlanışların sıkıcı zayıflığına düşmeksizin ıstırap çekecek birisinin kilit vurulmuş dudakları. Çok sonraları öpülecek olan dudaklar.

Bu soluk yarım fotoğrafta o günlerin ölü ruhunu yeniden görüyorum; "kara kurbağası"nın hassas yüzünü; "hırçın"ın çatık kaşını; "ihtiyar"ın derin hüznünü. Bütün o cansız günleri, bitmek bilmez yılları, o içine kapanık hayatı, o nedensiz kederi; başka semalara, başka arkadaşlara duyulan o unutulmaz özlemi tekrar düşündükçe yüreğim burkuluyor.

Hayır, hayır: Bu bir çocuğun resmi değil. Size yeniden söylüyorum, benim çocukluğum olmadı.

II

YÜZLERCE KİTAP

Şu kapkaranlık yalnızlıktan beni kurtaran, çılgıncasına öğrenme isteğim olmuştu. İlk okuma kitabımın gizlerini satırı satırına keşfettiğimden beri [kalın, kara küçük harfler; ahşaba özenle kazılmış oymalar; gaz lambasının ışığında, üzerime giyindiğim her yeri turuncu ve mavi çiçeklerle kaplı pallayla*, yansımaların altındaki siyah saçları önüne dökülmüş hâlde dikiş diken genç ve yalnız annemin yanında geçirdiğim o uzak ve soğuk kış geceleri] okumak, benim için en büyük mutluluk ve en güvendiğim avuntum olmuştu. Ne mavi kadifeden denizci berem ne yeşile dönmüş havuzun kenarlıklarındaki sulu portakallar, ne büyük bir çalımla atların tahta levha üzerinde boş yere tepinmeleri, ne de yanımda duran bir kız çocuğunun koşmaktan soluk soluğa kaldığı için yarı açık duran ağzının üzerimde yarattığı ürperti o yaşlarıma ait net ve duygusal anılarım arasında. Kapağında demir bir karyolanın üzerine diz çökmüş, pişman ve tombul, sanki tıpatıp benim orada heceleyerek okuduğum kafiyeli duayı okuyormuş gibi duran örnek bir erkek çocuğunun bulunduğu ilk ya da ikinci –sarımsı karton ciltli, yıpranmış, basit ve saçma– okul kitabımı çocuksu bir özlemle hâlâ çok net hatırlıyorum oysa. Yeşil sırtı sökülmüş, geniş, büyük, buruşmuş sayfaları nemden sararmış, çoğu sayfası

* Palla: Antik roma giysisi –(ç.n.).

yarısından yırtılmış ya da mürekkep lekesi olmuş fakat açtığımda, zaten bilindik bir mucizenin her daim yeni bir şekilde gözlerimin önüne serileceğinden emin olduğum, doğayla ilgili bir nevi *Binbir Gece Masalları* sayılabilecek o kocaman kitabı ise daha da büyük bir özlemle hatırlıyorum. İçinde, acımasız yuvarlak gözleriyle dev ahtapotlar, Pasifik Denizi'ndeki büyük yelkenli gemileri kollarıyla kavramak için denizden fırlıyor; uzun boylu, gür saçlı bir genç, bir dağın tepesinde diz çökmüş, heybetli gölgesini karanlık Alman gökyüzünün üzerine salıyor; yüksek gökyüzünden süzülen ince bir ışık hüzmesinin altında, o derinlik sessizliğinden tamamıyla ürkmüş küçük bir şövalye dar ve karanlık bir İspanyol vadisinin dimdik ve yüksek yamaçlarının arasından ilerliyor; üzerinde sadece beline bağlı bir paçavra bulunan afallamış bir Çinli demiurgos* bir elinde keski öbür elinde çekiç tutarak yerden biten dikitlerle dolu sık bir ormanın karmaşası ortasında dünyanın ince işçiliğini tamamlıyor; kürklü post giymiş gururlu bir kâşif beyaz, ıssız, öfkeli Kutup Denizi'nin tam karşısındaki yüksek bir burnun zirvesine, rüzgârdan savrulan büyük, siyah bir bayrak dikiyordu... Ve sararmış sayfaları çevirirken, bir anda Polinezya yerlilerinin şaşkın suratları, hafif sallar misali denizin üstüne yerleştirilmiş mercan adaları, mürekkep karası gökyüzünün sonsuz dehşeti içinde sarı sarı parlayan uğursuz kuyruklu yıldızlar ve devasa sürüngenlerin muhteşem iskeletleri çıkıyordu karşıma...

Elime geçen ilk kitaplar arasında, o toz kokusuyla, kılıçların o parıltısıyla, kırmızılı haydutların ve galiplerin at koşturmalarıyla ister istemez coştuğum, Garibaldi'nin** hatıralarını anlatan, anlamadan tekrar tekrar okuduğum berbat bir kitap hatırlıyorum.

---

* Usta işçi, Platon'un evren bilgisini serilmediği Timaios diyaloğunda fiziksel ya da maddi dünyayı biçim veren düzenleyici tanrı ya da tanrısal güç -(ç.n.).

** Giuseppe Garibaldi (1807-1882): İtalya Devleti'nin kurulmasına öncülük eden kahraman, askerleriyle beraber kırmızı gömlek giyer ve bu şekilde tanınırdı -(ç.n.).

Kafamda kesin bir fikir yoktu, ne İtalya ne de savaşla ilgili bir şey biliyordum. Yine de kendimi rahatlatmak için boş sayfaya generalin sakallı suratını çiziyor ve sanki o yanımdaymış, canlıymış gibi hissediyordum.

Ama hayatımdaki en kutsal anlarından bir tanesi evdeki kütüphane üzerinde her hakka sahip olduğum andı. Babamın kitaplığı köy usulü hasır bir küfenin içinde duran aşağı yukarı yüz kadar kitaptan oluşuyordu. Bu küfe, evin çatıya bakan uç bir köşesinde bulunan –ilk düşlerimin gerçek Elhamra'sı–, içerisinde yakılacak odunlardan, atılmış eski giysilere, fare kapanlarından, serçe kafeslerine, milli muhafızlara ait bir tüfekten ve üzerinde 60'lardan kalma bir nişan takılı güve yemiş eski kırmızı bir Garibaldi gömleğine dek her şeyin bulunduğu, saklı bir odacıkta duruyordu.

Her gün boş zamanlarımda kendimi oraya kapatır ve unutulmuş kitapları şaşkınlık içinde ve özenle teker teker çekip çıkartırdım. Ciltleri birbirinden ayrılmış, çözülmüş, üzerilerinde zamanla yağ lekeleri oluşmuş, güvercin, sinek pisliklerinden perişan hâle gelmiş, tamamen yırtılmış ve kırışmış olmalarına rağmen bana sürprizler, harikalar ve vaatler sunacak kadar cömerttiler! Sürekli okur, gizemleri çözer, ama her zaman anlamazdım; yorulur, tekrar dener, sonra hepsini boş verirdim fakat o şiir, macera ve tarih dünyalarına her daim sabırsız bir merakla kıvranır hâlde yanaşır yanaşmaz bir cümle ya da bir figür bakir zihnimde bir anlığına şimşekler çaktırırdı.

Sadece okumakla kalmazdım: Hayal eder, tekrar tekrar düşünür, kafamda yeniden canlandırır, tahminlerde bulunurdum. Bütün o kitapların benim için bir kutsallığı vardı, okuduğum her şeyi çok ciddiye alırdım. Hikâyeyle efsaneyi, gerçekle hayali birbirinden ayırt etmezdim: Basılmış harfler benim gözümde gerçeğin şaşmaz tanıklarıydı.

Benim için gerçeklik okulda, sokakta, evde olan değil, kitaplarda, yaşadığımı daha çok hissettiğim yerde yazandı. Yaz sıcağıyla kavrulan bazı öğle sonraları, Garibaldi'nin meltem esintisiyle havalanan peleriniyle, hayvan sürüleri ve bozkırdaki çarpışmaların arasından dörtnala ilerlediğini görürdüm; kasvetli ve yağmurlu sabahlarda, atların ve Avrupa'daki bütün posta yollarındaki o seslerin arkasından sövüp sayan Alfieri Kontu'nun yanında olurdum; akşamları ise her biri safir mavisi bir kartonla ciltlenmiş, birçok ufak cilde ufacık yazılarla basılmış bir Plutarkhos*'un şanlı karakterleriyle birlikte, etkileyici zafer konuşmaları ya da vatansever kinle tir tir titrerdim.

Ayrıca beni ilk kez derin düşünmeye teşvik eden kitaplardı bunlar. O muhteşem küfenin dibinde, içlerinde Tanrı'nın ve kutsal din biliminin alaşağı edildiği, İncil'den hikâyeler ve Katolik papazlarla dalga geçen beş, altı tane devasa yeşil cilt [rasyonalist biri tarafından yazılmış Voltervari derlemeler] vardı. Bu yüzlerce kitabın içinde bulunan sayısız şey arasında Carducci'nin** *Şeytana Övgü* adlı eseri de vardı ve onu okuduğumdan bu yana o isyankâr meleğe, göklerde ikamet eden haşmetli "İhtiyar"dan hep daha fazla sevgi duymuşumdur. Daha sonra o dinsizlik savunmasının ne kadar ilkel ve tekinsiz olduğunu anladım ama yine de iyisiyle kötüsüyle, *Tanrı'nın varlığına asla inanmayan* bir adam olmamı ona da borçluyum. Vaazlar ve ayinlere gitmeden büyümüş, ateist bir babanın gizlice vaftiz edilmiş oğlu olarak şu "ruhani krizler", "Jouffroy geceleri" ya da "Tanrı'nın ölümünün keşfi" denen şeyleri hiç yaşamadım. Tanrı benim için hiç ölmedi, çünkü zaten ruhumda hiç var olmadı. Birilerinin böyle doğması ve böyle olması da gereklidir ayrıca.

---

* Mestrius Plutarkhus (MS 46-120?): Yunan tarihçi, biyografi ve deneme yazarı –(ç.n.).

** Giousue Carducci (1835-1907): Nobel ödülü alan ilk İtalyan şair ve edebiyat tarihçisi –(ç.n.).

O zamanki, yani her zamanki, zihnimde büyük etki yaratmış başka bir kitap daha var: Rotterdamlı Erasmus'un *Deliliğe Övgü*'sü. İçinde Holbein'ın sert ve esprili küçük çizimleri bulunan İtalyanca bir baskısı vardı evde ve onu kelimelere sığmaz bir keyifle defalarca okumuştum. Sanırım aykırı görüşlere, alışılmadık düşüncelere olan düşkünlüğümü ve insanların budala olmadığı zamanlar kalleş olduğuna dair derin inancımı Erasmus'a borçluyum.

III

MİLYONLARCA KİTAP

Çılgınca ve düzensiz okumalarla geçen birkaç yıldan sonra, evdeki birkaç kitabın ve akrabaların, tanıdıkların zayıf kitaplıklarından ya da harçlıklarımdan biriktirdiğim veya annemden aşırdığım paralarla aldığım ikinci el kitapların bana yetmediğini fark etmiştim. Benden yaşça biraz daha büyük olan bir oğlandan şehirde herkese açık, belirli saatlerde gidebileceğin, istediğin kitabı, en önemlisi, bedava olarak alabileceğin çok büyük ve çok zengin kütüphanelerin bulunduğunu öğrenmiştim. Hemen gitmeye karar vermiştim. Yalnız bir sorun vardı: O cennetlere girebilmek için en az on altı yaşında olmak gerekiyordu. Yaşıma göre oldukça uzun boylu olsam da daha on iki on üç yaşlarındaydım. Bir Temmuz sabahı denemeye karar vermiştim. Bana çok geniş ve gösterişli görünen kocaman bir merdivenden korka korka çıkmıştım. Birkaç dakika tereddüt ettikten ve kalp atışlarımı yatıştırdıktan sonra, kitapların yazdırıldığı bölüme geçmiş, kayıt formunu olabilecek en kötü şekilde doldurmuş ve onu utangaç ve kendinden emin olmayan bir edayla teslim etmiştim. Lanet olasıca görevliyi çok iyi hatırlıyorum! Göbekli, ölü balık gibi bakan, soluk mavi gözlü, ağzının kenarlarında kötü niyetli kıvrımlar bulunan ufak tefek o adam beni acıyarak süzmüş ve tahammül edilemez yayvan bir sesle "Affedersiniz, kaç yaşındasınız?" diye sormuştu.

Suratım utançtan çok öfke yüzünden kıpkırmızı kesilmiş bir hâlde ve kendimi üç yaş daha büyüterek,

– On beş, demiştim.

– Yaşınız tutmuyor. Üzgünüm. Giriş kurallarını okuyun lütfen. Seneye tekrar gelin.

Öğrenme aşkıyla tutuşan zavallı ben, oradan gururu kırılmış, kızgın, üzgün ve milyonlarca kitabı özgürce kullanmama mani olan ve mutluluk ve ışıkla dolu koca bir yılı, sırf yazılı bir rakam yüzünden, bu şekilde kalleşçe benden çalan o korkunç adama karşı içim çocukça bir nefretle dolu olarak çıkmıştım. Aşağıya inerken, şık iskemlelerin, üzeri yeşil kumaşla kaplanmış yüksek sırtlı okuma sıralarının, kitapların, kitapların ve yine kitapların, kalın ve heybetli, parşömen ve deri ciltli, altın varaklarla yazılmış ve bezenmiş eski kitapların bulunduğu uzun ve çok geniş bir salon görmüştüm göz ucuyla. Muhteşemdi! Oradaki her kitap, aradığım ne varsa hepsini içinde barındırıyor, bana uygun o besin kaynağını sunuyordu: İmparator hikâyeleri ve savaş şiirleri, yarı tanrısal insanların hayatları, yok olmuş toplulukların kutsal kitapları, her çeşit bilimi, bütün şairlerin dizeleri ve bütün filozofların dizgeleri. Ve altın harflerle yazılmış o milyonlarca söz banaydı. Tozun altında, rafların sıkı ağı ardında bekleyen o ciltler bir buyruğumla bana doğru gelecek ve ben onları açacak, sayfalarını teker teker çevirecek ve onları istediğim gibi yiyip yutacaktım!

İkinci bir denemede bulunmak için bir yıl bile beklememiştim. Bu denemede de başarısız olmuştum. Galip gelmem için öbür yazı beklemem gerekmişti. On üç yaşından biraz büyüktüm, belki de on üç buçuk.

Yaşı benden daha büyük ve epey bir süreden beri oraya sorun yaşamadan giren bir oğlanla birlikte o kütüphaneye girmeyi sonunda başarmıştım. Fazla göze çarpmamak ve oraya oyalanmak

için gelmiş bir çocuk izlenimini vermemek için ciddi bir kitap, bilimsel bir kitap istemiştim: Şu, Canestrini'nin Darwin hakkında yazdığını.

Bu sefer ahşap bölmedeki camın gerisinde başka bir görevli vardı. Uzun boylu ve tüyleri yolunmuş çirkin bir kuş gibi sıska, hareketleri kaba ve hiç yerinde durmayan bir tipti. Suratıma bile bakmadan kitap istek kartımı almış, mavi bir kalemle üzerine bir işaret karalayıp onu, hiç konuşmadan yanında duran bir gence vermişti.

Kitap yokmuş ya da bana getirmek istemiyorlarmış korkusuyla içim içimi yiyerek yarım saat beklemiştim. Kitap geldiğinde onu kolumun altında sıkıca kavramış, çekine çekine ve parmak ucumda o büyük okuma salonuna girmiştim. Böylesine bir saygınlık duygusunu hayatımda hiç hissetmemiştim; küçükken gittiğim kilisede bile. Korkunç cesaretimden ve onca bekleyişten sonra yüzyılların bilgeliğini kutsal bir emanet gibi saklayan o devasa mabedin tam ortasında bulunmaktan dolayı ürkmüşçesine, önüme çıkan ilk boş yere oturuvermiştim. Bocalayış, keyif, şaşkınlık ve bir anda büyümüşlük hissi öylesine güçlüydü ki önümde duran kitaptan yaklaşık bir saat boyunca hiçbir şey anlayamamıştım.

İçerideki her şey, bir ulusun yeniden bir araya gelişi kadar kutsal ve muhteşem görünüyordu bana. Oturma alanlarındaki rengi solmuş, kirlenmiş, soluk yeşili sarıya çalmış ya da siyah yağ lekelerinin altına gizlenmiş kumaş kaplamalı bütün o iskemleler bana birer taht misali devasa ve gösterişli görünüyor ve derin sessizlik, ruhuma bir katedralinkinden bile daha ağır ve yüce geliyordu.

O günden sonra her gün, sıkıcı mı sıkıcı okuldan zaman buldukça oraya gider olmuştum. Yavaş yavaş o sessizliğe, savruk bir yeni yetme misali karmakarışık olmuş tepemde duran o kocaman

odaya, eski ve yeni kitapların, gazetelerin, dergilerin, kitapçıkların, eski yazmaların, atlasların ve el yazmaların o sonsuz zenginliğine alışmıştım. Çok geçmeden kendimi evdeymişim gibi hissetmiş, kitap sorumlularının yüzlerini tanımış, işaretlerin anlamını çözmüş, kataloglara girmiş, her gün hazla gerçekleştirilen bir buluşmaya iştirak edercesine oraya benim gibi dakik ve sabırsızlıkla gelen sadık ve tutkulu kişilerin yüzlerini tanır olmuştum.

Gitgide çoğalan merakımın bana önerdiği veya, vitrinlerinde yahut tezgâhlarda gördüğüm başka eserlerde isimleri geçen kitapları okumaya adamıştım kendimi ve tecrübe, rehber ve neredeyse hiçbir yöntem olmadan tutkunun verdiği tüm çılgınlık ve coşkuyla bilge kişinin zor ve harikulade yaşamını o vakit kavramıştım.

IV

HER ŞEYDEN HİÇBİR ŞEYE

Ne öğrenmek istiyordum? Ne yapmak istiyordum? Bilmiyordum. Ne bir program ne de bir rehber: Net hiçbir fikir yok. Oradan, buradan; doğudan, batıdan; derinden, yüksekten. Sadece bilmek, bilmek, *her şeyi* bilmek. (İşte beni mahveden sözcük: *Her şey!*). O zamandan beri azla ya da yarısıyla asla yetinmeyen insanlardan birisi oldum. Ya hep ya hiç! Ve hep her şeyi istedim –hiçbir şey eksik olmasın, gözden kaçmasın, dışta kalmasın! Eksiksizlik ve tamlık; başka arzu edilecek hiçbir şey yok sonrasında! Yani son, hareketsizlik, *ölüm!*

O zamanlar her şeyi öğrenmek istiyordum ve nereden başlayacağımı bilmediğim için kitapçıkların, ansiklopedilerin, sözlüklerin yardımıyla bilginin peşinde oradan oraya sürüklenip duruyordum. Ansiklopedi benim en büyük hayalim, en değerli idealimdi; kitapların en büyüğü ve en kusursuzuydu. İçinde, en azından vaatler ve görünüş itibarıyla, her şey bulunuyordu. Her çeşit insan, şehir, hayvan, bitki, akarsu ya da dağ ismi kayda alınmış, sınıflandırılmış, açıklanmış ve resmedilmişti.

Ansiklopedi her soruya uzun uzadıya arama gerektirmeden, çabucak yanıt veriyordu. Ben bütün kitapları bu sonsuz denize dökülen nehirler, o büyük şarap fıçılarını sularıyla dolduracak üzüm salkımları, tüm ağızları ve açlıkları doyuran ekmek olma

yolunda öğütülecek, yoğrulacak buğday taneleri misali canlandırıyordum hayalimde.

Kendimi kendi ellerime bırakmış hâlde, ergenliğin ölçüsüz ve doymak bilmez iştahıyla beni aydınlatacak, doyuracak kitaplar arıyordum her yerde. Bazen el yazması büyük kütüphane kataloğunu didik didik ediyor, sonra gelişigüzel, tuhaf, gereksiz, aptalca kitapları istiyor ya da hırsla diğer kitapların isimlerini verebilecek kitapçıklar arıyor ve kitapların arka kapağında ya da ön yüzündeki sayfalarda bulunan listeleri ve vitrinlere konulan yahut dergilerde bahsedilen kitap isimlerini mutlu bir sabırsızlıkla not ediyordum.

Yeni bir kitap ismi benim için bir keşiften çok gerçek bir fetih gibiydi ve onlardan büyük koleksiyonlar oluşturuyor, en iyi şekilde düzene sokmaya çalışarak isimlerini pek çok uzun kitapçığa tekrar tekrar kopyalıyordum. Kitabın ismi hoşuma giderse kütüphaneden hemen istiyor, sonra bu kitaptan tanımadığım diğer kitap isimlerini, bilgilerini topluyordum ve bu böyle sürüp gidiyordu. Ama bütün bu araştırmalar ve biriktirmeler yetmiyordu; çoğu zaman öğrenme isteği ve ihtiyacı duyuyordum ve hangi kapıyı çalacağımı bilemiyordum. İşte böyle durumlarda ilahî ansiklopediler imdadıma yetişiyordu ve aradığımı bulduğum vakit büyülü cildin sayfalarını karıştırmaya devam ediyor ve az önce bilmediğim bir sözü, bir bilgiyi bulmanın verdiği daimî coşkuyla her satırını okuyordum.

Bir ermiş nasıl biricik Tanrı'nın derinliğinde boğulur ve her hassas ayrıntıyı unutmaya çalışırsa ben de yavaşlamak istediğim anda bana yeniden istek ve hırs veren o bilgelik denizine dalıyor ve orada kayboluyordum.

Ansiklopedileri kullandıkça ve onlarla uğraştıkça ben de bir ansiklopedi yazma isteğine kapılmıştım. On beş yaşımda böylesine

arzu dolu bir kafayla bu işin kolay olacağını düşünüyordum. "Her şeyi bilmek istiyorum ama hatırlamak için her şeyi okuyup yazıya çekmem lazım," diye düşünüyordum. "Bu kadar uğraşacaksam bunu salt kendim için yapmamalıyım. Hem başkaları için bilgi toplarken ben de daha iyi öğrenir ve daha iyi hatırlarım."

Ancak benim o saf kendini beğenmişliğim yüzünden işler gittikçe zorlaşıyordu. Ben diğer ansiklopediler gibi bir ansiklopedi yazmak istemiyordum. Birden çok ansiklopediyi inceledikçe ve başka kitaplar okudukça mükemmel ve tam bir ansiklopedinin var olmadığını fark etmiştim. Birisinde bulunan şey zaman zaman diğerinde olmuyordu ve bir yerde çok azken, başka yerde çok daha fazlası bulunuyordu. Pek bilinmeyen isimler ve daha ayrıntılı bilgiler aradıkça hepsinin birçok defa sessizliğe gömüldüğüne, cahil kaldığına büyük bir kızgınlık ve şaşkınlıkla tanık olmuştum.

Bunun üzerine bütün ülkelerdeki, bütün dillerdeki, bütün ansiklopedilerin konularını içermekle kalmayıp onların üstünde olan, onları aşan bir ansiklopedi yazmayı kafaya koymuştum; diğerlerinde dağınık ve parça parça olan her şeyi barındıran ve dahası, sadece eski ansiklopedilerin yeni bir kopyası ya da yeni bir düzenlemesi olmaktan çok sözlükleri, kitapçıkları, son çıkan ve özel kitapları, bilimin, tarihin ve edebiyatın tamamını kapsayan bir ansiklopedi.

Kararımı verdikten sonra elim kolum bağlı oturmamıştım. Hayatımın bir istikameti, kütüphanede geçirdiğim o uzun saatlerin artık daha önemli ve daha belirgin bir amacı vardı. Sabırla, hararetle çalışmaya koyulmuştum. O günden beri –Temmuz ayıydı, yaz ve özgürlük mevsimi– *a* harfiyle başlayan her sözcük bir arkadaş çehresi misali beni kendine çekiyordu. Bütün o koca mı koca ansiklopediler, kalın mı kalın sözlükler, yıpranmış ve

eskimiş arşivler, özel lügatler benim için, eskisinden daha büyük bir istekle ve coşkuyla kopyalayan, özetler çıkaran, tercümeler yapan ve sayfaları çeviren benim için raflarından aşağı inmişti. Ah, Aa ile başlayan bütün o Alman akarsularıyla ne kadar da uğraşmış, bir Hollandalı âlimler hanedanı olan Von der Aa'yı anlamak için ne çok kitaba başvurmuştum; o A ile başlayan Latince kısaltmalar listesi nasıl da uzun ve sıkıcıydı! Kıyı kenti Abila'ya bir sevecenlik duymuştum o günlerde ve ilk kez hayvan hırsızlığı hakkında bilirkişi havasında konuşabilmek için yazılmış hukuk kitapları görmüştüm. Çilekeş Abigail'i ve peygamber Abacuc'u* bulmak için Eski Ahit'in sayfalarında dolaşmıştım. Dante'yi yorumlayanların arasından Bocca degli Abati yangıncısının hayatını ve eylemlerini gün ışığına çıkarmıştım; köknar ağaçlarının bütün türlerini tanımıştım; Abbiategrasso şehrinin tarihini ve Habeşistan'ın coğrafyasını öğrenmiştim.

İlk başlarda bulduğum notları gelişigüzel bir şekilde defterlere ya da ayrı ayrı ve farklı kâğıt parçalarına kopyalıyor, sonra her birini çizgili ve pürüzsüz bir kâğıt üzerine düzenli bir biçimde temize çekiyordum. Gündüzleri kütüphanede dağınık hâlde, çabucak, karalamalarla, kargacık burgacık, biçimsizce, kısaltmalar yaparak müsveddelerini hazırlıyor, akşamları ise gaz lambasının titrek ışığı altında yazabildiğim en güzel yazı olan İngiliz stili yuvarlak yazıyla siyah ve kırmızı mürekkep kullanarak onları temize çekiyordum. Sol elimin altında mürekkep emen kâğıt... Ne müthiş bir eğlenceydi! Orada kamburum çıkmış bir hâlde ve zayıf ışığın altında saatlerce ansiklopedimi yazmak için her oyundan, her tiyatrodan vazgeçebilirdim; hatta hepsinden daha çok ilgimi çeken vahşi hayvan sirklerinden bile, eminim.

---

* Habakkuk. Metinde ansiklopedinin A harfinde bulunduğunun takip edilebilmesi açısından İtalyanca hâliyle bırakılmıştır –[ed.n.].

Cahil bir çocuk olan beni, kendi gözümde ve bana alayla saygı karışımı bir acımayla bakan o kütüphane görevlilerinin gözünde bile yücelten o girişimden yine de sıkılmıştım, daha doğrusu ulaşmak istediğim mükemmeliyet beni korkutmuştu. Zaten aylardır çalışıyordum; sabahları ve öğleden sonraları cayır cayır yanan pencerelerin altında, akşamları başka bir kütüphanedeki masa lambalarının ya da odamdaki gaz lambasının ışığında yazdıkça yazsam da AD harfleriyle başlayan kelimeleri geçememiştim. Kızgın Akhilleus ile ilgili uzun bir makale canımı sıkmıştı. Homeros konusunun kıyısında gezinmiş, klasik filolojinin kenarında durmuş; (anlamadığım) bir sürü Yunanca kelime etrafımı çevrelemiş ve beni utandırmıştı.

Mantığım yorgunluğumun imdadına yetişmişti. Nasıl hain kitaplar okumuşsam biraz felsefeden de anlar olmuştum! En kötüsünden, kurallarla mantık yürütebiliyor ve yaşıma göre çok daha derinlemesine düşünebiliyordum. Sonunda gerçek bilgeliğin, oradan buradan cebe indirilmiş bilgilerin alfabetik sıralanmasından, mekanik biçimde düzene sokulmuş fakat hayat nefesinden ve düşüncenin ruhundan yoksun ıvır zıvır ve kopya yığınlarından ibaret olmadığını ve olamayacağını anlamıştım.

Ansiklopedi yazma işini bırakmıştım ama uzmanlık tuzağına da düşmek istemiyordum. Zihnimdeki Don Juan'lık beni tek bir aşkın peşine düşmekten hep kurtarıyordu. Bana sonsuzluk, yücelik, şeylerin bütünlüğü, zamanların enginliği, yüzyılların ve ciltlerin alayı lazımdı.

Tarihin benim için biçilmiş kaftan olduğunu düşünmüştüm.

Her şeyin, her eylemin tarihi, büyük ve eksiksiz düşünüldüğünde, kendi başıma ayrıyeten çalışabileceğim bilimler hariç, her şeyi kapsıyordu. Tabii ki sadece bir dönemin ya da bir halkın özel ve kısa tarihi değil tüm zamanların ve bütün ırkların evrensel

tarihi. Hayalim bu şekilde neredeyse ikiye bölünüyor olsa da geriye kalanlar on beş on altı yaşlarındaki genç bir yazarı düşüncelere itmeye yine de yetiyordu.

Ve işte yine araştırmaya, çalışmaya, yazıya çekmeye, derlemeye başlamıştım.

Kültürel çalkalanmalarımın çoğunda yardımıma koşan Cantù'nun* evrensel tarihini zaten biliyor ve ona hayranlık duyuyordum ama ben bundan çok daha geniş kapsamlısını, büyüğünü ve güvenilirini yapmaya kararlıydım. Üstelik Cantù Katolik ve geri kafalıydı. O zamanlar, babam gibi ateist ve cumhuriyetçi olduğumdan, benimkisi gerçekçi ve devrimci tarih olacaktı.

Hâlâ her şeyin aynası olan sabit Orta Çağ düşüncesi hâkimdi fakat daha mantıklı ve daha ruhaniydi. Çok, birçok, sayısız fakat büyüyen, yükselen, gelişen bir yaşamla birbirine bağlanmış, düşünce için düşünmenin gereksiz kahramanlığına dair kör bir tutkudan doğan bir fikirle yola çıkarak düzene sokulmuş ve kaynaştırılmış olgu.

Öncelikle Mısır kronolojisine dadanmış ve Mısırlılardan İskenderiyelilere kadar uzanan tarihin karmaşık bir özetini hazırlamıştım. Tam Çinlilerin tarihine geçecekken yazdığım tarihin bir başı olmadığını fark etmiştim. Tarihin gerçekten evrensel bir tarih olarak yazılması için ilk yazılı andaçlardan başlamak yerine dünyanın yaratılışından başlamak gerekecekti. Az buçuk gök bilim ve yer bilim bilgim bana muhteşem eski zamanlar ve dünyaların sonsuz bir sürgit içinde yıkılıp yeniden doğması hakkında fikir vermişti. Yahudilerin yedi gününü, ol emrini, dünya cennetini Cantù gibi birebir tekrarlamayı düşünemezdim. Evrenin oluşumunu Hazreti Musa'ya göre değil bilime göre anlatmak

* Cesare Cantù (1804-1895): İtalyan Tarihçi. 52 Ciltlik Evrensel Tarih çalışması ile ünlüdür -(ç.n.).

gerekiyordu. Benim için bilim, Camillo Flammarion* ve Charles Darwin ile şekil buluyordu o zamanlar. İlki beni Laplace'a** ikincisi ise Lyell'e*** kadar götürüyordu. Ve işte dünyanın oluşumunu çağdaş bir biçimde yeniden yazmak için birdenbire gök bilimci, yer bilimci ve insan bilimci kesilen ben. Birçok akşam, zaten miyop olan zavallı gözlerimi o beyazımsı bulutsulardan bir tanesini, yeni evren bilimcilerin çizimlerine, sayılarına esin kaynağı olan yıldız ve gezegenlerin devasa matrisini görmek için gökyüzünün derinliklerine dikiyordum.

Fakat güneş sisteminin alev saçan destanını ve yer kabuklarının sabırlı hikâyesini birkaç şiirsel yanlışlıkla yeniden yazmayı bitirdiğimde henüz her şeyi yapmamış olduğumu düşündüm. Dünyanın gerçekten nasıl oluştuğunu anlatmıştım, fakat her şeyin başlangıcı hakkında insanların inandığı ve hayalini kurdukları şekilde değil elbette.

Ama benim tarihimin içinde her şey olmalıydı ve bunun üzerine bilimlerden kozmogonilere geçmiştim. Tarihe karşı olan bu titizliğimin (sadece olayların tarihi değil, aynı zamanda olaylar hakkındaki inanışların tarihi de) çalışmalarım üzerinde çok büyük etkisi olmuştu.

Merakım iki yöne ayrılmıştı: Bir yandan karşılaştırmalı edebiyatın diğer yandan da dinin içine dalmıştım. Her şeyden çok dinin. Tarihimin başlangıcını dolu dolu yazmak için araştırmadığım, özetini çıkarmadığım, yazıya çekmediğim tanrı soyu ya da evrensel mit kalmamıştı.

İbranilerin dini kadar hiçbirinin üzerinde durmamıştım. Evde, şu otuz yıl önce İngiliz Protestanların yarım lirete sattığı

---

* Nicolas Camille Flammarion (1842-1925): Fransız gök bilimci –(ç.n.).

** Pierre Simon Laplace (1749-1829): Fransız matematikçi ve gök bilimci –(ç.n.).

*** Charles Lyell (1797-1875): Britanyalı jeolog –(ç.n.).

(ve kimsenin istemediği) kara İncillerden bir tane vardı: Yaradılış'ın tümünü oradan tekrar okumuştum. Ama yeterli gelmiyordu. Kütüphanede Yedi Gün konusundaki en inanılır yorumları, en önemli bilgelerin yorumlarını, uzlaşmacı Katoliklerin ve dinsizler takımının bütün kitaplarını okumuştum. Daha az aptal olan öğrencileri memnun etmek amaçlı yazılan yedinci yüzyılın nükteli yergilerini ve modern süsü verilmiş savunmaları; şampanya misali berrak ve köpüklü Fransız araştırmaları ve Alman usulü felsefi ve açıklayıcı sağlam ciltleri, sözlük maddelerini, çok dilli İncillerin çok dilli ve uzun lügatlerini yanıltıcı olanı kesin olandan, kanıtlanmış olanı varsayımdan ayırt etmeyi bilmeden okuyup incelemiştim. Hatta sepet-kütüphanede bulduğum yeşil ciltli derlemelerin hepsini didik didik etmiş ve kendimi dinî sorunların dolambacında, engin denizinde ve dikenliğinde kaybetmeden önceki amacımın ne olduğunu yavaş yavaş unutmuştum.

Mesela kendimi aralarında bağ kurma fikrine fena kaptırmıştım: Pianciani* diye birinin kalın kitabını, Stoppani'nin** ulu *Esamerone*'sini ve Darwinci ya da öyle sayılabilecek Cizvitlerin birtakım biyolojik ve skolastik çalışmalarını okuma sabrını kendimde bulmuştum. Ve o zaman aklıma bir şey takılmıştı: İncil ile ilgili bilinen yorumların hepsi rahipler, piskoposlar, din bilimcileri, inançlılar tarafından yazılmıştı; Luterci ya da Quakerizmci, Valdocu ya da Sozzinici inançlılar. Fakat bir mantıkçı, bir pozitivist, tarafsız bir inançsız, özgür bir ruh tarafından yazılmış; Eski ve Yeni Ahit'i ayet ayet takip eden ve Tanrı'dan esinlenmiş olduğu söylenilen o sayfalarda bolca bulunan yanlışları, çelişkileri, yalanları, gülünçlükleri; zalimlik, hainlik ve budalalıkların kanıtlarını herkesin önüne seren bir İncil yorumlaması eksikti, yani eksik

* Giovanni Baptista Pianciani (1784-1864): İtalyan Cizvit din adamı yazar -(ç.n.).

** Stoppani, 1824-1891 yılları arasında yaşamış bir rahip ve bilim insanıydı -(ç.n.).

olduğuna inanıyordum. Bu tarz bir yorumlamanın, inancı modern din karşıtlığının çoğunluğunu oluşturan ateist öfke patlamaları ve bir hayli can sıkıcı sürtüşmeden daha fazla yaralayacağını düşünüyordum.

"Böyle bir yorum yok. Bunu ben yapacağım!"

Artık büyük girişimler beni pek heyecanlandırmıyordu ve bu, yüce ansiklopediye nazaran, birkaç yılda kolayca tamamlayabileceğimi düşündüğüm kolay bir işti.

Ciddi ciddi çalışmaya başlamıştım: Bir tane İbranice dil bilgisi kitabı almıştım ve bir iki gün içinde o eğri büğrü ve kocaman semitik harfleri yazar, Tevrat'ın aslından ayetleri kopyalamayı becerir hâle gelmiştim. Epeyce malzeme topladığımı düşündüğüm ve topladıklarımın yeterli olduğuna kanaat getirdiğim güne dek sabah akşam yeni şeyler biriktirmeye devam etmiştim. Kendimi tıka basa doymuş, karmakarışık bilgilerden neredeyse midem bulanmış gibi hissediyordum. Eğer onlara herhangi bir biçim vermeyecek olursam her şeyi bir anda öylece sonsuza dek bırakacağımı hissediyordum.

Böylece *Yaradılış*'ın (İbranice) ilk ayetini yazıya çekmiş ve yorumlamaya başlamıştım. "İlk gün Tanrı yeri ve göğü yarattı". Hemen büyük sorunlarla karşı karşıya bulmuştum kendimi. Bu ayette yorumculara bir hayli zorluk çıkarmış olan, Hristiyanların kendilerine göre rahiplerin, din adamlarının belirlediği din bilimine uygun olarak çevirdikleri iki sözcük bulunuyordu. Metindeki *Tanrı* mıydı yoksa *Tanrılar* mıydı, *yarattı* mıydı yoksa *biçimlendirdi* miydi?

Bu durumda ilk Yahudiler tek tanrıcı mıydılar yoksa çok tanrıcı mıydılar? Yoktan var oluşa mı yoksa Demiurgos gibi yontucu bir İlah tarafından kendisinden bağımsız olarak oluşan bir özdeğe biçim verildiğine mi inanıyorlardı? Görüldüğü gibi tarihsel,

dilsel, felsefi bir sürü sorun. Ama ben bocalamamış ve yazmaya başlamıştım.

Yaz, yaz, yaz bir türlü işin içinden çıkmayı başaramamıştım. Savunmalar, karşıt savunmalar, konular birbirinin içine geçerek çoğalıyordu; üç beş dilde yazılmış alıntılar ardı ardına geliyordu; felsefi parantezler ve teolojik eklentiler açılıyor ve genişliyordu. Bu korkunç birleşimin içinde azıcık İbranicem yok olup gidiyordu ve başkalarına güvenmek zorunda kalıyordum; benim için güvenmeye layık yegâne kişilerse rahiplerin söylediklerini yalanlayıp mantığa inananlardı.

"Tanrılar biçimlendirdi" olarak çevirmek aklıma daha yatkın geliyordu. Ama buradaki zorluk insanları buna ikna edebilmekti, hiç kimsenin itiraz edemeyeceği ve şüphe beslemeyeceği biçimde ikna edebilmek.

Ve gene yazıyor, yazıyor, yazıyor ama hayatım boyunca hafızamda kazılı olarak kalacak o lanet olası ayeti bir türlü çözemiyordum. Yazdıkça kafam daha da çok karışıyor, sert tartışmalar, etimolojik tezler, diyalektik tümevarımlar birbirine giriyor ve ritmini ve motifini benim bile yakalayamadığım dinî bir dansın içinde üst üste yığılıyorlardı. Nasıl olduysa en sonunda bitirmiştim: Dolu dolu iki yüz sayfa yazmıştım. Sonra ikinci ayete girişmiştim. "Ve yer ıssız ve boştu; ve engin derinliğin çehresi üzerinde karanlıklar vardı; Ve Tanrı'nın Ruhu suların yüzeyinde hareket ediyordu". Burada dinî yalanlar ve aldatmacalar daha az olsa da zorluklar yine de büyüktü: Engin derinliği, karanlıkları açıklamalı ve Tanrı'nın Ruhu kavramı ile Tanrı düşüncesi arasındaki farkı ortaya koymalıydım (İskenderiye teslisinin ilk tohumu) ve sular kavramı beni Antik Yunan'a, Antik Yunan'daki ilk düşüncelere götürmüştü: Tanrıların doğuşunu anlatan ve dünyanın okyanuslardan çıktığını söyleyen Hesiodos; her şeyin başlangıcının

nem olduğunu düşünen Miletli bilge Thales. Bilgi denizinin içine boğazıma kadar batmış çırpınıyor, Yunanca söylemleri dahi deniyor (Platon'un tanrı karakterlerini tek tek, ürke ürke yazıya çekerken nasıl da derinden sarsılmıştım!) ve cennetin botanik ve hayvanat bahçesindeki Âdem misali o yorum, anlatım, açıklama ve tez ormanında dönüp duruyordum.

Çılgın gibi yazmaya devam ederek üçüncü ayete gelmiştim. "Ve Tanrı dedi ki: Işık olsun. Ve ışık oldu". Bu sözler, Pagan olmasına rağmen belagat ustası Cassio Logino'yu bile şaşırtmıştı fakat Bayle'in, Voltaire'in ve *Yarı Ciddi Felsefi Uyanışlar* kitabının yazarının genç öğrencisi olan beni etkilememişti. Dahası gülmüştüm. Daha güneşi yaratmadan ışığı yaratan Tanrı'nın arkasından nasıl da dalga geçilmiş!

Dördüncü ayete gelmeden artık yorulmuş ve sıkılmıştım. Daha şu üç ayet için bu kadar sayfa, bu kadar not, bütün o derinlemesine bilgiler gerektiyse bütün İncil'i ve o binlerce ayeti hakkıyla yorumlamak için kim bilir daha neler gerekirdi?

En iyisi eski usullere geçmekti: Özet çıkarıp atağa geçmek. Din karşıtı büyük bir eser yazmayı planlamış, birçok bölüm yazmıştım. Hatırlıyorum da Toskana ağzıyla, daha çok alaycı bir dille yazmıştım ve yazdığım, o zamanlar tarifsiz bir keyifle okumuş olduğum Guerrazzi'nin *Eşek* adlı eserini anımsatıyordu.

Ama bu rasyonalizm de sonuçsuz kalmıştı ve dahası, aynı anda başladığım ve İncil'dekiler gibi, şu hiç yazmadığım evrensel tarihin meşhur ilk bölümüyle alakalı diğer araştırmalarla bölünmüştü. Kutsal kitaplardaki ve halk efsanelerindeki kozmogoniler kültür çağlarındaki şiirsel formlara geçme isteği uyandırmıştı içimde ve hiçbir şeyi yarım yamalak yapmadığımdan dünyanın yaratılışını konu alan o şiirleri bulmak ve toplamak amacıyla bütün dünya edebiyatlarını, sözlükleri ve hikâyeleri karıştıra karıştıra

derinlemesine incelemiştim. Epeyce bulmuştum ve her zamanki gibi, bir kitap yazmak amacıyla onları okumuş, yazıya çekmiş ve üzerilerinde saatlerce düşünmüştüm, ve bu gidişle bazı şairlere âşık olmuş, onların diğer eserlerini de okumuş, onlara benzeyenlere geçmiş, edebiyatlarından çok onların isimleriyle karşılaşmış ve kısa bir süre öncesinde evrensel tarihi ya da İncil'in eleştirisini yazarkenki hâlim gibi bir Doğu ve Batı edebiyatı düşkünü olup çıkmıştım.

Bütün dünyanın tarihini ve insanoğlunun yaşadığı her olayı yazmak özellikle benim gibi bir yeni yetmeye çok fazla geldi ama evrensel bir edebiyat tarihi kitabı hazırlayabilirdim, diye düşünmüştüm, fakat o zamana kadar yazılanlar gibi ülkelere göre, yüzyıllara göre değil de *konularına* göre ayırarak.

Sadece bibliyografik değil, içeriklerine ve konularına göre düzenlenmiş bir karşılaştırmalı dünya edebiyatı tarihi istiyordum. Yani hummalı bir konu, dizin, başlık araştırması; efsaneler ve şiirsel motifler üzerine sayısız not ve bibliyografi dosyalarıyla tıka basa dolmuş çekmeceler. Kendimi epey dizginlemiştim ama yine de evrensellik takıntım yeterince tatmin olmuştu. Ancak yorucu ve dağınık araştırmalarla geçirdiğim birkaç ayın sonunda bunun da iyi bir sonuca ulaşmak için fazlasıyla kapsamlı ve zorlu bir girişim olduğuna kendimi ikna etmem gerekti. Böyle bir çalışmayı başarmak için kim bilir kaç tane dil öğrenmem, onlarca yıl başımı kaldırmadan okumam gerekirdi. Benim hayal ettiğim gibi bir tarih öyle binlerce başlıkla yapılacak gibi değildi: Önemli olan her şeyi sayfası sayfasına bilmek ve kaynaklarını bulup karşılaştırmaları kararlaştırmak için defalarca okumak lazımdı.

Bir kez daha vazgeçmeye mecbur kalmış (beşinci ya da altıncı başarısızlık!) ve sadece benimkine en yakın edebiyatlar, yeni Latin dili edebiyatları üzerinde çalışmaya karar vermiştim. Fakat

paralel tarih yazmak ve bunu ileride öğretmek amacıyla derinlemesine çalışarak. Ve işte çılgın bir Roma dilleri ve edebiyatı uzmanına dönüşen ben: Filoloji dergilerinin okuru, eski el yazmaları çözücüsü, özel kursların dinleyicisi ve el kitaplarının, kaynakçaların büyük ustası. O dönemlerde Fransız ve İtalyan edebiyatının temelini yeterince çalışmıştım ama beni asıl ilgilendiren en az bilineni ve en az sevileniydi: İspanyol edebiyatı. Zaten önceden o güzelim Kastilya dilini üç kuruşa satın almış olduğum bir dil bilgisi kitabından çalışmış ve Calderon'un Magico Prodigioso'sunun birkaç sahnesinin çevirisini yapmıştım, fakat bu sefer Amador de Los Rios'un ve Ticknor'un kitaplarını rehber edinmiş, Avira'nın *Fuero*'sundan *romans*lara kadar yazılmış ilk metinlere ulaşmış, *Müneccimlerin Esrarı* kitabıyla hayaller kurmuş, "Poema del Cid"e âşık olmuş, Gonzalo de Berceo üzerine uzman kesilmiş ve Hitalı Başpapazın kıvrak zekâsının derinliklerine inmiştim. Tabii sadece bu kadarla yetinmemiştim: Rivadeneyra Kütüphanesi'ndeki o koca koca ciltleri görüp okumuş, Katalanca, Kastilyanca ve Portekizce el yazmaları bulmuş, eski İspanyolcayı neredeyse tümüyle öğrenmiş, eleştiri yazıları üzerinde kafa yormuş, kitapları edinemediğimden eserleri baştan sona kopyalamış ve en sonunda –her zamanki gibi yeni bir hüsranla– kusursuz ve zengin bir İspanyol edebiyatı tarihi kitabı yazmak için karşılaştırmalı Latin dilleri edebiyatı tarihinden vazgeçmiştim.

Bunun da ilk bölümlerini yazmıştım: İberlere, Romalılara kadar uzanmış, Gotların yaptıklarını, Arap istilasını, yeni halk dilinin doğuşunu izlemiş ve ilk belgelere kadar ulaşabilmiştim. Ancak anlatı *Poema del Cid*'in eleştirisinin tam ortasında kalakaldı. Derin bilgiyle pek alakası olmayan başka düşünceler ve başka çalışmalar üst üste binmişti. İspanyol edebiyatı, derleme ve uzmanlık maceralarımın en sonuncusu olmuştu. İçler acısı macera;

o zamanlar ne kadar hızlı olduğunu fark etmediğim bir düşüşün son ânı.

Her şeyin tamamından uzmanlığa geçiş: Eksiksiz bilgelikten evrensel tarihe, evrensel tarihten din eleştirisine, buradan da karşılaştırmalı evrensel edebiyata, daha sonra karşılaştırmalı Latin dilleri edebiyatına ve en sonunda neredeyse tek bir edebiyata ve tek bir edebiyatın tek bir dönemine. Kısmi başarısızlıklar, fazlalıklar, azaltmalar, biriktirmeler derken sonunda her şeyi isteyen, her şeyi öğrenmek ve öğretmek isteyen ben bir saban izinin uç köşeciğindeki farklılıklar ve filolojik kaynakça artıkları ile memnun olacak hâle gelmiştim; önceden tarlanın tümü bile benim çalışma aşkım karşısında fazlasıyla küçük görünmüştü bir de! Ve bütün hayatım, daha sonraları bile hep böyle geçti. Sonrasında hiçliğin ya da bir bostanın çalılıklarının ardına yeniden düşmek için tüme, evrene doğru yapılan ebedî bir hamle; büyük hırsların, vazgeçişlerin, başarısızlıkların ardı ardına gelişi. Çocuksu girişimlerimin bu kısa hikâyesi yaşam sırrımın olası yorumlamalarından biridir.

V

ZAFER TAKI

Ben doğuştan büyüklük hastalığına tutuldum. İlk hatıram şöyle: Aşağı yukarı sekiz yaşlarındaydım, genellikle yalnızdım ve çoğunlukla kaba saba çizimlerle, morumsu karalamalarla dolu kötü bir okul kitabını okurdum. Bir gün orada Patrarca'nın Campidoglio'daki taç giydirme töreninin hikâyesine rastlamış ve onu defalarca okumuştum. Tacın, iri kıyım şairin başına neden takıldığı hakkında en ufak bir fikrim olmaksızın "Ben de, ben de..." demiştim içimden. Yakınmalı sonecinin kötü çizilmiş, ciğer köfteleri misali sivri yapraklarla halelenmiş bir taçla örtülü yuvarlak çehresi bana gülümsüyormuş, cesaret veriyormuş gibi görünüyordu. "Ben de, ben de..."

Babamın beni Vial de' Colli'ye götürmesi için elimden geleni yapmıştım. Oraya gittiğimizde fundalıklardan oluşmuş bir çitin üzerinden sarkan yemyeşil yapraklardan bir dal koparmıştım. Yaprakların o meşhur defne yapraklarından olup olmadığını bilmiyordum ama pek de önemsemiyordum. Eve döndüğümde kendimi, daha önce bahsettiğim eski hasır küfe kitaplığın olduğu odacığa kapatmıştım. Odada o yeşil yapraklı daldan kendime bir tür taç yapıp başıma yerleştirmiştim; kırmızı büyük bir kumaş parçasını omuzlarımın üstüne atarak dört duvar arasında dönmeye ve bana

kahramanca ve heyecanlı görünen uzun bir ağıtı, bir bıçak sapını tahta bir kasaya gösterişle vurarak okumaya başlamıştım. Bu şekilde kendimi büyük bir geçit töreniyle Campidoglio'ya gidiyormuş gibi hissediyor ve o gürültünün, gerekli eşlik edişin, belki de alkışlayan kalabalıkların uğultusu olduğunu düşünüyordum. Gri bir kış sabahı zaferle yaptığım gülünç nikâhı işte böyle kıymıştım.

Ama kendi kendime ilk gerçek sözü daha sonraları vermiştim, on beş ya da on altı yaşlarındayken. Boğucu bir ağustos pazarı saat dört sularıydı ve ben oturduğumuz şehrin en uzun ve en geniş caddelerinden birinde melankolik bir hâlde, her zamanki gibi yalnız başıma dolaşıyordum. Elimde, kim bilir ne kadar hakarete maruz kala kala aldığım bir gazete vardı ve yorgun, sıkkın, sıcaktan ve insanlardan bunalmış bir hâlde başım önde yürüyordum.

İnsanların öğle uykusundan yarı sersem hâlde uyandıkları ve biraz olsun hava almak ve akşam serinliğinden yararlanmak gibi gülünç bir ümitle dışarı çıktıkları bir saatti. Önlüklü dadılar, yanlarında kırmızı yanaklı, dantel giymiş, mızmızlanan küçük çocuklar; kollarına karılarını takmış terli kocalar; el ele tutuşmuş kardeşler; dudaklarından sarkan beyaz sigaralarla üçlü beşli gruplar hâlinde genç delikanlılar; başlarında açık renk yemenileriyle istekli ve arzulu bakışlar atan kızlar; koltuk altında açık mavi şemsiyeler tutan pardösülü yaşlılar; koyu renk üniformalı ve beyaz iplik eldivenlerden bunalan zavallı askerler. İnsanlar gitgide çoğalıyorlardı. Kaldırımları dolduruyor, karşıdan karşıya geçiyor, gülüyor, birbiriyle selamlaşıyorlardı. Kadınların çiçekli büyük şapkalarının altındaki gözleri siyah elmaslar misali her yana ışık saçıyor, ara sıra bayram kalabalığındaki kafaların üzerinde yukarı kalkmış iki elin tuttuğu iki hasır şapka göze çarpıyordu.

Kendimi orada tedirgin hissediyordum. Kimseyi tanımıyordum ve herkesten nefret ediyordum. Kıyafetim kötüydü, çirkindim, suratım bembeyazdı; mutsuz birinin sert ifadesi vardı üzerimde. Kimsenin beni sevmediğini ve sevemeyeceğini düşünüyordum. Yanımdan geçenler bana küçümseyen bir ifadeyle bakıyordu; bazıları da dönüp yalnız başına dolaşan bu sıska adama bakıp gülüyordu. Özellikle de beyaz ve kırmızı elbiseler giymiş, esmer tenli, inci dişli güzel kızlar bana karşı çok acımasızdı: Sık sık arkamdan kahkahalarla güldüklerini duyuyordum. Belki bana gülmüyorlardı ama o zamanlar bundan emindim ve acı çekiyordum. Tamamıyla güzel bir hayatın bana haram olduğunu düşünüyordum: Ben yalnız, ben aşksız, ben şanssızdım. Ve o insanlar beni umursamıyor ya da aşağılıyor ve benim zavallı ve düşünceli ergen acılarımdan bihaber yollarına rahatça devam ediyordu.

O sırada birden isyan etmiştim. Kan beynime sıçramıştı ve içimde bütün varlığımın bir anda alt üst olduğunu hissetmiştim. "Hayır, hayır, hayır!" diye bağırıyordum içimden. "Böyle olamamalı! Ben de bir insanım. Ben de büyümek, mutlu olmak istiyorum. Büyük bir küstahlıkla yanı başımdan geçen siz aptal adamlar ve cicili bicili kadınlar, kendinizi ne sanıyorsunuz? Göreceksiniz, ben neler yapacağım! Hepinizden daha çok, hepinizden daha büyük, hepinizden daha üstün olmak istiyorum. Küçük, zavallı ve çirkinim ama benim de bir ruhum var ve bu ruh öylesine güçlü çığlıklar atacak ki hepiniz dönüp beni dinlemek zorunda kalacaksınız. İşte o zaman ben bir şey olacağım ve sizler hiçbir şey olmamaya devam edeceksiniz. Ve ben büyüklerden daha büyüğünü yapacak, yaratacak, düşünecek ve daha büyük olacağım ve sizler aynı bugünkü gibi yemeye, uyuklamaya, gezinmeye devam edeceksiniz. Ve ben geçtiğimde herkes bana bakacak, güzel

kadınlar beni de görecek, gülümseyen kızlar beni yanlarında isteyecek ve titreyerek ellerimi sıkacak ve ben, şahsen ben, büyük, dâhi, kahraman ben geçerken ciddi adamlar bana şapka çıkartıp onu uzun uzadıya havada tutacaklar."

Böyle düşünürken başımı dikleştiriyordum ve göğsüm kabarıyor, yanımdan geçen beyaz, esmer, sarımsı suratların hepsine artık ürkekçe değil, nefret ve gurur dolu gözlerle bakıyordum. Başka biriydim. O an kesinlikle daha yakışıklı görünüyordum.

Bu şekilde, bir zafer takının önünde bulunan büyük bir meydana varmıştım. Kendi kendime, ölmeden önce büyük biri olacağıma dair ant içerken at arabaları gün batımıyla kızıllaşan gökyüzünde dörtnala koşuyordu.

VI

YOKSULLUK

O zamanlar yoksuldum, erdemli ama korkunç derecede yoksul. (Şişkin cüzdanların yakınında doğmuş olanlardan, istediklerini, neredeyse her zaman, satın alabilen o insanlardan, bugün dâhil, her zaman nefret etmişimdir). Aç ve açıkta kalmayan orta hâlli bir yoksuldum ama acı çekiyordum.

Ne babamın aşınmış, eskimiş, yer yer lekelenmiş giysilerini, topukları ve arkaları güzelce yamalanmış çoraplarını giymek, ne de yıpranmış şapkalar, küçülmüş, pençe vurulmuş, defalarca tamir görmüş pabuçlar giymek bana dokunuyordu. Yaşamımdaki sevinçler nadir ve mütevazıydı. Yazları bir paralık kiraz veya incir, kışları da kızarmış kestane ya da bir dilim kestane turtası oburluğumu dindirmeye yetiyordu. Yılda bir kez, birisi davet ederse de iki kez tiyatro (maskeli gösteri) ve kafe (dondurma). Bir de yılda bir pazar günü hep aynı yerde piknik (azıcık suyuyla yorgun akan dere, çakıl taşları, kamışlıklar, sıcaktan sararmış otlar, kızarmış balıklar).

Yine de beni üzen şey zavallı burjuvaların bu pek zavallı yaşamından çok, canlı ve güçlü paranın eksikliği, gönlümce harcayabileceğim kendi paramın olmamasıydı.

Babaları iyi hâlli, anneleri şefkatli, cüzdanları zamanında dolan, yataklarının başucunda kumbarası olanlar; sürekli isteyen,

paralarını oyuncaklara, resimlere, pastalara, meyvelere ve abuk sabuk şeylere harcayan züppe çocuklar benim çocukken, gençken, ergenken, neredeyse yirmi yaşına dek ne denli acılar çektiğimi hayal edemezler. (Yalnız on dokuz yaşımı geçtiğimde kazanmıştım *bana ait* ilk onluk banknotu).

Oysa benim paraya başka şeyler için herkesten çok ihtiyacım vardı. Her şeyden önce kitaplara (evdekiler azdı, kütüphaneye ise geç gidebilmiştim) ihtiyacım vardı, gazetelere (bu boş uğraşlar eskiden beri ilgimi çekmiştir) ihtiyacım vardı; yazmak için kâğıda, kaleme, mürekkebe ihtiyacım vardı. Ucuz, küçük harcamalar, az para. Fakat bunlara bile yetecek param olmuyordu. Babam bana hiçbir şey veremezdi ve haklıydı da. Bize bakmak için çok çaba sarf ediyordu. Arada sırada tezgâhlardan kitap alırdı ama yılda ancak iki ya da üç kere. Daha sonraları, ailemizde söylendiği üzere *kötü alışkanlıklarım* için, bana aylık bir lira elli sent vermeyi kabul etmişti. Kötü alışkanlıklarım beyaz kâğıt ya da baskılı kâğıttı.

Bu durumda ne yapmalıydım? Masraflarım için her ne pahasına olursa olsun sahip olmam gereken, ruhumu beslemek için istediğim parayı nereden bulabilirdim?

Pek çok yola başvurmuştum. Öncelikle tasarrufa. Kahvaltıya katık almak için bana günde iki liret veriyorlardı. Bunun yedi sentini harcıyordum. Haftada –beş gün okul vardı– üç liret kalıyordu: Halk kütüphanesinden bir kitap ya da üç defter parası.

Sonra annem vardı. Annem, olması gerektiği üzere, babamdan daha merhametliydi. Benim tutkumu görüyor, bana acıyordu. Zavallıcığın da benden fazla parası yoktu –babamın evdeki harcamalar için günübirlik bıraktığı kadar yalnızca. Yine de ne yapar eder bana haftada, ânında, resimli kitaplara, (daha çok şey sığdığı için) kareli defterlere ya da edebiyat dergilerine harcanacak iki, üç hatta dört lireti vermenin bir yolunu bulurdu.

Bir başka yol da yaptığım küçük hırsızlıklardı ve bunu itiraf etmekten utanmıyorum. Evdeki küçük hırsızlıklarımı yıllarca dikkatli fakat sürekli bir biçimde sürdürmüştüm. Bazen sabahın erken saatlerinde babam daha yataktayken alaca karanlıkta odamdan çıkar askılıkta asılı duran ceketinin cebinden birkaç metelik yürütürdüm; yahut babamın unutmasından yararlanarak alışverişten artan paranın üstünü geri vermez, ya biraz daha fazla harcadığımı ya da paranın bir kısmını yolda düşürdüğümü söylerdim. Azar işitirdim ama sakladığım o birkaç kuruşun bana verdiği cesaret çok büyüktü!

Ticareti de denemiştim ama pek bir şansım olmamıştı. Paket kâğıtlarını toplayıp satıyor, şeftali çekirdeklerini biriktiriyor, kullanılmış pulları alıp satıyordum ama bunlardan zorlukla ve yok denecek kadar az para kazanıyordum. Bir keresinde okulda küçük bir tasarruf sandığı kurmuştum. Öğretmen bunu fark etmişti: Cezalandırılmış ve her şeyi geri vermek zorunda kalmıştım.

O kadar para biriktirmeme, annemin yardımlarına, küçük sahtekârlıklarıma ve ticarete karşın yine de hiç, bir gazete alacak dahi param olmazdı. Yazabilmek uğruna kitaplardaki boş sayfaları ya da okul defterlerimdeki sayfaları koparttığım günlerdi; kalemimi batırıp yazabilmek adına hokkanın dibindeki mürekkep tozunu biraz sirkeyle sulandırdığım, çaktırmadan gazete makalelerini ya da birkaç sayfa kitap okumak için köşe başlarında ya da kitap sergilerinde her zamankinden uzun süre kaldığım hazin günlerdi.

Ne tutku dolu zamanlardı! Soğukla, yalnızlıkla, umutsuz yoksullukla kararmış günler! Kelimelerle düşünceleri gaddarca birbirine karıştıran kötü mürekkebin dağıldığı emici kâğıt; ucu kırık yazmayan bir kalem ve evde başka bir tane daha olmayışı; yeterince param olmaması ve o kitabı bana yarım liret ucuza vermemekte inat eden bir kitapçı yüzünden yaşanan kaç hayal kırıklığı!

Zekice planlara, dualara, düzmecelere rağmen hep yoksuldum, kimsenin görmekten hoşlanmadığı sessiz ve yoksul çocuktum. Kitapçılar paramın artık liret değil sentlerden ibaret olduğunu bildikleri için bir kitabın fiyatını sorduğumda beni pek umursamaz, genelde hiçbir şey satın almadığım ya da az paraya eski kitapçıklar aldığım için tezgâh sahipleri orada uzun süre kitap sayfalarını karıştırıp okumamdan hoşlanmaz, gazete satıcıları çaktırmadan okumaya çalıştığımdan bana ters ters bakarlardı.

Ama o yıllarda yaşadığım aşağılanmaları hep gururla hatırlarım. Uzun süredir arzuladığım bir kitaba hayran hayran bakarak ve fiyatını sormaya cesaret edemeden bir vitrinin önünden kaç defa geçmişimdir! Kim bilir kaç kere cebimdeki azıcık parayı yoklamış, daha azsa ya da kaybetmişsem diye tekrar saymış ve dükkâna bembeyaz bir yüzle, ürkek ve suskun bir hâlde girip dükkan sahibinden yalnızca kitabın ismini söylemesini kim bilir kaç kere beklemişimdir... Kitapçılar, patronlar, arkadaşlar, akrabalar, herkes beni ne kadar da küçümserdi o zamanlar! Cılız, sessiz ve pespaye, miyop gözleriyle dik dik bakan, cepleri kâğıtlarla dolu, elleri mürekkepli, ağzının kenarında hüzün ve öfke çizgileri olan velet; ve alnımın ortasında derinleşmeye başlayan düz çizgim.

Yine de ne istiyordum ki? Usta bir kalemle çizilmişçesine hepsi de dapdaracık giyimli, kelebek papyonlu model erkekler gibi dolaşmak mı acaba? Yoksa kusana ve karnım ağrıyana kadar et ve tatlı yemek mi? Güzel evler, yolculuklar, tüfekler, tahta atlar ya da kukla tiyatroları mı istiyordum?

Çirkin ve iticiydim –biliyorum ve bunu o zamanlar da biliyordum– ama yine de o çirkinliğin ve o zavallılığın altında gerçeği bilmek, tanımak ve tamamıyla ışığa bulanmak isteyen bir ruh ve o kirli şapkanın, o dağınık saçların altında her düşünceyi

anlamak, her yere girmek ve her şeyi düşlemek isteyen bir zihin vardı; kimsenin görmediği şeylere bakmasını bilen, çoğunluğun boş ve terk edilmiş bulduğu yerlerden beslenen bir zihin. Neden kimse bunu anlamadı ve bana hakkım olanı vermedi?

Ama ne o yoksulluktan dert yanıyor ne de geçmişteki aşağılanmalardan utanıyorum. Kolay hayat, belki de, beni daha kalleş, daha az tutkulu ve nihayetinde daha sefil biri yapardı. Sahip olmayan ve olamayacak birinin bitmek bilmez kırgınlığı beni başkalarından ırak tuttu ve ruhumu acılarla bilenmeye mecbur bıraktı, ki bu onu daha arı, daha keskin ve daha onurlu kıldı.

VII

BENİM KIRSALIM

Ruhumu kitaplara ve ölülere borçlu olduğum kadar ağaçlara ve dağlara da borçluyum. Kırlar beni kütüphaneler kadar eğitmiştir. Tek ve belli başlı bir kırsal bölge: İçimdeki tüm şiirselliği, melankoliyi, karamsarlığı ve yalnızlığı Toskana kırsalından, Floransa çevresindeki kırlıklardan almışımdır.

Az konuşan ve statüsüne göre yüksek entelektüel merakları olan bir adam olan babam, çocukluğumdan beri beni her pazar şehir dışına götürürdü. Yemekten sonra, konuşmadan, birlikte yola çıkardık. Babam kimseye rastlamadan saatler boyu yavaş yavaş yürüdüğümüz bazı ıssız, boş, tenha yollar bilirdi. Aslında bazen bir rahiple, çiftçiyle ya da bir ihtiyarla karşılaştığımız olurdu. Bize selam verir ve bizden uzaklaşırlardı.

Babam neredeyse hep dalgın olurdu, bense kendi içimden erken düş kırıkları ya da saf düşünce kurguları geveler ama etrafıma bakardım. Arasından yolun geçtiği duvarların üzerinden sarkan gri zeytin ağaçlarının titrek dalları ya da bodur, zavallı, bakımsız güller; yaprakları teker teker su yoluna düşüp çürüyen eskimiş ve solgun güller göze çarpardı. Kim bilir kaç mil yürümüşüzdür o duvarlar boyunca! Hâlâ gördüğüm duvarlar: İnsanları oturmaya teşvik eden alçak duvarlar; üzerileri likenler ve zümrüt rengi mantarlarla yamalanmış, oyuklarından siyah ve parlak sızıntılar

akan nemli duvarlar; üst kısımları sık yapraklı, siyah ve büyük ağaçlardan oluşan asma bahçeleri taşırcasına yüksek duvarlar; şehrin hemen dışında, duvarcı işi kaba saba duvar resimleriyle süslenmiş ve kireçten badanası taze yeni duvarlar. Ara sıra bir villanın bahçe kapısı; ardında havlayan köpeğin zıplayıp sağır edici gürültüler çıkardığı kapalı ve güvenlikli bahçe kapıları; bir tarafında bekçi misali duran bir selvi ağacının bulunduğu ve mersinle defne çalılıkları arasından bayıra inen bir patikaya giden sonuna kadar açık bahçe kapıları. Ara sıra duvarlar açılır ve yerlerine kışın çiğ ve karla, baharda çiçeklerle beyaza, yaz sonunda ise böğürtlenlerle siyaha bürünen canlı, yüksek, dikenli çalılıklar dolardı. Daha uzaklarda ise duvarlarla çalılıklar gözden kaybolur ve (dağlardaki küçük manastır yolları misali) ıssız ve taşlık yol selvilerin ya da köknarların arasından yukarı doğru ilerlerdi ve sürülmüş vadiler, ıslak çimenlikler, sis bulutları ve sonsuzluk yanılsaması orada ayaklarımın altına serilirdi.

Yeniden doğduğumu hissederdim ve kafamda şapka olmadan, belli bir şey düşünmeden, yüzüme vuran rüzgârla her zaman arzuladığım şekilde yaşadığımı sadece orada hissederdim. Şehre dönmek için aşağıya doğru inmeye başladığımızda yüreğime bir hüzün çöker ve akşamın iç acıtan alaca karanlığı dinmeyen zayıf çan sesleriyle özlemime eşlik ederdi. O zaman o özgür ve taze dünyadan kopmamak için yanımda birkaç parça götürürdüm: Yaprakların arasında bulduğum buruşuk, parlak, siyah bir zeytin; şapkası pütürlü bir meşe palamudu, Alp Dağları'nı andıran kenarları kırık ve keskin bir mermer taşı, sert ve yeşil bir çam kozalağı, bir servi kozalağı, bir at kestanesi, bir tutam sivri çam ağacı yaprağı, bir saçlı meşe mazısı... Sade ve yabani olan her şey hoşuma giderdi –dağa özgü, el değmemiş herhangi bir yanı bulunan her şey–; direnci, yalnızlığı, sağlıklı ve bahçıvansız yaşamı çağrıştıran her şey.

Ben zengin, lüks, güneyli ve tropikal kırlar için yaratılmadım; göz alıcı renkte çiçekler, olgun meyveler, güneş için dünyaya gelmedim. Hissettiğim kırlık, *benim* kırsalım, düşünmeyi ve nefes almayı öğrendiğim Toskana kırsalıdır; çıplak, yoksul, gri, hüzünlü, kapalı; lüksten, renk cümbüşünden, kokulardan ve pagan şenliklerinden yoksun fakat öylesine içten, öylesine samimi, kırılgan hassasiyete, yalnızların düşüncelerine öylesine uygun ki. Biraz manastırımsı ve Fransiskanlara özgü, biraz buruk, biraz karanlık, çimenli kabuğunun altındaki taşlık iskeleti hissettiğin, kahverengi ve tenha yüce dağların, huzurlu ve bereketli vadileri neredeyse tehdit edercesine, ansızın yükseldiği kırlık. Çocukluğumun duygusal kırlığı; gençliğimin heyecan verici ve tinsel kırlığı, kum taşlarından ve sert kayalardan, içten ve mütevazı çiçeklerden, sağlam selvilerden, yapmacıksız meşeler ve erik ağaçlarından oluşan kıt ve kurak kırlık: Sen benim gözümde palmiyeleri, portakal ağaçları, Frenk incirleri, beyaz tozu, kızgın yaz güneşiyle meşhur Güney kırlıklarından çok daha güzeldin.

Her mevsim dışarıya çıkardık ama hatıralarımı canlandırmaya çalıştığımda kış, sonbahar ya da yağmurlu ilkbaharı hatırlıyorum sadece; kapalı, katman katman, gri, karanlık gökyüzleri, dondurucu rüzgâr ya da derinlerde çalışan ve ıstırap çeken toprağa kızan soğuk sessizlik. Güneş ya hiç gelmiyor aklıma ve sıcağı hiç hissetmiyorum, ya da seyir hâlindeki bulutların arasından göz kırpan ve her kayboluşunda yeryüzünü daha da karanlıklaştıran solgun bir güneş görüyorum. Üzüm asmalarının üzerinde unutulan son dal buruştuktan sonra biten hasat mevsiminden geriye kalan boş, Kuzey göğünün altındaki kırlığı görüyorum.

Ve adımların yankılandığı sert ve donmuş yollarda, eko yapan kuru duvarların arasında, yüksek bulutların beyaz uzantıları altında çevik adımlarla yürüdüğümüz bazı kısa ve rüzgârlı ocak

ve şubat günlerini çok iyi hatırlıyorum. Yürümekten ayaklarım donmuş, yüzüm al al olmuş hâlde, sanki bir zaferden dönüyormuşçasına büyük bir coşku ve dinçlikle dönerdim eve. Yoksul ve karanlık evim, darmadağınık soğuk odacığını, titrek ışığı ile odama cenazemsi bir hava katan pirinç gaz lambam bende sıradanlığa, köleliğe, ölüme dönmüşüm hissi uyandırırdı. O vakit o cenazemsi lambanın cılız mı cılız ışığı altında bir kitap alıp okurdum, bedenim yavaşça soğumaya başlar, ayaklarım buz keser, hüznüm katlanırdı ve dile gelmemiş arzuları, bu ve her çeşit hayattan çok daha farklı bir hayata dair bitmek bilmez düşleri uykuya gömmek için kendimi yatağa atardım.

APPASSİONATO*

Düzlüklerdeki yaşamı ebediyen terk ettim
İbsen

* Coşkun bir tempoda –(ç.n.).

VIII

KÖTÜLÜĞÜN KEŞFİ

Yabani ve vaktinden evvel içselleşmiş bir çocukluktan; çekingenlik, farklılık ve yoksulluğun mecbur bıraktığı aşağılanmış yalnızlıktan; fazlasıyla gözü yüksekte bir ansiklopedicilikte art arda gelen başarısızlıklardan; gri sokaklarda, kül rengi göğün altında, kararmış duvarların arasında derinlemesine düşünülmüş hüzünlü lirizmden; kısıtlı, kırsal, dar ve aşağılayıcı bir yaşamın lanet olası gündeliği içinde çabucak engellenip boğulan kahramanca, onurlu, şiirsel bir hayata dair karmaşık coşkulardan ortaya penceresiz bir kale misali kendi içine hapsolmuş ve umutsuz bir kötümserlik çıkmıştı. Zekâ reşit olur olmaz –ergenliğin sonu– hayata anlamını sormuş ve yanıt alamamıştım. Kuram hüzne şekil vermişti. Var oluşun doğrusunu yanlışını sorgulayış, kış şenliklerinin ikindilerinde fiziksel ve mutlak hüznü beslemişti ve ruh her vaade *hayır* diyordu; her yalan düşe, her sahte hazza itiraz ediyordu ve gece yarısı rüzgârının bozulmuş bir fener alayından geriye kalan birkaç alevi söndürüşü misali söndürüyordu son düşleri.

Kimsenin sana asla acımayacağı kadar, hiç sebepsiz kendine acıma isteği duyulan düşlemli uykusuz gecelerin yorgunluğunu acının doğası üzerine, sevinçlerin kısalığı üzerine, dünyevi mutluluğun dengesi üzerine yapılan sorgulamalar takip etmişti; günlerin ve güzlerin sonuna adanan hüzünlü soneleri, hayatı

hayvanice kabullenişi herkesin önünde ve mantık çerçevesinde kesinkes protesto etme fikri izlemişti.

Tekrar tekrar sorulan o gereksiz soru, tüm zamanların ve tüm bezginlerin birebir kelimeleriyle çıkmıştı karşıma o yaşta: Hayat yaşamaya değer mi?

Ne yanıt verebilirdim ki? Hayat bana çok az şey vadediyor ve hiçbir şey vermiyordu. Zenginlik bekleyemezdim; en başından beri bazı nedenlerden dolayı kısa ve vasat bir okul hayatı seçtiğim için eğitimde büyük başarıları, çirkin ve ürkek olduğum için kadınların aşkını, düşündükçe üzüldüğüm yarım kalmış girişimler yüzünden sonsuz bilgeliği bekleyemezdim. Beni önemseyenler azdı; onların bir parçası olmasına rağmen onlara dahi ırak ve yabancı görünen bu candan bir hayli uzak olan annem ve babam haricinde kimse beni sevmiyordu.

Bana kala kala düşünce kalıyordu: Genelleştirmek, uzak olgular arasında ilişki kurmak, yasalar öngörmek, kuramlar geliştirmek ve çürütmek hep hoşuma gitmiştir. Kısa bir süre öncesinde, yanlış anlaşılan *Yeni bilim*"i* yeni okuduğum zamanlar, bir edebiyat tarihi felsefesi oluşturmayı kafaya koymuş ve sanat dersleri ve akımlarını, edebiyattaki iniş çıkışların nedenlerini keşfettiğimi hayal etmiştim. O zamandan beri, Taine** zihnimi açmış ve onun rahat anlaşılabilen, düzenli ve simetrik, farklı çizgiler arasındaki bir avuç dolusu olguyla bir miktar renklendirilmiş fikir taslaklarını kolaylıkla oluşturmasına özenmiştim; kuramcı şeytan çoktan küçük şaire pusu kurmuştu ve beni formüller, görüşler ve düzgün tümevarımsal çıkarsamalarla besliyordu.

Hâlihazırda donanımlı olan düşünce böylece kendini bu şenliksiz ve fenersiz zavallı yaşamın içine atmış ve çok geçmeden

---

* 1668-1744 yılları arasında yaşamış İtalyan düşünürü Giambattista Vico'nun eseri –(ç.n.).

** Hippolyte Taine (1828-1893): 19. yy. Fransız olguculuğunun öncülerinden, eleştirmen ve tarihçi –(ç.n.).

hiçliği ve hapsolmuş acıyı keşfetmişti. Hepsi bu kadar mı? Her isteğe bir ret, her esine bir inkâr, her çabaya bir tokat; on altı, on sekiz yaşlarında bizi saran bütün mutluluk arzusuna karşı vadedilen bir hiçlik. Yüzlerce şekle bürünmüş hiçlik! İman, zafer, sanat, eylem, cennet, fetih: Boşluktaki maskeler, gözsüz göz çukurları, dilsiz ağızlar, karşılıksız öpüşler.

Hayat, katlanılabilir bir şey olsun diye yaşanır. Duyarlılık onu yaratır ve anbean içini doldurur ve su misali sessizce akıp gitse bile en azından bizi değişmez ve ebedî görünebilecek bir akıntı misali beraberinde sürükler. Ama hayat, düşünceyle, mantıkla, akılla, felsefeyle sorgulanıp, ayıklanıp soyulduğu vakit boşluk, dipsiz yüzünü gösterir, hiçlik dürüstçe bir hiç olduğunu itiraf eder ve umutsuzluk, Tanrı'nın oğlunun terk edilmiş mezarı başına konan melek misali ruhun içine tüner.

Benim başıma gelen buydu ve kendimi, yükselen bir hayatın tüm coşkusuyla, çarçabuk hayatın reddine adamıştım. Kaderin kötü adaletine ve insanların soğuk ve sessiz düşmanlığına karşı –o zamanlardaki yegâne mümkün– cevabını her şeyin sonsuz anlamsızlığına, gensel alçaklığa ve insanoğlunun kusursuz ve yıkılmaz mutsuzluğuna ikna idi.

Her ne kadar açığa vurmuş ve fazlasıyla köklü olduğuna inanmış olsam da kötümserliğim tutarlı bir sonuç yaratmamış, ulaşabileceği ve ulaşması gereken noktaya varamamıştı. Başlangıçta duygusal, şiirsel ve yazınsaldı. İçimdeki öfkeli ansiklopediciyle filizlenen lirik şair iş bölümü yapmıştı. Ayrıca yaşamın mutsuzluğunun keşfi yeni derlemeler yapmam için bahane olmuştu. Var oluşun gereksizliğinden, kötülüğün üstünlüğünden, kesintiye uğramış düşlerin hüznünden, parçalanmış yanılsamalardan; geri döndürülemez geçmişin derin acısından ve hayatın –kısa ve hiçliğin sonsuz girdabında bir miktar aydınlanmış ada– etrafını karış karış

dolaştığında ruhu büken ve parçalayan umutsuzluktan, üstü açık ya da kapalı biçimde bahsedilen ya da yakınılan tüm şairsel iç döküşleri; drama yazarlarının nüktelerini, konuşmacıların ara sözlerini, vaizlerin uyarılarını, filozofların ya da yarı filozofların özdeyişlerini okuyup biriktirmiştim. Böylece, iç sıkıcı bir insani memnuniyetsizlik korosu misali, mekân, zaman ve ruhani olarak birbirinden uzak insanların beyitlerinin, paradokslarının, hayıflanmalarının, pişmanlıklarının birbirine karıştığı, söze dökülmüş cenazemsi bir keder karmaşası oluşturmuştum.

Salt yazınsal bir meraktan değil; içtendim. O yılgınlıkları, o kınamaları başkalarında görmek bana hayat veriyordu. Artık yalnız olmadığımı, benim için doğmuş kardeşler, yoldaşlar, avutucu ölüler bulduğumu düşünüyordum. Yadsımalarımda haksız olamayacağımı ve bunun sadece güçsüzlük ve karmaşık hayaller yüzünden çökmüş bir gencin aşağılıkça protestosu olmadığını düşünüyordum.

Fakat sadece yüzlerce yargıda bulunmakla kalmıyordum, şahsen bir kitap, hakiki hayat kitabını yazmayı düşünüyordum; kendi kendini, başkalarını ve tüm var oluşu layıkıyla, ebediyen aşağılamaya her insanı mecbur bırakacak kitap. O sıralarda hayatımda ilk kez büyük bir filozofla karşılaşmıştım. Schopenhauer'e bölüm bölüm, parça parça, ara ara göz gezdirmiş, okumuş ve üzerinde düşünmüştüm, ama jeoloji ya da evrim kitapçıklarındaki basit bilimin bilinçli zekâya ulaşabilecek derecede üst noktada olmadığını duyumsamaya yetecek kadarıyla. Ve bir kötümserlik tarihçesi oluşturmayı denemiş ve böylece acıklı ve negatif olanların haricinde beni çeken ve merakımı uyandıran başka fikirlerin bulunduğu felsefe tarihinde günler boyu keşfe çıkmıştım.

Bilgin artık yalnız değildi: Kuramcı gelişiyor ve güçleniyordu. Tamı tamına en çok arzu edilen amaçların mecburen ulaşılmaz

olduğu kuralına dayanan kötümserlik dizgemin düzenine, benim için neredeyse yeni olan entelektüel sevinçler eşlik ediyordu. Ve en uçlara ve bütünselliğe yönlendirildiğimi aklımdan çıkartmamıştım. Schopenhauer'in intihara karşı olması beni üzüyordu. Aksine ben, büyük eserin son bölümü olarak, cesur bir evrensel intihar önerisi hazırlamıştım. Yankı uyandırsın diye değil tabii; başka bir çıkış yolu göremiyordum. Gereksiz ve gülünç olması nedeniyle bireysel intihar değil, dünyayı yalnız ve boş bir hâlde göklerde amaçsızca dönüp durmaya terk edecek, uzlaşmayla kararlaştırılmış bilinçli bir intihar, kitlesel intihar. Tartışma götürmez kitabımın yaygınlaşmasıyla birlikte yavaş yavaş büyüyecek ve genişleyecek bir topluluk oluşturabileceğimi hayal ediyordum. Bu umutsuzlar topluluğu insanlığın tümüyle tamı tamına aynı sayıya ulaştığı vakit kararlaştırılacaktı büyük gün: Son! Yöntemleri de düşünmüştüm ve bana en makulü kesinlikle zehir gibi görünmüştü.

Çocukça aptallıklar! Yine de, yaşamın bu yüce sonunun havarisi olma saplantısı, bir dönem için benim hâlâ hayatta kalmamı sağlayan yegâne nedendi. Ve salt bütün insanların benimle birlikte öleceğine dair olan gülünç umut sayesinde yaşamayı kabullenmiştim.

IX

BAŞKALARI

Artık yalnız değildim. Ruhumu, pek neşeli gençler gibi vakitsiz serserileşmekten kurtaran o karamsar çocuksu yalnızlıktan ergenliğin sonlarında çıkmıştım. Benim de bir kalbim vardı. Söyleyecek bir şeylerim olduğunu hissediyor ve konuşmak, içimi dökmek istiyordum. O zamana kadar yüreğimi dolduran bastırılmış tüm aşkı kendime adamıştım. Kendi hâllerime, amaçsız ve çıkmaz yaşamıma duygulanmıştım. Zalim ve acıklı Fransız ve İtalyan dizelerinde ölümü yanıma çağırmış ve yakında gelecek kasvetli ölümüme ağlamıştım. Geceleri, kendimi ve hiçbir çıkar yolu olmayan, her sevinçten mahrum kötü kaderimi düşünüp ağlıyor, gündüzleri ise yorgun gözlerim ve her daim siyah kıyafetimle, erkene alınmış olan yasımı tutuyordum.

Sevgiye ihtiyacım vardı. Elimin üzerinde bir el hissetmek, dinlenilmek ve dinlemek istiyordum; ilk arkadaşlıkların unutulmaz pervasızlığı içinde, anne ve babalara söylenilemeyecek o duyguları, o arzuları gizlice anlatacağım birine sahip olmak. Birlikte çalışmak için bana denk; öğrenmek, bana yol göstermesi için benden daha büyük; yönlendirmek, yardımcı olmak, eğitmek için benden daha küçük birisini istiyordum.

Çehreleri ve yürekleri inceliyor ama acıma ya da aşağılamadan, –ya da daha beteri!– genelevler ve bisikletler hakkında konuşmak

için seni koluna takan, kötü alışkanlıklara sahip gençlerin o iğrenç ve son derece banal arkadaşlıklarından başka bir şey bulmuyordum çoğu zaman. Açıkçası okul arkadaşlarımdan söz etmeye bile değmezdi. Ne berbat! Kısa paçalı, şehvet düşkünü konformistler; art niyetli ve mastürbasyoncu inekler; kültürsüz serseriler ve o çekilmez, yapmacık ve derli toplu "sınıf birincisi"! Hayır, hayır. Bana sevgi dolu yürekler, özellikle de açık ve etkin beyinler gerekiyordu. Benim gibi insanlar: Okulda kendini pek göstermeyen ama okuyan, düşünen, aklını çalıştıran, kafasında sıra dışı meraklar ve garip düşler taşıyan insanlar. Okulda böyle tek bir kişi bulmuştum sadece ama öğrenci değil, bir öğretmendi. Tabiatında şair ama ihtiyaç gereği öğretmen. Genç ve iyi kalpli olduğu için, herkese nazaran daha tutuk olan ruhumu sözcüklerim ve bakışlarımdan keşfetmesini bilmişti. Bir akşam alaca karanlığındaki uzun bekleyişte ilk yıldızın ortaya çıkması gibiydi onun hayatıma girişi. Benim şairane içgüdülerimi yüreklendirmiş, daldan dala atlayan yazınsal araştırmalarımı değerlendirmesini bilmiş, üstüm olmasına rağmen beni kendisiyle bir tutmuştu. Yolunu kaybetmiş o genç çocuğun içindeki erkeği görmeyi başaran ilk kişiydi.

Ama, babacan dostluğu ne kadar yürekten olsa da, o tek başına bana yetmiyordu: Genç insanlar, benim gibi gençler arıyordum ve o kadar çok aramıştım ki birkaç yıl içinde bana, en azından ilk zamanlar, akıl şölenleri ve cennetleri gibi görünen grup ya da kulüplere dâhil olmuştum.

Birlikte *Trinità** adında bir çeşit edebiyat topluluğu kurduğum, benden yaşça büyük ve daha eğitimli olan (Latince ve Yunanca biliyorlardı!) iki öğrenciyle iş birliğine girmekle başlamıştım işe. Kuralına uygun şekilde tüzük hazırlamış ve vazifeler üstlenmiştik. Hepimizin bir görevi vardı.

* Kutsal üçleme -(ç.n.).

Koyduğumuz yasalara göre her birimiz, sırası geldikçe, bir tezi savunacak ve bunun üzerine bir çeşit açıklama yazısı hazırlayacak, diğer iki kişi bunu okuyup tartışacak ve utanıp sıkılmadan üçüncü kişiye her daim mecburen muhalif olacaktı. Sıra bana geldiğinde Alessandro Manzoni'nin *Nişanlılar* adlı eseri üzerine yüz sayfayı geçen tenkitçi ve sert bir eleştiri yazısı hazırlamıştım. Renzo Tramaglino ile Lucia Mondella'nın başından geçen banal talihsizliklerin mantıksal ve dil bilimsel çözümlemelerini okulda bütün bir yıl boyunca yapmak zorunda kaldığımdan beri bu romandan nefret ediyordum. Tutkudan yoksun o çiftçi kadın; o aşağılık ve aptal papaz; söylevi ya da kutsaması giysisinin altında her daim hazır bulunan o rahip; cidden korku salan ve akabinde aşağı tabakadan dul bir kadının ağlayışlarına kanıp bir azizin kurnazca konuşmasıyla gururunu ayaklar altına alan o isimsiz kişi canımı sıkıyor yahut beni öfkelendiriyordu. Öylesine meşhur o romanın birçok sayfasında bulunan bütün o arı ve yüce sanatı ve ruhunuzu saran o merhametli ve Hristiyanımsı esintiyi görmemiş ve hissetmemiştim; Tanrı'nın isteklerini o kölece kabulleniş; sıradan ve bahtsızların onurlu zaferi eşliğinde günahkârların o örnek cezalandırılışı şeytani ve Carduccimsi* ruhumun tüm öfkesini kusmasına neden oluyordu.

Yazımı güzel bir şubat gününün masmavi göğü altında, tepedeki kırlıkta okumuştum ve –akabinde Devlet'in muhterem ve saygıdeğer hizmetkârlarına dönüşen– ikili üzerinde çok kötü bir izlenim yaratmıştı. Ama nasıl olur? Kutsal üçlemenin en genci ve en küçüğü, İtalyan dehasının en önemli başyapıtlarından biri ile dalga geçmeye, aşağılamaya, küçük düşürmeye yelteniyor! Cüretkârlığa, cesarete, ön yargısızlığa tamam ama bu kadar da ileri

* Giosuè Carducci (1835-1907): İtalya'da laisizm kelimesini ilk kez kullanan, Nobel ödüllü şair ve yazar –(ç.n.).

gidilmez ki canım! Tartışma her zamankinden daha sert ve çekişmeli geçmişti. İki sansürcümle sansürcümle sık sık karşılaşmış ve konuşmuştum ama *kutsal üçleme*den bir daha asla söz edilmemişti.

Neyse ki bu olaydan kısa bir süre sonra bir adamla tanışmıştım –benden yaşça oldukça büyüktü– ve ötekilerin tam zıddı bir insandı: Şairdi (yani ölçülü ve düz şiirler yazıyordu); müzisyendi (flüt çalıyordu); tam benim istediğim gibi coşkulu, içten, alışılmışın dışında biriydi. En sevdiğim yazarları (Poe, Walt Whitman...) tanıyor ve seviyordu; bana Baudelaire'i öğretmişti; tanımadığım ve olağanüstü kitaplar vermişti okuyayım diye: Flaubert, Dostoyevski, Anatole France...

İki ayrı yaşantısı vardı. Gündüzleri yöneticilik ya da ona benzer bir iş yapıyor, akşamları ve pazar günleri ise ateşli ve saçı başı dağınık bir hayalpereste dönüşüyordu. Çok fazla yazıyordu, hatta bazı yazılarını gazetelerde bastırmanın bir yolunu dahi bulmuştu. Beni sanatçı ya da öyle olmak isteyen diğer arkadaşlarıyla tanıştırmıştı: Olağanüstü duyarlı, hayallerle dolu, tüm hüzünlerle kavrulmuş, hem Hein, hem D'Annunzio hayranı, tüm edebiyatların sıkı okuyucusu bir şair ve temelinde soylu bir yazardı. Zambak dalı gibi uzun, yeni yetme bir mistik misali solgun, bir bakire gibi çekingen ve kırılgandı fakat ince hastalığa yakalanıp erkenden öldü.

Onların yanı sıra Böcklin hayranı, gizemli ve ölgün bir ressamla, piyanoda çılgınca zafer marşları doğaçlayan yarı deli bir kemancıyla, sürekli librettoların, şan derslerinin ve başkalarının karılarının peşinde koşturan acemi bir besteciyle de tanışmıştım.

Hiçbiri, daha sonraları anladığım üzere, bana çok şey verebilecek ya da büyük eserlere imza atmaları beklenebilecek kişiler değildi. Yine de kitaplarla geçirdiğim buz gibi bir yaşamdan sonra sanatın canlı ve sıcak dünyasıyla olan ilk teması bu benim için.

Küçük şehrin bohem yaşantısının o birebir kopyasında ruhun tüm etkinlikleri sergileniyordu. Onlarda artık ünlü, yüce, mezara gömülmüş ölülerin donuk imgelerini değil; yapan, yaratan, er veya geç üne kavuşacak olan insanları görüyordum.

Karanlık, nefes nefese, düşlerle esrimiş ve çelişkilerle parçalanmış o gençliklerden, yarının dehaları, sonsuzluğun fatihleri, yeni güzelliklerin mutlu bağışçıları çıkacaktı ortaya. Ve ben de onlardan biri olmak, bu yer altındaki güzellik ve şans arayışında kendimi yoldaş, kardeş hissetmek istiyordum.

Aramızda en büyük olanın evinde yapılan tüm partilerde bir araya gelirdik: Kahveler, sigaralar (ilk sigaralar!) içilir, yeni bir kitap, o dönemde keşfedilmiş bir yazar; bir makale, bir yapıt hakkında abartılı bir içtenlikle konuşulur, tartışılır, münakaşa edilir, sesler yükseltilirdi. Yahut şairler hafta boyunca yazmış oldukları kısa şiirleri herkesin coşkusuyla kesintiye uğraya uğraya okurlar; birisi flütüyle tekdüze duygusal bir pastoral, bir diğeri ise Bach ya da kendine ait bir beste çalardı.

Hepimizin içinde bir gün mutlaka üne ve görkeme ulaşacağımıza dair sarsılmaz bir umut vardı. Birbirimize hayrandık. Kıskançlık ya da rekabet yoktu. Aldanmak ve hayal etmek istiyorduk: Aramızda sıkça söylediğimiz bir cümleydi "Hülya kâsesinden büyük yudumlar içmek gerekir." Böylesine abartılı bir pazar alışkanlığı hâline getirdiğimiz bu hülyanın ne olduğunu ve ne anlama geldiğini hiçbir zaman öğrenemedim.

Bu beş üyenin içinde benim de bir yerim vardı. Orada eleştirmeni, bilgeyi, filozofu temsil ediyordum. Bana tarihsel bilgiler, kitap isimleri ya da gözde kuramlar hakkındaki belli başlı aydınlatmalar için danışıyorlardı. Diğerlerinin bilgisizliği sayesinde sadece kısmen hak ettiğimi düşündüğüm bir sonsuz bilgelik şanının tadını çıkarıyordum onların yanında. Ama bu itibarım ve

henüz tam olarak yenemediğim suskunluğum, beni gereğinden fazla saygın ve çekinilesi bir kişiliğe büründürüyordu. Ve o zamanlar yaşamla ölüme dair en karmaşık sorunlar hakkında hararetle yazdığım şeyleri, bana karşı duydukları büyük saygıdan neredeyse korktuğum için onlara okumamıştım.

O düzenli aralıklarla toplanan şiirsel topluluğun içinde kendimi her ne kadar iyi hissetsem de bana yetmediğini ve artık doymuş, soyutlamalara ve kavramlar oluşturmaya yönelmiş ruhumun daha fazlasını aradığını hissediyordum. Orada hafif ve biraz bayağı coşkuların sıcaklığının tadını çıkartıyordum; şiir beni enginleştiriyor ve duyarlılığımı artırıyor, ilk kez o zamanlar tattığım müzik ise en şiddetli ritimlerle hayallerimin dörtnala koşuşuna eşlik ediyordu.

Ancak bu yeni arkadaşlarımdan hiçbirinde, çıplak düşünceye, mantık yürütme alışkanlığına, mantıksal çatışmanın zevkine ve uygulamasına karşı tutku hissetmiyordum. Ve birkaç yıl sonra kaçamaklara başladım: Başka dostluklar ve başka zihinsel topluluklar için onlardan yavaş yavaş uzaklaştım.

Üç yeni arkadaş edinmiştim. Biri, sarışın ve yakışıklı, Shelley ve De Musset'yi psikiyatrik incelemelere, Ufizi resim galerisini anatomi laboratuvarına tercih eden bir tıp öğrencisiydi. Konuşkan ve cüce, kitapçıların müdavimi, tanınmayan bir şair, zaman zaman palavracı ve uçarı fakat özünde iyi bir çocuktu edebiyat mezunu olmak üzere olan diğeri. En küçüğümüz olan ötekiyse, her konuda istikrarsız, hiçbir okula gitmeyen, hiçbir konuyu araştırmayan; her çeşit öğretinin yeminli düşmanı, kendine güvenmeyen, son derece gururlu, umarsız ve melankolik bir serseriydi. Onda diğer ikisinden daha fazla ruh ve yetenek olduğunu hemen anlamış ve ilk günlerden itibaren, özellikle, onunla yakınlık kurmuştum. Tanıştığımız ilk gün tartışmıştık ama daha

sonraları gürültülü gündelik buluşmalarımızda şiiri, edebiyatı, gösterişi ve züppeliği –tek kelimeyle o zamanlar İtalyan gençlerini şişirmeye ve vaktinden evvel çürütmeye başlayan o D'Annuziomsu düşünce biçimini– temsil eden öteki ikiliye karşı onun tarafını tutmuştum. Oysa ikimiz, olgu, doğru bilgi, görüşler, sade ve simetrik kavram ve zorlu felsefe taraftarıydık.

Aylar boyunca pek tatsızlık yaşamadan birlikte olmayı ve tartışmayı başarmıştık. Bazı ortak beğeniler ve özellikle hepimiz tarafından yoğun biçimde hissedilen bazı nefretler bizi birbirimize sıkı sıkıya bağlamıştı. Ama nihayetinde iğnelemeler ve didişmeler başlamış, kısa zamanda ironiden alaycılığa, hakarete, saldırıya geçilmişti. Arkadaşlık gizemli bir biçimde sona ermişti: Trajik bir kaygı havası hâkim olmuştu. En sonunda mutlak ve daimî ayrılık kararı verilmişti. Bir ikili bir yana, öbür ikili diğer yana. Geri dönüşü olmayan ayrılığımızı birkaç çabuk sözcükle hızlandırdığımız ve kararlaştırdığımız ânı ve köşebaşını anımsıyorum. Ne bir "hoşça kal" demiştik ne de el sıkışmıştık ayrılırken. Ve ben, akşam çökerken, tek bir arkadaşın, tüm yaşamımdaki yegâne arkadaşın, tamamen bana ait olan bir arkadaşın yanında kalmıştım.

X

O

Sevgili Giuliano! Yitik ruhlarımızın karşılaştığı ve birbirini bulduğu o boğucu ve yağmurlu sonbaharın üzerinden on iki yıl geçti. Hâlâ aynı isimleri ve soyadları taşıyan ve pek çok hatırayı paylaşan biz ikimizle alakalı değilmiş gibi rahatça, kaygısızca söz edebiliriz o günlerden. Artık aynı değiliz. Ben, ben değilim; sen, sen değilsin artık. Bir yerden sonra farklı yollara ayrıldık. Sen şimdi ciddi, saygıdeğer, çalışkan bir adamsın. Hayranların, takipçilerin, hatta belki de öğrencilerin var. Kendi kampanyalarını düzenledin; yaralarını gösterebilirsin; ayakta duran, devam eden ve kazanç sağlayan bir şeyi sıfırdan yaratmayı bildin; karmaşık ruhunun acı dolu talihsizliklerini işçi önlüğü ve muhasebeci gözlükleri altında gizlemek istedin.

Bense neredeyse hep o zamanlardaki tuhaf ve dümensiz gezgin olarak kaldım: İşsiz ve meteliksizim; başımı yaslayacağım bir doğruluk taşım yok; etrafını duvarla çevirip "Benimdir!" diyebileceğim bir toprağım yok! Ama ben de değiştim, hem de nasıl!

Kısacası o yıllardan, bir öyküymüş, başkalarının öyküsüymüş misali olabildiğince sakin bir biçimde bahsedebiliriz. Fakat söylemeden edemem: Arkadaşlığımız herkesinki gibi geçici, duygusal, uçarı değildi. Sen de takdir edersin ki başkalarınınkine benzemiyordu.

Uzun kardeşlik bağımızın ne derece önemli ve güzel bir olay olduğunu dolu dolu ve derinlemesine hissetmiş miydin hiç, bilmiyorum.Kendi açımdan yaşadığım o yılları, senin çalışkan ve heyecana yatkın devrimci figürün eşliğinde gözümün önünde canlandırabiliyorum yalnızca. Seninle birlikte kışın rüzgârına, yazın toz bulutuna karşı dururken; balıkçıların nafile uğraşını izlemek için nehrin korkuluklarına yaslanmış; Mugello'nun bir tepesinde, çimenlerin üzerine uzanmış; ikinci el kitap satan tezgâhları karıştırmak için eğilmiş ya da bir kır lokantasındaki boş masada sessizce oturmuş hâlde hatırlıyorum kendimi. Ne kadar uğraşsam da kendimi asla tek başıma anımsayamıyorum. Ortak yaşamımızı günü gününe hatırlıyorum, bundan öte başka hiçbir şeyi değil.

Malikânelerin ve sıkı sıkı kapatılmış bahçelerin arasından geçen, akşama doğru salt âşıkların ve kapıcıların yürüdüğü o temiz ve ıssız sokaktaki ilk evini hatırlıyor musun? Büyük ve biraz sarımsı, elli yıllık bile olmamasına rağmen eski ve hüzünlü bir şeyler çağrıştıran bir evdi. Fransızca ve İtalyanca tüm lezzetlerin bulunduğu, tüm cahilce meraklarıma verimli topraklar sunan, kitaplarla dolup taşan karanlık büyük odayı hatırlıyor musun? Akşam hızla çökerken ve çanlar unutulmuş bir yas için hiç durmaksızın çalarken, odanda, kuru odunların ılık kıvılcımları önünde yaptığımız sohbetleri hatırlıyor musun? Peki ya Stirner ve benliğin ilahî özgürlüğü hakkında ilk kez hararetle konuştuğumuz, nemli duvarlar ve kapalı pencereler arasına gömülmüş o kısır bahçeciği anımsıyor musun? Yoksa tepelere çıkıp güneşin batışını beklediğimiz ve durgun akan nehrin kıyılarında alçakça uzanan şehre bakıp "Bizim olacak mı?" dediğimiz zamanları mı hatırlıyorsun daha çok?

Bazı zamanlar, yalnızlık, rüzgâr ve ciddiyet arayışı içinde daha uzaklara, dağlara giderdik. Yol hiçbir zaman uzun gelmezdi. Sabırsız yürüyüşçülerin çevik adımlarıyla ilerler ve şarkılarla

değil düşünceler ve paradokslarla yürüyüşümüzü neşelendirirdik. Yokuşlar bizi yenmemiz gereken bir savaş misali yüreklendirir, inişler ise cesaretimizi kırar ve bizi sessizleştirirdi. Surlardan, tel örgü çitlerden, bir okul defteri misali düz çizgiler hâlinde saban sürülmüş tarlalardan çabucak uzaklaşırdık. Yüksekliğin ve özgürlüğün; çalı çırpıdan arındırılmamış bozuk yolların, patikaların ve kestirmelerin; kurumuş çalılıkların, terk edilmiş evlere çıkan dik taşlık yolların arayışındaydık. Tepeye vardığımızda, zavallı ve kapalı bir manastırın duvarları altında yahut yıkılmaya yüz tutmuş kaleciklerin taş birikintilerinin yanında, ıssız ve kaderine terk edilmiş vadilerin, etekleri yoksulluktan boylu boyunca kararmış, karmakarışık bulutlarla yüklü gökyüzüne doğru ışık ve karla beyazlaşan uzak dağların önünde, şubatın buz gibi sessizliğinde Marseillaise'i söylerdik ve göğsümüz nefes nefese kalan ciğerlerin ve kalp atışlarının altında kabarırdı. Dar ve gürültülü şehirden ve gündelik aşağılanışların tüm kutsal yasalarından ne kadar uzaktı! Dünyada tek başımızaymış gibi gelirdi bize; dünyanın efendileri, dünyadaki yegâne saygın ve soylu insanlar. Rüzgâr solmuş yaprakların üzerinde kalan birkaç damlayı yüzümüze sıçratarak eserdi; renksiz gökyüzünde kaskatı beyaz bulutlar gezinirdi. Bir kuzey rüzgârı esintisinin merhametsiz darbesini yemiş ağaçlar bizi hüzünlendirir ve soğuktan yanmış ve solmuş otlar, sabırla baharı ve menekşelerin kokulu gizemini beklerdi.

Sevgili Giuliano, biz iki yetişkin erkeğiz şimdi, delikanlı değiliz artık. Karılarımız ve çocuklarımız, pek çok sorumluluğumuz var; bir bakıma canlardan sorumluyuz. Yine de inanıyorum ki, eğer daha az sahte olan bir şeyler kaldıysa ruhlarımızda ve ölümden sonra bizden bir şeyler bıraktıysak öteki ruhlara, bunu o soğuk kış şenliklerine, o çıplak toprağa ve saf yüksekliğe yaptığımız kaçışlara borçluyuz.

Yalnız başına yazı yazıp beni beklediğin evine, diğer evine geldiğim akşamlarımızı hatırla. Pencerelerinin önünde bir selvi ağacı vardı ve selvinin yanında yukarı çıkan bir yokuş. Biraz hırpalanmış ve tozlu, fakat simsiyah ve eski bahçenin bir ucunda yapayalnız duran o selviyi severdik. Ve sık sık yokuşa bakardık. Bizim hayatımız bir yokuştu ve öyle olmak istiyordu. Bütün düşlerimizi, ayaklarımızın altındaki ıslak çimenler ve havadaki katırtırnağı kokusuyla, yükseklerde kurduk. Bütün kitap taslaklarımızı, gazete düzenlemelerimizi, eylem tasarılarımızı hep orada, denizden ve insanlardan birkaç yüz metre yüksekte düşünüp geliştirdik. Düşündüğüm, önerdiğim her şeyde sen de vardın ve senin önerdiğin şeylerde benim de rolüm bulunmalıydı ve evren net bir biçimde bu şekilde bölünmüştü: Bir tarafında biz ikimiz, öbüründe tüm geriye kalanlar.

Yukarıda, San Leonardo Sokağı'nın çıkışı yakınlarında, devasa, görkemli ve neredeyse aynı boyda iki selvi ağacı vardı. Birbirlerine bitişik duruyorlardı ve etraflarında yoldaşları yoktu. Bir keresinde, o selviler biz ikimiziz ve onlar kökleriyle yer altını, dallarıyla göğü nasıl sardıysa biz de hayata ve geleceğe öyle sarılmak istiyoruz demiştik. Ve hatta o selvilerin kaderini paylaşacağımızı ve onlardan biri kesilir ya da üzerine yıldırım düşerse bizden birinin başına da aynısının geleceğini söylemiştik... Hatırlıyor musun? Fakat o iki selvi hâlâ orada, ne fırtına yıktı onları ne de bir balta vuruldu onlara; ve serçeler akşamları aşk cıvıltıları için dallarına konuyor hâlâ. Ve biz de iki kişiyiz ve ikimiz de hayattayız, her daim yan yanayız ancak çılgınca gururlar artık dönüp durmuyor zihnimizde, o iki siyah kardeşin önünden geçerken başımı eğiyorum ve –bilmem nedendir– yüreğim sızlıyor.

O dönemdeki dostluğumuzun ne kadar yoğun, ne kadar güzel bir şey olduğunu hissetmiyor musun? Senin anılarında benim,

senin benimkilerinde olduğun kadar canlı bir biçimde var olup olmadığımı bilmiyorum artık. Hayatımızın en güzel döneminin daha öncesinde değil o zamanlar başladığının ve ruhumuzun hatlarını sonsuza dek o yıllarda çizdiğinin ve kanatlarının uzunluğunu o yıllarda ölçtüğünün ne kadar farkındasın bilmiyorum.

Biz birbirimizden hem uzağız hem yakınız, dostum, ne ben senden haberdarım ne de sen benden.

Fakat seni, tutkulu iş sabahlarında ve öğleden sonralarında, kütüphanenin o devasa ve üzerileri karalanmış sıralarının önüne oturmuş, kitapların ya da serilmiş haritanın üzerine eğilmiş hâlde tekrar gördüğümde ve sesin bana bir şeyler sorduğunda ya da cevapladığında (ve bir aşağı bir yukarı dolaşan ciddi adam usulsüz gevezeliklerimizi fark etmesin diye göz ucuyla etrafı kolaçan ederken) her şeyi anlıyorum ve sen tekrar bana, tıpkı sabırsız arifemizin o uzak günlerindeki gibi sadece bana ait oluyorsun.

Ya akşam geç saatlerde kafeye gidip büyük biracının cam ve demirden yapılma hangarının en dip köşesindeki son masaya saklanışımız? İyi ailelerin masaları arasından, boş bardaklara gözleri dalmış, sıkıntıdan patlayan yalnız burjuvacıkların yanından, uşaklar gibi şık ve bayağı gençlerin aşağılayıcı gülümseyişlerinin yanından nasıl da sessizce ve kibirle, siyah paltolarımızın içinde dimdik geçerdik hatırlıyor musun? Sıcak ve kötü kahveyi içmek, günün zaferlerinin özetini çıkarmak, geçmiş ve gelecek, komşunun aptal suratı ve dünyanın yazgıları, yeryüzündeki felaketler ve gökyüzündeki umutlar hakkında yorum yapmak için nasıl bir memnuniyetle yerleşirdik dip köşeye! Kim bilir kaç kitabı acımasızca eleştirdik, kaç görüş keşfettik, kaç ünlüyü un ufak ettik, kaç sistemi parçalara ayırdık, kaç eserin ön sözünü ve içeriğini yazdık, kaç paradoksa yol açtık ve kim bilir kaç okun ucunu biledik! Ne likörü ne şampanyası! Bizimkisi, ilahî gençlik misali, şarapsız sarhoşluk;

kadınsız bir cümbüş, müziksiz ve danssız bir şenlikti. Benliğimizin, en mahrem ve hakiki benliğimizin gün yüzüne sevinç içinde gündelik çıkışı; kavram ozanı ve derinlik kâşifi zekâmızın daimî keşfi, tekrardan oluşumuydu.

Birlikte keşfettik kendimizi, düşünceyi birlikte keşfettik. Ben sana senin ruhunu gösterdim, sen de bana benim ruhumu gösterdin. Her şeye birlikte inandık ve her şeyi birlikte reddettik; yaptık ve yıktık. Yan yana, el ele gerçekleri aradık, kitapları aç kurtlar gibi yalayıp yuttuk, söz götürmez zaferlerin peşinden koştuk. Pederlerin inançlarından, kabile putlarından, korkakların tasmalarından aynı anda kurtulduk. Aynı yatakta yattık, aynı masada yemek yedik ve aynı kitaplardaki aynı sayfaları işaretledik. Yine de arkadaşlığımızın gevşek, kadınımsı, acınası ve –söylemeden geçmeyelim– kibar hiçbir yanı olmadı. Bizim dostluğumuz kaygı duyan iki beynin yoldaşlığıydı, birbirine güvenen iki insanın sevgi hisleriyle bağlanışı değil. Asla birbirimizi öpmedik, bir kere bile birlikte ağlamadık ve tutkularımızın en özel sırlarından birbirimize bahsetmedik. Âşık olduğunu başkalarından duymuş ve düğün haberini *Corriere della Sera* Gazetesinden almıştım. *Le Rouge et le Noir** ve *Mort du Loup*** boşuna okunmamıştı büyük hevesle!

Evet, bunu sen de kabul etmelisin. Dostluğumuz başkalarınınki gibi değildi. Tümüyle akılcı, tamamen entelektüel, tamamen felsefiydi fakat aynı zamanda yürekten bağlanışların ateşine ve fırtınalarına sahipti. Ve bunun yürekle hiçbir alakası olmadığına dahi emin değilim. Ben sadece bir beyin değilim. Geri dönülmez bir mutluluğa dair bu çağrışımlarda, bu anılarda ne büyük bir özlem saklı hissetmiyor musun? Peki bu okumalar, gezintiler,

* Kırmızı ve Siyah –[ed.n.].

** Kurdun Ölümü –[ed.n.].

konuşmalarla geçmiş o günler; o sade ve içe dönük, çalışma ve sessizlikle geçmiş günler beni neden bir aşk hatırasından daha fazla duygulandırıyor? Neden hiç dile getiremediğim, göstermediğim, davranışlarımda yahut mektuplarımda bir kez dahi ifade etmediğim bir sevgi duyuyorum sana karşı? Hayır, bunun yürekle alakası olmadığından kesinlikle emin değilim.

Bunu sadece sen söyleyebilirsin belki de, ama bunu senden istemeyeceğim. Söyle istemiyorum: Bu, güçlü dostluğumuzu daha da saf kılan o sırlardan bir başkası (sonuncusu!) olarak kalsın.

XI

BİRLİĞİN KEŞFİ

Düşünce benim için huzursuzluğun, üzüntünün ve hayata duyulan safça tiksintinin bir tanığı ve bir dayanağı olmuştu o zamana kadar. Bir koltuk değneği, silah, besin sadece; daha fazlası değil. Bir duygumu ifade etmek ve haklı çıkarmak için çağırıyordum felsefeyi avaz avaz: Bana hak verene dek, çocuksu ve hayalî kuruntularımın şiirsel çıplaklığını düşmanlara göstermemek için bana –o zamanlar tapınılası olduğuna inandığım– imajını ödünç verene dek yücelttiğim yandaş, destekçi ve hizmetçi. Fakat şiirin Shakespearevari ve tumturaklı mantosu yerine felsefenin o koyu renk ve süssüz üniformasını seçiş, içgüdüsel olarak soyut düşünceye yatkınlığın, o giysinin, şimdi söyleyebilirim ki, başlı başına bir değerin ve diğerlerinden daha değerli olduğunu kabullenişin ve sonunda o giysinin altında sağlam ve canlı bir bedenin de bulunabileceği keşfine doğru ilerleyişin bir göstergesiydi.

Nitekim düşünceyle kurtulmuştum acıdan. Yöntem, sonuçları unutturmuş; araç amacı öldürmüştü. Saplantım, dediğim gibi, hayatın kötülüğünü kesinkes, tartışılmaz ve mutlak bir biçimde kanıtlamaktı; kimsenin hayır diyemeyeceği, herkesin "böyle olmalı, başka türlü olamaz" demek zorunda kalacağı bir biçimde.

O zamanlar, kesinliği sadece bilimin, istenirse felsefenin, bilimlere kök salmış ve onlardan doğmuş bir felsefenin verebileceğini

düşünüyordum. Herkes bu felsefeyi bilir: Bizim çağımızda adına pozitivizm deniyor. Kısacası kötümserliğin pozitivist bir ispatını oluşturmayı kafama koymuştum.

O zamanlar, yorgunluk habercisi öğleden sonralarının sürdürülemez yoğunluğu içinde, on sekiz yaşın verdiği açlıkla antropolojilerin, psikolojilerin, biyolojilerin ve sosyolojilerin içine dalmıştım. Yığınlarca olgu toplamış, sayılar kopyalamış, teoriler uygulamış, genellemeleri denemiş, maymun gibi, hipotezler ve yöntemler üretmiştim. Ve bundan gitgide zevk almaya başlamıştım; dünyanın trajedisini, Leopardovari hiçliği, Schopenhauervari vazgeçişi ve kendi belirsiz hoşnutsuzluğumu bile unutmuştum. Araştırmayı, araştırma olduğu için seviyordum; daha büyük bir fikri üreten fikri, soyutlamanın muhteşem enginleştirme gücünü. Yöntemler ve kavramlar beni ele geçirmişti: Dünyaya yansıyan acımı artık görmüyor ama dünyanın benim içimde düşündüğünü hissediyordum. O zamandan sonra hayatım sadece ve sadece düşünceden ibaret olmuştu. Yegâne gerçeklik fikir, kusursuz yegâne ifade biçimi felsefeymiş gibi görünüyordu bana.

Olguların içinde boğuluyordum ama olgular bana yetmiyordu. Ne kadar araştırsam da birleştirsem de sonu gelmiyordu. Karmaşık bilgeliğimin tek zenginliği olan o ayrıntılardaki zenginlik, bana umutsuz bir sefalet gibi görünüyordu. Bütünlük ve enginlik çılgını zihnim, sanki en sonunda açlığını giderebilecek biricik öğünmüşçesine arıyordu evrensel kavramları. Kanıtlardan çok teorileri, deneyimlerden çok düşünceleri seviyordum ve yalnızca iki olgunun bir yöntem geliştirmek için hayli hayli yeterli olduğunu düşünüyordum. Gitgide daha az kuralla daha çok gerçeğe ulaşmak niyetiyle ilerleme çabası beni, doğal olarak ve gerektiği üzere, monizmin içine düşürmüştü. Fakat sonradan öğrendiğim idealist monizmin değil, o zamanlar büyük mekanikçilerin

uyguladığından esinlenen bir monizm. Evrendeki tüm varlıkların tek bir maddeden oluştuğuna ve belirsiz olmasına rağmen, her şeyden daha çok eski maddeye benzediğine inanıyordum –*inanıyordum*.

Bu monizm, her şeyin derin ve özdeksel birliğine olan bu inanç, benim için salt bir sözcükten, bir tümceden ya da bir formülden ibaret değildi. Bir tutku, bir aşk misali hayatımın her ânında içimde hissettim ve yaşadım onu. Gerçekten de her değişik şey, benim için tek bir şeydi. Bütün değişkenlerin özündeki biricik özdek zihinsel bir keşif değil, gerçeğin ta kendisiydi. Çevremdeki kör yabanilere göre birbirinden öylesine ayrık, öylesine farklı olan bütün o nesnelerin bana göre aynı nesne, aynı ilke, duyularımız kolayca algılasın diye binbir biçimde kesilmiş ve renklendirilmiş aynı kumaş olduğuna inanmayı sürdürmek benim için süregelen bir tutkuydu.

İnancım öylesine güçlüydü ki havariye dönüşmüştüm. Okuldaki arkadaş grubumun dışına çıkıp benden daha üstün, ya da bana öyle görünen, yaşlı aydınlarla ve benden daha az bilgili fakat ilk öğretmen tecrübemi üzerilerinde deneyebileceğim, düşünceye meraklı başka kişilerle birlikte olmaya başlamıştım. Melodik ve güneşli bir haziran ânını hep hatırlarım. Kendi inancıma döndürmek istediğim acemi bir öykü yazarının evindeydim. Ansızın öğle çanları çalmaya başlamış ve zaten güneşle dolup taşan tüm havayı sesli bir sıcaklıkla doldurmuştu âdeta.

"İşte!" demiştim bir kalemi kendisine göstererek: "Bu kalemin ve çan sesinin tıpatıp aynı şeyler olduğunu düşün. Bu, tahta ve metalin içine hapsolmuş sabit bir güç, diğeri ise geniş daireler hâlinde gökyüzünde özgürleşen bir güç. Bundan daha büyük ve daha derin bir gerçeklik nerede var?"

Ve o anda, o ilahî birliği tüm ruhumla hissediyor, görüyor, ona dokunuyor ve farklılığın tüm düşmanca karmaşasının bir

anda tek bir kaynağın biricik özüne doğru aktığını ve eşi olmayan panteist bir huzur nehrine döküldüğünü duyumsuyordum.

XII

BEN DÜNYAYIM

Monizmle de yetinmemiştim. Şimdi olduğum gibi o zaman da avare ve hercaiydim. Ayrıca düşünce asla durmaz. Kapatılan son sayfa yeni bir oyunun başlangıcından başka bir şey değildir ve çıkılan her zirve başka uçuşlar için kullanılan bir tramplendir.

Birlik duyusunu ele geçirdikten sonra sürekli yinelenen soru karşımda belirmişti: Bu birlik neyden oluşuyor? Her şeye kadir ve her şeye dönüşen, görünmez ve her yerde bulunan özdeğin adı nedir? Madde mi? Hava mı? Enerji mi? Tin mi?

Felsefe dramını büyük kararlılıkla tekrar oluşturmuştum içimde. Başlardaki natüralist doğrulamalara mantıksal karşılıklar doğuyordu. Su, ateş, zerrecik ve girdap evreni yavaş yavaş mantık dünyasına, fikirlerin farklı biçimlerde can buluşuna, ilahî kelimenin kristalleşmesine, renkten renge bürünen imgeler ırmağına, açığa vurulmuş tinin krallığına dönüşüyordu. İdealist çözüm beni ele geçirmişti. *Esse est percipi**. Dolaysız gerçek, duyumdur. Duyum bize, ruha aittir. Onun ötesindeki hiçbir şeyi bilmiyoruz. Gerçeğin tek göstergesi ve tanığı, bu bilinç *durumlarının* ve *değişimlerinin* tekrar tekrar doğuşudur. Dünya bizim tasvirimizdir. Felsefecim artık Schopenhauer değil Berkeley'di.

* Lat. Var olmak, algılanmaktır – [ed.n.].

Tasvirin ötesinde bir şey bulunur mu? Bilgi, gerçeğe açılan güvenilir bir pencere midir yoksa sadece gerçeğin yanıltıcı imgelerini ve değişken gölgelerini geçiren buğulu ve boyalı bir camlar dizgesi midir? Peki bilginin ötesinde gerçekten bir şeyler var mıdır, yoksa, yaşam gibi, ötesi hiçlik midir? Yoksa sadece kendi kendisinin aynası, kütüksüz ağaç kabuğu ve boşluğa açılan pencere midir?

Sağlıklı bir insanın kendisine sormayacağı, profesyonel felsefecinin görüşlerle ve sözcüklerin derinliğindeki kaçış yollarıyla susturduğu bu sorular, beni derinlemesine sarsıyor, aralıksız bir beyin cambazlığına ve çaresiz bir konu, sofizm ve kaçış yolu avına mecbur bırakıyor, sanki tüm hayatım buna bağlıymışçasına beni kaygılı, tedirgin, yorgunluk nedir bilmeyen birisine dönüştürüyordu. Seneler sonrasında, şimdi, problem kurma tarzımdaki tüm saflığı ve cevaplardaki beceriksizliği görüyorum ama o zamanlar ilk aşktan ya da beklenmedik bir kazançtan çok daha önemli, ciddi şeyler ve içsel olaylardı söz konusu olan. Düşünce yaşamdı ve bir kuram seçmek, var oluşun yoluydu.

Her akşam, saat dörtle yedi arasında ve sekizden gece yarısına kadar yapılan tartışmalar; arkadaşlar ve düşmanlarla yapılan tartışmalar, sesler yükseltilerek, çaba sarf edilerek yapılan ve hararetli geçen tartışmalar. Sarı nehrin kıyısında ya da geniş caddelerde, insanların, ağaçların arasında, akşamüstünün yumuşak ve silik, yağmurlu ya da elmasımsı yıldızlarla titreşen gök kubbesi altında, kalabalıkların, sisin, at arabası gürültülerinin arasında, ıslak kaldırımların, bembeyaz çakıl taşlarının üzerinde hiçbir şey görmeden, hiçbir şey duymadan, yarım saatte bir varlığı reddedilen ya da kabul edilen o dış dünyadan bihaber yürünürdü. Bilgi kuramı, algı ve tasvir, öznel ve nesnel, idealizm ve realizm, Kant ve Stuart Mill, duygular ve mantık, Platon ve Locke: Kuşanılan ve çıkartılan tüm parlak gnoseoloji silahları. Seslerimiz kısılmış,

sersemlemiş, hiçbir kesinlik, hiçbir inanılır nokta olmaksızın, tüm bu anlam, ikilem ve tümevarım karmaşasının salt gülünç bir yanlış anlama, basit ve sıradan bir kelime sorununun yarattığı etki olduğuna dair şüpheyle dönerdik eve.

Ancak idealizm direniyordu. Bana göre tek mantıksal tezdi, çünkü mantık benim içimde dışsal ve içsel arasındaki bilindik denklikte son bulmuyordu. Evet, dünya bir tasvirdi ama kendiminkiler dışında diğer tasvirleri bilmiyordum. Başkalarınınkiler bana cansız olguların özü misali yabancıydı. Başkalarının zihni, sadece *kendi* zihnimin varsayımlarından ibaretti. Kısacası dünya *benim* tasvirimdi –dünya benim ruhum–, ben dünyaydım!

Ne müthiş bir keşif, ne beklenmedik bir ilham! Hiçbir fikir beni bu denli sarsmamış, bu denli değiştirmemişti. Bunun tuhaf gerçek dışılığını umursamamış, diyalektik bir yanlışlıktan, basit bir dilsel aktarımdan ibaret olabileceğini düşünmemiştim. Başlı başına çılgınca oluşu inancımı körüklüyordu: Buna kimse inanmaz ya da inanamaz mı? Böylesi daha iyi! Ben inanıyorum. En derin gerçeklik, her zaman geç ya da en son keşfedilendir.

Ve tüm zihnimle buna inanmış, tüm uzak ve saçma sonuçlarından onu arındırarak harfi harfine ciddiye almıştım. Etrafımdaki hiçbir şey değişmeden düşselleşmiş, hayatım ilahîleşmişti.

Bütün dünya benliğimin bir parçasından öte bir şey değildi: Bana, duygularıma, aklıma bağlıydı. Şeyler benim hareketlerimle doğuyor ve yok oluyordu. Döndüğümde tekrar doğuyor, bıraktığımda ise bir kez daha yok oluyorlardı. Gözlerimi kapattığımda bütün renkler ölüyor, kulaklarımı tıkadığımda ise hiçbir ses, gürültü ya da melodi evrendeki sessizliği bölmüyordu. Ve nihai sonuç: Ben öldüğümde bütün dünya ortadan kalkacaktı. İçimde kalan son kuşku: Diğerleri gibi mi ölecektim? Düşüncemin düşünmeye son vereceğini düşünebilir miydim?

Ve insanlar! Hissiyatımın perdesindeki geçici gölgeler, istemimle çağrılan hayaletler, içsel tiyatromun kendini beğenmiş kuklaları: Ne büyük eğlence! Tüm didinişleri içinde hiç olmadıkları kadar değersiz ve gülünç görünüyorlardı bana! Onların arasından geçiyor ve düşünüyordum: Yaşadıklarını zanneden, kendi hesaplarınca var olduklarına ve hatta –zavallı inançlılar– ölümsüz olduklarına inananlar işte karşınızda! Retinamın önünden hızla geçen figürcüklerden; ruhumun hatıraları ve tatlı beklentilerinden, kaynağı ve pınarı yalnızca bende olan bir imgeler ırmağının önemsiz damlacıklarından başka bir şey olmadıklarının farkında değiller. Daha da ileriye gidiyorum. Dopdolu ve sonsuz bir yaşam onları bekliyormuşçasına memnun bir hâlde gururla yürümelerine rağmen işte tekrar hiçliğin içine batmış hâlde karşınızdalar.

Onlara baktıkça gülümsüyordum ve artık onlardan nefret etmiyordum, hatta adaletsiz küçümsemelerinin uyandırdığı kin dahi yok olmuştu. Artık kurban değildim: Kendimi efendi ve egemen hissediyordum; gölgeler meydanındaki tek canlı.

Tanrı eğer gerçekten varsa, zannederim onun hissedebileceği türden şeyler yaşamıştım o günlerde. Yorgunluk nedir bilmeden yaratan ve yok edendim ve dünya onu tamamen farklı bir biçimde tekrar yaratabilirmişim ya da sadece bir hareketle tekrar ortadan kaldırabilirmişim gibi ayaklarımın altına serilmişti. Bu düşünceden doğan esrime zaman zaman öylesine büyük oluyordu ki kendimi artık tanıdığım ve tahammül ettiğim o küçük ben olarak değil, bir insanın zavallı giysisinden ansızın soyunan yüce bir Tanrı hâline dönüşmüş ve devleşmiş gibi hissediyordum.

XIII

HİÇBİR ŞEY DOĞRU DEĞİL – HER ŞEY SERBEST

Kusursuz tekbencilik ve sonuçları ilk gençlik yıllarımın en delice sarhoşluğuydu ama en uzun süreni değildi. Tüm sarhoşluklar gibi kısa süreliydi.

Uyanış üzücü olmuştu. Kendini evrenin temeli, var olmak için sabırsızlanan hiçliğe biçim ve kalıcılık bahşedebilecek tek bütünlük gibi görmeye alışan ben, ansızın karşıma bir kelime oyununun, mantıksal bir tuzağın, metafiziksel bir bulmacanın zavallı kurbanı olduğundan emin bir hâlde çıkmıştı karşıma. Kısır döngüdeki uygunsuz bir tümdengelime duyulan bu denli sıcaklık, bu denli arzu, bu denli şaşkınlık! Dünyanın bir tasvir olduğunu söylemek, tasvirlerin açıkça dünya olduğu ve dünyanın var olduğu anlamına gelir, başkalarının var olduğuna inanmak ise, sadece adına insan denilen, bizimkine benzer bir irade tarafından yönetilen o duyular bütününün var olduğu ve bunların açıkça hiçbir şeyi değiştirmeyen *tanımlamalar* olduğu anlamına gelir. Sözlük aynı kalıyor; şeyler ve insanlar karşısında önceden olduğu gibi hareket etmeliyiz ve başka biçimde hareket edemeyiz. İrademe karşı çıkan şeylerin direncine, benimkinden farklı ve zıt olanların da eklenmesi benim bir Tanrı olmaktan çok, yalnızca bir budala olduğumu kanıtlıyor.

Bu inanç daha sonraları beni Tanrı'ya ulaşmak için başka yollar aramaya itmişti: İrademin gücünü artırmaya. O vakit, aksine,

fazlasıyla aşağılayıcı ve fazlasıyla melankolik o uyanış beni tam zıddı bir aşırılığa yönlendirmişti. Düşünceye, mantığa, felsefeye duyduğum her inancı kaybetmiştim. Düşünce benim için şiirsel bir paradoksa dönüşmüştü; mantık bana, boyutsuz, geometrik ve simetrik çizgiler resmi olarak görünüyordu; felsefe ise sempatilerin, nefretlerin, zihinsel ya da can bulmuş evrensel ruha değil tamı tamına insana özgü ahlaki ihtiyaçların sözlü ifadesinden ibaretti. Özerk disipliniyle ve durmak bilmez ilerleyişiyle beni bu noktaya taşıyan ince, sofistike ve parçalayıcı mantık, uygun gördüğüm anda tüm olası düşünceler üzerinde hararetle uyguladığım bir yanıltıcılığa dönüşmüştü. Yitirilen hakikatin ve söndürülen havasının öcünü almak adına başkalarının inançlarını eritip çürüterek, kuram ve yargı denemelerini altüst ederek, sadece onların zayıflıkları ve cahillikleriyle değil kendi inançsızlığı ve berbat iradesiyle de övünerek kendini eğlendiren bir nevi kahvehane Gorgias'ı* olmuştum. Dogmatiklerin kafalarına şüphe sokmaktan, isteklileri susturmaktan, fanatikleri gülünçleştirmekten, laf ebelerini aşağılamaktan haz alıyordum. Acı, kötücül, kısır bir hazdı ama bana zevk veriyordu. Yegâne intikamımdı bu. Önceden olduğu gibi onları bir şeylere ikna etmek için değil, inançlarını kırmak için, onları bir kez daha bana benzer kılmak için kasıtlı olarak arıyordum başkalarını.

Çok azı bana karşı geliyordu. Coşkulu konuşmalarım, doğaçlamadaki rahatlığım, diyalektik eskrim pratiğim, farklı felsefeler hakkındaki tecrübem, derin kaynakça bilgimin arsızlıkları bana çoğu zaman üstünlük katıyordu. Yöntemim vardı: Hileli taktikler, şaşmaz tuzaklar, ustaca vuruşlar biliyordum.

Her şey görecelidir. Yanlışlık burada, doğruluk oradadır. Doğruluk bu yanda, yanlışlık ise diğer yandadır. Tüm prensipler

* Gorgias (MÖ 483-374): Hiçliği ve kuşkuculuğu savunan yunan filozof ve sofist -(ç.n.).

birbirini yalanlar; her metafizik, herhangi mistik bir bütünlüğe, anlaşılmaz, hiçbir şey olmayan, hiçbir anlama gelmeyen bir tekliğe indirgenen genel iki üç formülün değişik anlatım biçimleriyle yazıya geçirilmesinden ibarettir. Yaşamımızdaki ön yargıları, duyguları, en banalleri de dâhil olmak üzere ihtiyaçları haklı çıkarmak için felsefeler üretiliyor: Felsefeyi yaşama dair kelimelerle tekrar yorumladığımızda Carlyle tarafından tasarlanan domuzlar metafiziğine benzer bir şeyle karşılaşıyoruz. Tek gerçeklik şimdiki zamandır, duygudur: Herkes kendi şimdiki zamanını yaşar ve formüllerle inançları cehennemin dibine yollar. Bu eski hastalıkların kabuklarından soyunmak gereklidir: Herkes kendini özgürleştirsin, kendini yaşasın, kendine ve akıp giden ama akıp gittiği için güzel olan âna inansın.

Hiçbir macerayı asla yarıda bırakmadığımdan, bu her prensibi ve her kuralı yadsıyışın doğuracağı sonuçları görmek için pek zaman kaybetmedim. O sıralarda Max Stirner'le tanıştım ve nihayet vazgeçemeyeceğim biricik ustayı bulduğumu sandım. Algısal tekbencilikten ahlaki tekbenciliğe geçtim. Kendi içimdeki haricinde başka bir Tanrı yoktu karşımda. Bir egoloji uydurdum; aile sevgisine, yurt sevgisine, burjuva yaşamının doğru davranışlarının son kısıtlamalarına dair ne varsa yerle bir ettim içimde. Anarşist oldum, kendimi anarşist olarak tanımladım ve önce kendimin sonra başkalarının tamamıyla özgürleşmesi dışında bana layık düşen başka bir amaç gütmedim. Kendi özgürlüğüm için başkalarının özgürlüğüne ihtiyacım vardı.

Üç arkadaşla birlikte individüalist bir grup kurdum, Özgür Ruhlar'ın Bildirisi'ni kaleme aldım ve şarapla, haşhaşla ve akıl almaz saçmalıklarla sarhoş olduk beraberce.

Bundan daha kutsal hiçbir şey yoktu bana göre: Önceleri bana önemli bir şey gibi görünen devrimci, hümanist tasarılar ve

programlar gözümde laik ve tecrübesiz inançlıların çocukça budalalıklarına dönüştü. Bana çok daha farklısı lazımdı. Tüm insanlığın ideal, radikal, *içsel* özgürlüğü, ve geleceğe katkıda bulunması için, gerekirse, oraya buraya yerleştirilmiş birkaç gerçek dinamit varili. Yakınlaştığım birkaç kişiyle birlikte şehri ele geçirmek için bir darbe tasarlıyordum, kendimi evrensel ayaklanışa hazırlıyordum, kaçmak, her ülkeyi gezmek, başka halktan olanların bedenleriyle çarpışmak, Doğu'ya özgü kokularla midemi bulandırmak, Kuzey sislerinin içinde kaybolmak istiyordum.

Fakat bu arada, elimden gelen başka bir şey olmadığı için, mutsuz ve heyecanlı, hırslı ve sıkılgan bir hâlde nefretimi küstahça aforizmalara, Nietzsche'ninkilere benzer şiirsel ve iğneleyici satırlara döküyordum. Felsefeye ve onun layığı tellal Kant'a duyduğum nefretle, Her Mantığın Eleştirisi'ni ve Filozofların Alaca Karanlığı'nı yazmak üzerine derinlemesine düşünüyor, çıplak ve cesur teori sayesinde kendimi özgürleştirdiğimi zannettiğim gibi başkalarını da özgürleştirmeye dair havarimsi bir ihtiyaç hissediyordum.

Peki nasıl? Bir gazete kurarak. İçinde, eskiyi yıkmaya yetecek kadarıyla bilim ve benle bana en yakın kişilerin hissettiği tuhaf, ham, antiidealist, yabancılara özgü şeylerden bir hayli bulunan bir gazete.

XIV

YENİ COŞKU

Bir nesil, yaşam balkonundan her baktığında, dünya senfonisi yeni bir ritme geçmek zorunda kalıyor sanki. Düşler, umutlar, saldırı planları, buluş esrimeleri, çıkılan basamaklar, meydan okumalar, kibirler ve bir gazete.

Her makale bir bildiri tonunda ve tınısındadır, her polemik vuruş ve iğneleme zafer bültenleri tarzında yazılır, her başlık bir plandır, her eleştiri bir Bastille Baskını'dır, her kitap bir İncil'dir, her söyleşi In Catilinam Söylevi ya da Sans-Culottes Kulübü toplantısı havasına bürünür ve harfler dahi havari ikazlarının soluğuna ve hızına sahiptir.

Yirmi yaşındaki bir genç adamın gözünde her ihtiyar düşmandır, her fikir tartışılırdır, her önemli insan yargılanmalıdır ve geçmiş zaman, yıldırımlarla bölünmüş uzun bir geceye, karamsar ve sabırsız bir bekleyişe, şimdi, nihayet, bizimle doğan o sabahın sonsuz alaca karanlığına benzer. Yirmi yaşındaki genç bir adama, sökmekte geciken şafağın beyaz ve hassas yansımaları varmış gibi gözükür gün batımlarında; ölülere eşlik eden meşaleler yeni şenliklere yakılan mutluluk ateşleridir ve dini bütün çanların yakınışları yeni doğumların habercisi ve yeni ruhsal vaftizlerin eşlikçisidir. Bu, hayatın kahramanca yaşandığı, her boğayı boynuzlarından yakalamak gibi erkeğimsi kötü bir huya sahip

olunan, titreyen elde kiraz ağacından bir sopa ve kafada bir şapkayla çevik adımlarla yürünen tek çağdır.

Her kurdele bize bayrak, her uzak homurdanma bir başkaldırının dev kükremesi, her maytap bir savaş habercisi ve her sağanak yağış evrensel selin başlangıcı gibi görünür bize. Rüzgârın uğultusunu pürdikkat dinler ve dünyanın parçalanışı olduğuna inanırız. Bir binek atının tepinişi Mesih Karşıtı'nın kara Bukefalos'uymuşçasına pencereye koşturur bizi. Batan güneşin kızıl şeritleri, belki de devlerin devindiği bir hayatın, ve Hristiyanımsı maviliğe değil, yangın ve cehennem rengine boyanmış bir göğün bulunduğu son dağların ardında bir ateş küresi varmış hissi yaratır üzerimizde.

En yoğun esrime anlarında, dünyadaki ilk insanlar –kronolojik anlamda ilk insanlar– olmanın, gerçek Âdemler olmanın, şeylere isim vermek, şehirler inşa etmek, krallıklar kurmak, dinler yaymak ve göğüs göğse, şiddetle savaşarak bu taraftaki alemin tüm hâkimiyetini ele geçirmek zorunda olan kişiler olmanın verdiği güvenden kaynaklı bir mutluluk hissedilir. Hatıraları silme hakkını ve gerçekliği yeni konular ve şekillerle tekrar örme gücünü kendimizde yalnızken, safken, bakirken ve arıyken buluruz.

Dünya yanlış tasarlanmış, hayat uyumdan ve yücelikten mahrummuş gibi görünür bize; düşünce, yarım kalmış çılgınca bir amaç, henüz yeni başlamış bir hareket, kimsenin çizmediği karanlık ve karmakarışık bir çizim izlenimi yaratır üzerimizde.

Yapılacak ve yeniden oluşturulacak birçok şey var! İşte biz hazırız, buradayız! Ceketler, şapkalar çıkarılsın! Bize kaynakları öğretmeyen ve bizi korkunç bir susuzluğa sürükleyen o geniş sayfalı ve işaretli koca koca kitaplara elveda!

İşte çalışmaya hevesli biz akıllı gençler buradayız. Üzerimizdeki gömlekle, rüzgârda dalgalanan saçlarımızla, elimizde

çapalarımızla, omuzlarımızda silahlarımızla buradayız, Üzeyir'in İbranileri gibi hem asker, hem de duvarcıyız! Ne çok gürültü! Ne çok toz! Ne kadar da çok sıva döküntüsü! Bombaların gümbürtüsüyle yıkılıyor duvarlar, bir *ancien régime* savaşındaki kadar yoğun bir toz bulutu sarıyor etrafımızı; yükselen ve yıkımların gürültüsüne yanıt veren, şarkılar, savaş şarkıları ve devrim marşlarıdır.

Fazla söze gerek yok: Asker ruhuna sahibiz. Dünyadaki bütün kitaplara karşı piyade ceketi kuşanmak istemeyiz fakat savaş bizim oksijenimizdir ve her kuşatma bizim için bir bayramdır, her sözcüğün bir silah atışı ve her fikrin kaleden atılan hedefini şaşmaz bir bomba olmasını isteriz. Ancak, düzenli ordu bizi tiksindirir. Biz, gönüllülerden, silahlı birliklerden, haydutlardan, meydanlarda kralları deviren bağımsız savaşçılardan, kadın peşindeki Kazanovalar misali kılıç sallayarak maceralar arayan gezgin şövalyelerden yanayız. Don Kişot bizim efendimizdir ve salt onun aşkına Sancho Panza'ya tahammül ederiz ama çılgınlığın ve buna benzer şeylerin yeminli düşmanları olan burjuvaların atası ve örnek şahsiyeti Sansone Carrasco'dan ölesiye nefret ederek rahatlatırız kendimizi.

Bizler de şövalyeyiz, pelerinli ve kılıç kuşanmış centilmenleriz; soylu babaların buruşuk yüreklerine kılıç saplamaya, üşümüş ve ürkek Dulcineleri* pelerinle ısıtmaya hazırız. Tüylü şapkalar, kılıcın sapını tutan el; kavgacı bakışlar, kalleşçe hareketler. Hey siz, ne işiniz var burada! Ezilmek istemiyorsanız adımlarınızı sıklaştırın, kurşuna dizilmek istemiyorsanız intihar edin. Biz ilerliyoruz, ilerlemeliyiz! Her şey bizim omuzlarımızda, her şey bizim sorumluluğumuzda!

Ve ilerlerken yapılan her şey iyidir: Bir tokat, bir kılıç darbesi ve benzeri şeyler; sadece egzersiz amaçlı. Rüzgâr değirmenlerinin

* İt. Metres –[ed.n.].

dev olduklarına biz de inanırız ve bundan utanmayız. Sanki onlar daha mı az tehlikelidir? Üzerilerine saldırmayı denediğinizde tahta çarkların Briareus'un kollarından daha güçsüz olmadığını göreceksiniz.

Her şey hiçbir şey için –ya hep ya hiç! Borazanlarımızın çalışıyla keşfedilecek başka dünyalar, ortaya çıkarılacak başka gerçekler, yıkılacak başka surlar var mı hâlâ?

Herkese sıkıntı veriyoruz: Tanrıyı gökteki bulutlardan aşağı atıyoruz ve kralları yeryüzündeki tahtlarından yere indiriyoruz; ne çiçeklerin ve yalanların altındaki mezarlarda yatan ölülere ne de taş kaidelerin üzerinde duran bronzdan yapılma başı dik ünlülere rahat var.

Her şeyden ve herkesten kurtulmak istiyoruz. Masum Âdem'in çıplak bedeni misali ruhumuzun tekrar *çıplaklaşmasını* istiyoruz. Dinin mantolarını, felsefenin ceketlerini, ön yargıların gömleklerini, ideallerin düğümlü kravatlarını, mantığın ayakkabılarını ve ahlakın külotlarını çıkarmak istiyoruz üzerimizden.

Cildi keselemek, ruhu yeniden temizlemek, beyni dezenfekte etmek; akarsuya atlamak, yeniden çocuk, anne rahminden çıktığımızdaki kadar masum ve doğal olmak gerekir. Artık ölülerin yaşayanlara hükmetmesini, kitapların hayatlara ilham vermesini, Mantığın ve Tarihin, birçok büyük harfle, bizleri başkalarının geviş getirdiği bir parça ekmeği yemek için ağzımız açık hâlde oturduğumuz okul sıralarına dimdik kenetlemesini ve mahkûm etmesini istemiyoruz. Mantık *bizim* mantığımız olmalı ve tarih bugün başlıyor. Devrimizin ilk yılı. Incipit vita nova*.

Yeni dünya ve yeni gökler. Rastlantısal çizilmiş senaryolar. Bir gecede dikilmiş saraylar. Işıklara bürünmüş yüksek cepheler, binlerce pencere ve hepsinde birer sancak. Ve sokaklar bağırışlarla dolu;

* İt. Yeni hayatın başlangıcı –[ed.n.].

yükseğe çıkma, dağlarda yaşama, şehri ayaklar altına alma, insanları uzaktan küçümseyebilme ihtiyacı.

Onları küçümsemek, dahası onlardan nefret etmek ve onları öldürmek! Ama alttan alttan onları sevmek! Yaptığımız her şey onlar için. Söylediğimiz her şey gözlerini kamaştırmak ve korkutmak için; lakin ne yapıyorsak herkes için, herkesin özgürlüğü ve mutluluğu için yapıyoruz. Onları daha iyi kılmak için savaşıyoruz, unutmamaları için bağırıyoruz, kendi durumları üzerinde düşünmeleri için korkutuyoruz. Aslında tek amacımız onların öğretmeni, rehberi ve peygamberi olmak ve Vadedilmiş Topraklar'daki üzüm bağlarının önünde can veren Musa misali ölmek yeter bize. Genç ve sabırsız olduğumuz için tüm bu isyankâr ve ukalaca fırtınalardan dört, sekiz, on altı sayfa baskı çıkıyor ortaya: Bildiğimiz gazete!

TEMPESTOSO*

*Ignem veni mittere in terram***

Lucas

* Fırtına gibi gürültülü bir tempoda -(ç.n.).

** Lat. Ben dünyaya ateş yağdırmaya geldim -(ç.n.).

XV

GECE SÖYLEVİ

Ve gazete, binlerce, milyonlarca insandan oluşan kalabalığın arasına onları uyandırmak ve aydınlatmak istediği için karışan birinin düşüncelerinin doruk noktasında bulunan meşhur gazete; dünyaya saldırmak, uyuklayan çağdaşlarının üzerine çete yöntemiyle hücum etmek isteyen birinin uzun zamandan beri düşlediği ve sözünü verdiği gazete. İsimsizlerin söylemekte sabırsızlandığı şeyleri içinde barındıracak, karanlıkta kalan bir gruba ses ve biçim verecek, dolaylı ustalara, artık genç olmayanlara, otuzlu ve kırklı yaşlardaki insanlara gerçek gençlerin, yirmi yaşındaki taze gençlerin de en verimli yaşlarına geldiğini ve başka bir neslin de artık nihayet söz hakkına sahip olduğunu gösterecek olan, defalarca düşünülmüş ve tasarlanmış gazete. Yeni uyanmış ve özgür bırakılmış bir tutsağın gerinmesi gibi, bugüne kadar sadece mırıldanmak zorunda kalmış bir ağzın ilk şarkısını söylemesi gibi olması gereken bu gazete; bu gazetenin, tüm hüzünlerin ilk intikamı, tüm horlanmışların dile gelişi, tüm darbelerin silahı, tüm meydan okuyuşların Wagnervari borazanı, düşlerimizin günlüğü, uzun zamandır beklenen yıkımların fişeği, en cüretkâr düşüncelerin rengârenk tomurcuklanışı ve dışarı fışkırışı olması gerekiyordu, böyle olmayı amaçlıyordu ve olabilirdi. Nihayet bu meşhur gazete hazırlanmıştı.

Biraz cesaret gerekiyordu. Paramız yoktu; söylenmesi, savunulması ya da karşı çıkılması gerekenler üzerine kesin bir fikrimiz yoktu; az kişiydik ve her birimizin karakteri ve hırsları farklıydı. Nereden başlayacağımızı bilmiyorduk. Buna rağmen gazete hazırlanmıştı.

Beklemeye gerek yoktu. Beklenen gün gelmişti. Kim bilir kaç zamandır bundan bahsediyorduk! İlk zamanlarda sabahlar boyu şu sert ve yakıcı gazetelerden birisinin hayalini kurmuştuk. Adı *Vampa* olacaktı ve içinde sadece başyapıtlar yer alacaktı. Bayağı el yazmaları ve budalaca kitaplar her hafta bir meydanda sevinç ateşiyle yakılacaktı. Fikrimizi herkesin, en ünlülerin –bilhassa en ünlülerin– yüzüne söyleyecektik ve yöneticimiz acımasız bir kabadayı, gazeteyi adı, soyadı ile değil kendi portresiyle imzalayacak sessiz bir dev olacaktı.

Daha sonraları, başkalarıyla beraber, yüksek felsefe ve deney üstü mücadele içerikli bir gazete düşünmüştük. Başlığında Heraklitos'un muhteşem sloganın yazılı olduğu bir *Divenire:* **πάντα ρεῖ***. Her pahasına özgürlük isteyen ruhlarımız iyiden iyiye aşka geldiğinde ise öncelikli olarak mitlere, kuramlara, dinlere ve insanlara saldırma ve merhametsizce eleştirme amacı güdecek başka bir gazete hakkında konuşmaya başlamıştık: *L'Iconoclasta.* Ve her defasında silahlarımızı temizliyor, zehirli oklarımızı hazırlıyor ve dişlerimizi gösteriyorduk fakat o ya da bu sebepten –öncelikle her zamanki gibi peşimizi bırakmayan yoksulluktan–, inlerimizin karanlığına, sessizliğine ve çaresizliğine tekrar geri dönmek zorunda kalıyorduk.

Fakat bu defa mutlaka başaracaktık ve hiçbir şey bizi yolumuzdan geri döndüremeyecekti. Her ne pahasına olursa olsun denkleştirilecekti birkaç yüz liret ve fikirler...

* Yun. Her şey akar –[ed.n.].

Fikirden bol bir şey yoktu. Birisinin dümeni eline alıp, hedefe doğru yola çıkması yeterli olacaktı. Her zaman harekete geçenin ehlileştirdiği diğer kimseler ise nereye varacağını bilmeyenlere özgü bir güven içinde peşi sıra onu takip edeceklerdi. Ve böyle de olmuştu. Bu küçük kalabalığın harekete geçmesini sağlayan isimle fikri veren ve manifestoyu hazırlayan kişi bendim.

Ölüleri anma ayındaydık ve başlamak için yeni yılı beklemek istiyorduk. İlk zamanlar buluşacak yerimiz yoktu ve kafe epey pahalıydı fakat yine de her akşam, gün batımından sonra, bir meydanda buluşur ve oradan, şehrin gürültüsü ve ışıkları arasından ilerleyerek, ilkelerin ve insanların fethine doğru yola koyulurduk.

Hava neredeyse her akşam yağmurluydu; sokak kaldırımları ıslak, çamurlu ve su birikintileriyle dolu olurdu fakat aramızdan kimse bunun farkına varmazdı. İnsanların arasından, bazen faytonlar ve yayalar yüzünden birbirimizden ayrılarak ilerlerdik, tartışma hararetlendiğinde ya da birimizin zihninde beklenmedik herhangi bir fikir belirdiğinde ise bir sokak lambasının titrek kırmızı ışığı altında durup bir araya toplanırdık, içinde yüzdüğümüz su, kıyafetlerimize sıçrayan çamur, bizi itip kakan aceleci insanlar, sisin içinden siyah saçlarımıza ve delik şemsiyelerimize yağan büyük damlalar umurumuzda olmazdı ve olmadık bir şeyle şevke gelir, bir konu başlığıyla, sloganla, ileride yazılacak bir makale fikriyle, beklenen tehditkâr bir sert eleştiriyle, bir üyelik ya da aboneliğe dair zayıf bir umutla heyecanlanırdık.

Her akşam iki, üç saat, sözcüklerden ve kâğıtlardan oluşan bu düşle sarhoş olurduk ve etrafımızdaki hiçbir şey bize bundan daha önemli gözükmez, her şey eli kulağındaki gazete göz önünde tutularak seçilir ve değerlendirilirdi. Sanki şehirdeki, ülkedeki, koca dünyadaki tüm yaşam coşkuyla bizim ve bekleyişimizin etrafında dönüyormuş gibi, sanki bizden, coşkulu isimsizlerden

oluşan gürültücü topluluğumuzdan her şeyi aydınlatacak ve yakacak bir ışık ve alev doğacakmış gibi gelirdi bize. Yeni fikirlerin ve ruhların ifşasına, yanlışların ve ihtiyar adamların yerle bir edilişine hazırlanılırken insanlar sakin kalabilir miydi?

Nitekim kimileri bizi tanımadıkları hâlde gelip aramıza katılıyordu. Gizli olmayan komplomuz gençler arasında duyulmaya başlamıştı ve birçoğu ya meraktan ya da bizimkine benzer bir arzu yüzünden koşa koşa geliyordu. Bu gazete hakkında konuşmaya üç, dört kişiyle başlanmış fakat daha birkaç gün geçmeden başkaları da eklenmişti. Hemen hemen her akşam görmediğimiz, tanımadığımız yeni çehreler, yeni kişiler çıkıyordu ortaya ve yeni ellerle tokalaşmak, yeni yandaşları ikna edip körüklemek gerekiyordu.

Gözlerinin altı hovardalıktan ya da ders çalışmaktan morarmış siyah giyimli derbeder öğrenciler, boğazına kadar yoksulluk içinde yüzen yaygaracı sanatçılar, kendilerinden büyüklerin iddialı sözcüklerini ve gurur verici emellerini bocalamış hâlde ve dikkatle dinleyen, yüzünde tüy bitmemiş ürkek gençler geliyordu ve hatta verimsiz uzun bekleyişin ardından gelen bu öfkeli gençlik akımına ilgi duyan sarı ya da kumral sakallı daha olgun gençlerin dahi görüldüğü oluyordu. Yeni gelenlerle teker teker, neredeyse özel olarak konuşmak, nabızlarını yoklamak, denemek, tanımak gerekiyordu, sonrasında ise birileriyle yakınlık kuruluyordu ve arkadaşlar arasındaki genel *sen* hitabıyla dünkü yabancı bugünkü seçilmiş yoldaşa dönüşüyordu.

Bu güçlerin hepsi bir araya toplanmalı, ortak bir çaba için daha dayanıklı ve sert bir hâle getirilmeli ve beraberce kararlaştırılmış ve yenilmez silah nihayet tesadüfi düşmana sıkılmalıydı. Tüm bu kişilerin arasında temel birkaç fikre ve çizgiye, ayrıca belirgin bir teorik koordinasyon gücüne sahip olan tek kişi bendim. Herkes beni, daha şimdiden, çok yakında gerçekleşecek olan girişimin

vazgeçilmez komutanı olarak görüyordu. O hareketli yıl sonunda, bir ayı aşkın süre içinde gerçekleşen ayaküstü görüşmeler ve toplantılar sonrasında önemli bir konuşma ya da manifesto hazırlamayı ve aramıza katılan herkese sonuna dek bizi takip edip etmeyeceklerini açıkça dile getirsinler diye okumayı düşündüm. Söylediğim gibi, henüz kendimize ait bir odamız yoktu ve birimizin, Roma'dan gelen, sakin bir coşkuyla gülümseyen bir ressamın, atölyesini kullanmak durumundaydık. Fakat o atölye aslında kendisine ait değildi: Elbette ne tip arkadaşları olduğundan şüphe duymaksızın "kullanım izni verme kibarlığında bulunan" bir akademiye aitti. "Daha iyi ya!" diyorduk. "Bütün akademilere karşı olan savaş bir akademinin duvarları ardında ilan edilecek!"

Ancak oraya gizlice, titizlikle korunan binanın bekçilerini uyandırmadan ve hiçbir şeyin farkına varmamalarını sağlayarak girmemiz gerekiyordu. Sanırım toplantı gece on ile on bir arasındaydı. Pek kullanılmayan bir sokağa açılan duvardaki neredeyse gizli küçük bir kapıdan girmek gerekiyordu. Bir üye gözcülük yapıyordu. Tamamen palto ya da pelerine sarınmış hâlde rutubetli karanlıkların içinden oraya ulaşan herkes ayakucunda, döner merdivene götürülüyor ve ahşap duvarlı, uzun, dolambaçlı koridorlar yüce kuruluşu ağırlayan görkemli çatı katına ulaşılana dek takip ediliyordu. Duvarlara çakılmış çivilerin üstüne oturtulmuş veya vernik şişelerine yerleştirilmiş birkaç mum, içinden kalın bir kirişin eğri bir şekilde geçip bir köşede gözden kaybolduğu büyük salonu esrarengiz bir etki yaratarak aydınlatıyordu. Başlanmış tuvaller, kırmızı kıyafetli kadınlar ve gümüş borazanlı meleklerin bulunduğu uzunlamasına dekorasyonlar, erotik nüler, at resimleri ve Rafaello öncesi sıkkın güzellerin çehreleri etrafımızı çevreliyor ve solgun bakışlarını üzerimize doğrultuyordu. Herkes bulduğu yere –yer yer yolunmuş sandalyelere, boş tablo kutularının

üzerine, üzeri örtülü uzun tahtalara, hatta yere– oturmuştu ve on beş dakika içinde oda sigara dumanı ve kısık konuşma sesleriyle dolmuştu.

Ancak söylevimin yazılı olduğu kâğıtları çıkarttığımda ses soluk kesilmişti ve okumuştum. Şimdi o sahte komplo ve neşe dolu beklenti gecesinde söylediklerimin aynısını söylemeyi başaramam. Konuşmamda bolca edebiyat, bolca coşku, belki de biraz abartı; sonu gelmez vaatler, korkunç tehditler; fikirleri, amaçları, ukalalıkları ve beni dinleyen, bana ve kendilerine güvenen bütün o gençleri birbirine kenetleme çabası vardı. Aramızda şair ve şiirlerle haşır neşir ressamlar, her biri eleştiri ve tarihle dolup taşan saf edebiyatçılar, sabırsızlıkla kalem kavgası bekleyen ve uçmaya, uçurumlara âşık öfkeli filozoflar, dekorasyoncu paganlar ve aciz mistikler, işsiz ve sistemin çökerttiği meraklılar vardı ve hepsini nihayet ortak eserin geri dönülmez yolunda birleştirecek, sarsacak ve saracak kelimeyi, mottoyu, hedefi bulmak gerekiyordu.

Şairleri ve düşünürleri, ressamları ve hayalperestleri, herkesi bir araya toplayacak bir isim, bir sembol, bir başlık bulmak şarttı. Memleketimize, Toskana'ya, İtalya'ya özgü en kutsal gelenekler arasında bulunan başka hiçbir isim *Leonardo*'dan daha uygun görünmüyordu.

Leonardo, muammalı canları, kayaları, çiçekleri ve gök kubbeleri en iyilerden daha iyi resmetmiş bir adamdı; gerçeği, makineler ve ölüler arasında, en bilgelerden daha büyük bir sabırla aramıştı; yaşam ve güzellik üzerine yazıları yazarlığı meslek edinenlerden daha derin kelimeler ve daha gösterişli resimler kullanarak yazmıştı ve yeryüzündeki insanoğlunun ilahî kudretini ve göğün fethini imkânsıza tutkunlar misali hayal etmişti. Bilge bir ihtiyarın düşünceli ifadesi yüklü geniş çehresiyle, yumuşak ve saygı uyandıran sakalının arasında ironiyle sıkı sıkı kapattığı dudaklarıyla önümüzde

duruyordu ve (o zamanlar ilk kez olarak fakirlerin de erişebildiği) fikirleri çoğunlukla hafızalarımızdaydı. Böylece sessizlikten çıkışımızı onun adıyla kutsamıştık. Gazetenin adı tartışmasız *Leonardo* olmalıydı.

O savaş arifesinde, o sabırsız ve her maceraya hazır gençlerin arasında olmak yeni bir inanç ateşiyle dolduruyordu içimi. Heyecan dolu konuşmamda yüzyıllardan beri süregelen Nasıralı köleliğin kokuşmuşluk ve aşağılıklarına karşıt bütünsel ve bilinçli paganlığımızı; yalnız kişiliklerinin canlı rengini budala ve yeteneksiz kalabalıkların gri bataklığında, aşağılanmış ve küçük düşürülmüş bir İtalya'nın zavallı politikası içinde sönükleştirerek kendilerini devrimci zanneden gençlerin ruhlarını o zamanlar bulanıklaştıran sosyalist ve solidarist çılgınlık karşıtı saldırgan individüalizmciliğimizi (o zamanlar adına kişiselcilik deniyordu); ve son olarak dış dünyanın var olmadığına, gerçeğin bir rüyanın yansıması olduğuna, evrenin zihnimizin düzensiz bir parçacığı olduğuna, gerçeklik üzerine antik yalanların koyun sürüsünün hizmetinde olduğuna, kesinliğin sadece çelişkilerde, mutluluğun yıkımlarda ve ışığın absürt olanda var olduğuna inanan biz filozofların uzlaşmaz, tekruhçu idealizmini açıkça dile getirmiştim. Ve çekincesiz zekâya, şiirin kutsal erdemine ve sanatın ebedî mucizesine olan inancı, bu karmaşanın ve bu eğilim, içgüdü ve tepki çarpışmasının üzerine kutsal çiçekler ve bayraklar misali dikmiştim.

Miyop gözlerimi ara sıra yazılı kâğıtlardan kaldırdığımda o karanlık gölge ve kırmızımsı ışık oyununun içindeki yoldaşlarımın pürdikkat kesilmiş çehrelerini, düzensiz sıralar hâlindeki ordumu karşımda görüyordum ve bazı gözlerde arzu dolu bir evet titreyişi görür gibi oluyor, yirmi, otuz yüreğin hızlı atışlarının kulaklarımda yankılandığını duyuyordum ve samimiyet dolu

bir sempati esintisi bana doğru gelerek her yanımı sarıyordu; öylesine duygulanmıştım ki, soğuk ve yalnız bir kış gecesinde en uyumlu ve aydınlatıcı kelimelerle kalemimden dökülen son cümleler ağzımdan sanki aniden gelen tuhaf bir duygusallaşmayla boğuklaşmış ve kesik kesik çıkmışlardı. Yoksa gerçek yaşamım –havari ve maceracı yaşamım– o sessiz odada, o geleceğin erkekleri karşısında, her birimiz için eşsiz önemdeki o anda mı başlıyordu?

Dinleyicilerimin o kulak çınlatan ve heyecanlı konuşma hakkında neler düşündüğünü aslında bilmiyorum. Gerçek şu ki hemen sonrasında, ihtiyatlı bir nevi sekreterin, bir masa üzerinde hazırlamış olduğu büyük bir kâğıda neredeyse hepsi isimlerini yazmışlardı. Ve o gençlerin her biri benimle el sıkışmış ve gazeteye kesin olarak karar verilmişti. Herkes bir miktar para verecek ve bol bol çalışacaktı.

XVI

DAVANZATİ PALAS

Her birimiz savaş vergisine tabi tutulmuştuk: Ayda on lira. Ve herkes ödüyordu. Bir hiyerarşi oluşmaya başlıyordu. Düşümüze şekil vermek ve somutlaştırmakla yükümlü bir tür kâtip seçilmişti. Bizi tecrübesiz ve yoksul olarak gören müdürler ve baskı sorumlularının şüpheli bakışları altında beraberce matbaaları dolaşmıştık. Ve nihayet tamamen bize ait bir odamız olmuştu; bir yazı işleri odası!

Pazar yerinin rezil yıkıntıları önünde yükselen eski ve soylu taşlarla örülmüş devasa dış cephesiyle ne kadar da güzeldi o zamanlar Davanzati Palas! Ortasında kahverengi bosajların üzerinden öne doğru çıkıntı yapan üstü taçlı, altı yüzlerin debdebesini yansıtan kahverengi bir arma ve üstünde ise, aşağıdan bakarak geçen yayalara mermer kuleleri, aydınlık tepeleri ve dingin gökyüzünü görmeyi vadeden açık, havadar, boş, Floransa'ya, bize özgü bir teras vardı. Gerçekten de zengin ve sonradan görme bir tüccarın devasa eviydi orası; Fransız ve Levanten bankalarına emanet edilmiş serveti misali yıkılmaz, henüz özünden kopmamış partizan ruhu misali endişe uyandırıcı, zevk sahibi bir hümanist ve çalışkan bir halk adamına özgü yaşamı misali sağlam ve ferahtı. Belki de isminin yarattığı bir çağrışımdı ama, Davanzati çevirisi bana, ölçülü, kısa ve öz, yalın fakat Macchiavelli'm gibi özü zengin bir Tacitus düzyazısını hatırlatıyordu.

Fakat palasın içini o zamanlar görmeliydiniz: Her yanı pislik içinde ve karanlıktı, merdivenlerin çoğu yıkılmış, duvarlar çizilmiş, iç balkon duvarları yarım yamalak örülmüş hâldeydi ve büyük avlu çarpık çurpuk ve sidik kokan köşelerle ve terk edilmiş tahta kasalarla doluydu. Şimdi ise orası temizlenmiş, sıvası yapılmış, yenilenmiş; kapsamlı bir kataloğa sahip ve altın işlemeli şapka takan bekçiler tarafından korunan bir müze hâline getirmişler ve içerisi muhteşem bir güzellikte, süslü ve alımlı; antikacılardan alınmış mobilyalar, meşe koltuklar, iyi ressamların tabloları ve Yahudilerden alınmış duvar halılarıyla döşeli olduğundan içeriye girebilmek için bir liret ödemek gerekiyor. Ayrıca temiz, güzel ve konforlu; gözü yüksekte bir antikacının dört yüzlerde yaptırdığı bir Floransa binasının nasıl olduğu hakkında fikir edinmek isteyen turistlere, züppelere ve eğitimli beylere göre hazırlanmış. Orası artık bizim Davanzati Palas'ımız, eski ve yıkık dökük fakat içinde döşemeler, heykelcikler ve sandıklar yerine gerçek yaşamı ve gerçek insanları barındıran Davanzati Palas'ım değil. Ve en önemlisi bizim eserimizi ilk kez ağırlayan, tartışmalarımızın gürültüsünü, düellolarımızın kılıç seslerini, sevinç şarkılarımızı ve dünyayı ilk kez istila ederken attığımız çılgınca kahkahaları duyan Davanzati Palas değil orası.

Çekirge kafesleri ve berber dükkânları için tente imal ederek geçimini sağlayan uysal ve iri yarı bir adamdan gösterişsiz bir oda kiralamıştık. Oda küçüktü ve derme çatma mobilyalarla döşeliydi. Yatağı, komodinleri ve şifonyeri kaldırmış ve sadece bir iki masa, birçok yeri yırtık pırtık bir koltuk ve birkaç kırık sandalye dışında başka hiçbir şey bırakmamıştık. Yine de o burjuva tarzı boş barakayı kendimize uygun hâle getirmek için birkaç gün yeterli olmuştu. Ev sahibi, duvarların kirliliğinden mahcup olmuşçasına, bize duvarların etrafına ya da sarkar biçimde tavana

astığımız defne dallarından koca bir demet getirmişti. Biz ise fotoğraflar, heykel ve tablo reprodüksiyonları getirmiştik ve Tiziano'nun nü kadınları, Leonardo'nun saygın ihtiyarları, kötü huylu satirlerin ve kibirli Apollolar'ın raks eden vücutları koyu renk yaprakların arasında belirmişti. Odanın bir duvarındaki çiviye bir çift flöre, kapının üzerine ise (tamamen bize ait ve serbest olduğundan) üzerinde öfkeli yılanlar misali eğri büğrü ışınlarını her bir yana yansıtan büyük kırmızı bir güneşin altında duran yüce koruyucumuzun isminin büyük siyah harflerle yazılı olduğu bir tabela asmıştık. Ve orada, o neredeyse boş odacağızda her akşam şenlik vardı. Buluşmak, tartışmak, anlatmak ve coşmak için herkes her akşam iki üç saatliğine oraya gelirdi. Her şey bir toplantı havasındaydı. Sabırsız ve ürkek başka gençler de bize katılıyordu. Giuliano'm ise İtalya dışındaydı: Büyük saldırı hazırlıklarını, umutlarımı ve ilk sinyalleri coşkuyla anlattığım bir mektup kendisini mücadelenin içine atmasına ve hiç vakit kaybetmeden ilk sıralarda yerini almasına yeterli olmuştu.

El yazmaları gelmeye başlamış (düzeltiler, iptaller, çer çöp!); ilk gravürler sabırla hazırlanmış (gravür kaleminin ara sıra siyah simgeden uzaklaşarak öfkeyle üzerini kazıdığı sert ve sarı şimşir plakalar) ve çevreye baskı duyuruları gönderilmişti (ilk savaş bildirisi çoktan gümbür gümbür ses getirmeye başlamıştı!). İlk baskı taslakları geldiğinde ne büyük şenlik yaşanmıştı! Nemli ve kalitesiz bir kâğıdın üzerine basılmışlardı, mürekkepleri henüz ıslaktı, baskı hataları ve gülünç orantısızlıklarla doluydular fakat bize zaferin ilahî habercileriymiş, biz yoksul dilsizlerin insanlara ve ahlaksızlığa karşı attığı ilk adımlarmış gibi görünüyorlardı.

Diğerlerinden tamamen farklı ve her anlamda, görünüş bakımından da aktüel olmayan bir gazete olması hedefleniyordu. Beyaz ve pürüzsüz kâğıt yerine el yapımı koyu renk ve pürüzlü kâğıt; mekanik

çinkolar ve kişiliksiz baskı kalıpları yerine kendi ellerimizle hazırladığımız tahta gravürler; imzalar yerine figürler ve semboller; iç karartıcı ve uyumsuz soyadlarımız yerine şiirsel ve kayda değer isimler. Ve gazetenin her detayıyla güzel, zengin içerikli, özgün, şaşırtıcı olması adına beraberce uyum içinde çalışıyorduk. Artık iş bölümü yoktu: Felsefe yazan şairler, tahta gravür oymaya başlayan felsefeciler, metafiziklerini lirik dille ortaya seren bilgeler, kendilerini eleştiri ve kurama adayan ressamlar çıkmıştı ortaya.

Her bireyin ve hepimizin tüm hayatı sanki yeniden başlayacakmış, insanlık sanki yüzyıllardan beri süregelen bir uykudan uyanacak yahut ilahî bir cezadan kurtulacakmış gibi ve sanki her şey yeniden inşa edilmeli ve oluşturulmalıymışçasına neşe dolu bir karmaşa, dengesiz bir altüst oluş, gergin bir telaş mevcuttu. Başlarımız taslakların ve resimlerin üzerine eğilmişken ya da heyecan dolu çehrelerle sanatın yüceliği, Michelangelo'nun zekâsı yahut maddenin var oluşu hakkında konuşurken bir *sturn und drang** esintisi yalıyordu saçlarımızı. Bütün bu gerginliğin üzerimizde yarattığı enerji fazlasını atmak için gerekli olan sahte kavgalar ve dövüşler başlıyordu aşağı kattaki karanlık avluya çıkınca. Her tür silah serbestti: Flöreler, bastonlar, yumruklar. Zaman zaman kanlı biten korkunç eskrim karşılaşmaları yapılıyor, sanki bedenin de ruhun şenliğine katılmaya hakkı varmışçasına morarmış eller ve çizik yüzlerle neşe ve heyecan içinde evlere dönülüyordu.

Bekleyiş nihayet sona ermişti. İki koca ay süren konuşmalardan, bağırışmalardan ve çalışmalardan sonra gazetenin ilk sayısı baskıya girmiş ve geç bir akşam vakti, saat yediyi geçerken, *Leonardo*'nun ilk sayısının bulunduğu paketler binanın karanlık merdivenlerinden yukarı çıkıp endişeli, suskun ve sabırsızlık içinde bekleyen bizlere ulaşmıştı. Tarih 4 Ocak 1903'tü.

* Alm. Fırtına ve Coşku – [ed.n.].

XVII

ÇIKIŞ

Gazete gerçekten de istediğimiz gibi olmuştu: Yani diğerlerinden farklı. Ve yazarlarınınki gibi farklı ve bağımsız bir yaşam sürdürmüştü.

Başta, el yapımı kâğıt ve tahta baskı resimlerle sekiz büyük sayfa hâlinde çıkmıştı. On günde bir çıkıyordu ve her şeyden (siyasetten bile) bahsediyordu ama felsefeden çok sanat içerikliydi ve felsefe fazlasıyla şiirsel, düşsel ve tuhaf bir yol izlediğinden felsefe olmaktan çıkmıştı. Ancak, birkaç ay sonra, sanatçılar ve edebiyatçılar para ödememeye, çalışmamaya başlamışlardı. Gazeteyi beğenenler de vardı beğenmeyenler de (meraklar, coşkular, acımalar), özellikle gençler tarafından çok okunuyordu fakat gazete satıcıları tarafından dolandırılıyorduk ve abonelerin sayısı yüzü geçmiyordu. Böylece yaza doğru, geriye sadece iki felsefeci kalmıştı: Ben ve Giuliano. Pes etmiyorduk. Gazete dergiye dönüşmüştü: Daha küçük formatta, sıradan fildişi rengi kâğıt üzerine, daha uzun aralıklarla ve daha çok sayfa hâlinde yayımlanıyordu; sanat içeriği biraz azalmış, edebiyat ve politika tamamen çıkartılmış ve nihayet felsefenin hükümdarlığı, efendiliği, egemenliği başlamıştı.

Elbette kitapların, profesörlerin, üniversitelerin geleneksel felsefe anlayışına gururla ve alaycı bir dille karşı çıkan, bize özgü bir

felsefeydi. Felsefe anlayışını altüst etmek ve düşünceye şiirsel düşlemler ve hayaller, edebiyatçıların (nefret uyandırıcı) şiirlerine ise düşünceye özgü bir öz, bir ferment, bir maya katmak istiyorduk. Şimdiye dek hep rasyonel olmuştu ve biz tüm gücümüzle ve inatla entelektüalizme karşı savaşıyorduk; şimdiye dek hep spekülatif ve pasif olmuştu fakat biz aktif ve yaratıcı olmasını, dünyanın yeniden yaratılışında yerini almasını istiyorduk.

Yani şimdiye dek miskinlerin, körlerin, korkakların eseri olan o felsefenin geçmişini ve bugününü acilen söküp atmak gerekiyordu. İtalya'da, o yıllarda hüküm süren felsefe pozitivizmdi ve biz pozitivizmcilerin üzerine çılgınca saldırıyorduk. Geçmiş yıllardaki barbar ve anarşik içgüdüler geri dönmüş ve daha da güçlenmişti: Zaman zaman kutsal ve kusursuz bir adillik, zaman zaman fazlaca bir acelecilikle fakat her daim inanç ve büyük bir aşk adına sağa sola saldırmaya, sertçe eleştirmeye, iğnelemeye başlamıştık. En iyi yöntem çatışma ve savaştı. Ünlü ve ünsüz kişilere periyodik aralıklarla ve düzenli saldırılar gerçekleştiriyor, devrimci Bastille Baskınları ve toplu katliam planları yapıyorduk.

Bu temizlik ve polisiye eylemlerin yanı sıra yeniden yapılandırmanın ilk adımları da atılıyordu: Metafiziksel tasarılar, yeni teorilerin açıklama ve sunumları; dünya çapında efsanevi ve lirik kavramlar ve özellikle programlar, programlar ve yine programlar. Öyle çok düşünüyor ve amaçlıyorduk ki hiçbir şeyi gerçekleştirmeye, yaymaya ve olgunlaştırmaya vakit kalmıyordu ve zihinsel seyahatlerimiz öylesine hızlıydı ki bir yöntem veya araştırma planı yapar yapmaz zihnimiz yeni fikirlerle doluyor ve uğulduyordu.

Hayır, sadece yıkmıyorduk. Unutulmuş ya da son sıraya atılmış, şimdi herkesin bahsettiği ama zamanında kimsenin isimlerini dahi bilmediği yerli ve yabancı birçok kişiden İtalya'da ilk kez

biz bahsetmiş ve onlardan saygı, sevgi ve coşkuyla söz etmiştik. Yeni fikirleri, az bilinen yahut oluşturma aşamasındaki düşünce biçimlerini, aramızdan kimsenin umursamadığı ya da düşünmediği ekolleri neredeyse ilk biz yaymıştık. Eski mistiklere duyulan ilgiyi yeniden uyandırmış, bazı gençlere matematiğin tahminî güç zevkini aşılamış, ulusal kültürümüze fazlasıyla uzak görünen problemleri ortaya koymuş ve tartışmıştık. Ve sanat, bu sıra dışı ideal tutkusuna dair tuhaf yeniliği tamamlama yolunda doğal bir eşlikçi rolündeydi: Kabartmalı baş harfler, boydan boya resimli sayfalar, renkli başlıklar (kaçan atlar, kılıç kabzaları, dolgun başak taneleri, eli sapanlı devler ve mızrak atmaya hazır şövalyeler) büyük bir şenlikte etrafa saçılan çiçekler ya da gönüllü kahramanlardan oluşan bir alayın neşeli bandosu gibiydiler.

İlk toparlanma dönemimizde yalnızdık ve neredeyse tüm baskılar hediye ediliyordu. Ama zamanla bize katılan ve eserimize uzaktan da olsa hayranlık besleyen gençlerin sayısı artıyordu. İdealist lirizmimizin cümbüşü ve yeni yetme istilacılara özgü saldırganlığımızın özünde yatan içtenliği ve derinliği sezen yaşlı ve ciddi adamlar da geliyordu. Bize para, kitap veriyor, makaleler yolluyorlardı. Lombardiyalı zeki matematikçiler ve Napolili şairler, ünlü felsefeciler ve çalışkan, toplumdan uzak avukatlar, titiz ihtiyar bilimciler ve isimlerini ilk kez basılı gören pek genç öğrenciler böylece resimli büyük sayfalarımızda buluşmuşlardı. Aboneler ve arkadaşların, bizi uzaklardan okuyan ve yüreklendiren yabancıların, bize hayranlık besleyerek ya da saldırarak hakkımızda yazılar yazan İtalyan ve yabancı dergilerin sayısı artmıştı.

Leonardo'muzun en muhteşem ve olağanüstü çağıydı gerçekten de ve iki yıl ya da biraz daha uzun sürmüştü. Dikkate alınması gereken bir ağırlığa sahip olmuştuk, herkesin gözü üzerimizdeydi, fikirlerle dolup taşan ve tokat sesleriyle yankılanan

sayılarımız birçok kişi tarafından sabırsızlıkla bekleniyordu; kimilerinin şaşkınlığı coşkuya, kimilerinin küçümseyişi açık seçik nefrete dönüşmüştü; hatta kadınlar bile –çoğunlukla tutkulu genç kızlar– bizi hiç tanımadıkları hâlde neredeyse aşka yakın bir sempati besliyorlardı.

Dergimiz felsefe hareketlerinin odağı ve organı hâline gelmişti; girişimlerin, derlemelerin, yeni baskıların başlangıç noktasıydı; ucuz gazetelerin sıradan okuyucularının gözünde dahi uyumlu ve belli başlı bir şeyi temsil ediyordu. Ve derginin kurucusu ve yaratıcısı olan biz ikimiz artık yalnız ve anonim değildik. Eylemimizi genişletecek ve sağlamlaştıracak küçüklü büyüklü sanat ve felsefe kitapları hazırlamaya ve yayınlamaya başlamıştık; başka dergilerde yazı yazmamız için teklifler geliyor, konuşma yapmamız ve konferans vermemiz için farklı yerlerden davetler alıyorduk.

İki kardeş misali her daim birlikte anılan isimlerimiz artık yeni nesil tarafından tanınıyor ve birçok kişi tekrar doğmuş ruha duyulan özgür bir inancın temsilcileri ve ruhani rehberleriymişiz misali bize danışıyordu. Süregelen bir heyecan, keşif ve çalışkanlık hâli hüküm sürüyordu yaşamlarımızda: Her gün keşfedilecek yeni ruhlar, okunacak yeni kitaplar, düzeltilecek sayısız karalama, karşı durulacak polemikler, yanıtlanacak tanınmadık yoldaşlar ve kurulacak yeni dostluklarla doluydu.

Hayatımız artık gerçek bir hayattı, sürprizler, saldırılar, yaratıcılıklar, oluşumlar ve çıkışlarla dolu bir hayat. İki yılın sonunda Giuliano'm, gerçek ve biricik yoldaşım, beni başka arkadaşlıklar ve başka memleketler için terk etmişti. Yine de yalnız başıma devam etmiştim, bana katılan başka kişiler olmuş ve dergide başka düşünce akımları baş göstermişti.

Lakin yeni yoldaşlar, en son katılanlar, ilklerin tutkusundan ve özgeciliğinden yoksunlardı. Çok daha tehlikeli başka hayaller

ruhumu ele geçirmiş ve zihnimi bulandırmıştı. Büyünün karanlık sularına yelken açmış, ilahiyata çıkan ilk basamakları antik batıl inançlar ve yeni kılıklara bürünmüş gizli öğretilerde bulacağıma inanmıştım. İdealizm yerini gizemciliğe, gizemcilik ise okültizme bırakmıştı ve zamanında durmasaydım şayet, okültizm teozofiye bile dönüşebilirdi.

Enerji yavaş yavaş azalmış, hız düşmüş, insanların sempatisi zayıflamıştı. Bir zamanların zengin ve coşkulu çeşnisi, sadece ilginç bir karmaşa olma yolunda ilerliyordu. Dış görünüş de değişiyordu aynı zamanda. Dergi daha da küçülmüş ve gitgide daha çok dergiye benzemişti; resimler yok olmuş, yeniden edebiyat eklenmişti. Ölçüsüz hırsların, ki basılmış birkaç sayfa onların yanında gülünç ve anlamsız bir şeylere dönüşüyordu, içinde fazlasıyla yitip gitmiş olan ruhum, eserimden uzaklaşmıştı. İçsel çatışmalar ve dışsal uzaklaşmalar, sonu hızlandırmıştı. Beş yıl boyunca orada içimi dökmüş, lanetler savurmuş, hayaller kurmuştum –başkalarının karşısında ve başkaları adına. Artık bu bana yetmez olmuştu: Çok yorucuydu ve ayrıca amaçlar bana artık fazlasıyla zavallı gözüküyordu. Hem birçok yıl çiçek açıp yeşerdikten sonra zihnin de dinlenmeye ve yenilenmeye ihtiyacı olur. Yeniden toparlanmaya ve yeniden yalnızlığa ihtiyacım olduğunu hissediyordum.

Ve çabalar, çatışmalar, keşifler ve çılgınca girişimlerle geçen beş yılın sonunda kendi yarattığımı, canımdan çok sevdiğim evladımı kendi ellerimle *öldürmüştüm*. Tüyler ürpertici bir yıldırım demeti kuşanmış hâlde ve kapağı kan kırmızısı ama yine de üzgün, kederli ve öldürülmüş bir âşığın tabutu misali ağır son sayı, yaz ortasında, ağustos ayında çıkmıştı.

XVIII

GERÇEKLİKTEN KAÇIŞ

Bir sürü anı, bir sürü özlem! Geçmişe dair bu renk ve bu sıcaklığın, bu dışsal olguların ve geçişlerin ne önemi var ki? Şiir, edebiyat, hiçliktir bunlar. Burada önemli olan bir ruhun hikâyesi, benim ruhumun hikâyesidir; bir binanınki yahut bir gazeteninki değil. Bu tarz zayıflıklar göstermemeliyim ve onların izlerini silecek raddeye gelmekten dolayı utanç duymuyorsam şayet bunun sebebi, onların da, en diyalektik nöbetlerin içinde dahi boğmayı beceremediğim zavallı ve duygusal bir özün belirtisi ve kanıtları olmasıdır. Bedenden ve gölgeden yoksun düşünceyi göremem, hissiyatlı, tutkulu, günlük tecrübeler ve yaşam biçimine bürünmüş bir sisteme akıl erdirememem nasıl mümkün olur? Kabuklar, deriler, kıyafetler, maskeler –biliyorum, ben de çok iyi biliyorum– sadece ve sadece kabuklar, deriler, kıyafetler ve maskelerdir bunlar. Bundan daha fazla, daha anlamlı, daha özel bir yanları yok. Kabuklar düşer, kıyafetler çıkarılır, maskelerin rengi solar ve geriye, gerçekliğin içsel ve yıkılmaz iskeleti, kavram kalır. Üzerine giydirilenler anlamsız, değişken ve geçicidir. Başkalarının kullanımına sunulan gösteriler, bu ruhani elçilik araçları –sözcükler, söylenen sözcükler, yazılan sözcükler; resimli kâğıtlar, ara sıra gün yüzüne çıkan kâğıtlar, bir cilde sığdırılan ve broşür, kitap, yapıt hâline gelen kâğıtlar– denemelerden, ağır

aksak ilerleyişlerden, umut arayışlarından, gevezeliklerden ibarettir yalnızca: Gelişen, oluşan, az kimsenin anladığı ve kimsenin öğrenmek istemediği dillerdir. Gerçekten "*kendine ait*" bir yaşamı –özel, içsel, duyusal, zihinsel, metafiziksel, şahsi yaşamdan bahsediyorum– olan herkes her şeye yeniden bir ad vermek, kendi sözlüğünü oluşturmak ve bir dil oluşturmak zorunda olan bir Âdem'dir. Atalarımızın sözcükleri onun dudaklarında başka bir tada, başka bir tınıya ve tona, başka bir anlama bürünür. Size ışıktan bahsedecek ama zihninde karanlıklar belirecektir ve basit, çok basit, sıradan, çok banal bir kelimeyi –örneğin *insan*– her telaffuz edişinde, inanın köşe başında duran insan ya da pencereden bakan insan değil, Platon'un insanı ya da Tanrı'nın insanı değil, *kendi* insanı belirecektir zihninde, sadece ve sadece *kendi* insanı. Kendi ideali, kendi tipi, kendi hayali ve miti, kendi örnek insanı!

Ve herkes çoktan mazide kalmış, artık sonsuza dek ölülere, başka ölülere, unutuşun sinsi zehriyle günbegün öldürdüğümüz tüm benliklere karışmış olan kendi benliğini tekrar anlamaya çalışmak zorundadır ve artık var olmayan ondan bahsetmek istediğimizde onun sözlüğünden, dil bilgisinden, zihinsel söz diziminden esinlenmemiz gerekir ve bir zamanlar onun gala kıyafetleri olan paçavraları eşelemenin, kaçan ebedîlikte yaptığı geçici fetihleri ve önsezilerini sabitleştirmek (yani hareketsiz kılmak: öldürmek) için dikte ettiği yazıtları yeniden kekelemenin hiçbir faydası yoktur. Beden ve madde yetmez: Biz ruhu, derinliği arıyoruz. Ressamlık mümkün değilse geometriyle yetinelim. Kendi kendimin duygusal solistliğini yapmak istemiyorum. Anatomi mi istiyorsunuz? İşte size anatomi: Kesin, derisini yüzün ve parçalara ayırın. Bedenim burada, etim burada –peki can veren nefes, bilgi veren düşünce nerede? Bu hatıra tozlarının, çekmecelerde kalan

pılı pırtının, üzerileri neredeyse on yıllık küf tutmuş bu kâğıtların arasında mı? Aramayın, orada değiller. Düşüncemin merkezindeki düğümün o yazım, çalım, saldırı, savunma ve yankı uyandıran elçilik fırtınası içinde nerede bulunduğunu bir tek ben söyleyebilirim. *Sturm und drang* dindi (tarih, anekdot, pitoresk) fakat o karmaşa ve fırtınanın pınarı hâlâ benliğimde, ebediyetle ilişkili ve ebediyete dâhil olmaya *mecbur* olan mutlak, ebedî benliğimde kaldı.

O zamanlara ait düşüncemin merkezindeki bu düğüm "*gerçeklikten kaçış idi*"– kabul etmeyiş, gerçekliğe karşı geliş idi. Radikal karamsarlık, dünya görüşümdeki tek ve son nokta değildi artık ve evrensel kapsamlı bir gönüllü zehirlenme önerisini, insanların şaşkınlıktan açılmış gözlerinin önüne sermeyi düşünmüyordum. Ancak, kuram olarak içimde geri adım atmış olan kozmik acı kalıcı bir ruh hâline dönüşmüş, kanımda ve ruhumda yok edilemez bir tortu olarak kalmıştı. Artık dile getirmiyor olsam da bütün düşüncelerim onunla doluydu. "Ölümün izini taşımayan hiçbir düşünce doğmaz içimde" diyordu ihtiyar Michelangelo; benim içimde ise küçümseyişin acı tadını barındırmayan hiçbir düşünce doğmuyordu. Umut dolu huzurun tam da gençlere özgü olduğu söylenir. Bu doğru değil, ya da en azından bazıları için doğru değil. Çünkü genç insan içinde, eğer ruhu tamir edilemeyecek kadar kirlenmemişse, sahip olmak için hayata tutunmadan evvel zaten beklentiler, öylesine muhteşem hedefler, yaşanacak güzellikler ve ilahî güçle öylesine yoğunlaşmış eminlikler barındırır ki gerçekliğin kendisi, hayatın akışı onun için yalanlamalardan oluşan bir tokat silsilesinden başka bir şey olamaz. İnsan cenneti beklerken cehennemin en kokuşmuş çukurlarında bulurdu kendini: Kollarını açmış kardeşler bulmayı beklerken, hırlayan ve saldıran, hırslı bir hayvan sürüsü bulurdu karşısında; hayatın,

onun için kendi suretini arzunun sert kalemiyle yontacağı bir saf taş ve iyi kalite bir mermer olduğunu hayal ederdi fakat ellerinde tuttuğu şey, şekil almayan ve biçim tutmayan bir çamur ve dışkı bulamacı.

Burunlarını gübre çukuruna sokmuş bilgeler çok fazla idealizm, diyorlar. Birçok gencin göğsü delip geçen ufak bir kurşunla değil, bu "çok fazla" yüzünden can verdiğini herkes bilir. Fakat aslında size söylediğim, küçük bir can için en kesin işaret her şeyden mutlu olmaktır. Huzura, gençliğin sonlarında, şeylerin etrafında ve içindeki gezinti sonlandığında ve tekrar geri dönmeyecek ânın tadını hissederek hiçliğin ebedîliğiyle yüz yüze gelindiğinde ulaşılır ancak.

Kısacası o zamanlar gerçekliğe karşı büyük bir tiksinti duyuyordum. Evreni olduğu hâliyle kabul etmiyor, doğru bulmuyordum. Yeryüzü cehennemine çakılıp kalmış bir Kapaneus misali rahatsızlık verici ve gururluydu davranış biçimim. Ve gerçeği, gerçeğin kopyalarını yadsımaya, gerçek hayatın kurallarını küçümsemeye ve kendime göre farklı ve daha kusursuz bir gerçekliği kendim yaratmaya eğilimliydim.

Aşırı anarşik, insanlara ve dogmalara açık seçik saygısızlık besleyen bu ruh hâli geçmişe, sabit, şanlı, disipline ve düzene sokulmuş olana karşı bir tepki değildiyse neydi peki? Çılgınlığa ve absürde olan tutkum banalliğe, sıradanlığa, iyi niyete ve ortak hislere duyulan bir tiksinti değildiyse neydi? Peki ya etik kuralları, iyi terbiyeyi, popüler idolleri, bilgece metotları ve burjuva değerlerini küçümseyişim, lanet olası ve değişmez olguya, tüm ilişkilere, tüm bağlara ve tüm inançlara duyulan bıkkınlık değildiyse neydi?

Ben pozitivizme karşı, pozitivistler yalnızca gerçekliğin uysal noterleri olduklarını iddia ettikleri için savaşıyordum; idealizmle

hararetleniyor ve onu, o her şeyi ruha verme ve bedensel var oluştan dahi şüphe duyma hâli tuhaflık ve paradoks koktuğu için uç noktalara taşıyordum. Şimdiye duyduğum nefret yüzünden birkaç ölü dâhiye sığınıyordum; var olana duyduğum nefret yüzünden kendimi hayallere bırakıyordum; insanlara duyduğum nefret yüzünden doğanın yalnızlığını ve bitkilerin sessiz dostluğunu arıyordum. O zamanlardaki favori kelimem *özgürlük* idi. Ondan ve bundan; şimdiden ve sonradan, buradan ve oradan özgür olmak: Her şeyden özgür olmak.

Soyunmak ve soymakı istediğim: Kusursuz çıplaklığa, radikal ve evrensel ateistin dehşet uyandırıcı özgürlüğüne geri dönmek. Ve çıplak olduğumu, dünyevi acıların ve düşüncelerin artık bana ait olmadığını zannettiğimde kendi dünyamı yaratmak istemiştim. İki yolla; ruhun gücü ve hayalin ilhamıyla –arzu ve şiirle.

Zaten araştırma kuralı, prosedür tedbiri ve metotları saflaştırma olarak kullanılan meşhur pragmatizm umurumda değildi. Ben daha ileriye bakıyordum. O zaman içimde mucizevi bir düş doğuyordu: Ruhu, araçlara ve aracılara gerek duymadan şeylere tesir edebilecek kapasiteye ulaştıracak kadar saflaştırmak ve güçlendirmek ve bu sayede mucizeye ve ilahî kudrete ulaşmak. "İnanma arzusundan" "yapma arzusuna" yöneliyordum: Yapma olasılığına. Keşke arzu kendi komut çemberini kendi bedeni etrafından, onu çevreleyen şeyleri kapsayacak ölçüde genişletebilse ve tüm evrenin kendi vücudu olmasını, bu birkaç kas bağı şimdi nasıl itaat ediyorsa evrenin de her parçasıyla onun buyruğuna itaat etmesini sağlayabilseydi! Mantıksal temel bir kuraldan (pragmatizmden) yola çıkıyormuş gibi yapıyor olsam da aslında en gizli ruhum tanrısallığa susamış ve imrenir hâldeydi.

Benzer bir içgüdüyle sanata yönelmiştim. Edebiyata katlanamazdım: Bu kelimenin içinde barınan sahte, şık, yapmacık ve süs

amaçlı ne varsa midemi bulandırıyordu ve bazı ölmüş şairlere yoğun bir sevgi beslesem de başkalarını eğlendirmek ve çıkar sağlamak amaçlı şiirler, hikâyeler ve romanlar yazan kişilere büyük bir antipati besliyordum.

Felsefe bana sanattan daha asil ve yüce gözüküyordu. Ancak beni sanata yönlendiren de felsefenin ta kendisiydi. Kimi düşüncelerimi daha derin ve etkili bir biçimde açıklayabilmek için imgelerden ölçüsüzce yararlanmıştım; mitos üslubunu denemiştim; mitostan efsaneler çıkartmıştım; konuşmalar ve görüşler uydurmaya başlamış ve yavaş yavaş aralarına şiir ve geleneklerden oluşan, çok geçmeden kendi başlarına yaşamaya, kendi dillerini konuşmaya ve başka maceralara atılmaya başlayan konuşmacılar katmıştım. Lirik iç döküşlerden gerçek anlatıya geçmiştim neredeyse farkına bile varmaksızın ve son ve her şey olan fikir hayal gücüne sunulan hammaddelerden biri hâline dönüşmüştü. Zihnimde nefes nefese dönüp duran düşünce, hayal kırıklıklarıma dair hüzünler, havarilik tutkum bu muğlak şiirsel yaratıcılıklar içinde daha iyi ve güçlü bir biçimde ifade ediliyorlardı. Ve böylece, istemeden, gerçek dünyanın zıddı olan, sığınabileceğim ve anıları tazeleyebileceğim, kuralsızca efendisi ve kralı olduğum tamamen hayal ürünü bir dünya doğmuştu etrafımda. Soluk benizli Şeytan'la o zamanlar tanışmış, hasta centilmenin ve Thule Kraliçesi'nin itiraflarını dinlemiş, acılar içinde kıvranan Hamlet'in ağlayışlarına ve Giovanni Buttadeo ile Giovanni Tenorio'nun paylaştığı sırlara kulak vermiştim. Gerçek ötesi karanlıktan çıkıp gelmelerine rağmen etrafımda ayak seslerini duyduğum canlı insanlardan daha da canlı görünüyordu onlar bana ve anlamak ve anlaşılmak, sevmek ve sevilmek salt onlar sayesinde bahşedilmişti bana. Orası karanlığın ışığı yendiği, trajedinin sıradanlıktan sıyrıldığı bulanık ve kapalı bir dünyaydı; üzerinde solgun benizli

ve yanılgılardan uzak gençlerin, sabit fikirler ve yeni korkuların eline düşmüş ve kurbanı olmuş insanların yaşadığı bir dünyaydı; eylemlerin az fakat düşüncelerin çalkantılı olduğu ve gerçekçiyle hayal ürünü olan arasında, yaşamla ölüm arasında sınırlar bulunmayan bir dünyaydı. Farklı bir dünyaydı, *benim* dünyamdı: Evet, karanlık ve ürkütücüydü ama en azından *bu* dünya, herkesin dünyası değildi.

Ve yüceltilmiş arzunun mucizeleriyle gerçek olanı yıkmayı ve yeniden yapmayı beklerken, düşlerin tatlı hayaletlerinin yaşadığı geçici bir gerçeklik sığınağı inşa ediyordum böylece. Şiir tanrısallığa çıkan merdivendir ve sanat işi hâlihazırda, yaratışın başlangıcıdır. Bugün şair ve kâhin, yarın, belki de, Tanrı!

XIX

ÖLÜ KARDEŞLER

Gerçeği kabul etmiyordum. Beni daraltan, havasız bırakan ve huzursuz kanatlarıma dar gelen nesnel, insana özgü, rasyonel dünyaya karşı duyduğum iğrentiyi tarif edebilecek uygun kelimeler bulamıyorum. Fakat gerekli olan bunlar değil, her şeyi söylemiyor, aydınlığa kavuşturmuyorlar. Ben *o* gerçekliği istemiyordum, çünkü *başka* bir tane istiyordum (daha saf, daha mükemmel, daha temiz, daha yüce) ve beklenen spiritüel ve uyumlu dünyanın, dağdan henüz çıkartılmış bir ham bloğun, beynin gördüğü ve arzuladığı heykele dönüşmesi misali ortaya çıkması için büyük çaba göstererek çalışıyordum. Sıradan, yüzeysel gerçekliği kabul etmiyordum, çünkü daha iyi, daha doğru, daha derin bir gerçeklik arzuluyordum; geçmişi yadsıyordum, daha yakışır ve mucizevi bir geleceği gözümle, tüm arzum ve ruhumla görmek için şimdiki zamanı yadsıyordum.

Bunları söylerken de her şeyi söylememiş oluyorum. Dindirmeyi başaramadığım bir pişmanlık var içimde. Geçmişi yadsıyorum ama yalnız ve uzak geçen yıllarda beni avutan, bana özgürlüğe giden yolları gösteren, gerçek benliğimi en iyi şekilde ifade eden düşünceleri, imgeleri, kelimeleri bana veren, büyük ya da küçük olmam fark etmeksizin geçmişteki ve şimdiki beni yaratan, kanlı canlı olmalarına rağmen gömülmüş kardeşler, kötü ruhlar,

yoksa geçmişte saklı değiller mi? Uykusuz gecelerin yoldaşları, ateşkes anlarındaki avutucular, karmaşa anlarındaki canlandırıcılar, iyi günler vadeden karanlık gölgeler değil miydi onlar? Onlara sadece basitlere özgü rezilliği, mükemmeliyet kaygısını, kahramanca hoşnutsuzluğu, yükselişe atılan ilk adımları, kaçış merdivenlerini, isyana atılışları, yıkım aletlerini ve ağırlık ve pislikten arınmış bir huzur ve daha ulu bir evren fikrini borçluyum. Tüm benliğimi ve yaşamıma dair en güzel şeyleri yadsımadan onları yadsımam nasıl mümkün olabilir?

Bu yüzden de onları kabul ediyordum; kabul etmek de kelime mi? Onları bir çocuğun sevecen babasına duyduğu sevgiden daha büyük bir sevgiyle ve bir kardeşin ağabeyine duyabileceğinden daha büyük bir şefkatle arıyor ve istiyordum. Bu ölüler ve benim tepeciklerim; bu ölüler ve benim ağaçlarım; bu ölüler ve benim arayışçı ruhum. Çelişki mi? Hiç de değil. Geçmişime dair o parça (o insanlar, o ölüler, o ustalarım ve müttefiklerim) tam da benim geriye kalan her şeyi küçümsememe neden olan ve çıkış yolu bulmam için bana cesaret ve ışık veren şeydi.

Bu tarz özürlere neden ihtiyacım olsun ki? Tekrar düşününce, bunlar spontane bir sempatinin ve ilk tomurcuklanışın ardından uydurulan bahanelerdir. Ben onların yanında, sadece onlarla birlikte kendimi iyi hissediyordum; onların kâhinimsi gözleriyle görüyordum dünyayı; onların düşüncelerinin verdiği öğütleri izliyordum; onlar ekmek, gökyüzü, su gibi, tüm güzel, saf, harika ama ucuz ve onlarsız yaşamanın mümkün olmadığı şeyler gibi lazımdı bana. Kısacası onlara bir kadına duyulan aşktan daha büyük bir aşk besliyordum, çünkü bir kadının tek bir çehresi ve tek bir ruhu vardır fakat onlar bana onlarca, binlerce ruh sunuyordu: Mutluluk için bir ruh, hüzün için başka bir ruh; biri aşmak diğeri yücelmek için. Onları çılgınca, delice, sınır tanımaksızın

seviyordum. Her daim büyüklük arayışında olduğumu söylememiş miydim yani? Her zaman –küçük de, aşağılık da, deli de olsam– büyük olmak, kendimi büyütmek istediğimi? Beni düzlüklerdeki hayvan sürülerinden yukarıya, yükseklere taşıyan o nefes nefese soluğu sadece onlarla, dâhilerle, büyüklerle beraber tekrar bulabilir ve hissedebilirdim. *Solum** bana ait olan o gıdayı bana onlar veriyordu; her içgüdümü onaylıyorlardı; yıkılmak üzereyken beni sarsıyorlardı; siyah kalemimi kuru parmaklarımın arasında sıkı sıkı tutarken ve karmaşık el yazımla bir fikir örgüsü ya da bir hayaletin söylevini kâğıt üzerine geçirirken tablolardaki ölü gözleriyle bana gülümsüyorlardı.

Onları öylesine yakınımda hissediyordum ki, sanki hepsi bana aitti ve onları ruhumda öylesine canlı hissediyordum ki, ölü olduklarını düşünmüyordum; fakat bedenlerinin çoktan kül ve toza dönüştüğünü, seslerinin sonsuza dek sustuğunu anımsadığımda onları çok erken kaybetmiş, daha erken doğmamış, onları tanımamış olmaktan dolayı derin bir üzüntü hissediyordum. En çok o anlarda nefret etmedim ölümden. Ve sıcak, konuşan hiçbir canlıyı mermerlerin ve asırların altına gömülmüş o ünlü cesetleri sevdiğim kadar sevmedim. Bazen onların yanı başımda, odamda olduklarını ya da en sevdiğim sokaklarda, gürül gürül akan nehir ya da sıvaları dökülmüş duvarlar boyunca onlara rastladığımı ve onlarla konuştuğumu, yalnız aşkıma dair tüm tutkumu onlara anlattığımı hissediyordum. Fakat onlar kıpırdamadan sessizce bana bakıyor ve yaklaşmaya çalıştığımda gözden kayboluyorlardı.

Onların aşklarıyla, düşünceleriyle ve öfkeleriyle ilk kez tanıştığım kitapları renklerine, şekillerine, karakter biçimlerine, hatta sayfalardaki lekelere ve buruşukluklara dek hatırlıyorum ve asla

* Lat. Sadece, salt –(ç.n.).

da unutmayacağım. Bitmiş aşklara dair duygusal ıvır zıvırlar vız gelir! Yaşamımın en güzel döneminden kalan yadigârlar, hatıralar asıl onlardır: Yanlış ve kötü basılmış ucuz ciltler, tanesi üç kuruşluk basmakalıp kötü baskılar, her biri mürekkep ve kalem lekeleriyle dolu, buruşmuş ve eskimiş ikinci el kitapçıklar, kutsal bir emanet gibi saklanan deri kaplı sağlam ciltler.

Onları kana kana içtiğim, onları kendime daha yakın ve bana ait hissettiğim, bana kendilerini en keskin ve güçlü ışık altında gösterdikleri mekânları ve anları da hatırlıyorum. Dante'yi, yüksekteki, suyu bulanık bir havuzun çeşmesinden duyulan hafif şırıltıların eşliğinde, buz gibi soğuk bir taş bankın üzerinde otururak geçirdiğim yaz şafaklarıyla beraber hatırlarım. Shakespeare'i ilk kez bir kış akşamı, buz gibi ve kasvetli bir odada, mum ışığında okumuş, Baudelaire'i Cascine Parkı'nın en sonbaharımsı ve en ıssız yollarında, Arno Nehri'nin gümüşi suları gün batımı şenliğinde kızıla dönerken anlamıştım; Shelley bana, Prometeus'un en acıklı sövgülerini yüksek sesle okuduğum, ilkbaharla birlikte çiçek açmış akasya ve dişbudak ormanının ortasından geçen bir patikayı hatırlatır; Taine beni, önünden ara sıra beyaz güvercinlerin geçtiği tozlu büyük pencerelerin soğuk ışığıyla aydınlanan büyük kütüphane salonuna yeniden götürür; bir tepenin zirvesinde bulunan bir kilisenin yumuşak çimlerle örtülü ve hafif tütsü kokan bahçesindeki taş bir bankın üzerinde, gür dallı bir ıhlamur ağacının serin gölgesi altında kafa yormuştum Stirner'in Biricik Kuramı üzerine; Zerdüşt'ün mısralarını Pratomagno'nun çimenlik ve ıssız zirvesindeki bir çoban barakasının yanına rüzgârı kessin diye kendi ellerimle ördüğüm bir taş duvarın arkasında, vurgulayarak okumuştum.

Fakat içe kapanık sabahlayışların, düşünceli gezintilerin, bitkilerin arasında ve gökyüzünün altındaki muhteşem dinlencelerin

yoldaşları sadece onlar değildi. On sekiz, yirmi, yirmi beş yaşlarımdaki gerçek sevdiklerim, hiçbirinizi unutmuyorum ve her biriniz gözümün önünden teker teker geçiyor ve yüreğime bir tarihi, bir ülkeyi, bir dizeyi, bir düşünceyi hatırlatıyorsunuz. Hepinize borçluyum: Kendimi ara sıra, beslediğiniz ve dirilttiğiniz bu ruhuma dair birkaç kıvılcımı başkalarıyla paylaşmaya zorlayarak şu an ödediğim bir borç.

Ve beni şeytan misali dağların zirvelerine götürüp kulağıma "İşte, bu zenginliğin, ferahlığın ve güzelliğin tümü senin olabilir, yeter ki bakmasını ve anlamasını bil!" diyen siz şairler, en çok size borçluyum. Ve sana, Dante baba, cennetlere duyulan özlemi ve soylu öfkelerin zorba ve avam girişimlerini borçluyum; ve sana, Leopardi kardeş, kaçışı mümkün olmayan acılara duyulan ihtirası ve insanların gülünç utançlarına dair berrak ve merhametsiz görüşü borçluyum; ve denizimde bir Tanrı misali boğulan, başımın tacı Shelley, sana doğanın dokunaklı kıpırdanışını, altın kaplama bir dünyanın harikulade inceliklerini ve yenilgiye uğramış devlere duyulan merhameti borçluyum; ve sevgili Baudelaire, sana lanet edişlerdeki sapkın ve unutulmaz tadı, zavallı etsel yaşamın dipsiz ve gökyüzünden mahrum derinliklerini ve gündelik aşağılıkların büyüleyici dönüşümünü borçluyum; Heine, sana fark edilmek istemeyen acının çınlayan kahkahasını ve farklı mitolojilerden gelen kuklaları neşe içinde paramparça edişi borçluyum; çocukluğumun ilk çağlarındaki Walt Whitman, sana ise denizin, kalabalıkların, insan hayatının engin nefesini, her canlıya ve her millete sevgi ve cömertçe kucak açmayı borçluyum; ve sen Maremmalı Carducci, sana durmak bilmez cesur hamleleri, Kuzey kasırgalarına, uzlaşmaz devrimcilere, savaşçı tanrıçalara ve İtalya'nın yüceliğine duyulan arzuyu borçluyum. Peki, Shakespeare'e ve Goethe'ye neler borçlu olduğumu

söyleyebilir miyim? Onlar sadece şair, oyun, trajedi, gizem yazarları mıydı? Beni bilinmeyen evrenlere, en uçsuz bucaksız sahnelere, kahramanların sohbetleri, mutlu adaların mucizeleriyle vücut bulan fikirlere götürenler ve bana yaşamın rüya, rüyanın gerçeklik olduğunu ve en ciddi, en korkunç ve en aydınlatıcı fikirlerin felsefe kitaplarında bulunmadığını öğretenler onlar değil miydi yoksa? Solgun Hamlet'le birçok kez konuşmuş, Doktor Faust'la beraber gerçek yaşamı aramamış mıydım? İkisi de şahsımın canlı ve alışılmış parçaları değil miydi?

Belki, Don Kişot'la Budala, bazen de Julien Sorel, Peer Gynt ve sık sık Didimo Chierico ve Filippo Ottonieri'yle birlikte Doktor Teufelsdrock birbiriyle karşılaşıyorlardı. Beni yaratanlar, beni ayakta tutanlar ve yazacaklarımı söyleyenler onlardır. Kutsal ideal çılgınlığını, peygamber sabrını ve Sancholar'ın bayağı refahını küçümseyişi Cervantes'ten; talihsizlere duyulan kutsal aşk çılgınlığını ve içsel trajedilerin korkunç büyüsünü Dostoyevski'den; dünyevi şeyleri net bir biçimde gören adamın Stoacılığını ve gizli utançlara eğilimi Stendhal'dan; öz saygıyı, araştırmayı ve savunmayı İbsen'den; sembol ve kıyafetlerin altındaki ruhu keşfedişi ve reddedişteki doğrulamayı bulmayı Carlyle'dan ve gözyaşlarına zar zor hâkim olan melankolik spiritüel zekâyı İtalyan iki kardeşten aldım.

Beni korkuların karmaşıklığına doğru yönelten Poe'dan ve beni erdemin mistik gücüyle ayartan Novalis'ten neden diğerlerinden önce bahsetmiyorum ki? Peki ya filozoflardan? Platon: Güzel gençler, zeki ihtiyarlar, mitler ve sofizmler, denize nazır şölenler ve revaklar. Berkeley: İnsan sever iyi piskopos, bir İngiliz parkının sabah sisinde maddeyi öldüren İla ile Filonoo. Schopenhauer: Düşüncenin ve acının, isteyişin ve vazgeçişin keşfi. Nietzsche: Güneş ve yıkım, asil ve beyaz dağlar ve özgür bırakılmış

zekânın gülümseyen dansı. Stirner: Diyalektik anarşi, zalim yalnızlık, Hristiyanlığa yönelten egoizm ve utangacın uçlardaki anlamlı asiliği. Ama düşünen insanlar arasında gelenekleri yıkanları, insanları cesurca tanımlayanları, yanılgılardan sıyrılmış cesur ve uysalları; yıpranmış sıvaları göstermek için freskleri kazıyanları ve çirkin kurşunun bedeli neyse ödensin diye gümüş kaplamayı sökenleri seviyorum en çok. Katı mantıkçıları, idealsizleri, insanlığın entelektüel gümrükçülerini. Özellikle de Fransızları: Montaigne'in bilgece çalkantısını, Diderot'nun yıldırım saçarak püskürüşünü, Taine'in berrak ve canlı özlülüğünü ve hatta Anatole France'un basit şüpheciliğini, Brewster'ın ahlakçı çok tanrıcılığını ve Remy de Gourmont'un doğacı sinizmini.

Bunlar benim dünyam, gerçek vatanım ve kardeşlik kulübümdü. Bu ruha ait ilahî şehrin fonunu Leonardo'nun dağları, anıtlarını Michelangelo'nun zaferde dahi mutsuz kahramanları, tablolarını Rembrandt'ın ışıkları ve karanlıkları oluşturuyordu. Ve ara sıra Bach sonatlarının muhteşem ritimleri, Beethoven senfonilerinin en tutkulu tempoları ve Wagner korolarının kahramanca motifleri duyuluyordu. Dünyanın bana layık olduğunu sadece o düşünceler, o imgeler ve o sesler arasındayken hissediyordum.

XX

KÜÇÜK CANLILAR

Fakat küçük canlılara karşı duyduğum küçümseme ve düşmanlık duygusu büyüklere duyduğum sevgiden daha güçlü ve belirgindi. Herkese karşı; tanıdığım ya da asla karşılaşmadığım, beni eleştiren ya da beni alkışlayan, bana karşı gelen ya da gözümden kaçan herkes. Hiç kimseyi –üç, dört nefret ve macera yoldaşı hariç– benimle aynı seviyede görmüyordum. Kimse bana, beni yargılayacak, hatta yanıma dahi yanaşacak seviyede görünmüyordu. Gerçekten de kendimin ön yargısız ve at gözlüksüz, yalansız ve zihninde saçma ve zalim düşünceler bulunmayan yegâne ruh olduğuma inanıyordum; hileleri gözler önüne serecek ve gaspçıları yere serecek; eski tanrıların ve çağdaş idollerin Valhalla'sını tamamen boşaltacak; her şeyi, her düşünceyi, her bireyi alışkanlığın yaltakçı maskesinden soyunduracak ve insanlığı, onu engelleyen ve kısıtlayan tüm utanç verici zihinsel köleliklerden kurtaracak tek kişi olduğuma. Yani küçümsediklerimi özgürleştirmek (yani bana göre yardım etmek) istiyordum ve doğrusu onları özgür olmadıkları için küçümsüyor ve aşağılık oldukları için özgürleştirmek istiyordum. Onların seviyesine inmek değil, onları benim seviyeme yükseltmek istiyordum. Onları insan edebilmek için hayvanlıklarını hatırlatıyordum; sevgimi göstermek için onları hırpalıyordum. Yalnızca onları hayal kırıklığına

uğratmak, kendimi eğlendirmek için onların seviyesine iniyordum. Bana, hiçbir dine bağlı olmayan, tamamen özgür ve tamamen tinsel ideal insanlık görüşüme layık hâle getirmek istiyordum onları. Bir eğitmen ve öğretmen olarak onları müzikle ya da tatlılıklarla kandırmak ve gözlerini kamaştırmak değil, onları uyandırmak, sarsmak ve tahrik etmek istiyordum. O zamanlar Petrarca'nın bir mısrasını hayatımın sloganı olarak kullanabilirdim:

Ben sadece diğerlerini uyandırmak için geldim.

Fakat onları güzellikler ve okşayışlarla uyandırmak istemiyordum. Aksine onları, o sert uyanış, bir enerji patlamasına, kibir dolu erkeğimsi bir atılıma vesile olsun diye, sarsarak, silkeleyerek ve yakalarından tutup duvara çarparak uyandırmak istiyordum. İnsanlara, hayvan eğitimcileri kafeslerdeki yarı aptal, uyuklayan hayvanlara nasıl davranıyorsa öyle davranıyordum. Onları dürtüyor, dağlıyor ve kamçılıyordum: Onları bildiğim en zalimce eleştirilerle dürtüyor, onları sert ve hoşa gitmeyen kelimelerle, acımasız biçimde içten suçlamalarla dağlıyor ve hayatlarının ne denli aşağılık, arzularının ne denli bayağı, fikirlerinin ne denli ilkel, her konuda ne denli cahil ve her şeyi derinlemesine anlamakta, doğru düşünmekte ne denli başarısız olduklarını göstererek kamçılıyordum.

Atik saldırılarımdan kimse kaçamıyordu. Tartışma henüz başlamamışsa onu ikilemler yaratmak ve ardı ardına darbe indirmek için ben başlatıyor; şayet tartışma başlamışsa tasımlar üreten ve diğer herkese suçlamalarda bulunan tek kişi olabilmek için konuyu değiştiriyor ve saptırıyor; korkağın biri öne çıktığında onu hataya düşürüp, gülünç duruma sokmak için konuşmaya zorluyor; cüretkâr bir gevezeyle karşılaşırsam küstahlığını ayaklar altına alıp onu susturmaktan tarif edilemez bir zevk alıyordum.

Eğer birisinin yüzüne söylenecek kötü bir hakikat varsa bunu lafı dolandırmadan söyleyen ilk ve tek kişi ben oluyordum; bir

hata, bir eksiklik, bir zayıflık fark ettiğimde hiç vakit kaybetmeden suçlamaya ve saldırıya geçiyordum; ayak altından kaldırılacak sinir bozucu, sıkıcı, ukala, aptal birisi varsa arkadaşlarım bana başvuruyor ve şaşkın ve gülünç duruma düşmüş olan kurbanın sonsuza dek yok olmaması gibi bir ihtimal pek kalmıyordu; konuyu tam da o noktaya getirip çekincesizce, *coram populo*[*] bir suçlama yapabilmek için bir insanın içini kemiren en gizli sancısını bilmem yeterli oluyordu ve en hassas ve utanç verici vicdani bir noktayı sezer sezmez bunu hemen dile getirip üzerine parmak basmakta vakit kaybetmiyordum. Düşünmeden söylenmiş masum bir cümleden hiç beklenmedik sonuçlar, dolaylı değerlendirmeler, üstü kapalı beyanlar çıkartmakta üstüme yoktu ve bunları talihsiz kişi merhamet dilenene ya da kaçana kadar saldırı ve sıkıştırma amaçlı kullanıyordum. Birkaç söz bir insanın psikolojisini çözmeme yeterli geliyordu ve psikolojisini çözdüğümde ise kendi içini görmekten dolayı yüzü kızarsın ve utansın diye bir ayna misali onu karşısına koyuyordum.

Herkese karşı ilan ettiğim bu gündelik savaşa dair her şey beni mutlu ediyordu: Bilgece bir söylev, yeni bir fikir, bilinmedik bir otoritenin adı, *ad hominem*[**] bir iddia, diyalektik ayrım, kelime analizi, havada kapılan bir çelişki; fıkra, nükte, espri, alay, acıyarak bakma, alaycı gülümseme, sırıtış, kahkaha, sövgü! Bu ahmak şarlatanları yenmek, zihnimin ve doktrinimin üstünlüğünün ağırlığını omuzlarında hissettirmek adına kullandığım her araç, her davranış mübahtı. Kurbanlar bana gelmediğinde ben onları aramaya gidiyordum ve aşağılık ruhlar ve düşmanlar çemberini genişletmek için yeni insanlarla tanışmaya çalışıyordum.

Böylece çok kısa bir süre içerisinde, hoşuma giden, korkunç

---

* Lat. Herkesin gözü önünde -(ç.n.).

** Lat. Bir tepkinin, kişinin bir konudaki duruşu yerine şahsına yönlendirilmesi -(ç.n.).

ve küstah biri olarak ün salmıştım; kalleş bir kaçık ve dürüstlük havarisi, sakınılması gereken bir serseri ve açık sözlü bir kahraman olarak değerlendiriliyordum. Birçokları, en korkak olanlar, benden vebalıymışım gibi kaçıyorlardı; bazıları ise, daha layık olanlar, dayanıyor ve arkadaşlığımızı güçlendiriyordu. Zaten bu davranış biçimim sadece haydutça ve saldırgan içgüdülerimin ihtiyaç duyduğu bir boşalma ve bitmek bilmez küstahlığımdan doğan doğal bir sonuç değil, aynı zamanda insanları tartmakta kullandığım bir yöntem, en iyileri ve en güçlüleri seçmek için kullandığım bir elekti. Kelimelerimi kötü algılayanlar gidiyordu ve benim istediğim de buydu. Bazıları benden nefret ediyordu ki bunu da ben istiyordum, çünkü düşmanlara her zaman arkadaşlardan daha çok ihtiyaç duymuşumdur. Birçokları bana saygı duyuyordu, zorbalığım onlara çekici geliyordu, azarlayışlarıma ve hakaretlerime seve seve katlanıyorlardı, çünkü çoğunlukla gerçeği söylediğimi ve bu derece çiğlikle söylenen gerçeğin kendi çıkarlarımdan çok başkalarının çıkarlarına fayda sağlayacağını hissediyorlardı. Bazı arkadaşlarımı tam olarak sopa ve kötü sözler kullanma çılgınlığım sayesinde edinmiştim. Diğerlerinden daha sivri olan bu az sayıdaki kişiler küçümseyişimin altında yatan aşkı seziyorlar ve delinmez savaşçı zırhımın altında, arkadaşlığı, pohpohlayıcı ve kibar gençlerden çok daha iyi bilen zavallı, duygusal bir şairin yattığını biliyorlardı.

Zaten insanlara karşı olan davranışlarım her daim bir katile ya da sokan bir hayvana özgü değildi. Mesela başkalarının zihinlerini akla gelmedik, ciddi, temel sorularla –şu kimsenin sormadığı, saçma ve gereksiz gözüken sorulardan, şu kimsenin kendi kendine dahi sormaya cesaret edemediği ve dahası kendi dünya görüşünün tümünü, tüm değerleri ve tüm yaşamı sorgulayan sorulardan biriyle– karıştırmak çok hoşuma gidiyordu. Başkalarını

kendileri, gelecekleri, idealleri hakkında düşünmeye, kafa yormaya ve analiz etmeye mecbur bırakmak istiyordum; insanları pek de inilmek istemeyen kendi derinliklerine yollamak ve kendilerini düzeltmeleri, başka yol seçmeleri, adımlarını hızlandırmaları ve çok geç kalınmamışsa şayet, unutmamaları için herkesi kendi kendisiyle yüzleştirmek istiyordum. Birçok kişi, onları tekrar insanlaştıran ve zaten kendilerinin çizmiş olduğu yola tekrar döndüren bir zihinsel uyanışı yahut buhranı bana borçludur.

Ebedî ve tembel bir uykuda olan insanların arasından birisinin gözetlemenin ötesine geçme cesaretinde bulunması, sabah çanlarını her zamankinden daha erken çalması, kendi çirkinliklerini ve yaşlılıklarını dehşet içinde görsünler diye yüzlerini kirleten makyajdan arındırması lazım gelir. Kendi çehresiyle yüzleşme cesaretini gösteremeyenler tekrar suratını boyasın ve rezilin teki olsa bile centilmen rolü, aptalın teki olsa bile dâhi rolü yapsın. Umurumda değil: Ben görevimi yerine getirdim!

Buyurun nefret edin benden, lanetleyin ve gördüğünüzde yolunuzu değiştirin. İnsanlar yara bantları ve homeopatiyle tedavi edilemez. Kökten ve acımasız tedavilere ihtiyaç vardır. Kesilecek yeri kesmek, çürüyen yeri dağlamak; rüzgârın serin hiddetini, karın sağlıklı soğuğunu sadece evinin camları ardından tanıyan kişiyi alışkanlıkların yumuşak yuvasından dışarı çıkartmak gerekir. Ve şayet hava nefesinizi daraltır ve sizi boğarsa, bu sizin için kötü, mezarcılar içinse iyi bir şey olur.

Fazlasıyla açık sözlü ve kavgacı olmaktan pişmanlık duymuyorum. Ne çare: İşkence etmeden yardımcı olmayı ve küçümsemeden sevmeyi bilmiyorum.

XXI

BEN VE AŞK

Yirmili yaşlar geçti; doruk noktasına ulaşan gençlik çoktan dolup taşmakta; somut insanlıkla iç içeyken daha bir gerçekçi olan hayat başladı ve kendi kendine yetmez oldu, hatta başkalarına, herkese akmak ve açılmak istediğine dair göz kırpmakta –ve aşktan bahsedilmiyor. Nasıl olur?

En katı yüreklerin dahi tomurcuklanıp çiçek açmasını sağlayan romantik idillerin klasik baharıdır bu yaş nitekim; her bakışta zevkin arzulandığı, her elin okşayacak güzel bir vücut aradığı ve alev alev yanan dudakların birbirlerinden ayrılmak bilmediği, ayrılmak istemediği ve ayrılamadığı, tüm hislerin kuralsız yazı, karşı konulamaz şehvetin kahraman temmuzudur o. Kısa yaşam yılının aşk mevsimidir. Kadınının –uzun örgülü saçlar ve kuzeninin kısa etekleriyle ya da otuz beşindeki (vah vah!) bir çehrenin kullandığı pudrayla– bir erkeğin yaşamına girdiği ve tenine yahut bedenine ilk ve en derin hatıraları kazıdığı çağdır bu. O andan itibaren erkek artık yalnız ve sadece kendine ait değildir: Kadın, bakire de olsa fahişe de, onu ele geçirmeye ve değiştirmeye başlar.

Çekingen duyguları, duygusal hüzünleri ve çılgınca tutkuları itiraf etme zamanı gelmiştir artık. Öyleyse neden aşktan bahsedilmiyor peki?

Hayır, hanımefendi –sanırım bu tarz bir soru sadece kadınların aklına gelebilir– hayır, sayın hanımefendi.

Boşuna umutlanmayın. Burada ne şimdi ne de sonra aşktan bahsedilecek. Eğer bir adamın hayatını herhangi bir kadınla karşılaşmak gibi uygunsuz bir beklentiyle okumaya başladıysanız, kitabı atın ve daha fazla kafa yormayın. Aşkı yazmayacak ve kadınların hiçbir türünden bahsetmeyeceğim.

Bu bir romansa, aşksız bir roman olacak.

Bu bir hikâyeyse, kadınsız bir hikâye olacak.

Sıkıcı, noksan, gerçek dışı olacak, duygusal hanımefendiciğim, ne derseniz deyin, fakat tamı tamına böyle olacak, böyle olmalı ve böyle olmasını istiyorum ben; hayatımın, ruhumun, yapıtımın efendisi olan ben.

Aşksız bir hayat yaşamış değilim, sevgili hanımefendi: Tam tersi. Ve her anlamda aşktan söz ediyorum; platonik ve hayvani, tinsel ve tensel, duygusal ve cinsel.

Hayatıma giren kadınlar oldu: Çok sayıda değil, yanlış anlaşılmasın, çünkü hiçbir zaman bir kadın avcısı olmadım ve olamazdım da, fakat vardılar ve onlar etiyle kemiğiyle gerçek kadınlardı, tıpkı romanlarda hayranlık duyulan ve hayatta arzulanan tarzda kadınlar.

Onlar hevesli ve fazlasıyla ateşli küçük hanımlardı; sağlıklı ve edebiyata bulaşmamış genç kızlardı sadece. Ah, akıllı, kültürlü, tutkulu ve ön yargısız hanımlardı; utanmadan söylüyorum ki onlar işlerini başka birçoklarından daha dürüstçe yapan umarsız ve

melankolik fahişelerdi... Ve bunlardan bazıları güzel, bazıları sadece hoş, sadece sevimli ya da sadece çekiciydi. Onların hepsini, sırayla, ruhumla ve bedenimle ya da bazen sadece ruhumla ve bazen sadece bedenimle sevdim ve onlara, tüm erkeklerin tüm kadınlara yaptığı gibi, saf ve cesur, yumuşak ve kıskanç, yüce ruhlu ve aşağılık davranışlar sergiledim. Sesim titreyerek, küçük elleri tutarak, çekingenlik beklediğim dudakları vaktinden evvel öpmeye çalışarak güzel itiraflarda bulunduğum benim de oldu, evet; kızgın sabah güneşinin altında ve sisli alaca karanlıklarda bir el işareti, bir perde hareketi, bir ışık ya da bir mendil görmek umuduyla pencere altında beklediğim benim de oldu; şiirsel bir dille ve çaresizce yardım dilenen, merasimli yüzlerce mektup ben de yazdım âşıkların ebedî ve nafile kelimesiyle sıkı sıkıya mühürlenen: Ebediyen. Göğsüme bastırdım başka göğüsleri, birden çok dudağı öptüm ve okşayışlarımla yumdurttum birçok gözü; ve her ıssız yol bana bir ismi, bir çiçeği, bir kelimeyi anımsatır: Artık çağırmadığım bir ismi, kenara kaldırılmış bir kitabın içinde kuru ve yassı bir hâlde duran bir çiçeği, unutmak istediğim bir kelimeyi...

Evet, sevgili hanımcığım. Ben de âşık oldum ve bazı kadınlar da –sanırım– bana âşık oldu. Başka erkekler gibi ben de onlara haz verdim ve onları üzdüm, ihtiras ateşini, belirsizlik kaygısını, şüphe azabını, bekleyiş hüznünü, kıskançlık nöbetlerini ve iki canın birleşen bedenlerden kopup tek bir ruha dönüşmek istercesine şiddetle birbirine sarılışındaki ilahî çılgınlığı ben de tattım.

Aşktan konuşmak istememin nedeni onu her hâli ve şekliyle yaşamamış olmam değildir. Benim de bir canım var, sevgili bayan, ve atan bir yüreğim; her zaman duygusuz olmadım, iktidarsız doğmadım ve kendimi asla hadım etmedim.

Henüz çocukken tanıdım yüce aşkların kaygılarını, bekâretimi olması gerektiği üzere büyüyünce kaybettim herkes gibi; uygunsuz aşklardan, yasak tutkulardan ve uygun görülen nişanlanışlardan geçtim ve sonunda (ben de!) kutsal evliliğin yasal mutluluk kucağına düştüm. Ve o kadın aynı bu mantıktan yola çıkarak bana "Neyin eksik?" diyebilir.

Neyin eksik olduğunu bir bilseydiniz, sevgili bayan! Eksiğim sadece şuydu: İdeal bir kadın; gerçekten ruha işleyen, onu değiştiren ve yücelten bir kadın. Yani bir ruhun ruhani hikâyesinde, bir zihnin zihinsel romanında yer bulabilecek bir kadın. "Ebedî kadın bizi yükseklere taşır". Olabilir: Fakat bugün Wolfgang Goethe'yle tartışacak hâlde değilim. Fakat kendi adıma itiraf etmeliyim ki, ebedî kadın beni ne yükseğe ne alçağa, ne yukarıya ne aşağıya taşıdı, hiçbir zaman.

Kadın bana hiçbir zaman seni göksel harikalara götürmek için elinden tutan, maddesel düşlerden uyandıran Beatrice gibi ya da erdem ve bilgeliğin peşinden gitmek için dünyaya gelmiş erkekleri, gölgeleri ve meşe palamuduyla zengin bereketli bahçelerde homurdanarak dolaşan domuzlara çeviren Kirke gibi görünmedi.

Kadınlar beni yolumdan çıkarmadı ama yüceltmedi de. Bir kenarda duran, dinlenme anlarında hoş gelen ya da rahatsızlık veren misafirler; sıkıntılı dönemlerdeki avuntu arayışları, istenmiş neşe ve ıstırap araçları, zavallı varlığımın sevgili ve sadık yoldaşları, mutsuz işçilere özgü zor hayatımdaki şehvet ve tutku molaları; eserlerimin abartılı ve adaletsiz hayranları oldular ama kalleşçe doğruyu söylemem gerekirse, rehber, bağışçı ya da ilham kaynağı olmadılar.

Benden aldılar, benden istediler –ben de onlara hayatımdan, gençliğimden, zamanımdan, yanılsamalarımdan, düşüncelerimden bir parça verdim– ama onlardan hiçbir şey almadım. Ruhumun içsel öyküsü onların varlığıyla ne zenginleşti ne de değişti.

Şikâyetçi değilim, tam tersi. Verebileceğim için verdim ve çok şey –en çoğu– bana kaldı. Ve ruhum adına onlardan hiçbir şey talep etmedim, bana hiçbir şey veremezlerdi. Kadının yaradılış ve ihtiyaçlar bakımından bir parazit, bir sömürücü, bir hırsız olduğunu fazlasıyla iyi biliyorum. Bunu olduğu gibi kabul ve buyur ettim, dolayısıyla benden çalınmasına izin verdim ve borçlarımı zamanında ödedim.

Mutluluk ve acı hesabımız eşit tutarda: Haz aldıysam haz da verdim, acı çektirdiysem ben de acı çektim. Bundan başka bir şey istemiyorum ve verdiklerim için hakkımı helal ediyorum. Fakat bildiğim, gördüğüm ve hatırladığım kadarıyla onlar bana hiçbir şey vermediler, hiç ama hiçbir şey, ne bir fikir, ne biraz güç ne de huzursuz ruhumun her daim arzuladığı tanrısal derinliklere giden bir yol.

Acaba kadınlardan böyle şeyler istenmemeli midir? Olabilir: Ben de bu fikirden yanayım. Öyleyse burada onlardan bahsetmemekte ve bir adama dair her şeyi değil, sadece ruhuna dair şeyleri yazmakta haklıyım.

Yoksa beni göklere yükseltecek Beatrice'i bulamamamın ya da anlayamamamın sorumlusu ben miyim? Bu mümkün, hem de çok mümkün ve bu doğruysa şayet tüm günahlarımdan dolayı pişmanlık duyarım, çünkü erkekleri yücelten ve yükselten o kadın gerçekten de mucizevi bir harika olmalı.

Fakat onunla karşılaşmamış ya da onu anlamamış da olsam kendisi göklerden inip beni kurtarmadığı ve yol göstermediği için burada ondan bahsedemeyeceğim.

Sizi bu derece meraklandıran bu konudaki suskunluğumun nedenini kısaca anlattım, sevgili ve sabırsız hanım. Suskunluğumun nedenlerinin suskunluğumun kendisinden çok daha onur kırıcı olduğunu ne yazık ki biliyorum: Peki nasıl telafi etmemi istiyorsunuz?

Eğer rol yapmakta, uydurmakta ve yalan söylemekte kız kardeşleriniz kadar –sizden bahsetmiyorum, yanlış anlamayın!– başarılı olsaydım, bu konu üzerinde durabilir ya da bu içsel olguların çıplak anlatısının aralarına aşk dolu hatıraları serpiştirebilirdim. Ama denesem de nafile, başaramıyorum. Hissetmediğim bir şeyi yazamam, olmayan bir şeye yer verememem.

Yine de onunla ve beni dinlemek isteyebilecek tüm kadınlarla aram tamir edilemeyecek kadar bozulsun istemiyorum. Ve onlara, duygusal çağrışımlarımın neler olduğuna dair bir örnek –küçük, minimal bir örnek– vermek istiyorum.

Söz konusu olan çok uzak geçmişte kalan bir anıdır: Hayatımda önemli bir yere sahip olan *ilk* aşk hatırası.

Uzak bir ağustos akşamı! Aile fertleriyle birlikte dışarıda yediğimiz her zamanki yemeklerin birinden sonra beraberce tepeden aşağı doğru iniyorduk. *Onunla*, en küçük, en savruk, en hüzünlü, bana en çok benzeyen kız çocuğuyla birlikte bir adım geriden yürümeyi başarabilmiştim.

Beyaz ay ışığının, yollardaki beyaz tozların, yol boyunca uzanan beyaz evlerin, beyaz renkteki taze sıvalı duvarların ardındaki

yaprakları beyazımsı zeytin ağaçlarının üzerine yansıması o saatlerde biraz tiyatromsu bir rüyayı andırıyordu.

Gölgelerin içinden yürümeye çalışıyordum ve ışığa çıkmamıza ramak kala uzun uzadıya çekimserliğinden kurtulamayan elim onun elini arıyor ve utanç verici bir şeyler yapmışım gibi bir duyguyla ânında tekrar bırakıyordu.

O yaşa göre kalbim fazlasıyla hızlı atıyordu ve tarlaların içinde kaybolmuş ağustos böceklerinin ısrarcı ve acıklı şarkısı beni duygusallaştırıyordu. Ve onların topraktaki deliklerden birazcık dışarı uzattıkları, antenleri havada duran siyah başçıklarını hayal ediyor ve söyledikleri aynı mısra bana nafile tekrar edilen bir aşk ve mutluluk çağrısıymış gibi geliyordu.

Benim de biraz mutluluğa ihtiyacım vardı, ta o zamanlardan beri. Ve aylardır düşündüğüm şeyi *ona* söyleme cesaretini kendimde o akşam bulmuştum: Yanıp tutuşarak geçirdiğim ilk gecelerin sırrı, ağustosa özgü o ay ışığının unutulmaz beyazlığı altında yavaş yavaş kısa ve kesik cümlelere dökülüyordu. Büyük hasır şapkasının altında duran solgun ve dingin çehresiyle beni dinliyordu. Beni büyülenmiş gibi dinliyor ve ara sıra evet diyordu, başka hiçbir kelime eklemeksizin sadece evet.

İyi aile çocuklarına özgü ütopyamı heyecan içinde detaylarla süslüyordum: Büyür büyümez evlenmeliydik; ben ve o. Şehirden uzak, küçük bir kır evinde oturacaktık. Bir bostan lazımdı, birçok çiçeğin bulunduğu büyükçe bir bahçe, içinde kırmızı balıkların yüzdüğü bir havuz ve bahçe kapısının demirleri arasından gözüken küçük sarı güller. Duvarında parlak pirinç sarkaçlı bir saatin asılı olduğu, yuvarlak bir masayla, çiçek desenli bir halıyla, anne ve babaların resimlerinin bulunduğu altın kaplamalarla süslenmiş siyah çerçevelerle döşenmiş güzel bir salonumuz olacaktı.

Birçok hayvanımız olacaktı: Açık mavi tasmalı beyaz güzel bir kedi, onun için güvercinler, yumurta için üç, dört tavuk, ötüşlerini dinlemek için kafeste bir kanarya ve bir ispinoz kuşu, bekçilik yapsın diye iri bir köpek ve belki de şu kuş satıcısının kapısında duran cinsten küçük bir maymun... Ve bütün günümüzü beraberce eğlenerek, birbirimizi severek geçirecektik..."

O, evet, sadece evet demeyi sürdürüyordu. Onun için her şey doğal, basit ve kolaydı. İkimizin –tamı tamına biz ikimizin!– bir arada geçireceği koca bir yaşam fikri onu hiç de şaşırtmıyordu.

Ben gelecekteki yaşamımızı zor bir fetih, uzak bir ideal, uzun bir çaba, ciddi bir iş olarak görüyordum. O ise hayır. Sanki bir şamatadan, oyuncaklardan, benim davet ettiğim yeni bir oyundan bahsediliyordu: Evcilik oyunundan, hayat oyunundan. Evet, biraz düşünceli bir hâli vardı fakat az okşanmış solgun çocuk yüzü dingin ve sakindi. Beni anlamıyordu. Birbirimizi anlamıyorduk. Anlamadığı için bana evet, diyordu. (Hayalim öylesine banal, çocukça ve burjuvamsıydı ki!) Ve ben, bilmem nedendir, hayır deseydi daha az üzülürdüm. Bu yüzden ona başka tek bir laf daha etmedim.

Bu benim kadın ruhuyla ilk tanışmamdı. Diğerleri çok daha farklıydı, fakat...

Artık bu anlatıda bir daha aşktan bahsetmeyeceğim, bir kez bile. Şimdi siz, sevgili hanım, kitabı kapatıp atabilirsiniz. Ve beni vicdan rahatlığıyla, istediğiniz kadar hor görebilirsiniz.

SOLENNE*

Kimmiş daha önden giden?
Zira ben çok daha önden gitmek istiyorum!

Walt Whitman

* İhtişamlı ve ağır bir tempoda –(ç.n.).

XXII

MİSYON

Sıradan birisi (birçok kişi) tarafından bir varış noktası ve bir zafer olarak algılanacak olan, üç dört yıl süren inatçı ve cüretkâr girişim sayesinde elde ettiklerimden –bir ada sahip olmak, okunuyor, takip ediliyor, çekiniliyor olmak– sonra öncekinden çok daha derin, utanç verici bir boşluk hissetmiştim içimde.

Ama nasıl olur? Hepsi bu mu yani? Yorucu günlerimin ve gecelerimin sonu, daha az dünyevi bir ışığa ulaşmak için harcanan çabaların bitimi, tüm gençliğimin, uzun yıllar boyunca tek bir noktaya odaklanmış ve bastırılmış ve dağın tepesinde yakılan bir eğlence ateşi misali harlı bir gençliğe dair tüm arzu ve öfkemin yegâne ve nihai sonucu salt bu mudur yani? Sadece bu mu? Tek bundan mı ibaret? Kendi adının basıldığını, kendi kelimelerini tekrar edildiğini, kendi çehrenin portresinin çizildiğini; en iyi fikirlerinin ortaya döküldüğünü, en uygunsuz sevinçlerinin ve en kıskandığın itiraflarının "herhangi kimselere" yem olduğunu görmek. Ya başka? Etrafında senin hareketlerini taklit eden birkaç maymun ve senin sözcüklerini kekeleyen birkaç papağan olması; kapağında adının yazılı olduğu kitapları, altında imzan bulunan makaleleri görmek; senden bahseden, seni anlamayan, küçümseyen ya da kıskanan ve seni ezmeyi dahi beceremeyen birini dinlemek. Bir yazar olmak, tanınan ve belki de değer verilen, gazete

müdürlerinin aradığı, editörlerin arzuladığı, deneme yazarlarının ve profesyonel eleştirmenlerin peşini bırakmadığı, eserleri başka dillere çevrilmiş, kırklı yaşa layık düşen üne aday bir yazar olmak.

Peki dahası? Bunları elde etmeye başlıyor fakat bana yetmediğini, asla yetmeyeceğini duyumsuyordum. "Zeki" bir felsefeci, "edebiyat dünyasında tanınan" bir yazar, az çok şansı yaver giden bir kelime ve düşünce üreticisi ve satıcısı olmak umurumda mıydı ki? Nereye gidiyordum? Bunun yanıtı basitti. Gözün yüksekte olsa bile, gözün vasatlara müsaade edilen tüm kaçıklıkla yükseklerde olsa bile sonu belliydi: Treves tarafından basılmış olmak, üniversitede öğretim görevlisi olmak, bir akademi üyesi olmak, (yaşlanmış, çökmüş ve bunamışken) Nobel Ödülü almak...

Tabii ki hayır! Dünyaya başka şeyler için geldiğimi, başka amaçlar güttüğümü hissediyordum. Benimkisi hırs değildi; kendini beğenmişlikten çok, üstün olma isteğiydi, şu üstün olmaya duyulan olumlu, şeytani ve yüce istek. Gerçekten büyük, çok büyük ve destansı olmak istiyordum; dünyanın çehresini ve insanların yüreğini değiştirecek devasa, duyulmamış bir şeyler yapmak istiyordum.

Ya hep ya hiç. Aksi takdirde bir kaymakamlığın ahmakça tembelliğinde çürümek, el işçiliği yaparak hayvanlaşmak ya da –hepsinden âlâsı– yıkılan hayalleri ve ağır gelen bedeni Arno Nehri'nin sarımtırak sularında boğmak çok daha iyiydi.

Lider, rehber ve dünyanın merkezi olmaya duyulan antik ve süregelen fakat özellikle o yükseliş ve canlı arzular çağındaki kaygı dolu ihtiyaç.

İtiraf ediyorum: Ne ve niçin olduğu umurumda değildi, insanların gözü –en azından bir anlığına!– üzerimde olsun ve ismim ağızdan ağıza dolaşsın yeterdi!

Okul kurucusu, tarikat başı, peygamber, kuramlar ya da mucizevi icatların kâşifi, yeni bir partinin başkanı, ruhların kurtarıcısı, yüzlerce baskısı çıkmış bir kitabın yazarı, "Son Akşam Yemeği"nin usta ressamlarından biri: Herhangi bir şey ama herhangi bir şeyde ilk, en meşhur ve en büyük kişi olmak.

Yeni, beklenmedik, tuhaf bir gerçeği gün yüzüne çıkartarak bir fikre, bir insan kitlesine isim veren; herkesin tanıması ve saygı duyması gereken; tarih sayfalarındaki bir bölümü, bir paragrafı onlara borçlu olduğumuz; kendi egemenlikleri ve kendilerine ait alanları olan, bayrakları tanınan kimselerden birisi olmak.

Nedeni, nasılı beni hiç ilgilendirmiyordu: Sadece ilgi çeken, sadece merak uyandıran kültürlü ve akıllı insanların arasında olmak, kenarda kalmak, ikinci ya da üçüncü sırada olmak istemiyordum. Bir saçmalık ya da bir çılgınlık da olsa, o saçmalığın kâşifi, o çılgınlığın başkahramanı olmak istiyordum!

Derinlikten yoksun olanlara daha eylemsel görünen bir eyleme yöneldim ilk başlarda: Politikaya. Sosyalizm çöküşteydi fakat yine de o zamanlar memleketimdeki insan hareketlerinin en başında geliyordu ve bu yüzden, hayırcı ve akım karşıtı bir adam olan ben, sosyalizm karşıtı oldum.

Ve sosyalisttim, tersine sosyalist: Sınıf mücadelesini kabul ettim. Fakat kibirli açların (halk), uzlaşmacı ve korkak patronlara saldırması değil, gerçek bir mücadele, tam anlamıyla bir savaş olması şartıyla. Sınıf mücadelesi: Bir sınıfın yaptığı savunma ve kendisini zamanından önce iktidardan indirmek isteyen diğer sınıfı yenmesi. Burjuva savunması: Çok az merhamet, sert politika ve bununla bağlantılı tüm görüşler: Emperyalizm (yani milliyetçilik –ordu ve deniz kuvvetleri!) İtalya'daki ilk milliyetçi gazetenin yazı işleri müdürü oldum: Yeni bir milliyetçi partinin programını belirlemek için bir konuşma yaptım. Her hafta halkçılarla dalaştım,

polemiklere girişti̇m, demagojik zaferleri iğneledi̇m, devrimci ideolojileri delik deşik ettim, yalnızca kaybetmek isteyenlere yeniden cesaret ve onur kazandırmak istedim. İtalya'nın şimdi fetihler sayesinde de yeniden büyük bir ülke hâline gelmesi isteniyordu. Afrika düşünülüyor, zırhlı savaş gemileri isteniyor ve Habeşistan yenilgileri ardından İtalya'da hâlâ kalmış olabileceği düşünülen emperyalist ruhun yeniden canlandırılması için çalışılıyordu.

Fakat kısa zaman içinde tek başıma bu sömürgeci ve askerî emperyalizmden tinsel, entelektüel bir milliyetçiliğe geçtim. İtalya bana cansız, ideal birlikten, ortak hedeften yoksun bir ülke gibi görünüyordu. Her şey soluk, her şey uyuşuktu. Herkes kendini, birkaç mafya ise herkesi düşünüyordu. O zamanlar İtalya'nın dünyadaki yerini, görevini sormuştum kendi kendime. Ve hiçbir yanıt bulamamıştım. Bunun üzerine Mazzinivari bir zamansızlıkla *zoraki uyanış kampanyama* başladım. Gürültülü ve dalgın bir dünyada çalan zayıf çan sesleri (makaleler, kitapçıklar, mektuplar). Ülkemin kendine dair bir şeyler yapmasını, başka halklara kendinden bir parça sunmasını istiyordum. İtalyanların, geçmişteki yeniden doğuşlar üzerine söylevleri bir yana bırakıp, ortak bir büyük amaca, gerçek bir ulusal hedefe yönelmelerini istiyordum. 1860'tan beri İtalyanlara özgü ortak bir duygu, düşünce hiç olmamıştı. Tekrar yola koyulmanın vakti gelmişti. Yüreğinde Mesihvari tutkuyu barındırmayan bir ülke parçalanmaya mahkûmdur.

Fakat bu ulusal amaç ne olabilirdi? Ben bile emin değildim. Bağırıp çağırıyor, çağrıma yanıt verenleri sorguluyordum. Şöyle diyordum: Şeylerin ruhsal üstünlüğüne hazırlanış. İtalya'da ruha her zaman ayrıcalık tanınmıştır: Ruhun nihai hükümdarlığı bu ülkede başlamalıdır.

Fakat bu, ulusal bir bağ oluşturabilir miydi? Cevabın hayır olduğunu çarçabuk anlamıştım. İsteğin mutlak hükümdarlığına

dair bu sorun en muhteşem vatanseverliklerin her birini aşıyordu. Bütün insanlara yönelmek ve herkes için çalışmak gerekiyordu. Söz konusu olan artık bir avuç topraktan elde edilecek maddi çıkarlar değil, tüm insanlığın manevi çıkarlarıydı.

Dünyada bir görevim olduğuna yürekten inanıyordum, sadece bana ait, büyük bir görev. Günbegün başkalarının yapmadığı şeyleri yapmam için, insanları ve şeyleri bir anda dönüştürmem, tarihin sakin akışını değiştirmem için çağırılıyormuşum gibi geliyordu bana.

Kim tarafından çağırılıyordum? Bilmiyordum, bilmiyorum. Kendimi zaman zaman her ne pahasına olursa olsun başka bir kurtuluş yolu bulması gereken bir İsa gibi hissetsem de Tanrı'ya inanmıyordum; Tanrısal yazgıya inanmıyordum ama yine de kendimi gelecekteki Mesih, insanların kurtarıcısı gibi görüyordum. İçimdeki seslerdi konuşanlar: Başka bir yarımküreden, başka bir dünyadan yükseliyormuş gibi gelen yer altı sesleriydi. Yaşamakta olduğumuz hayatın aslında *başka bir hayat* olduğunu, bu dünyanın aslında aşağıda inleyenler (henüz aşağıda ölmemiş ve yukarıda doğmamışlar) için bir gökyüzü olduğunu hayal ediyor ve onları kurtarmam, onları bana kadar yükseltmem ve onların en yüce mutluluklarımıza, en kati gerçeklerimize katılmalarını sağlamam için beni çağırdıklarını düşünüyordum. Ara sıra ruh hâlim, ayaklarına kapanıp mutluluk ve özgürlük, ölüm ve kurtuluş dileyen acı dolu kalabalıkların dualarını dinleyen bir tanrınınkine benziyordu. Ve Marco, Luca, Matteo ve Giovanni'yi okurken hayatımda hiç olmadığı kadar duygulanıyordum ve bir defasında Mazzini'nin yazdığı yalın ve çıplak bir hayata ağlamıştım.

Kendimi gizemli bir biçimde insanlar için, herkes için bir şeyler yapmaya mecburmuş gibi hissediyordum. Bir söz verdiğimi ve bu sözü tutma vaktinin çoktan geldiğini düşünüyordum.

Kendimi yaratmıştım: Başkalarını yaratmalıydım. Yıkmıştım: Yeniden yapmalıydım. Gerçeği küçümsemiştim: Onu değiştirmeli ve arındırmalıydım. İnsanlardan nefret etmiştim: Onları sevmeli, onlar için kendimi feda etmeli, onları tanrılara benzer kılmalıydım.

Aksi takdirde, dünyaya gelmemin ne gibi bir sebebi olabilirdi ki? Geçmişi bu denli acımasızca ne amaçla inkâr etmiştim? Ya gerçekliği en hassasların ve en büyüklerin dahi barınabileceği bir hâle getirmek için aşkın ve isteğin tüm devasa azmiyle her şeyi baştan yapacak, tekrar baştan başlayacak, her şeyi yüceltecektim ya da –ilkel içgüdülerin verdiği hazlardan Avrupa ve Amerika'da kazanılacak bir parça şöhretin vereceği tatminlere kadar– her şeyden vazgeçecektim. Çocukluğumdaki tehlikeli ikilem, eyleme geçiş konusunda da, içimde yeniden doğuyordu: Ya hep ya hiç.

Sadece bilmek artık bana yetmiyordu, harekete geçmek istiyordum. Yazmak beni tam anlamıyla mutlu etmiyordu; arzularımı şeylere ve ruhlara kazımak istiyordum. Sonu olmayan bu derin düşüncelerden, bu sözcük ve cansız kavramlar karmaşasından çıkmak; geçici ideolojilerin havai fişeklerinden, paradoksal roketlerden, düşsel yanardönerlerden kurtulmak istiyordum. Başkalarının yaptıklarını oturup izlemekten, yorumlamaktan ve yargılamaktan; yalnızca eleştirmek ve yıkmaktan yorulmuştum. İçinde çırpınıp durduğum, yalnızca zihinsel; sözcük ve kâğıtlardan oluşan dünya bana çorak ve umutsuz görünmeye başlamıştı. Daha geniş kapsamlı, daha verimli, daha somut bir girişim için oradan çıkmam gerekiyordu.

Fakat kendimi ilkel ve hayvansal hayatın, alışılageldik işlerin, sıradan olayların, bir devamdan ibaret olan eylemin, sadece ekmek, yatak, para, kadın ve güç savaşından ibaret olan mücadelenin içine atmak için değil. Harekete geçmek istiyordum fakat

diğerlerinin, herkesin yaptığı gibi, insanlara özgü bir biçimde değil. Yapılacak çok daha farklı şeyler vardı ve bu kimsenin umurunda değildi. Yaşamak evet, ama kullanılmış ve sıradan bir hayatı değil; eylem evet, fakat antik amaçlar güderek değil. Dünyadan geçişim, bir devrimden ya da bir felaketten çok daha derin bir iz bırakmalıydı. Kısacası, *insanlık tarihinde benim ve eserim sayesinde yeni bir devrin başlamasını* istiyordum. Yeni bir çağın, tamamen farklı bir dönemin, üçüncü bir saltanatın açılışını yapmak. İlk çağlarda insan kaba, ilkel bir hayvandan ibaretti. Sonrasında insanlığa yükseldi; araç gereçler icat etti ve hayvanlara, rüzgâra ve ateşe hükmetti; düşünceyi, katıksız koruma içgüdüsüyle oluşan bağlardan yavaş yavaş ayırdı; sanatla aydınlandı ve yüceldi. Fakat hayatı hayvani yaşamda kalma çabalarıyla doluydu; *centilmen* kıyafetlerinin ve mekanik hayata dair mükemmeliyetçiliğin altında yatan barbarlıkları hâlâ içinde barınıyordu; hayattaki nihai ve ortak amaçları yağmacı atalarınınkiyle aynıydı: İyi yemekler yemek, en güzel kadınların tadını çıkarmak, zayıflara hükmetmek, başkalarından ellerinden geldiğince çalıp çırpmak. Yüce mutluluklar ve gerçekten ilkelliği aşan düşünce, katıksız ve çıkar gütmeyen düşünce fikri; derin düşünceye ve sanatsal yaratıcılığa dair düşünce çok nadirdi ve bunlar da genellikle çok kısa zamanlara sığdırılıyordu. Kısacası insanlık yabanıllıkla kahramanlık arasında, Kaliban'la Ariyel arasında, hayvaniyle tanrısal arasında bir yerlerde kalmıştı. Onu bu belirsizlikten, bu kirlilikten çekip çıkarmak gerekiyordu. Onu insan değil, insanüstü bir hâle getirmek için içinde insanlık dışı her ne varsa öldürmek, kesmek, kökünü kazımak. Onu Tanrı'ya benzetmek, tükenmez bir canlılıkla ruhunda ve ruh için yaşayan bir tanrıya dönüştürmek.

İnsanın en yüce, en üstün, en asil, en saf yanı neresidir? Ruhu. İnsanı yüceltmek amaçlandığında işe ruhundan başlanmalıydı.

Kökten bir değişim, varlıkların ve değerlerin bütünsel değişimi salt ruhsal yönden ilerlendiğinde mümkün olabilir. İnsanın en soylu tarafıdır yüceliğe götüren yegâne rehber. Ruhun şimdiki yaşamı zaten tohumdur, insanın gelecekteki tanrısal yaşamının başlangıcıdır. Felsefecinin derin düşüncesi, mistiğin esrimesi, şairin ilhamı –banal bedensel ihtiyaçlardan, dünyevi çıkarların pis girdabından uzaklaştıran her şey– ruhtadır. Ve ruh işlenebilirdir, biçimlendirilebilir ve kusursuzlaştırılabilirdir. İçinde sayısız umutlar ve beklenmedik sürprizler barındırır; başka yetilerin tomurcuklarına, mucizevi oluşumlara doğru ilk devinime sahip olduğunu işaret eder. Eğer insan hayatında büyük ve yeni bir şeyler ortaya çıkacaksa, bu, ruhtan çıkacaktır; eğer insanı kusursuzlaştırmak istiyorsak, ruhunu mükemmelleştirmeliyiz. Bütün değerler, dışsal yaşama dair tüm mantıklar ve eylemlere dair tüm sebepler onun içindedir. O ansızın değişirse, bütün yaşam da değişir. Eğer farklı amaçlar güder, birtakım tercihleri yıkıp yerine başkalarını koyarsa insanlığın var oluşu altüst olup yenilenir. Tüm (ulusal, toplumsal, etik) sorunlar özünde ruhsal, tinsel sorunlardan başka bir şey değildir. İç değişirse, dış da değişir; ruh yenilenirse dünya da yenilenir.

Ve dünyanın kesinlikle yenilenmeye ihtiyacı vardı. İnsanların –yavaş, ağır, uyuşuk, sıradan, bedensel, cehennemsel– yaşamı midemi gitgide daha da çok bulandırıyordu. Başkalarının da aynı bulantıyı hissetmesini ve bundan kurtulacak, bedensel hayatı, geleneksel hayatı, demir, kömür ve elektrikle beceriksizce örtbas edilmiş (ve daha da vahşileştirilmiş) barbar ve yabanıl hayatı azaltacak ve yadsıyacak gücü kendilerinde bulmalarını istiyordum.

Son bir yükseliş kaçınılmazdı. Evrensel tarihte nihayet yeni bir sayfa açılmalıydı. İnsan ilk önce tamamıyla etten oluşuyordu, sonraları ise etten ve ruhtan, ve şimdi tamamen ruh, sadece

ruhtan ibaret olmalıydı. Yabanıl çağdan ve insansal çağdan, kahramanımsı, meleğimsi ve tanrımsı çağa. Güç çağından (güce hizmet eden zekâ çağından) özgür bırakılmış deha, baskın istek, her güce hükmeden zihin çağına en sonunda.

İnsanları bu hükümdarlığa taşımak, bu yeni çağın habercisi olmak, bu dönemi yaratmak: İşte kendi isteğimle kendi kendimi mecbur bıraktığım görev buydu. İki görevim vardı: İnsanları şimdiki hayattan tiksindirip uzaklaştırmak ve en yüce arzuların şiddetli gerilimiyle hissettiğim ve sezdiğim yüce ve insanüstü yaşamı hazırlayıp görünür kılmak.

Fakat ne şekilde? Böylesine büyük bir girişime atılacak kapasitede miydim? Peki başarabilecek miydim? Ya şahsen ben, başkalarının ruhunu uyandıracak ve başkalarına çirkinliğe ve kötülüğe daha az bulaşmış bir var oluşu emredecek kadar ruhun yolunda ve egemenliğinde miydim?

Ruhum saf, erdemli ve zayıflıklardan arınmış olsa bile, başkalarına gündelik bilinçsizlikten mecburi kaçış arzusunu iyi bir şekilde aşılayacak ve yüzlerce halkın tanrısal küreye yükselişine giden yolu çizecek kadar engin ve kudretli miydi zekâm?

Misyonuma başlamak için öncelikle kendimden emin olmalıydım; kendimi arıtmalı ve yüceltmeli, ahlaki mükemmeliyete ve dehasal ulviyete ulaşmalıydım: Bir azize ve bir dâhiye dönüşmeliydim!

XXIII

KUSURSUZ

Nasıl olur? Evime gelip yüzüme karşı açık açık konuşacak ve kim olduğumu acımasızca ve ballandırmadan bana gösterecek yüreğe sahip hiç kimse yok mu gerçekten aranızda? Hatalarımı, yapmam gereken fakat yapmadığım şeyleri, kusurlarımı, kötü alışkanlıklarımı, suçlarımı bana gerçek bir dost gibi cesurca söylemek isteyen kimse yok mu? Hepiniz ellilerindeki görgülü hanımlar gibi ikiyüzlü ve kalleş misiniz? Ciddi olmadığımdan mı şüpheleniyorsunuz? Söyleyeceklerinizi kötü algılayacağımı, sizi sarılıp öpmektense kafanızı kıracağımdan yahut sizi kapı dışarı edeceğimden mi endişe ediyorsunuz?

Tanrı aşkına, geçin karşıma! Gerçekleri söyleyen samimi bir adamın çehresine bakmadınız mı hiç hayatınızda? Sizi tüm ruhumla, tüm talihsiz ruhumla çağırıyor ve size yalvarıyorum! Pişman olacak ve cezasını çekecek ne kötülük yapmış olduğumu bilmem gerek; kusurlarımı, onları söküp atmak, yakmak ve onlardan ebediyen kurtulmak için her açıdan öğrenmeye ihtiyacım var. Beni huzursuz kılan ve gece gündüz içimi kemiren şeyin ne olduğunu hâlâ anlamadınız mı?

Ruhumu erdemli kılmak istiyorum; büyük bir insan, duru, soylu, *kusursuz* bir insan olmak istiyorum. Bu hayatın sadece bir

kez yaşandığını biliyor ve iyi yaşamak istiyorum. Herkesin yaşadığı yaşamdan iğreniyorum. Ya büyük olmak ya da kendimi öldürmek istiyorum. Benim gibi birisinin başka hiçbir seçeneği yoktur. Sizi yükseltmek için sizden daha yüksekte olmaya ihtiyacım var. Fakat bu kısa hayat ve dünyadaki köleliğimiz boyunca bize kimin verdiğini bilmediğim şu yegâne ruhu devleştirmek, arıtmak, çalışmak ve acı çekmek gerekir büyümek için. Ruhu yüceltmek için küçük şeyleri bilmeye ihtiyaç vardır; onu arıtmak için tüm pislikleri, onu daha canlı ve güçlü kılmak için tüm korkuları ve küçük kalleşlikleri görmek lazımdır.

Kendime yeterince bakmadığımı mı sanıyorsunuz? Ruhumun her bir devinimini, parlayışlarını, geri kaçışlarını, saklanışlarını, en gizli korkularını ve heyecanlarını dikkatle gözlemlemediğimi mi zannediyorsunuz?

Yine de –şaşırın ve beni yalancılıkla suçlayın isterseniz!– *hiçbir şey* bulamadım, anlıyor musunuz, iğreneceğim ve onurumu zedeleyecek *hiçbir şey* bulamadım. Kendimde gerçek bir kusur, açık seçik bir kötü huy göremedim yıllarca; bir eylemin eşiğinde durup "Bu bir namussuzluktur!" demeyi asla beceremedim. Tamamlanmamış ya da kötü yapılmış yahut insanların veya Tanrı'nın kurallarına zıt düşen herhangi bir davranışımdan ötürü hiç pişmanlık duyduğum olmadı içimde.

Ama annelerinizin hatırına en azından bir kez olsun gerçeği söyleyin, dünyada böyle bir insanın bulunması mümkün müdür hiç, söyleyin! Günahsız bir aziz, erdemli yegâne kişi, lekesiz ruh, kusursuz insan olabilir miydim acaba? Bir an bile düşünmeyin: Bu imkânsız, imkânsızlar arasındaki en imkânsız şey. Ben

de kötü, pis, kalleş, yalancı, zayıf, yapmacık ve katı yürekliyim kesinlikle! Ben de günde yetmiş yedi kez günaha giriyorum ve ruhum bir lağım kadar kara ve kokuşuk. Böyle olmasaydı insan sayılmazdım artık. Eğer böyle olmasaydı, büyük olmaya, yüce bir ruha, güzel bir ruha sahip olmak için içimde sürekli kaynayan kanı neden hissedeyim ki?

Hayır, dostlar, kulağıma güzel kelimeler fısıldamanız fayda etmez. Size inanmıyorum ve asla da inanmayacağım. Sizlerin gözünde, paspalların ve hainlerin, utanç verici yorgunların ve maskeli domuzların kuşkulu ahlakı gözünde saf ve kusursuz biri sayılabilirim. Fakat kendi gözümde değil, kendimi saf ve büyük görmüyorum; senin gözünde değil, ey hayatımın tarifi mümkün olmayan ideali, olmak istediğim gibi ve ölüme yüzüm kızarmadan yürümek için olmam gerektiği gibi değilim senin gözünde.

Aslında kimse kendini tanıyamaz; hissettiği, düşündüğü ve yaptığı her şeye ciddiyetle bakıp açık açık söyleyemez. Zeki öz sevgi, pek kurnaz kendini beğenmişlik, çıkar hesapçılığı, korkak utanç, yüzsüz böbürleniş her daim gizlemek, örtmek, bahane üretmek ve aklamak için orada durur. İçimde taşıdığım çürüğü görmeyişimin ve kendimin saçma bir mükemmellik abidesi olduğunu düşünmemin nedeni bu olmalı.

Şimdi size neden ihtiyaç duyduğumu ve sizin katılığınıza neden muhtaç olduğumu anlıyorsunuzdur. Bir insanın içindeki tüm kötülüğü görür başkaları: Keskin gözlere ve uygun zekâya sahip, insana dair doğal fesatlık. Lanet olası dikkatinden hiçbir şey kaçmaz. Görmediğini tahmin eder, tahmin edemediğini ise

sezer. İnsanların, yakınındakilerin gözündeki çöpü görmekteki başarısı yeni bir şey değildir.

Safmışsınız gibi davranmayın. Burada bahanelerden ya da övgülerden söz edilmiyor. Tabii ki içimi görüyor, iğreniyor ve belki de korkuyorsunuz. Neden kimse benimle konuşmuyor; en azından birisi, *tek bir kişi* gelip bana her şeyi söylemiyor? Size, başkaları gibi olmadığımı tekrar söylüyorum. Övgüler hiç ama hiç umurumda değildir, pohpohçuluktan nefret eder, dolambaçlı sözlere tahammül edemem.

Yoksa korkuyor musunuz? Size yemin ederim ki bir kusurumu bana gösteren ilk kişi benim kurtarıcım, en yakın dostum, benim gerçek kardeşim olacaktır.

Yoksa ruhum fazlasıyla korkunç da nefesiniz onun tüm çirkinliğini yüksek sesle dile getirmeye mi yetmiyor? Cesaretinizi toplayın ve konuşun. Sizi elimden geldiğince ödüllendireceğim. Sahip olduğum her şeyi size vereceğim, size hediyeler vermek için çalıp çırpmaya gideceğim, sizlere hizmet etmek ve tapmak için evlerinizin yerlerinde sürüneceğim.

Kötülüğü fark etmeyi beceremiyor musunuz? Öyleyse siz kör ve ahmaksınız, çünkü kötülük varsa şayet sizler, yabancılar, bunu ilk bakışta görüyor olmalısınız. Daha dikkatli bakın, daha kötü düşünün, beni gizlice izleyin, yakından sorgulayın! Ne isterseniz yapın, her hâlükârda beni ihbar etmenizi ve acımasızca suçlamanızı istiyorum. Yaşamım ve ölümüm, büyüklüğüm ve alçaklığım sizlerin elinde.

Neler fısıldaşıyorsunuz öyle kendi aranızda? Biliyorum, insanların arkasından kötü konuşmaktan, sessizce iftiralar atmaktan ve onları, onlar yokken suçlamaktan başka bir şey bilmezsiniz siz, biliyorum. Fakat bu rezilliğe benimle devam etmeyin. Dışarı çıkın, gün ışığına çıkın, avaz avaz bağırın! Utanmıyorum, kaçmıyorum. Yükselmek ve bildiğim yere uçmak için suçlanmak ve rezil olmak istiyorum.

Belki de... Sizi kırıyorsam affedin ama belki de ruhumu düzeltmemi ve arındırmamı, beklediğim ve umduğum kusursuzluğa ulaşmamı istemediğiniz için bana açıklamıyorsunuzdur kötü huylarımı ve günahlarımı.

Size söylüyorum, ey insanlar, hepinize, dostlara ve düşmanlara: Büyüklüğe açlık duyan şu zavallıya merhamet gösterin! Suçlamanın acı tadını ve hükmün ağırlığını ondan esirgemeyin. Korkusuzca söyleyin, acımasızca hüküm verin. Ağladığımı görürseniz durmayın, benzim solarsa duygulanmayın. Ne kadar günahkâr ve suçlu olduğumu göstermezseniz, ne denli iğrenç ve zavallı olduğumu hemen söylemezseniz kendimi öldüreceğim. Dünyadaki tüm insanların önünde diz çöküp yalvarıyorum. Bir kez olsun doğruyu söyleyecek cesareti gösterin!

XXIV

ZEKÂ

Etrafımdaki insanlar zeki olduğumu söylüyorlar ve bu cici çocuklar beni onurlandırdıklarına ve mutlu ettiklerine inanıyorlar! Çok zeki olduğumu, dâhi olduğumu söylemeye kadar vardıranlar var ve onlar beni sevdiklerine ve bana daha yakın olduklarına inanan kişiler.

Sevgili insanlar, size teşekkür ediyor ve karşınızda eğiliyorum; Tanrı sizi ödüllendirsin! Yapacak ve söyleyecek neyiniz varsa yapın ve söyleyin, hatta kendinize duyduğunuz öz sevgiyi ve benim lanet olası kabalığımı yenmeyi başarın.

Fakat bu zekânın beni ne denli incittiğini ve üzdüğünü fark eden kimse yok mu gerçekten aranızda?

Zekânızın canı cehenneme! Bu ne iştir? Benim zeki bir adam olmakla, ölene dek iyi umutlar vadeden bir genç olmakla, insanların ilgisini çeken iyi bir ruhani yoldaş olmakla tatmin olabileceğime tüm vicdanınızla inanıyor musunuz? Tanrı aşkına, beni kim zannediyorsunuz? Herkesin sahip olduğu şeylerle tatmin olan ve dilindeki on fikirle, cebindeki yüz frankla mutlu olan bir adamın solgun ve gülümseyen çehresi mi var bende?

Şom ağızlı saksağanlar, zekânın, insan pazarındaki en sıradan mal olduğunu anlayamadınız mı? Özellikle de İtalya'da! Tanrıların kutsadığı bu mutlu ülkede zeki olmayan kim var bana bir

söyleyin söyleyebiliyorsanız? Bir tanesini karşıma çıkarana çuvalla para vereceğim. Zekâ, ahmaklarım, yollarda koşar, evleri doldurur, kitapları dolup taşırır, tüm ağızlardan duyulur, kilerlerden dahi taşar.

– Ne zeki çocuk! Hiçbir şey yapmak istemiyor olması çok yazık.

– O düzenbaz ve dalavereci, ama zekâsı zehir gibi!

– Saçma sapan laflar ediyor, kabul. Ama çok zeki olduğunu yadsıyamazsın.

Bunlar İtalya'daki tüm kaldırımlarda, tüm evlerde ve entelektüellerin buluştuğu tüm lokantalarda her gün duyulan konuşmalardır.

Bir dansı veya bir şarkıyı, hoş herhangi bir ezgi ve uygun dizelerle birleştirmeyi başaran herkes zeki olarak adlandırılır. Sulu boyayla (gerçekmiş gibi görünen) çiçekler çizmeyi bilen kişi zeki, alçıdan bir Beethoven'ın karşısında piyanonun tuşlarına zarifçe basan kişi zeki, bir deprem faciasını duygu yüklü bir zarafetle tarif etmeyi bilen kişi zeki, hatta kestane yontucuları ve Havana purolarının dumanına karışarak savurdukları fikirlerle başkalarının zekâsının keyfini süren çağdaş çömezler bile zeki.

Bir kez daha soruyorum sizlere: Aranızda zeki olmayan kim var? Hiçbir şey yapmayanlar da zeki, politikacılar da, gazeteciler de...

Kısacası ilk ve son kez söylüyorum: Zeki olduğumu söyleyen kişi beni incitir. Benim zekâ sahibi olduğumu söyleyen kişi beni üzer.

Ben sizin zekânızı yadsır ve onu gazetelerle birlikte helaya atarım. Size açık açık söylüyorum: Zekâ benim için vasatlığın yüksek rütbesinden başka bir şey değildir. Zekâ, aklın herkesin kavrayabileceği, takdir edebileceği ve sevebileceği üstün bir hâlidir.

Zekâ, kolaycılıktan, araştırmadan, düşünceden, süslü klişelerden ve hanımların, profesörlerin, avukatların, dünya insanlarının, meşhur aydınların, kısacası yarım, yerle gök, cennetle cehennem arasında kalanların, hem hayvani doğalarının derinliğinden hem de engin zekâdan aynı derecede uzak olanların hoşuna giden biraz sahte insanseverlikten oluşan lezzetli bir karışımdır.

(Bakın aklıma ne geldi! Toskana yöresinde *ingegno** kelimesinin anlamı sadece ortanın iyisi ve mutlu bir akıl değildir, diğer anlamı anahtarların uç kısmında bulunan, açmaya yarayan şu dişli ve girintili özel demir kısmı ifade eder. Bu iki anlam yakınlığı sadece sözlüktekinden ibaret değildir. Zekâ açan bir şeydir. Zekâ sayesinde her yere girilir, her şey anlaşılır ve çoğu insanın sevgisi kazanılır. Hayat pasaportudur. Cüzdanları ve bir konuma sahip olunan mekânları açan evrensel bir maymuncuktur. Kimisi güzel şeyler yapmaya kullanır zekâsını, kimisi ise zekâsını kullanarak kötülüklerini iyiymiş gibi gösterir. İkisi farklı zekâlardır fakat ikisi de emeline ulaşır.

Bırakalım yapsınlar. Emellerine de ulaşsınlar, keyif de alsınlar, kendilerini ve bu zeki insanları eğlendirsinler. Ben onlardan biri değilim ve asla da olmak istemem.

Çare yok: Kendimi sersemleştirmek ve öldürmek için yapıyor olsam da yine de hep aşırılardan hoşlanıyordum. Canlılar arasında sadece kusursuz hayvanları ya da bitkileri, görevlerini dürüstçe yerine getiren, başka şey bilmeyen ve gevezelik ve hırslar içinde yitip gitmeyenleri seviyorum; yani gerçek zekâyı, yüce ruhu, gecenin içindeki bir dağ misali devasa ve yalnız kahramanı.

Ya bir çiftçi ya da Dante: Arada kalanların hepsini at gitsin, zekâ sahibi insanlar, yıldızı parlayan insanlar, yetenekli insanlar ve nefret uyandıran entelektüeller ayak altından çekilsin!

* Zekâ -(ç.n.).

Size yiyecek sağlamak için buğday döven kirli bir köylü adamcağızın ya da yüzlerce nesli düşündüren ve tüylerini diken diken eden sözcükleri ruhundan söküp çıkartan bir şairin karşısında siz kim oluyorsunuz ki? Yaptığınız nedir? Ardı ardına kelimeler, aldatmacalar, oyunlar!

Ben seçimimi çoktan yaptım. İstesem de bir ağaç ya da bir toprak işçisi olamam fakat gerçekten de büyük bir adam olmak istiyorum, delicesine istiyorum. Hatta korkutan kelimeyi kullanalım: Bir dâhi! Şayet istediğim ve arzuladığım noktaya ulaşamadan yarı yolda kalırsam, acı dolu kaderimi kabullenecek, kendi başıma ağlayacak, aşağıladıklarıma yalakalık yapmayacak ve De Vigny'nin akıllı kurdu gibi dünyanın bir köşesinde yalnız başıma öleceğim.

Ve hiçbir şeyden pişmanlık duymayacağım: Ruhumun duruluğundan ve absürt ve yüce bir şeylere kayışını hissetmekten ötürü büyük mutluluk, –başaramasam da– çok büyük mutluluk duyacağımdan ve hatta yollardaki çakıl taşlarını, dünya olduğuna inandığı bostanını yetiştiren birinin gülüşlerini duymayacağımdan eminim.

Ey cesur ben, defalarca bir aptal, bir cahilmiş gibi görünecek olsan da bozma moralini. Zekâ ruhu oluşturmaz, hoş fikirciklerden kurabiyeler dağıtarak moral vermez, dergilerin son sayılarını ve satılan kitapları takip etmez. Hayır, hayır.

Zekâ çocukça ve çılgıncadır; çocukça ve çılgınca olma cesaretini gösterdiği için zekidir, birkaç kez cahil ve ahmak durumuna düşmeden, her şeye şaşırmadan ve sıradan anlamlar içermeyen konuşmalar yapmadan duramaz.

Fakat Tanrı'nın senin ağzından konuşuyormuş gibi geldiği, tamamen ışıktan oluşan, her şeyin berraklaştığı, her şeyin güzel bir nehrin suları gibi duru ve uyumlu olduğu o saatleri; ruhun

ateş gibi ateşe, hava gibi havaya, aşk gibi aşka dönüştüğü o saatleri; her şeyin gizem dolu bir çılgınlık vesilesiyle mümkünleştiği, kutsallaştığı ve artık hangisinin dünya hangisinin senin ruhun, hangisinin senin ruhun ve hangisinin dünya olduğunu anlayamadığın o saatleri sadece dâhi olan kişi yaşar.

Zekânızın böylesine anlarla mukayese ettirildiğinde ne denli boş ve zayıf bir avuntudan ibaret olduğunu duyumsamıyor musunuz? Böylesine bir saat için, tek bir saat için tüm zekâmı, dünyadaki tüm soytarıların zekâsının tümünü verir ve sonrasında, belki de, sanki çalıntıymış gibi hissederdim.

XXV

DİES IRAE*

Boşluktaki nafile çağrılar. Başkalarına yöneltilen fakat kendime söylediğim. Çabalar, disiplinler, pişmanlıklar. Sonrasında birkaç sütun makalenin içinde boğulan yüce amaçlar. Bir kadının beyaz kalçaları arasında bir anda unutulan saflık arzuları. Yüceliğe doğru dörtnala koşuş, gök kubbeye özeniş; tehlikeli maceraya, *büyük girişime* (bir insanın başka bir yaşama, yaşamın ötesine sıçrayışı; Jüpiterlerin tahttan indirilişi; yılanın nihayet tuttuğu sözü; haç ve onu kutsayanların beyaz ellerinden akan kan olmaksızın gerçek kurtuluş) duyulan aşk; baş döndürücü, yenilmez, mucize rüyası; küçücük ve saygıdeğer gündelik yaşam: Küçük bir odada, küçük bir kafede, küçük bir şehirde, küçük insanlar arasında.

Yine de mücadele ediyordum. Gururla, cesurca, yüreğimdeki tüm umutlar, zihnimdeki tüm arzularla mücadele veriyordum. Kendimi bütünüyle adamıştım. Böyle olmak, *bunu* yapmak ya da yok olmak. Kaçınılmaz vasatlık eğilimleri arasında çırpınıyordum; etrafımda bedensel olmasa bile ruhani, merhametsiz bir yalnızlık çemberi oluşturmaya uğraşıyordum; kendimle savaşıyordum; kendimi cezalandırıyordum; kendimi yeni ve korkunç sınavlar için acıya alıştırıyordum. Kendimi en gizli derinliklerime,

* Lat. Hiddet Günü -(ç.n.).

sadece ve sadece kendimi dinleyebileceğim bir sessizliğe gömme ihtiyacı hissediyordum. Yeni insanlığın ilk insanı ben olmalıydım, tamamen içsel, bedenden, nesneden, hayvansallıktan tamamen kurtulmuş bir yaşama dair ilk örneği ben vermeliydim. Belirlediğim amaçtan çok uzakta olduğumun, henüz lekesiz ve zayıflıklardan arınmış, şu anki yaşamın ötesine giden uzun yolculukta insanlara eşlik etmesi için seçilmiş bir ruh olmadığımın farkındaydım. Fakat cesaretimi kırmıyordu bu. Girişimin absürtlüğünden türeyen coşku, insanların en büyük emellerini gözümde zavallılaştıran tutku, uzak zaferden çılgınca emin oluş, kendimi fazlasıyla sıra dışı ve hayal etmesi muhteşem bir misyon aracı olarak görmemdeki devasa kibir, bu gerçeklikten, bu dünyadan bu insana özgü yaşamdan mutlak olarak kurtulma ihtiyacı bir ölümlünün hayatındaki en trajik uyanışa doğru yaptığım koşuda günbegün gözlerimi daha da kamaştırıyordu. Bir ayağıyla bir dağın tepesine, diğeriyle diğer dağın tepesine basan, yeşil denizlerin üzerinden bir su birikintisiymişçesine sıçrayan, başı yıldızlara ulaşan ve kendisini odun ateşinin başında ısıtan bir yoksul misali, kendini güneşle ısıtan bir dev misali dünyayı aştığımı hissediyordum.

O zamanlar inanılmaz emeller, kıyametimsi görüler geçiyordu ruhumdan ve en büyüğü yavaş yavaş en küçüğünü yuvasından akut ilerleyen, frenlenemez bir kaçıklıkla kovuyordu.

Fakat tek bir sabit düşünce mevcuttu: Hep aynısı. İnsan türünün gelecekteki kurtuluşunu mümkün, arzulanır kılmak; hayvan-insanın değişimi, Tanrı-İnsanın evrensel çıkışı. Ama öncelikle başkalarının da benim hissettiklerimi hissetmeye başlaması, kuşkulu ve amfibik hayatımıza duyulan küçümsemeyi, iğrentiyi, utancı, korkuyu benim gibi içlerinde hissetmesi gerekliydi. O vakit sanat gelmişti aklıma.

Yalnızca sanat mucizeler yaratabilirdi. Genellikle alışkanlıkların verdiği bilinçsizlikle azaltılan korkunç yaşam hissini sadece şiir sayesinde altüst edebilir, korkuları yenileyebilir, tüm mutsuzlukları yeniden alevlendirebilir, yeniden utanç uyandırabilir ve adaptasyon sakinliğinin en tatlı yerinde dayanılmaz bir acı yaratabilirdim. Kuramlar işlemez. Kuramlar salt azınlıkları ikna eder ve çoğunlukları sıkar, fakat yaşayan sanat, zorba ve pençesine düşüren şiir (tüm sıcaklığı, uyumu ve karşı konulmaz dolaysızlığıyla şiirsel şiir) insanların, insani var oluşun ölü denizine eğilip kendilerine bakmalarını ve korkup geri çekilmelerini; aniden kaçma ve *farklı olma* arzusuna kapılmalarını sağlayabilirdi. Papatyalarla bezenmiş su birikintisinde kendine bakmak Narkissos'un ölüm nedeni olmuştu; insanlık için ise yeni bir yaşam nedeni olacaktı.

Şiirsel yapıt –kendi içimde, o anlarda– önemsiz, dönemsel, sınırlı olamazdı. Büyüklük havasında yaşıyor, büyük şeyler düşünüyordum: Şiir de (kurtuluş için bir başlangıç aracından başka bir şey olmasa bile) büyük olmalıydı, çok büyük. En azından tasarısı çok büyük olmalıydı, bir tuval, bir tablo gibi. Kozmik bir şiir, evrensel bir dram, sonsuz bir sahne. Geçmişe baktığımda benim açımdan dikkate değer iki kitaptan başka bir şey görmüyordum: *İlahî Komedya* ve *Faust*. Yaşamla tarih, bu ve öteki dünya üzerine iki devasa inceleme. Dante'deki, yeryüzünü yargılamak için yer altındaki ve göklerin üzerindeki dünya; Goethe'deki, gerçeğe dair olanları yargılamak için mitsel ve metafiziksel dünya. Acı ve Aşk; Yukarısı ve Aşağısı; Azizler ve Azizeler; ve esenlik arzulayan ölümlü bir günahkârın gökle yer arasındaki yolculuğuna eşlik eden bir girdap.

Fakat ne Floransalı liderin ne de Frankfurtlu danışmanın kitabı benim istediğim gibiydi. İki efsane de (sonsuz yaşam ve sonsuz gençlik) tüm insanlara ait yaşamın bütününü her anlamda

ve her ânıyla kapsayacak yeterli nedenler oluşturmuyordu. Başka şeyler lazımdı. Daha büyük, çok daha büyük bir şeyler. Benim durumuma daha uygun düşen bir başka mit daha vardı Hristiyanlıkta: Mahşer Günü. Çılgınlığıma uygun düşen yegâne trajediyi zihnimde kurup kâğıda geçirmiştim o vakit: Dies Irae, hiddet günü, korku günü; dişlerin gıcırdadığı, ilk ve son insanın son kez yargılandığı gün.

Güneş, gitgide daha karanlık ve daha engin görünen gökyüzünde ay gibi beyazlaştığında ve yeryüzü unutulmuş bir meyve gibi kuruduğunda insanlar mağaralara ve yer altı mezarlarına, ölülerinin yakınına saklandılar ve kış gelirken birbirlerine yanaşan koyunlar misali sıkış tepiş oldular. Yeniden bahar geldi ama çiçekler açmadı; son bülbül yuvasında bir başına öldü; asırlık işlerinden yorgun düşmüş sığırlar ıssız tarlalarda uzanıp yatan beyaz kemiklerden ibaret kaldı; ve taştan, mermerden ve demirden oluşan şehirler terk edilişin sessiz karanlığında yavaş yavaş yok oldular.

Sadece tek bir adam ayrılmak istemedi gök kubbeden. Tüm kardeşleri uzun zaman önce yalanlamıştı İsa'nın adlandırdığı Filistin hurafesini fakat bir tek o inanıyordu buna hâlâ. Kitapların söz verdiği, büyük sondan önce gelecek olan işaretleri yüksekler-de bekliyordu son Hristiyan. İnancı kazanıyordu işte ve Yuhanna'nın Apokalips'i uykusuz sabahlayan adamın yorgun gözleri önünde gerçeğe dönüşüyordu. Yerle bir olmuş yeryüzü boyunca tepiniyordu siyah atlar; denizlerin suları, dağları aşıp gökyüzüne ulaşıyordu; ve nihayet gökyüzü yarılıyor ve siyah çehresindeki yaralardan aşağıya hızlı ve sayısız yıldırımlar geride kalan kıtaları bir ateş selinde boğmak istercesine yağıyordu. İşaretler kesinleştiği vakit son Hristiyan, kardeşlerine sonun geldiğini haber vermek için yerin altına indi. "Korkulan gün geldi çattı. Kitap yalan

söylemiyordu. Davut ve Sybil gerçek tanıklardı. Ölüme hazırlanmak gerekiyordu. Mahşer yakındı: İşte hiddet gününün arifesi geldi."

Lakin insanlar ölmek istemiyorlardı. Ölüme, son güne, kıyamete inanmak istemiyorlardı. Hristiyan avaz avaz bağırıyordu. Kimse onu dinlemek istemiyor fakat kelimeleri herkesin yüreğini ürpertiyordu.

O vakit bazıları onun Tanrı'sının çarmıha gerilerek öldüğünü hatırladılar ve onu da, inancıyla alay ederek, susması için tahta bir çarmıha gerdiler. Demirler ellerini parçalarken, kan büyük damlalar hâlinde akarken ve çıplak göğsü acılar içinde kıvranırken son bir kez daha haber verdi mutlak, kaçınılmaz sonu. Ölüm dudaklarını kenetlediğinde tüm insanlar kendilerini özgürleşmiş ve mutlu hissettiler, aşağıdaki sevinç cümbüşü çığrından çıktı ve nihai gün bir kötü hazlar cehennemine dönüştü. Fakat çok geçmeden uçurumlar açıldı ayaklarının altında; binlerce gök gürültüsünün gümbürtüsüyle yıkıldı dağlar; yer altının tavanları yıkıldı ve yeryüzü cansız bir katliam alanından, hayatta kalan kimsenin olmadığı uçsuz bucaksız bir mezarlıktan ibaret hâle geldi.

Her şey susmuştu.

Birkaç saatlik (yoksa asırlık mı?) bir sessizlik hüküm sürdü; *öncesi* gibi. Yuvarlak mezar, huzur içinde yatan kemik yığınlarıyla beraber boşlukta dönüyordu. Tüm sesler susmuştu, tüm sorunlar çözülmüştü ve ölüler nihayet huzur içinde yatacaklardı, çünkü yanlarında yaşayan kimse yoktu, kimse onları hatırlamıyor, arkalarından ağlamıyor ve yaslarını tutmuyordu.

Ve işte ansızın çalmaya başlayan borazanlar; yeniden dirilişin korkunç borazanları... Tiz sesli borazanlar, sihirli borazanlar, akıl almaz borazanlar: Ölüleri, binlerce, on binlerce yıldır uyuyan ölüleri dahi uyandıracak kadar güçlü, içe işleyen, derin, emredici

bir gürültüyle çalan borazanlar. Kimin ağzından çalındığı bilinmeyen, İsa'nın en tatlı sözü misali kudretli, göksel borazanlar; yer altına ve denizlerin dibine gömülmüş kemikleri titretecek kadar, iskeletlerin etrafını tekrar etle çevreleyecek kadar, uçsuz bucaksız ölüler ordusuna yeniden yaşam, nefes, devinim verecek kadar enerjik, yorulmak bilmez, ısrarcı borazanlar.

İşte dünya kadar büyük, bir denizden diğerine uzanan; her ülkeden, her renkten, her yaştan ve her devirden, hepsi kardeş olan, hepsi aynı yıldızda doğan ve ilk kez bir araya gelen, bağıran, korkan ve *bekleyen* erkeklerden, kadınlardan, ihtiyarlardan, çocuklardan meydana gelen bu yeniden doğmuş insanlıkla örtülü, hıncahınç, tıka basa dolu Yehoşafat Vadisi.

Çoğu, neden orada olduklarını bilmiyor, soruyor ve birbirlerini anlamıyordu. Kimisi bir köşede ağlıyor, kimisi görmemek için yüzünü kapatıyor. Kimileri tekrar karşılaşıyor, birbirlerini tanıyor ve hatırlıyordu. Konuşmalar başlıyordu; insanların ilk *gerçek* konuşmaları.

Düşlenen dilekler yerine geliyor. Sezar, İskender'le konuşabiliyor; Dante, Vergilius'u kucaklıyor; V. Karl, Süleyman'ı sorguya çekiyor. Askerler askerlerle buluşuyor; krallar krallarla, güzel kadınlar yitirdikleri sevgilileriyle birlikte duruyor; dağlarda doğan ve bir başına ölen çiftçiler bir araya toplanıyor ve istavroz çıkartıyordu.

Sonunda hepsi neden uyandıklarını, onları neyin beklediğini anladı. Gerçek Hristiyanlar bayram ediyordu. Nihayet İsa'larının mahkûm etmek ve ödüllendirmek için gökteki bulutlardan aşağıya indiğini göreceklerdi. Şimdiden başlamıştı etrafta günah aklamaları ve dualar; merhamet çağrıları ve son bir bağışlanma için umutsuz yakarışlar. Kimileri orada bulunmayan tanrılara tehditler savurma cesaretini gösteriyordu. Kimileri bu yeniden yaşama

dönüş panayırının, kaderin gerçek yok oluştan önceki son cilvesi olduğunu söylüyordu. Evler inşa etmeyi ve hükümet kurmayı önerenler vardı; ve o günahkâr şehvetteki korkuyu unutmak için yerde sarmaş dolaş yatan erkeklerle kadınlar görülüyordu.

Kimse anlaşılmıyordu, artık kimse kimseyi anlamıyordu. Anbean duyulmak umuduyla yükseliyordu bir ses; diğer binlerce ses yanıt veriyordu ve gürültü herkesi susmaya ikna edecek derecede dayanılmaz bir hâl alıyordu. Peygamberler hâlâ kendi görevlerini yerine getirmeye çalışıyordu ve aralarından bir tanesi bir tepeye çıkmış, hiç susmadan hararetle vaaz veriyordu ve kimse onu dinlemiyordu.

Sonra hepsi yorgun düştüler. Hüküm başlamıyordu. Ve uzun saatler, uzun günler, belki de yıllarca beklediler. Kimse gelmedi. O vakit bir ağızdan bağırdılar:

İSA! İSA! İSA!

Tüm insanlığın, sevmek, acı çekmek, ummak için dünyada yaşamış olan tüm insanları bir ağızdan çıkan sesi meydan okurcasına göğe yükseldi. Yargılanmak istiyorlardı: bekleyişteki belirsizlik cehennemden daha da korkunç ve ızdıraplıydı.

Yoksul bir kişi yoksulların hayatını anlattı ve bir kez daha ölmeyi istedi; bir kral kralların hayatını, bir şair şairlerin hayatını, bir fahişe fahişelerin hayatını, bir denizci denizcilerin hayatını anlattı. Mısırlı esirler, Çinli çiftçiler, Amerikalı savaşçılar, paralı Roma askerleri, İngiltereli madenciler kendi hayatlarını anlattı ve her biri merhamet dilenip, öldürülmeyi talep etti.

Aralarında mutlu olan kim vardı? Aralarından hangisi suçluydu? Hayat hiçbirine istedikleri şeyleri vermemişti ve çoğunluğu her şeyden habersiz kalmıştı. Tanrı sadece seçilmiş kişilerle konuşmuştu. Kim onları bu hâle getirmişti? Bu yeniden doğuş komedyası da neydi? Daha iyi bir yaşam hazırlanmadıysa, ölüm daha iyiydi, ölüm çok ama çok daha iyiydi!

Milyarlarca mutsuzun yakarışları sonrasında yeniden sessizlik çöktü. Hristiyanlar da kararsızlık içindeydi. Neden İsa, eski rahiplerin resmettikleri gibi, yarılan gökyüzünün içinden, ateşten tahtının üstünde, çevresi melekler ve azizlerle çevrelenmiş bir hâlde muzafferce ortaya çıkmıyordu?

Fakat sessiz kalabalığın üzerinde bir ses duyuldu nihayet ve şöyle söyledi: İsa gökte değildir. İsa mütevazı bir şekilde ve yalnız başına aranızda yaşamaktadır. O da bir insandı, o da günahkârdı, o da yargılanmayı bekliyor. İnsan insanı yargılasın ve herkesin dilediği neyse öyle olsun. Cennete inanmış olanlar cennetlik olacak, sadece ölüme inanmış olanlarsa kül ve toza dönüşecek!

Ve insanlar bir kez daha ebedî uykuya yattılar.

Ne kadar da çok şey kaçıyor gözümden bugün! İlk kez bütünüyle trajik olan bir trajediye dair bu sakat hatıra nasıl da gülünç geliyor şimdi. *Faust* da neymiş! Binlerce diyalog, yüz binlerce sahne ve asırlık kahramanlarıyla birlikte geçen koca bir yaşam. Drama dönüşen evrensel tarih; sona götüren ve imkânsız derecede devleştirilen cehennemsi trajedi, ilahî komedya.

Onu sahnesi gerçek dağlardan oluşan, sözcüklerin Dante'ninkiler misali korku uyandırarak yankılandığı, figürlerin Michelangelo'nunkilere benzediği ve müziğin Wagner'inkinden daha ilahî olduğu uçsuz bucaksız bir tiyatroda sergilemeyi düşlüyordum. Rüzgârın nefes, denizin orkestra olmasını; tüm ırklardan oluşan bir koro ve olağanüstü, kusursuz ve anlaşılır, bir süt bebeğinin mırıldanışlarından bir çağlayanın görkemli çağıltısına dek bize ait tüm seslerin bir araya toplandığı yeni bir dil istiyordum. Gökleri

ağlatacak yakarışlar; diz çökmüş ulusların bağırışları ve sessizlik, gerçek, ulaşılmaz sessizlik!

Herkes titremeliydi yapıtımı okurken, izlerken ve dinlerken; kendi hayatlarını, tüm iyilik ve kötülükleri, yeniden doğuş olmaksızın, her şeyin *kendi taraflarından, ıssız gökyüzü altında* yargılanacağı son âna (hiddet gününe) doğru yapılan koşuyu o son sahnede görmeliydiler.

Ve bu korkunç gösterinin yarattığı dehşet yeni bir hayata, benim vadettiğim hayata duyulacak gereksinimin doğmasına vesile olacaktı.

XXVI

YAPMAK!

Felsefe! Rahatlatıcı eminlik arzusu ve umudu; zor hakikatlere açılan kutsal kapı; ıssız sistem çöllerindeki mistik neşe iksiri; eksik kalmış bir yaşamın olağanüstü tadı; olağan ampirizmin, fizyolojik sevinçlerin, ücretli oyalanışların (avuntuların?) baş döndürücü alternatifi.

Felsefe! Çocukluk dönemindeki ilgi, ergenlikteki aşk, gençlikteki tutku; kutsal yazıtsız din; ayinsiz kült, duasız tapınış, fakat yine de en sevdiğim, yüreğime tüm dinlerden daha yakın olan şey! Tüm canlılara dair en uyumlu ve kusursuz düşünce; var oluşun el değmemiş tuvali üzerine çizilmiş yaratıcı bir resim misali arı, doğrusal kavram.

Felsefe! Canlılardan daha canlı hayaletlerin, bedenlerin en denizkızımsı gölgelerinin, şeylere ait en dolgun sözcüklerin, bir şiir kıtasından daha alevli formüllerin masalımsı dünyaları!

Seni tanıdım, sevdim ve ırzına geçtim. Ayık yaşamımdaki sonsuz şölen, sapasağlam sağlığımın yüksek ateşi, yüreğimdeki çoraklığın unutulmaz marşıydın sen. Beyin, beyin, tümüyle beyin! Kuramlar, ilkeler, diyalektikler, sadece soyutluklar! Sistemlerle yaşadım, sistemleri yaşadım; metafiziklerle beslendim, metafizikleri düşledim.

En çetin ideolojilerin ormanları, benim cennet bahçemdi ve orada bir tane bile yeşil yaprak yoktu! Göksel birliğin kavurucu

güneşi zaten kan ve düşüncelerle ısınmış olan başıma geçiyor ve körleşen gözlerimi acıtıyor, ışığının gücüyle yumduruyordu. Tamamen dikenli ve kuru dallardan oluşan o yalnızlıklarda, çilekeşler gibi, ben de hassas ve dünyevi güzelliklerin dolgun çekiciliğine kapıldım. Kadınlar bana kara, büyük, açık ve sabit bakan gözlerle bakıyordu ve Goethe'nin sarı portakalları, güneşli sahillerde, bütünüyle tuz ve sonsuzluğa bulanmış meltemle sallanıyordu. Ve uzun yıllar boyunca (uzun yıllar, uzun aylar, uzun günler ve geceler!) sana bir *chanson de geste* şövalyesi misali sadık yaşadım ve senden öte başka tanrım olmadı. Her kitapta seni aradım, her şekilde sana taptım, her kelimeden seni çıkarttım, büyüklerin elinden aldım, küçüklere karşı savundum. Her keşfin büyük ruhani şenlikleri; gerçeği ele geçirmek için göğüs göğse verilen uzun mücadeleler; her bir ilham için derin düşünce nöbetleriyle geçen geceler!

Felsefe, her şeyi sana borçluyum: Arındırılmış dünyalara duyulan ihtirası, anlaşılır olanın içindeki yükselişlerin verdiği esrimeyi, imha alıştırmalarını, kendimi yoldan geçen insanlardan daha üstün hissedişimi. Sen tamamen benim, bense tamamen senindim.

Yine de senin gerçek yüzünü gördüğüm an geldi: Hiçliğin etrafında dönen işaretlerin nefes nefese dalaveresi; coşkun ve taşkın farklılık üzerine boş ve değişken buyruk, kendi kendini yok edişe doğru giden alaycı koşu.

Ve seni reddettim, küçümsedim ve kovdum; sana ihanet ettim. Yapmak istediğim şey için sadece bir engeldin. Verdiğin sözü tutmuyordun. Tuttuğun sözler ise işime yaramıyordu. Ben hareket; yapmak ve değiştirmek; bugünün gerçeği yarının gerçeğine dönüştürmek istiyordum fakat sen bana sadece boş derin düşünceleri, mutlak olanların sükûnetini ya da dipsiz bir kuyuya

doğru giden dörtnala sabırsız koşuşların yorucu coşkunluğunu sunuyordun.

Felsefe bilgiydi (derin düşünme) ve evrensel olanın (birlik) arayışıydı.

Oysa ben hareket (değişim, yaratım) istiyordum, yani gerçeklik (dolaysız, somut, has gerçeklik). Asırlık felsefe kavramını her şeyden hiçliğe boşaltıyordum; geleneği kesip atarak felsefe öncesine geri dönüyordum. Ve bunun felsefecilerin felsefesine iyi geleceğine inanıyordum. Benim için her sorun, araçlarla ilgili bir sorundu, araçları değiştirme sorunu. Tüm felsefeciler antik sorunlara yeni çözümler bulmakla uğraşmıştı sadece, fakat eski yeni tüm çözümlere aynı yasalara uyarak, aynı yanılgılara düşülerek, aynı noktadan başlayarak ulaşılmıştı, yani birbirlerine fazlaca benzeyen zihinsel yapıların ürünleri. Farklı olanı, artık çok geçilmiş bu yollarda aramanın faydası yoktu. Asırlar süren bir tecrübe bize –sonuçlardaki kibir ve anlamsızlık vesilesiyle– artık orada yapılacak ve umulacak hiçbir şey kalmadığını haber veriyordu. Söz dağarcığını geliştirmek, yöntemleri rötuşlamak, mantık mekanizmasında kısmi düzeltmeler yapmak, terimleri değiştirmek, atalarının gösterdiği yoldan çıkmayı beceremeyen insanların başvurduğu vasat çarelerdi. Sonuçları değiştirmek, mutlak herhangi bir gerçekliği umma hakkına sahip olmak, sıradan çözümlerden gerçekten ve radikal bir biçimde farklı olan bir sonuca ulaşmak için başka bir yerden başlamak üzerine zor (fakat yegâne) kararı almak gerekiyordu. Felsefe araçlar üzerine inşa edilmiştir, felsefe araçları felsefecilerin beyinleridir; ürünleri daha iyi hâle getirmek için araçların değişmesi gereklidir; kısacası felsefeyi daha iyi kılmak için felsefecilerin beyinlerini daha iyi kılmak gerekir. Ruhları değiştirmek gerekir.

Yani salt bilmek, tanımlamak, üzerine düşünmek değil bir şeyler *yapmak*, harekete geçmek, değiştirmek.

Felsefeciler (hepsi değil, çok azı) bir tek aracı, dili değiştirmeyi düşündüler fakat en önemli şeyi, kendi ruhlarını, değil.

Aynı ilke ahlaka da uyarlanabilir. İnsanlar ahlak üzerine verilen uzun vaazları umursamıyor ve öncekiyle aynı, belki de biraz daha az vahşi fakat kesinlikle daha ikiyüzlü, pislikler olmaya devam ediyorsa normları, buyrukları, emirleri çarparak çoğaltmanın ne gibi bir faydası olabilir? Beğenileri, ruhlardaki içsel değerleri değiştirmenin bir yolunu bulun ki erdemli davranışlar vaazlara, önerilere ve kurallara gerek kalmadan doğal olarak içten gelsin! Karakterlerini doğru ve iyi bir şekilde değiştirin ki tüm seçkin etik sistemler ânında gereksizleşsin! Erdem üzerine nutuklar atıp onları sıkacağınıza, kendiliklerinden erdemli olmalarını sağlayın!

Sabit ruhsal devrim hayalim bu yolda da karşıma çıkıyordu: İnsanları değiştirmek, zihinleri değiştirmek. Fakat sadece ruhları değil şeyleri de değiştirmek istiyordum. Daha doğrusu, şeyleri daha sık ve hızlı bir şekilde değiştirebilmeleri için ruhları değiştirmek. Lakin kitaplarda yazan isimler değiştirmeye yetmez, onları sınıflandırmak ve soy ağaçlarını belirlemek yetmez, onları genel fikirlere, genel fikirleri evrensel kavramlara indirgemek ve farklı kavram grupları arasında sebep sonuç bağlantıları oluşturmak yetmez. Onları vitrinlere dizmek ve vitrinlerin üzerine (yıkılmaz?) kanun maddesini yazmak yetmez. Gerçek, düşünen akıl formları ve sözlükteki semboller aracılığıyla, onu dıştan tanımakla değiştirilemez.

İçine girmek, ona uyum sağlamak; onun bir parçasına, kütlesindeki atoma, süresindeki âna, ateşindeki kıvılcıma, akıntısındaki damlaya dönüşmek gerekir.

Tüm yönlerini –en gizli, en geçici, en az görünenler de dâhil– tanımak, doluluğunun içinde erimek, kendini onun gidişatına bırakmak, büyüklüğünde yitmek, canlı gerçek içindeki canlı

gerçek olmak. Karşısında, zihinsel bir mekanizma, bir mercek, bir sınıflandırıcı ve ölçücü gibi kalmamalı, içine balıklama dalmalıyız, içimize işlemesini sağlamalı ve onun içine girmeliyiz; onun sonsuz renklerinin, sonsuz seslerinin ve tatlarının akışını içimizde hissetmeli, onu nabzımızla, yüreğimizin atışıyla akort etmeliyiz. Onun tamamıyla bizden bir parça, bizim de tümüyle ondan bir parça olmamızı sağlamak.

Hiç kimse bu mistik özdeşleştirmeyle ilgilenmiyor ve buna eğilim göstermiyor.

Sanatçılar bile! Özel olanı dile getirmelerine, seçmelerine, ayıklamalarına ve eskitmelerine rağmen onlar bile. Şeyler kimsenin görmediği ve aramadığı anlara ve yönlere sahiptir: Monizmlerin boş bütünlüğe doğru akrobatik tırmanışları da neymiş! Felsefeciler, hâlâ deney öncesi tanımlamaların ve simetrik mimarilerin Fröbelvari oyuncaklarıyla oynamaktansa bu somut özeli sabırla aramaya girişmelidirler. Dünyanın hâkimiyetine doğru atılacak ilk adım bu olur.

İnsan, gerçeklikten sanki kendisini yargılayan ve ölçen bir şeymişçesine uzaklaşmaktansa, onun her atomunu ve her görüntüsünü kendi kardeşiymiş gibi hissedecek derecede içinde yok olursa, işte o vakit insanın sınırlı bedeni evrenin devasa bedeni içinde yok olur; mikrokozmos gerçek anlamda makrokozmosa dönüşür ve dünyanın her parçası kendi benliğinin bir parçası hâline gelir; ve insan her uzvunu nasıl kendi istediği gibi hareket ettirebiliyorsa, o zaman dünya elementlerini de hareket ettirebilir.

Bu fikir fermentinden, adına pragmatizm denen ve başkaları için çok farklı özler ve karakteristik özellikler ifade eden bir felsefe biçimi doğmuştu içimde. Buna rağmen yine de pragmatiklerle birleşmiş ve yeni öğretinin doğrularını yaymaya başlamıştım. Bu benim için sihirli bir mistisizmken, diğerleri için ihtiyatlı bir

metodolojiydi. Hep birlikte kafamız karışmış olsa bile tutucu ve geleneksel öğretilerin durgun hamuruna bir tutam kabartma tozu katılmıştı.

Kuram adamı olan ben kuramcıları unutamazdım. *Büyük yapıtımın* yoldaşı olsunlar diye özellikle onlara danışıyordum zihnimde. Duyarlıları sanatla sıçrayarak uyandıracak, entelektüelleri ise kuram sayesinde hazırlayıp peşimden sürükleyecektim. Böylesine büyük bir amaç için kimse kenarda kalmamalıydı. Hiç kimseyi küçümsememeliydim. İmge ve kavramı kullanmalıydım. Ruhun yükselişi için tüm formları; yeni insanın yaradılışı içinse tüm sezgileri ve kudretleri.

XXVII

YENİ DÜNYAYA DOĞRU

Bir felsefenin önderi olmak: Yasa kurucu, havari ve bir felsefenin en yüksek temsilcisi olmak. Eylem, oluşturma ve yeniden yapılandırma; değiştirme ve yaratma felsefesi. Artık çözümsüz problemlerle, çıkmaz yollarla, hayalî diyalektiklerin ağları ve kapanlarıyla uğraşmak yok. Doğru=Yararlı. Bilmek=Yapmak. En belirsiz doğrular arasından dünyanın sesini en çok yükseltenini ve bize daha kalıcı ödüller vadedenini seçmek. Henüz doğru olmayan ve doğru olmasını istediğimiz şey inancın gücüyle doğruya dönüştürülecektir.

Güç yasası, cesaret yasası; pratik, optimist ve Amerikanvari yasa. Artık korkmak yok: Cesaret toplayıp sıçramak var. Artık şüphe duymak yok: Kavramsal her büyük banknot detay olguların, arzulanabilir sonuçların madeni parasına bozdurulabilir hâle gelecek. Metafiziklere elveda, hoş geldiniz dinler! Metafizikler bize dünyaya dair kavramsal zayıf profiller sunuyor; dinler ise durdurulamaz yaşamlara dair sıcak ve rahatlatıcı perspektifler, yadsınamaz değerler.

Bilmemizi sağlamayan, hayatımızın içine gizlice süzülmeyen ve birazcığını dahi değiştirmeyen bir bilgi ne işimize yarar ki? Bizler araç-kuram, çekiç fikir, endüstriyel felsefe, ruhun uygulamalı kullanımını istiyoruz.

Biraz şiirsel ve gerektiği kadar abartılı bir tonda ele aldığımda bu ekol ilgimi çekiyordu. Onu himayeme almış, geliştirmiş, popüler hâle getirmiş, onu başkalarına sunmuş, durmak bilmeden üzerine övgü yazıları yazıp özetler çıkarmaya başlamıştım.

Fakat bu bana yetmiyordu, henüz yeterince bana ait değildi. Onu salt dâhili sorunları çözme odaklı Anglosakson yaklaşımından, sivil misyonerlere özgü o yobazlıktan çekip çıkartmak, absürdün göklerine doğru taşımak, onu büyük bir şeye dönüştürmek ya da çöpe atmak gerekiyordu.

Sonuç olarak aklıma en çok yatan kısmı seçmiştim; gerçekle orantılı olmayan inanışları, inanç sayesinde gerçeğe dönüştürme öğretisini. Bu eylem neden inançlarla sınırlandırılsın ki? Sadece belli inançların gerçekliğini oluşturmak neden? Ruh her şeyin efendisi olmalıydı; isteğin gücü artık sınır tanımamalıydı. Bilimsel bilgi bir açıdan *olguları*, inanma isteği hakikati nasıl yaratıyorsa, ruh da o şekilde her şeye tesir etmeli, *aracılar olmaksızın* keyfince yaratmalı ve değiştirmeliydi. Buraya kadar dışsal şeylere tesir etmek için, dışsal şeyleri araç olarak kullanmaya ihtiyacımız var ve beynimiz kaslarımıza hükmetmek zorunda, kaslarımız ise hedeflediğimiz o gerçeklikleri harekete geçirmek ya da değiştirmek için maddesel gerçekliğin başka kısımlarına devinim kazandırmak zorunda. Oysa ben, ruh her şeyi kendi başına, hiçbir aracı olmadan, salt kendi buyruğuyla yapabilsin istiyordum. Ruhun doğanın bir gücü olduğuna, en asili, en mükemmeli, en arıtılmışı olduğuna inanıyordum. Neden en kudretlisi de olmasındı ki? Onu anlamak ve yönetmek yeterlidir. Bizler gerçekliğin bazı –bizim bir parçamız olan ya da bizi daha doğrudan ilgilendiren– kısımlarına nasıl doğrudan tesir edebiliyorsak, gerçekliğin bütününe de, hiçbir ayrım yapmaksızın tümüne aynı şekilde tesir etmeliyiz. Çalışmak ve alıştırma yapmak kâfi. Yeter ki istensin,

ümit edilsin ve aransın. Ve eğer zafer kazanırsak tüm dünya bizim olacak, keyfimizce biçimlendirebileceğimiz plastik bir maddeye dönüşecek ve ilk yılanın sözü hakikate dönüşecek: Sizler tanrılara benzeyeceksiniz!

Tanrı olmak! Bütün insanların Tanrı olması! İşte büyük düş, imkânsız girişim, güdülen iddialı amaç! Böylece onu hem kendim ve hem de başkaları için programa dökmüştüm. Tanrı'nın taklidi: Her şeyi bilen ve her şeye kadir olmak. Buna ulaşmanın yolu: Yeni yetiler ve bilgilerle mükemmelleştirilmiş ve devleştirilmiş ruh.

Büyük, çok büyük bir düş fakat ulaşılmaz değil. Kendi kararıyla tanrıya dönüşmek fikrini kim önerir? Şarlatanlar evet, peygamberler ve azizler evet ama tanrılar hayır. Aralarında bazılarının tanrı olduğuna inanılmıştı, fakat *sonraları* ve başkaları tarafından. Onların amacı tanrısallık değildi, bu o zamanlardaki veya sonradan gelen inancın yarattığı bir sonuçtu. Roma imparatorları, rahatları yerinde olan çılgınlar kendilerini tanrı sandılar. Fakat onlar zaten öyle olduklarına inanıyorlardı, ona ulaşmaya çalışmıyorlardı. Ben öyle değildim: Hâlâ çok uzağında olduğumu bile bile Tanrı olmaya çalışıyordum.

Kendilerini Tanrı'yla bütünleştirmeyi isteyenler olmuştu – mistikler, dervişler, azizler– fakat onun bir parçası, bir damlası, herkesi yaratan ve birleştiren, onun nefesiyle soluk alıp veren sonsuz bir ilahiyatın atomu olarak Tanrı'nın *içine* girerek.

Fakat ben parça değil, şahsen bütünü oluşturmak istiyordum; kendimin parça olmasını değil, her şeyin benden bir parça olmasını, dağlar, yıldızlar ve gezegenler benim bedenimin uzuvlarıymışçasına, itaatkâr uzuvlarıymışçasına her şeyin bana itaat etmesini istiyordum. Ben Tanrı'ya inanmıyordum. Bana göre Tanrı yoktu ve asla var olmamıştı. Gelecek için onu yaratmak, zayıf ve

zavallı bir adam olan beni yüce, kutsal, çok zengin ve kudretli var oluşa dönüştürmek istiyordum.

Bu Tanrı-İnsan beklentisi ve hazırlığı sırasında bir din oluşturmayı düşündüm. Nerede? Kabuk tutmuş medeniyetlerle yeniden ürkekleşen ve zavallı eski Avrupa'da değil tabii ki. Amerika'da, sınırsız olanakların bulunduğu, her yeni şeyin seve seve kabul edildiği, her inancın bir mabet ve her Musa'nın bir başkent bulduğu geniş Kuzey Amerika topraklarında. Bana yaraşır, benim gibi çılgın, bana eşlik etmeye ve sövgülerle zaferleri benimle paylaşmaya kararlı bir yoldaş bulmuştum kendime.

Her şeyi düşünmüştük: İyi İngilizce öğrenmeyi, Amerika'daki koşulları araştırmayı ve başlamak için gereken parayı. Birkaç yıl yalnız başımıza çalışmaya karar verdik, deneyler yapacak, arzumuzu güçlendirecek, dolaysız ruhani eylemin sırlarını çözecektik ki aşağıdaki, Aziz Petrus gibi sert ve Aziz Tommaso misali kuşkucu insanlar isterlerse kerametler ve mucizeler sunmaya hazır olalım. Yeni kilisenin adı, mucizevi ve büyüleyici yeni inancın konularına değin her şey kararlaştırılmıştı. Biz, yoksul ve felsefeci iki İtalyan, bir başımıza ve cesurca aşağıya inip herkese kudret, zenginlik, saygınlık, sağlık, ölümsüzlük ve insanların büyük bir açgözlülük ve ısrarcılıkla arzuladıkları ve can attıkları her şeyi sunacaktık. Biz yalnız başımıza denizleri aşıp, inatçı ve korkusuz bir İtalyan'ın zamanında keşfettiği o toprakları değiştirecektik. Ve oradan, arkamızdan gelen binlerce müminle, başımızda zafer haleleriyle ve bu özdek parçacığıyla bizim buyruğumuz altına giren tüm diğer dünyalara meydan okuyabileceğimizden emin bir hâlde tekrar Avrupa'ya dönecektik.

XXVIII

TANRISALLIĞIN FETHİ

Artık zekâ ve iyilik; şiir ya da yöntemler yetmiyordu hâliyle.

Yeni egemenliğin peygamberi olarak Atlantik'i geçmeden önce, uzun süren arife boyunca kendim için hayalini kurduğum, –gerçek ve hakiki anlamda– başkalarına önerdiğim gibi *olmam* gerekiyordu: Bir aziz, bir rehber, bir yarı-tanrı.

Zaman –zaten çok yavaştı!– artık önerme, hayal kurma, vaat ve umut, öneri zamanı değildi.

Mucizeler olmaksızın bir aziz, saygınlık olmaksızın bir inanç kurucusu, kudret olmaksızın bir Tanrı nasıl oluşturulabilirdi? Benim için hayatın yegâne, biricik sebebi buyduysa şayet, gerçekleştirmekte ve sonuca ulaşmakta geç kalmamalıydım. Meleğimsi kelebek kül rengi kozasından çıkmalı, meyve, çiçeklerin ince cömertliği sonrasında olgunlaşmalıydı. Tereddütlerden sıyrılmak, köprüleri yıkmak; hayatı, karakteri, ruhu değiştirmek; amaçların uzun duasına gerçeğin mührünü vurmak gerekiyordu.

Her şeyi kendi başıma, hiçlikten oluşturma hayaline kapılamazdım. Kibirle hor gördüğüm geçmişe rağmen ben de herhangi bir geleneğin içine dâhil olmalıydım; başkalarının öğretilerine güvenmeli, eski tecrübelerden yararlanmalıydım. Fakat ilerleyeceğim en çok yardım umudu veren yön hangisiydi ki?

Bir an önce gerçekleştirmek istediğim tek bir amacım vardı: Arzumun gücünü sonsuz derecede enginleştirmek; dışsal eylemlere gerek duymaksızın ruhumun insanları yönetmesini sağlamak. Kısacası *mucizeler yaratmak*. Sadece bu.

Azizler ve büyücüler (ya da ikisinin karışımı Musevi peygamberler, Hint fakirleri) mucizeler yarattıklarını öne sürüyorlardı. İlkler denemeden, neredeyse istemeden; diğerleri ise kendilerini sert bir disiplinin altına sokarak ve gizli doktrinlerden ve harici güçlerden yardım alarak. Öyleyse mucizeler yaratmak mümkündü ve mucize sanatının zaten bir başı vardı. Bir başı, bir değinmesi, bir ön bilgisi; bu sanatı oluşturmak, kesin kurallarını saptamak ve hayata geçirmek lazımdı. Aziz tarihçilerinin ve büyü kuramcılarının mucize olarak adlandırdıkları şey kelimenin tam ve felsefi anlamıyla gerçek mucize olmasa da umurumda değildi. Tanrısal yeteneklere sahip insanların olağanüstü vakaları; alışılagelmedik güç örnekleri; sıra dışı isteklerin dışavurumlarıydı. Bu bana yeterdi.

Bu insanları araştırdıkça, yaşamlarının içine girdikçe, istediklerini gerçekleştirmek için hangi yollardan geçtiklerini gördükçe sırlarının, mucizelerine dair ilk ve ortak itici gücün ne olduğunu nihayet çözebilirdim. Gerisi isteğe ve azme kalıyordu. Yolu anlayınca yürümek zor olmasa gerek: Başkalarının geçtiği yollardan ben de geçeceğim!

Azizler beni dinlere, büyücüler ise okültizmlere götürüyordu. Salt görünüş itibarıyla farklı olan iki yol: Eski çağlarda din ve büyü aynı zamanda doğmuştu. Azizler mucizeler yaratan kişilerdi (İsa da mı?) ve (gerçek) büyücüler ise arı ve mistik kimselerdi, öyle olmaları gerekiyordu. Her iki yolu da biliyordum: Kutsanmış cennetlere giden göksel yolu ve lanetlenmiş cehennemlere giden yer altındaki yolu.

Kendi *aufklärung*umun* kuşkulu başarısızlığından sonra dinlere belli başlı bir sempati beslemeye tekrar başlamıştım; daha doğrusu Hristiyanlığa, Katolikliğe. İlk yıllardaki Voltairevari küstahça düşmanlıktan sıyrılıp tekrar okumuştum İncilleri; yeniden kiliselere gitmiştim fakat sadece mimarilerine hayran kalmak, sunaklardaki tablolara ve şapellerdeki fresklere bakmak için değil. İncilleri İsa'yı aramak için yeniden okumuş, kiliselere Tanrı'yı bulmak için tekrar girmiştim.

Din ilgimi çekiyordu, fakat sadece kutlamalardaki güzellik ve şarkılı ayinlerdeki müzik sebebiyle değil. Muğlak bir şey –inanma, tekrar çocuk olma, kendimi uzaklaştığım Hristiyanlıkla bütünleşmiş hissetme ihtiyacı– açık açık karar vermek istemeksizin yavaşça kıpırdanıyordu içimde. Aziz Augustinus'u okuyordum; Pascal üzerine derinlemesine düşünüyordum; *Fioretti*** 'nin tadına bakıyordum. *Introduction à la Vie Dévote**** ve *Tinsel Çalışmalar***** 'a kadar varmıştım. Bu psikolojik bir merak, bir öğrenme arzusu muydu?

Genel anlamda evet. Fakat bir tutam inanma isteği, İsa'dan bu yana dünyaya birçok sayıda ruhani ve sanatsal başyapıt kazandıran o muhteşem dinsel deneyimin bir parçası olmaya duyulan belli belirsiz bir arzu da mevcuttu. Dinî savunma ilgimi çekiyor, mistisizm, arkadaşların örnek oluşturması sayesinde de, merakımı uyandırıyordu. Plotinus'tan Novalis'e kadar, eski ve yeni mistikleri incelemeye başlamıştım. Özellikle de Almanları (Meister Eckhart, Suso, Böhme) ve İspanyolları (Lullo, Azize Teresa, Aziz Juan de la Cruz). Spekülatif ve tensel olanlar; ve hayatlarını sürekli yakararak, dağlardaki taşlar arasında geçiren yalnız, toplumdan

* Alm. Aydınlanmamın –[ed.n.].

** Aziz Francesco ve öğrencilerinin hayatı üzerine seçkiler –(ç.n.).

*** Francis de Sales, 1609 –(ç.n.).

**** Ignazio de Loyola, 1548 –(ç.n.).

uzak, umutsuz Tanrı âşıklarını da unutmuyordum. Hepsinin içinde benim durumuma uygun düşen bir şeyler buluyordum: Yükseliş, var oluşun içinde kayboluş, terk ediş, en yüce yazgılara duyulan umut.

Bazı heterodokslarda (örneğin Novalis) benim aradığım şeye dair açık seçik vaatlerle de karşılaşıyordum, fakat onlar vaat ve beklentilerden başka bir şey değildi. Diğerleri en soyut aşkın nadir yüceliklerine doğru taşıyor fakat bilgimden, bilincimden, kişiliğimden vazgeçmemi istiyorlardı. Beni, detayların hareketli ve duygulu okyanusuna değil, tek ve görünmez bir Tanrı'nın sınırsız sonsuzluğuna dalmaya ve eriyip yok olmaya davet ediyorlardı. Onlardan bazılarının bu tanımsız ve dile sığmaz kutsallığın içinde eriyip yok olarak tam da benim istediğim noktaya ulaştıkları doğru: Mucizelere. Her şeyden, hatta kendilerinden, kişiliklerinden vazgeçerek her şeye ulaşmışlardı. Her şeyini verene her şey verilecektir. Tanrısal kudretin gizeminde bir geçit mevcuttu fakat dardı ve belli belirsizdi.

Farklı olanın arayışı kuramını hazırlarken her şeyin bize itaat etmesi için her şeyin içine girmemiz gerektiğine zaten kanaat getirmiştim. Kendimizi *ayrı* hissettiğimiz sürece, bizden kopuk olana emretme hakkına sahip olamayız ve emretsek de başarılı olamayız. Mistisizm aslında bariyerlerin yıkılması, ayrımın yadsınması, mutlak ve ebedî ayrılmazlığa doğru atılan adımdı. Mistik kişi kendini dünyadan, var oluştan, Tanrı'dan ayrı hissetmez. Böylece, dünyayla içkin ve bütünleşik hâle dönüştükten sonra, isteğine dair her iz var oluşuna yansır: Kişisel isteğinden feragat ettiği için, farkına varmaksızın, bir nevi evrensel isteğe dönüşür ve fizikçilerin en katı yasaları kendinden geçmiş birinin sevgi dolu arzusu karşısında yok olur.

Ancak azizlerin gücü de sınırlı ve geçicidir ve olanaksızlığının ilkesini ona ulaşma yönteminin içinde barındırır. Kusursuz güce

yalnızca şahsi benlikten kusursuz bir vazgeçiş sayesinde erişilebilir. Fakat bu vazgeçiş gerçekleştiğinde düşünceye dair her anı, isteğe dair her iz, arzuya dair her dürtü yok olacak ve asla geri dönmeyecektir. O vakit emirler anlaşılabilir ve mümkün olmayacaktır. En üstün güce sahip olan kişi işte tam da bu yüzden ondan faydalanamayacaktır.

Fakat ben kendimden vazgeçemezdim, vazgeçmek istemiyordum. Bilinçsizliğin içinde yitip giden koca bir olasılık ne işime yarardı ki? Ben istisnai olan şeylere tesir etmek istiyordum: tanımak, bilmek, önceden sezmek. Kendimi kaybetmek, düşünceyi yok etmek değil. Bu yüzden daha büyük bir cesaretle diğer tarafa yöneldim: Okültizme.

Bu benim, lanetli tapınağın kapısından içeri girmeyi ilk deneyişim değildi. Tatminsiz ansiklopediciliğin son yıllarından bu yana o kapıyı da çalmıştım. Mucize, hep aklımı çelmiştir (Ey, Binbir Gece Masalları, sen tüm şiirlerin başyapıtısın!) ve henüz onu yuvarlak bir masaya vuruşlarda ya da yeteri kadar tecrübesi olmayan bir medyumun bölük pörçük kelimelerinde aramaktan yorulmamıştım. Ruh çağırma seanslarının banal ana caddesinde ilerlerken (gülünç salonlar, bronz tenli histerik ihtiyar kadınlar, kırmızı lambalar, birbirine değen bacaklar ve ayaklar, tutulan gülüşler, acınası bir sessizlik içinde ölümcül darbeleri bekleyiş) birkaç öteki dünya casusuyla tanışmıştım. Bazıları –en bunak olanlar– son nefeslerini verdikten sonra herhangi bir devamın olacağından emin olmaya çalışıyorlardı sadece. Daha idealist olan diğerleri ise öteki dünyanın kanunlarını öğrenip bu dünyadaki ahlakı yeniden diriltebilmeyi umuyorlardı. En cesur veya şarlatan olan sonuncular ise medyumlukla ilgili tüm küçük nesnel mucizelerin, lafı uzatmaların, teozofinin abrakadabracı karmaşıklıklarının hiçbir anlamı olmadığını dile getiriyorlardı: Olsa olsa

bir başlangıç niteliğindeydiler. Onlar daha üstün öğretilere, gizli geleneklere, görünmez ya da uzak üstatlara, binlerce korkunç sınavı aşmayı başaranlara ayrılmış birinci derece ezoterizmlere değiniyorlardı ve belli belirsiz bir biçimde güç, benim her yerde aradığım o gücün aynısını vadediyorlardı. Bazılarıyla uzun uzun konuşmuş, favori kitaplarını (oradan buradan toplanmış bilgilerinin bulanık kaynaklarını) okumuştum; şeytan kokan birtakım toplantılarına katılmıştım; uzaktan uzaktan teozofiye girişmiştim; Hintli Yankee Yogalarının nefes alıp verme çalışmalarını denemiştim; ısrarla gizemleri bilmek istemiş, mürit olmayı teklif etmiştim. Onlara göre bize ışık (içimizde yeni bir hayat, *güçlerle* dolu bir hayat doğmasını sağlayacak olan ışığı) gösterecek o teolojik ve sembolik karmaşaya gerçekten inandığımdan değil; alışılagelmiş olandan farklı bir zihinsel (ve fiziksel) rejime hazırlanışla alakalı müritlere öğretilenlerin arasında gerçekle bağdaşan bir şeyler olduğuna inandığım için. Karmakarışık ve uydurma yöntemlere, aptalca taklit edilmiş ya da soydan soya miras kalmış kutlamalara ve formüllere gülüyordum fakat yine de onlarca asırdır Doğu ve Batı'da süregelen, aktarılan ve denenen tüm o öğreti ve deney yığınında elle tutulur bir şeyler olduğuna inanmakta inat ediyordum. Mucize sanatının hücre çekirdeğinin, tohumunun, ilk parçacığının. Her zamanki coşkumla kendimi araştırmaya, okumaya ve düşünmeye adadım. Ruhsal etkilerin fiziksel tepkileri görülüyordu; bütün aracı ve medyumlar yalan söylemiyorsa tabii. Telepati, yavaş ve ağır aracıların aradan kalkması akabinde, insanların gelecekteki ilişkilerine dair bir işaretti hâlihazırda; nesneleri uzaktan hareket ettirmek, adına nesnelleşme denilen (herkesin yadsımadığı) şeyler, deneyüstü olasılıkların, devinimsiz dünya üzerindeki dolaysız, psişik hâkimiyetin ilk örnekleriydi. Bu mucizeler yalnızca anormal insanlar tarafından,

olağanüstü durumlarda gerçekleştirilmişlerdi: Onları herkesin, en olağan durumlarda dahi yapabileceği bir hâle getirmek gerekiyordu. Genelde istem dışıydılar, istemli hâle dönüşmeliydiler. Enderdiler, genelleşmeliydiler.

Bu zaferlere ulaşmak için yöntemli ilerlemek gerektiğine ikna olmuştum. Bu mucizeleri yaratan ilk temsilciler, aktörler kimdi? Azizler, büyücüler, medyumlar: Farklı inançlarla birbirine çok benzer mucizeler gerçekleştiren, üstün güçlere sahip farklı isimlerdeki o insanlar. Demek ki sır, öğretilerde saklı değildi. Katolik teolojisine bulanmış aziz, Kabalacı, İskenderiyeci, Paracelsuscu teolojilerle dolup taşan büyücü, boğazına kadar Allan Kardek usulü spiritüel teolojiye batmış medyum aynı şeyleri yapıyor, yapmayı umuyor ya da vadediyordu. Kısacası asıl sebep, sadece tesadüfen yahut teorik bir çılgınlıkla harekete geçerek ara sıra güçlerini gösteren bu ayrıcalıklı insanlar gibi olmakta yatıyordu. Asıl nokta buydu: Onların hayatlarını, hayat şekillerini, bünyelerini, eğilimlerini ve anomalilerini derinlemesine, en ince ayrıntısına, en özeline kadar araştırmak. *Kudretli insanın* fizyolojisini ve psikolojisini oluşturmak. Bu iş bittikten sonra isteğin yücelmesi için bir çeşit metodoloji oluşturmak kolay olacaktı ve her birine sistematik olarak tanrısal bir yönlerini bahşetmek için insanları yapay yöntemlerle eğitmek ve alıştırmak mümkün hâle gelecekti. Fikrime sadıktım: Teori değil araç düşünülecekti; salt kelimeler ve terimler değil araç değiştirilecekti. Görevimi ve yolumu tam olarak bu şekilde kesinleştirdikten sonra can havliyle çalışmaya başlamıştım. Genel ve özel, normal ve patolojik psikolojiler; azizlerin efsaneleri, kâhinlerin otobiyografileri; medyum seanslarının raporlarını ve müritlerin Hristiyanlık öğretilerini; büyüye hazırlık kitaplarını ve gizem bilimcilerinin tarihini: Hepsini her zamanki sabırsız açgözlülüğümle bir çırpıda yalayıp yutmuştum.

Sayısız notlar almış, yanlış yollara sapmış; tecrübe etmeye başlamış, bulduğumu sanmış; yanılmış, vazgeçmiş, yeniden başlamıştım... Zaman akıp geçiyor, gençlik elden gidiyordu; görev, tüm hayatın en yüce görevi üstlenilmişti. Ne pahasına olursa olsun sır çözülmeliydi.

Sırrın katiyen çözülmesi gerekiyordu: Ya ne pahasına olursa olsun onu ele geçirecek ya da yok olup gidecektim. Sürekli kaygı içinde yaşıyordum; dağılmış, altüst olmuş ve afallamıştım. Süregelen bir ateşle kıvranıyordum, zihnim daha fazla çalışmayı reddediyordu... Başım acı içinde sürekli zonkluyordu; birçok kez bayılmıştım; yön duygumu sık sık kaybediyor ve nesnelerin, kelimelerin anlamlarını unutuyordum. Arkadaşlarım korku içindeydiler: Onları kötü sözcüklerle kovmuştum. Ölümü yanı başımda görmüştüm, yalnızlığı aramıştım; herkes bana düşman görünüyordu. Kimseye tek bir laf etmeden yola çıkmaya karar vermiştim. Yükseklerde, dağlarda, gökyüzünün yakınında, şehrin gürültü ve patırtısından uzakta sırrı daha kolayca çözebilecektim. Zayıflığım artıyor ve kaygı verici hâle dönüşüyordu; her gece korkunç kâbuslarla kıvranıyordum; delilik beni pençesine düşürmek için pusuda bekliyordu; etrafımdaki, nefes nefese yalpalayan, acılar içinde olanaksıza doğru uzanan zihnimin etrafındaki her şey solmuştu.

Yüreğimdeki çılgınca düşle, son bir defa denemek için tek başıma yola çıkmıştım. Dağdan ya bir Tanrı misali galip ve devasa bir hâlde inecek ya da bir daha asla dönmeyecektim.

Ama dönmüştüm...

LENTİSSİMO*

Şu aşağıdakiler, yenmez yüreklerle beslenen akbabalardır.

Matteo Palmieri

* Çok ağır bir tempoda –(ç.n.).

XXIX

İNİŞ

Dönmüştüm... O dönüşü hatırlamak istemiyorum. Yaşamımda nasıl bir yeri olduğunu anlatamam. Yüzüm cehennemsi bir utanç ateşiyle kızarıyor. Soğuk bir ürperişle sarsılıyor böbreklerim. Gözlerim buğulanıyor, dişlerimi sıkıyorum ve kalbim duracakmış gibi oluyor ama sonrasında, sanki pişmanlıkların içsel konuşmasını örtmek için, daha hızlı atmaya ve çarpmaya başlıyor... O, bir dönüş değil, bir kaçış, bir bozgun, bir sondu. Yaşantımın en güzel yıllarının tükendiğini, dünyadaki rolümün orada bittiğini hissetmiştim. Sonrasında yiyebilir, uyuyabilir, yazabilir hatta sevilebilirdim (başkalarının ilgisini çekebilir, isim yapabilirdim vesaire) fakat metafiziksel yolculuğum net bir şekilde kesilip atılmıştı. Bir dönem değil, bir insan bitiyordu. Bir tecrübe sonlanmıyor, bir ruh sönüyordu.

Umut, gurur, kusursuzluk, tanrısallık! Ey gerçekten düşlenmiş hayallerim, ey gerçekten hissedilmiş coşkularım, şimdiden ağustos sıcağıyla kavrulan baharlar misali doymak bilmez ve sabırsız aşklarım, ey!

Buna benzer bir şey denememiş, uzun geceler boyunca karanlığın içinde kapıların açılmasını ve güçlü ışığın görünmesini beklememiş, sular fışkırtması gereken kaynağa kuru ve susuz kalmış ağzını dayamamış, kendini sadece tek başına, gökyüzünde bir başına, en yüksek dağın tepesinde büyük, Tanrı'ya rakip, insanların

efendisi, yeryüzünün hükümdarı olarak, iyi ve kötünün, gerekli gereksiz, küçük büyük, aşağılık ve şerefli insani hâllerin ötesinde ve üzerinde görmemiş kişiler, hissetmiş olduğum ve o dönüşü tekrar hatırladığımda hissettiğim şeyleri asla anlayamazlar.

İniyordum. Yükseklerden, dağlardan, tepelerden geliyordum. Fakat yüreğine ve taşa kazınmış hakikat yasalarıyla, kızgın dikenli çalılıklardan gururla inen çoban misali değil. Gece zeytinliklerinden, ölümsüzlük vadeden bir azaba, yaşamın başlangıcı olan bir ölüme doğru inen iyi kalpli çoban misali değil. Tek başıma ve gözüm kapalı iniyordum. İnmiyor, düşüyordum. Yüzümü aydınlatacak bir umut ışığı dahi yoktu. Her şey bitmişti. Sonsuza dek sürecek vasatlık, aşağılık, alçaklık başlıyordu yeniden. Elveda gençlik! Elveda tanrısal yücelik! Elveda gerçek yaşam!

Bin, iki bin metre yükseğe tırmanınca bir aptal gibi, göğe daha yakın olacağımı sanıp çıkmıştım dağlara. Kendi içine hapsolmuş güçlü ruhun kendi içinde oluşturabileceğinin ötesinde başka bir yalnızlığın var olduğunu hayal ederek kendimi yalnızlığa mahkûm etmiştim. Yüksek yaylalardaki kısa çimenlere başımı dayamış ve çarmıha gerilmiş bir dev misali kollarımı açmış bir hâlde, şiirin ve inancın gök mavisi sonsuzluğundan başka bir şey görmeden, bulutsuz gökyüzüyle baş başa, alaca karanlığın sisli maviliğinde titremeye başlayan yıldızlarla titremeye başlayarak beklemiştim ânı, zamanı, hamleyi, patlamayı; kör edici vahyi: Mucizeyi. Kimse dualarıma yanıt vermemişti; kimse bekleyişime destekçi olmamıştı. Şeyler çağrılarıma kulak tıkamıştı: Her şey eskisi gibi olmaya devam etmişti. İnsanlar, uzakta bile olsalar, benimle alay ediyorlardı sanki. Neredeyse memnun, alaycı gülüşlerini duyuyordum.

– Bizden daha üstün olmak, insanlıktan uzaklaşmak istiyordu. Bizim sefilliğimizden korku duyuyordu. Oysa şimdi, eğer o da yaşamak istiyorsa...

(Sadece bir kadın, uzaklarda ağlıyordu. Gerçekten ağlıyor muydu peki? İçten miydi? Yoksa yıkılmış gururu yüzünden miydi?)

Hastalanmıştım. Zaten bir damla kalan gücüm de tükenmişti. Evlere, evime; yakınımda ve uzağımda olanların arasına geri dönmüştüm. Suçunun bir saatliğine bağışlanmış olduğuna inanan birinin tekrar hükümlüler arasına dönüşü gibi geri dönmüştüm. Artık eskisi gibi değildim; olmak istediğim gibi değildim. Bir ucubeydim: Mutsuz ve merhametsiz bir ucube. Benzim solmuş, bitkin düşmüş, içime kapanmıştım ve herkesten kaçıyordum. Ortak değerler dünyasına dair hiçbir şey artık beni ilgilendirmiyordu. Arkadaşlarımdan da kopmuştum. Kimseyi görmek istemediğimi, bir süreliğine ergenlik dönemimdeki yalnız, yapayalnız günlere geri dönmek istediğimi söylüyordum. Kendimi eve kapatmıştım. Şehir değiştirmiştim. Hiçbir şey yapmıyordum artık: Mektuplara cevap yazmıyor, hakaretlere karşılık vermiyor, aşkları karşılıksız bırakıyordum.

Denemiş olduğum şeyin ardından beni ne hayata döndürüp ayakta tutabilecek olan neydi? Sanat mı? Ün mü? Düşünce mi? Yoksa bunlar fazlaca yakın ve ufak göründükleri için geride bıraktığım sevinçler, vazgeçtiğim mutluluklar, ulaşamadan ötesine geçtiğim amaçlar değil miydi?

Her şeyi istemiş birisi azla nasıl tatmin olabilirdi? Gökyüzünü arayan birisi yeryüzüyle nasıl yetinebilirdi? Tanrısallık yoluna koyulan birisi insanlığa nasıl katlanabilirdi? Her şey bitti, her şey son buldu, her şey yitti. Yapılacak hiçbir şey kalmadı. Avunmak mı? Hayır. Ağlamak mı? Ağlamak için de güç gerekir, bir parça umut gerekir! Ben artık bir hiçim, hiçbir önemim yok, hiçbir şey istemiyorum: Yerimden kımıldamıyorum. Ben bir nesneyim, bir insan değil.Dokunun bana: Bir taş misali soğuğum, bir mezar misali soğuk. *Tanrı olmayı becerememiş bir adam gömülü burada.*

XXXI

YALNIZCA KENDİMİ SUÇLUYORUM

İnsani zayıflıkların ebedî ve soyut hamalı ey kader, sana değildir haykırışlarım; ruhumun çiçek açıp meyve vermesini engelleyen, *belki de* hak ettiğim zaferi bana çok gören insanların cahilliği ve kötülüğüyle değil benim derdim.

Şu "*belki*"de duralım, dostum. Madem zayıf düştüm, haksızlık etmemeye çalışalım. Tanrı son bir cesaret göstermemi; açık gözlerimin içine dikkatle bakmamı, anılarımın kitabını ara vermeden, parantez açmadan, sakınmadan okumamı, eziyet ve kokuşmuşluklarla karşılaşmaktan korkmadan didik didik etmemi ve her deliğine girip çıkmamı istiyor.

Hedeflediğim şeye ulaşmayı beceremedim, verdiğim sözü tutamadım, o ruhani yüceliğe, o zafere, yıllar boyu hayalini kurduğum, arzuladığım ve istediğim o kudrete ulaşamadım. Suç kimin? Fazlaca büyük amaçların, vaatlerin, arzuların mı acaba? Elbette değil: Ulaşılamaz yükseklik yoktur, çok kısa kanatlar ve yetersiz soluklar vardır. Ben imkânsız olarak adlandırılan ve aslında hiç kimseye nasip olmamış bazı şeyleri de hedefliyordum ama bunun da özünde yatan şey kibrim ve esrimem değil miydi? Yapılamaz ve absürt olanı arayanların küçük çetesine, seve seve ve cesurca, kendi kararımla katılan ben değil miydim?

Hayır. Hayır. Bu tür bahanelerle sızlanmanın anlamı yok.

İnsanların, sefaletin, zaman azlığının, yakınların kıskançlığının, uzaktakilerin küçümseyişinin, çoğunlukların umarsızlığının yoluma çıkarttığı aşılmaz engelleri mi hatırlatacağım tekrar? Bunlar da hikâye. Daha büyük bir gücün yenemeyeceği bir güç yoktur, daha kuvvetli birinin alt edemeyeceği bir düşman yoktur; mucizevi zenginliklere ulaşmayı engelleyecek yoksulluk yoktur; erimeyecek, ısıtılıp kaynatılamayacak buz yoktur. İnsan bir girişime başlarken bitirmek için nelere ihtiyacı olduğunun hesabını iyi yapmalıdır. Eğer yeterince güce ve yetiye sahip değilse bunları işe girişmeden arayıp bulmalı ya da her şeyden vazgeçmeli ve gölgede kalıp herkesin yaptığı şeyleri yapmalıdır.

Hayır, sevgili dostum: Bu da bir savunma değil. Ne yazık ki –artık söyleyebilirim– en zayıf olanlar en zor, en korkak olanlar en cesaret gerektiren girişimlere atılanlardır ve en uzun koşulara katılanlar nefesi dar ve bacakları çelimsiz olanlardır. Neden? Farklı nedenlerden dolayı: Tüm insani durumlarda karşımıza çıkan karşıtlık tutkusu, öne çıkma, güç gösterileri ve büyüklük sarhoşluğuyla sersemleme ihtiyacı; girişim başarısız olduğunda büyüklüğünü gerekçe göstererek kolay bir savunma yapmaya dair karamsar önsezi. Böylece başkalarından daha çok şey yapmak ister gibi görünülür, herkesten daha azı yapılır ve güzel ve şerefli bir yenilgi hazırlanır: Öylesine büyük şeyler amaçlamıştı ki yapmaya gücü yetmedi, biraz daha az hırslı olsaydı kim bilir neler yapardı!

Bu tuzakları, boş lafları ve bahaneleri çok iyi bildiğim için hiçbir işime yaramazlar. Korkaklığımı bir sofizmin yansımaları arasına sakladığım ve ruh fakirliğime, şiirsel ve duygu yüklü bir kat ruj sürerek makyaj yaptığım söylenmesin.

Başaramadım çünkü başarmayı istemiyordum ve gerçekten başaracağımdan emin değildim: İşte katıksız, çıplak ve yalın

gerçek budur. Başaramadım çünkü yeterince güçlü değildim, çünkü ihtiyacım olan gücü arayıp bulacak dahi gücüm yoktu, çünkü dile getirdiğim ve kelimelerle yücelttiğim düş, hayatımın temel direği, ruhumun öz ateşi misali her zaman, her an içimde olmamıştı.

Yaşamın zayıflığını ve yapmacıklığını böyle acımasızca itiraf etmek içimi acıtmıyor mu sanıyorsunuz? Fakat gerçekler böyle: Neden kendimi ve başkalarını daha fazla kandırmaya devam edeyim ki?

Birçok kez, odama kapanıp düşüncelerimle baş başa kalmaktansa, sıkıntıya yenik düşüp kendimi sokağa attım, vitrinlere baktım, başımın üzerinde ışıldayan lambaları izledim, zilleri çalan ve hızla ilerleyen tramvaylara bindim, kafelere oturup pek burjuva Alman dergilerindeki resimlere baktım; arkadaşları arayıp onlarla saçma, kötü ya da esprili konular üzerine uzun uzadıya konuştum, altın kaplama fincanlarda kahve içmek, çene çalmak için yabancı genç hanımları ve sevgi dolu yaşlı bayanları ziyarete gittim. Tembellik, binbir çehreye ve gülümseyişe sahip o tatlı ve zehirli tembellik neredeyse her defasında beni peşinden sürükledi, ayarttı ve yoldan çıkarttı. Soğuğu, uykuyu, kâğıt veya kalem eksikliğini bahane ederek beni işten uzaklaştırdı; ruhumun ihtiyacı olan radikal tedavileri, mutlak çözümleri yıllarca geciktirdi ve erteledi. Ve sonra vücudumun ve şehvetin, midemin ve penisimin beni yenmesine göz yumdum. Saatlerce çalışamayacak hâle gelene kadar tıka basa yemek yedim; insana her şeyin ciddiyetsiz ve kolay, keyifli ve uzak gözüktüğü o hoş sarhoşluk hâline girmek için bol bol içtim; kadınların yanında sarmaş dolaş, ateşli, mutlu bir hâlde saatler, akşamlar ve geceler tükettim.

Şerefimi bedensel ve parasal dünyanın içinde lekelemek üzereyken gülünç duruma düşmekten korkup yarı yolda durduğum

oldu bazı bazı; ve insani saygınlıklar ve burjuvavari kolaycı ahlak beni utangaç, kararsız, yüzeysel ve unutkan bir insan hâline getirdi; parasal çıkar ve ihtiyaçlar bir damlacık gücümü de başka şeylere kullanmama sebep oldu, ruhumu karıştırdı, beni yalanlara, anlaşmalara ve geri adım atışlara teşvik etti. Aşka geldiğim saatler yavaş yavaş yok oldular; ruhum tümüyle yeni ilgilere kaydı; miskinlik, çağrıları ve pişmanlıkları duymayayım diye kulaklarıma pamuk tıkadı; en banal zevkler ve en vasat emeller beni, hâlâ kelimeler kullanarak vaadini vermeye devam ettiğim fakat bazı saatlerde yüzünü gösteren o büyük ve yüce ruhun yok olduğu ve bir zamanlardaki ateşin gri küller arasından ara sıra kırmızı parıltıları görünen köz kalıntılarından ibaret olduğu o tembel ve huzursuz hülya âleminde esir etti.

Böylece yavaş yavaş zayıflığımı içtenlikle kabullenme noktasına vardım ve bir ruhun parçalanışını melankolik bir huzurla anlatmak adına kutsal planları ve kahramanımsı yeminleri bir kenara attım. Ben sadece kendimi suçluyorum ve bu içtenliğimin geçmişteki birkaç kalleşliğimi affettirmesini umuyorum.

XXXII

UTANÇ VERİCİ GÜNLER

Sık sık İtalya'nın en aşağılık miskinlerinden biri olduğumu düşünüyorum. Gözümü açmadan ve rüya görmeden aralıksız on saat uyuyorum. Baş ağrısıyla ve ağzım kuru uyanıyorum; yapacak işim olmadan dışarı çıkıyorum, dinlenmek için eve dönüyorum, her gece mastürbasyon yapan bir delikanlının doymak bilmezliğiyle yemeklere saldırıyorum, koca bir fincan dolusu kahveyi yudumluyorum, beş on sigara içiyorum, bir koltuğa oturup bacak bacak üstüne atıyorum, bir gazeteyi iki büklüm olmuş bir emekli misali baştan sona okuyorum, saçma ve tatsız birkaç kinaye müsabakası yaptığım alaycı bir tanıdığa rastlamak için tekrar dışarı çıkıyorum, bir kafeye giriyorum, koyu kıvamlı bir fincan sıcak çikolata içiyorum, üzerine ya da içine pis meyve reçelleri sürülmüş üç dört çöreği iğrene iğrene yiyorum, buruşmuş ve pislenmiş bir tomar gazetenin sayfalarına göz gezdiriyor ve saçma sapan boyanmış karikatürlere göz atıp neredeyse gülümsüyorum; tekrar sokağa, elektrikli yuvarlak lambaların tiyatromsu güçlü ışığına çıkıyorum, beyaz pudralı ve Karmen'imsi bir fahişeyi sanki ilk aşkımmışçasına takip ediyorum, asla okumayacağım, sayfaları kesilmemiş bir kitabı ucuza almak için bir kitapçıya giriyorum, bir şarküterinin önünde durup yağlı peynirlere ve sardalya kutularına iştahla bakıyorum, bana çay ikram edilen bir eve gidiyor

ve bir miktar esin versin diye dört fincan içiyorum; ya da canım çekse de çekmese de bir geneleve gidiyorum ve bunları saatleri ve dakikaları öldürmek, yapmam gerekenleri ve yapmadıklarımı unutmak, kendimi çirkinleştirmek, alçaltmak, pişmanlığı pışpışlamak, bilinci söndürmek için yapıyorum... Ara sıra, mecbur kaldığımda, daha fazla düşünmemek, herkesten kurtulmak için bir ya da on tane mektup yazıyorum ve kendimi gerçekten dolu ve teselli edilemez derecede hüzünlü hissettiğim bazı akşamlar büyük dolma kalemime sarılıyor ve ruhumdan taşanları yazıya döküyorum; on, yirmi, kırk boş sayfayı iç döküşlerimle, pişmanlıklarımla, ince ve esprili saçmalıklarımla bir çırpıda dolduruyorum.

Ama hayatı uykuyla kahve, masayla yatak arasında geçen tembel ve uyuşuk bir adamdan, sadece savaş borazanını çalmayı bilen fakat gerçek savaş gününde topukları yağlayıp kaçan bir korkaktan daha ne bekliyorsunuz? Ve ruha hakaret edildi diye ılık çarşaflardan veya yumuşak sandalyelerden doğrulup bir kartal gibi çığlıklar atıyor ve benzerlerim için yalnız, ulu, kibirli, soylu ve Michelangelomsu bir yaşam tasarlıyorum!

Bu ikiyüzlü yaşamımdan utanç duymadığım da söylenemez. Duyuyorum ve bu duyguyu tüm ağırlığıyla hissettiğim anlarda boşluyor ve gem vuruyorum. İtiraflarla biraz teselli oluyor ama kendi kendini aldatan pis imgemi, herkes görsün ve suratına tükürsün diye, hararetli kelimelerin aynasına yansıttığımda kendimi bağışlanmış ve kurtulmuş hissediyor, sanki zavallı gösteri beni arındırmış ve değiştirmişçesine zafer edasıyla tekrar ayağa kalkıyorum. Ve ertesi gün aynı noktaya geri dönüyorum: Erken yatıyorum, on saat aralıksız, rüya görmeden uyuyorum; kafam boş ve ağzımda acı tatla uyanıyorum ve akşama dek bir gün öncesine dair ürpererek itiraf ettiğim şeyleri yaparak yaşıyorum. Ve sabrım taştığında, ne yazık ki, acılar içinde yeniden kelimeleri

kâğıda dökmek ve insani şeyleri tanrısal gözle gören ruhani kahramanın korkunçluğunu sayısız hecelerden oluşan mısralarla seslendirmek için geri dönüyorum ve öylesine aşağılığım ki bol şekerli açık çayıma arsenik katma fikri bir defacık olsun gelmiyor aklıma.

XXXIII

NE İSTİYORSUNUZ BENDEN?

Yine de herkes beni arıyor, herkes benimle konuşmak istiyor, herkes beni bana ve başkalarına soruyor. Birisi nasıl olduğumu, iyileşip iyileşmediğimi, iştahımın yerine gelip gelmediğini, dolaşmaya çıkıp çıkmadığımı soruyor; başka birisi, çalışıyor muyum, o falanca kitabı bitirdim mi, yeni bir tanesine başlayacak mıyım, diye soruyor. Maymuna benzeyen o sıska Alman, eserlerimi çevirmek istiyor; o solgun yüzlü Rus kız hayatımı yazmamı istiyor; Amerikalı bayan kesinlikle benden yeni haberler bekliyor; Amerikalı bay onunla yemek yemem ve içimi ona açmam için kapıma fayton gönderiyor; on yıl önce gevezelik ettiğim okul arkadaşım yazdıklarımı okumak istiyor; ressam arkadaş portremi çizmek için saatlerce karşısında hareketsiz oturmamı istiyor; gazeteci, evimin yerini öğrenmek, mistik arkadaş ruh hâlimin ne durumda olduğunu, pragmatik arkadaş cüzdanımın ne kadar dolu olduğunu bilmek istiyor; dernek başkanı bir konuşma yapmamı buyuruyor; ruhani bayan, İsa Mesih ve bu günlerde gelen kâhin hakkındaki fikirlerimi öğrenmek için elimden geldiğince sık evine gidip çay içmemi istiyor...

Neyim ben, Tanrı aşkına! Hayatımı doldurmaya, zamanımı çalmaya, ruhumu didiklemeye, düşüncemi emmeye, dostunuz, sırdaşınız ve haberciniz olmamı istemeye ne hakkınız var sizlerin?

Beni kim sandınız? Tokatlanası suratlarınızın önünde aklın komedyasını her gece sergilemek için maaş bağlanılan bir oyuncu muyum ki ben? Yoksa tembellere özgü, yersiz isteklerinizin önünde eğilmek ve bildiklerimi ve yaptıklarımı sizlere bedava sunmak için satın alınmış ve parası ödenmiş bir köle miyim? Ya da giyimi kuşamı düzgün bir erkeğin tek bir işaretiyle eteğini kaldırmak ve bluzunu çıkartmak zorunda olan bir kerhane fahişesi miyim?

Ben, kahramanca bir hayat sürmek ve dünyayı gözünde daha katlanılabilir kılmak isteyen bir adamım. Bazı zayıflık, kendini bırakmışlık ya da ihtiyaç ânında kelimelerle soğutulmuş birkaç hakaret veya imgelere bürünmüş birkaç düş savurduysam dünyaya, alın ve atın onları; ama beni rahat bırakın.

Ben özgür bir adamım, özgürlüğe ihtiyacım var, yalnız kalmaya ihtiyacım var, tüm utançlarını ve üzüntülerim üzerine kendi başıma uzun uzun düşünmeye ihtiyacım var, güneşin ve sokaklardaki çakıl taşlarının keyfine dost ya da sohbet olmadan kendimle yüz yüze gelerek ve salt yüreğimin müziğini dinleyerek varmaya ihtiyacım var. Ne istiyorsunuz benden? Söylemek istediklerimi yayımlıyorum; vermek istediklerimi veriyorum. Merakınız midemi bulandırıyor; övgüleriniz gururumu kırıyor; çayınız beni zehirliyor. Kimseye bir şey borçlu değilim ve Tanrı var olsaydı sadece onunla hesaplaşırdım. Fakat yok ve sizle alakalı hiçbir şey umurumda değil.

XXXIV

ŞÖHRET

Eğer başarsaydım, eğer beni aşağılayan, boğan, alay eden, yoran, peşimi bırakmayan sizlerin suratına düşlediğim ve arzuladığım yapıtı, kurumuş hasis gözlerinizden yaşlar akıtacak, ahlaksızlık derecesinde rahatsız edici ağızlarınızı kapattıracak ve artık yeleğinizin altında unuttuğunuz solgun yürekçiğinizi hoplatacak başyapıtı suratınıza atsaydım; yani zalim ve parlak zekâmın gücüyle kafanızı karıştırma, sizi alt etme ve büyük farkla yenme noktasına ulaşsaydım bana ne verirdiniz, ne sunabilirdiniz ve beni hangi şekilde ödüllendirebilirdiniz?

İnsanların acı dolu tüm hikâyeleri sizin şükran duygularınızla dolu. Şöhretiniz de ne güzel şeydir ya!

Hayret! En iyi parçamı, bedenimin en canlı parçasını, kanımdaki en üstün parçayı, hayatımda paylaşmaktan en çok sakındığım sırrı size verdikten sonra karşılığında bana vere vere bunları mı veriyorsunuz? Yaptığınız tek şey gazetelerde benden bahsetmek; ziyaretlerle ve mektuplarla beni bunaltmak; hava almak için dışarı çıktığımda ya da bir kafede veya tiyatroda otururken beni parmakla göstermek; istemediğim, kendimi tekrar edip durmaktan başka bir şey beceremediğim zamanlarda bile daha çok yazmam için ısrar etmek; benden mektuplar, eleştiriler, imzalar ve her yere makaleler yazmamı istemek; nereye gittiğimi, kiminle

olduğumu ve ne yaptığımı gözetlemek ve anlatmak; kitaplara ve gazetelere, köşe başlarına ve kartpostallara çirkin çehremin resmini koymak ve son olarak, öldükten sonra, kâğıtlarımı karıştırmak, hayatımdaki sırları deşifre etmek, hayatıma dair son paçavraları ve artıkları bulup çıkartmak ve nihayet bedenimin, mermerden veya bronzdan çirkin bir kopyasını herhangi bir pazar yerinin ortasına dikmek mi?

Kendini beğenmişlik, büyüklerin de hissettiği güçlü bir duygudur, biliyorum. Fakat daha hassas ruhlar da yok mudur? Kendilerini sadece ve bütünüyle ruh olarak hisseden ve bu yobazca tapınıştan incinen ve kendilerini kirlenmiş hisseden ruhlar da yok mudur? Bir şey ifade ediyorsa, benim için tek anlam ifade eden şey ruhtur: Öyleyse neden bedenimi kopyalıyor ve ebedileştiriyorsunuz? Eğer büyüksem, bunun sebebi, yalnız kalma gücüne sahip oluşumdur: Neden etrafımda tepiniyor ve meraklı hayvanlarınkini andıran nefesiniz ve bakışlarınızla beni bunaltıyorsunuz? Eğer size örnek olduysam, insanın yapabileceği en büyük şeyin, başkalarının eserlerini kemirmek, çiğnemek ve geviş getirmek değil, doğaya doğa, hayata hayat, ruha ruh katmak olduğunu öğrettiysem, neden beni başka yaratıcılıklarla geçmek ve yok etmek için ruhunuzun canlandığını hissetmek yerine söylediklerimi başkalarına anlatmak için hâlâ kendinizi yoruyorsunuz?

Eğer söylediklerimi iyi söylediysem, neden onları daha kötü bir şekilde tekrar ediyorsunuz? Eğer başkaları kelimelerimden anlamıyorsa, birinin onlara anlatmasının bir anlamı var mı? İlhamımın doruk noktasındayken akşamlara yazdığım ve kazıdığım şeyleri gerçekten anlamalarını sağlayacak mı bu?

Tabii bu yakınmalar gülünç geliyor, özellikle de benim ağzımdan. İçindeki ödülü neden dışarıda arıyorsun ki? Kendi yarattığın eser, senin can verdiğin insan hayatları, senin keşfettiğin

imgelerin yoğunluğu seni memnun etmeye ve mutlu kılmaya yetmiyorsa, insanlardan ne istiyorsun? Küçük, soğuk, vasat olan onlar kendi zekânın sana veremediğini verebilecekler mi? Onları umursamadan yarat, onları korkutmak veya avutmak için sana ait olan şeyleri insanların arasına at, sonra da gücün yettiği sürece aramaya devam et. Yoksa sen, işi bittikten sonra her cumartesi maaşını bekleyen bir duvarcı mısın? Senin evin taştan, kireçten değil, kelimeler ve kandan yapılmıştır; ne şöhret ödeyebilir karşılığını ne de para.

Ne şöhret ne de para: Ama tatlı hüzün evet, sessiz zafer, evet. Ah, üç, beş, on kişi de olsalar, gözleriyle değil ruhlarıyla okuyan, yazarla birlikte yaşayan ve hiç görmemiş olsalar bile onu bir kardeş gibi seven; onu düşleyen, melankolik pazar gezintilerinde ondan bahseden, düşüncesiyle beslenen, şiiriyle sarhoş olan, yazgısıyla ürperen ve Tanrı'nın vahyini bekleyen peygamberler misali onun tek bir sözcüğünü bekleyen kişilerin yanında olabilseydim keşke; işte o vakit mutlu olurdum, geçmişteki sessizliğin ve şu andaki anlamsız gürültünün bedelinin ödendiğini hissederdim. Seni bağrıma basabilseydim keşke, ey genç, solgun, üzgün, hüzünlü, ona büyüklüğün acı tadını ve şiirin ateşli mutluluğunu herkesten önce ve yalnız benim gösterdiğim ilk ve biricik okur! Senin bir gülümseyişin, yüreğinin daha güçlü bir atışı, engin ve mutlu bir bakışın, heyecan dolu bir hayalin tüm bu papağanımsı gevezeliklerden ve altın yapraklarla bezenmiş tüm taçlardan çok daha yüce ve anlamlı bir hediye olurdu benim için. Alkışlar, bağırışlar, açık kalan ağızlar, zoraki övgüler, kıskanç hayranlıklar değil. Hayır, hayır: Bu gürültü benden uzak dursun, bunları şarkıcılarınıza, dansçılarınıza, tombul tenorlarınıza saklayın! Kahramanlara verecek incileriniz yoksa, meşe palamutlarını domuzlara dağıtın.

XXXV

PEKİ YA...

Peki ya kudrete erişmiş olsaydım? Bir çeşit dünyevi yarı tanrıya, yerin ve göğün efendisine, nesnenin ve ölümün galibine, insanların ve ruhların sahibine dönüşmüş olsaydım peki? Güçlerimle neler yapardım acaba? O evrensel yüceliği hangi şekilde kullanırdım?

Düşlenen komutanlığa doğru giden bu mistik hazırlık süreci boyunca sonrasını neredeyse hiç düşünmemiştim. Hangi yöne süreceğimi bilmediğim bir aracın peşinden koşuyordum. Eserimi ve yasalarımı kafamda oluşturmaksızın Tanrı olmayı arzuluyordum. Dünya zaten yaratılmıştı ve yasaları bir dokunsam kırılıp yok olacak türdendi. Öyleyse?

Her şeye kadir olmak, kesinlikle *her şeye*. Ne yapmalı? Seçmeden harekete geçilemez. Fakat arzularımın sayısız olasılıkları arasında nasıl seçim yapabilirdim ki? Seçmek için bir şeyleri tercih etmek, bir şeyi diğerinden daha çok sevmek, kafada herhangi bir amaç oluşturmak, inanılan bir ideal için yürekten acı çekmek gerekir. O vakit, küçümsediğim şeyi yok edebilir, sevdiğim şeyi yayabilirdim: Şeylerin akış yönünü kendi hedeflediğim tarafa çevirebilir ve somutluğun yumuşak çamuruna kendi idealimle şekil verebilirdim.

Fakat ben bunların hiçbirine sahip değildim: Ne aşklarım, ne hedeflerim, ne de düşlerim vardı. Yegâne aşkım kudrete dair

olandı; tek hedefim kudret, en büyük düşüm kudretti. Peki ya kudretten *sonrası*? Boştum; kendimi korkunç biçimde, salt göğün derin uzaklığını yansıttığı için uçuruma benzeyen bir kuyu misali boş hissetmiştim.

Ne yapmalı? Dört bir yanı tümüyle imkânsızlık ve zayıflıkların barikatıyla çevrelenmiş, azıcık bir üstünlüğe sahip olan bir insan için bile zor bir cevap. O, neyden ve hangi yoldan vazgeçmesi gerektiğini bilir: İzleyeceği yol daha kısa fakat daha güvenlidir. Fakat etrafında tutunacağı hiçbir duvar ve hiçbir dayanak olmayan, teoride özgür, teoride kudretli kişi için "Ne yapmalı?" sorusu bin kat daha muammalı ve tehditkârdır.

Ne yapmalı? Gücümü kullanmam için şu ya da bu fark etmez. Çok üstün kişi için insani ihtiyaçlar, tutkusal çıkarlar yoktur ve tüm gerçeklik aynı plan üzerinedir. Bir halkı yok etmekle yeni bir tür yaratmak aynı değerdedir. Bir zavallıyı mutlu etmekle mesut bir insana kötülüğün korkunçluğunu aşılamak, o yükseklikte, aynı şeydir. Doğru ile yanlış, yüksek ya da alçak aynı şeydir. İnsanlığın üzerine çıkar çıkmaz tüm değerler birbirine karışır ve yok olur. Tüm insani duygular zayıflıkla çalkalanır; tüm kudret ele geçirildiği an insanlıktan sıyrılır, insanüstü olursun fakat hissizleşir ve ölürsün; artık hiçbir itici gücün, hiçbir arzun, hiçbir yönün olmaz. Her şey eşit değerdedir: Bir kuş yuvasıyla bir şehir, bir çakıl taşıyla bir yarımada, bir aptalla bir dâhi aynı ölçüde anlamlı ve saçmadır. Her şey bana aitken, bana sunulmuşken, benim emrimdeyken gerçekliğin bir tarafı neden diğer tarafından daha çok umurumda olsun ki?

Bir şeyi başardığımızda –bir şeyi değiştirdiğimizde, elde ettiğimizde– hissettiğimiz hazzın büyük bir kısmı harcadığımız çabayla bağlantılıdır. "Ne kadar çalışkanım! Nasıl da güçlüyüm! Hiç kimse benim başardığımı başaramazdı!". Ve uzun uğraşlar

sonrasında elde ettiğimiz nesne –bir kadın, bir ev, bir şöhret paçavrası– çok değerli bir şeymiş gibi, zafer için dökülen terin hoş bir ödülüymüş gibi görünür bizlere. Fakat çaba sarf etmeden yapabilmek mümkün olsaydı, arzusal bir itiş gücüyle, bir buyruk mırıldanışıyla, bir göz kırpışıyla şeyler üzerinde dolaysız ve sınırsız bir egemenliğe sahip olunsaydı, sevinç ve zafer bunun neresinde olurdu?

O nesnel ve görüden yoksun düşünce tarzımla tanrısallaşmayı başaramamış olmamın benim için, belki de, çok büyük şans olduğunu düşünüyorum. Şimdi olduğumdan çok daha mutsuz olurdum. Belki her şeyi *yapabileceğimi* bilmek bana yetecekti ve hiçbir şey yapmayacaktım. Aşırı kudret yüzünden ebediyen hareketsiz ve iktidarsız kalacaktım. Ve bir şeyleri istediğim, seçtiğim, onların peşinden gittiğim soluk soluğa geçen arife günlerini çaresizlikle anacaktım.

Yoksa tüm bu söylemler, büyük bir başarısızlığın ardından gelen avuntulardan mı ibaret yalnızca? Ey giriş kapısını henüz geçemeden kovulan serseri Âdem, ısıramadığın meyvelerin kokusunun ve tadının da mı hesabını yapıyorsun?

XXXVI

BEN BİR AHMAĞIM!

Tüm hayatım, zeki bir adam olduğum inancı üzerine kurulmuştu. Ya yanılıyorduysam, ya çağrışımları ilham, arzuları eser zanneden o sağırlardan biriydiysem, ya tek kelimeyle bir ahmaktıysam? Bunda tuhaf bir taraf olur muydu? Yoksa bir budalanın kendini kahraman, bir aydının kendini şair, bir aptalın kendini büyük bir insan yerine koyması ilk defa mı oluyor? Çok büyük olasılıkla benim ara sıra başkalarının ateşiyle kendini bir nebze ısıtan, başkalarının şakacılığıyla şakacılaşan, hırslı bir ruhun mırıldanışlarını yeryüzünün susuzluğunu giderecek ve göğü yansıtacak, patlamaya ve fışkırmaya hazır bir kaynağın gürültüsüyle karıştıran kayıtsız bir kitap okuyucusundan başka bir şey olmama ihtimalim hiç yok mudur? Düşündükçe bu bana daha olağan, inandırıcı, doğal görünüyor. Kendime ve zekâya umut bağlama hakkını bana kim veriyor? Yaptığım şeyler mi? Fakat yaptıklarımı yadsıyan ve küçümseyen ilk kişi benim! Tüm ülkelerin edebî bulaşık suyu, arkadaşsız bir mastürbasyoncunun gece boşalmaları, entelektüel kurnazlık oyunları... Bundan daha fazlası, daha âlâsı değil!

Dehama olan tüm inancım, ansızın ortaya çıkacak güçlü ve muzaffer bir ilhamın uzun ve faydasız bekleyişinde yatıyor; hiçbir şeyden memnun olmayan ve ara sıra gerçek dünyanın bulutları

arasında görür gibi olduğum göksel ve platonik bir dünya haricinde her şeyden iğrenen şu bitmek bilmez huzursuzluğumda yatıyor; çarçabuk uçup giden o ilhamlarda, o yetersiz şiirsel kıpırdanmalarda, bakmadan düşündüğüm zamanlarda, genelde akşamleyin her bir yanı ışıklarla titreşen nehrin ve göğün arasındaki köprülerimden geçerken ruhumda beliren güzel sözcüklere dönüşen o hızlı imgelerde yatıyor.

Ama bu neyi kanıtlıyor? Memnuniyetsizlik, en kansız zayıflıklar için öylesine sık kullanılan bir bahanedir ki! Zafer hırsı öylesine sıradandır ki en muhtaç ruhlarda dahi barınır! Ve o kısa düşsel esintilerin hiçbiri dünyayı silip süpürecek ve insanları meleklere ve yıldızlara yükseltecek kasırgamsı rüzgâra dönüşmüyor; birbiriyle bağlantısız bütün o duygular, birbirinden kopuk bütün o fikircikler, hemen bastırılan o fışkırışlar, o kısa başlangıçlar, düzene girmeyi, uyum sağlamayı, beraberce var olmayı, bir hayat şaheserine, som ve gerçekleştirilmiş bir yapıta dönüşmeyi beceremeyen o ifadecikler mutlu etmiyor ve hiçbir önem arz etmiyor. En kudretli Yaradanlara sen diye hitap etme hakkına sahip olmak ve hâlinden memnun burnu büyüklerin alayına tükürmek ya da ağlamak için kuleye yahut dağa çıkmak çok daha fazlasını gerektirir. Uçup giden kıvılcımlar, zayıf alevler, yanıltıcı fosforışıllar, buğulu parıltılar, uzaktaki ölgün ışıklar, bir anda yanıp sönen çakımlar ateş değil vaatler, dürtüler, aldatmacalardır; kibrin attığı yemdir, lanet olası kısırlığın bıktıran avuntusudur, bir düşüğün acılar içindeki titreyişleridir. Umut etmeye lüzum yoktur. Hatta en iyisi hiçbir şeyin olmamasıdır. O zayıf zekâ esintileri, ne kusursuz bir hayvan ne de ilahî bir deha, ne dolucasına yaşayan bir bitki ne de çılgıncasına yaratıcı bir ruh, ne ağır bir materyal kutusu ne de halkların gözü önünde yükselen ateşten bir sütun olan vasat kişinin rezilliğinin ve eziyetinin ibaresidir. Ben vasat birisiyim,

tüm bedenimle nefret ettiğim rezil vasatın ta kendisiyim; kanı akmaz olduğunda ve akciğerleri son kez havayla dolduğunda artık hiçbir şey olamayacak olan o insan benim. Belki de bir zamanlar, bazı anlarda bir şey olmuşumdur; belki de bana verilen dehanın tümünü bir gecede, bilmediğim bir oyunun ilk karşılaşmasında kaybetmişimdir. Ve şimdi ben, alelacele bir bağbozumu gününde vadedilen toprakların üzümünü tatmış ve tozlu çölün ortasında bir başına ve susuz kalmış bir İbrani misali burada duruyorum; gökle yeryüzü arasında asılı kalmış, yıldızlara ulaşmak için fazlasıyla ağır, balçığı aşındırmak içinse fazlasıyla hafif birisi gibiyim. Kültürel tortular, şairsel çağrışımlar, düşüncelerdeki kaynaşmalar benim pratik ve mekanik yaşama uygun bir adam olmamı engelliyorlar ve zihinsel hükümdarlık yaşamına layık olmama yeterli gelmiyorlar. Yaratmanın verdiği o delice coşkuyu asla, uzaktan bile olsa, bir anlığına bile olsa hiç tatmamış olsaydım keşke! Ya da keşke hakiki ve kati anlamda bilinçten yoksun sevimli bir ahmak, pişmanlık duymayan mütevazı bir aptal, iddiasız iyi huylu bir budala olarak doğup hep öyle kalsaydım! Fakat hayır. Ben ahmak olduğumu biliyor, budala olduğumu hissediyorum ve beni hakiki ve mutlu ahmaklardan ve budalalardan ayıran da budur. Yeterince üstün olmadığımı anlayacak kadar bir üstünlüğe sahibim o kadar. Belki de yıllar geçtikçe ahmaklığım artacak ve o vakit, daha mutlu olmasam da, daha az acı çekeceğim. Ve ağaca ya da taşa dönüşmeyi ve nihayet hiçbir şeyin bilincinde olmadan huzur içinde yatmayı umuyorum.

XXXVII

VE BİR CAHİL

Dahası, can sıkıcı gerçeği tümüyle söyleyelim, aslında ben bir cahilim! Her yeri didik didik ettim, her şeyin altını üstüne getirdim, bilinebilecek olanın yanından geçtim ve kokladım, bilinemeyecek olana tosladım ama hiçbir şeyin derinine asla inmedim. Gerçekten mutlak hâkimiyetimde olan hiçbir öğreti, sanat, felsefe yok. Kendime ait bir uzmanlık alanım yok; küçük de olsa, evin bahçesindeki minicik bir bostan da olsa içindeyken gerçekten *kendim* olduğumu hissettiğim, ayağıma gelenlere üstünlük taslayabileceğim hiçbir uzmanlık alanım yok. Başkalarına, birçok kişiye, şu adına, tarıma hakaret ederek, "kültür adamları" denilen amfibik, hadım ve iğdiş edilmiş insanlardan bir tanesi olduğum izlenimini verebilirim. Çok, pek çok, belki de fazlasıyla kitap okumuş olsam da yine de hiçbir şey okumadım diyebilirim. Aklımda bir dolu isim, bir sürü kitap ismi, bir depo dolusu not var fakat yavaş yavaş ve düşüne düşüne yaptığım tekrar tekrar okumalar sayesinde içini dışını, kelimelerini ve ruhunu gerçekten bildiğim kitapların sayısı pek az. Ve bundan utanıyorum, rüzgârla silinecek kelimeleri kuma yazmakla vakit kaybedenlere özgü bu zavallı durumun içinde bulunan tek kişi olmasam bile. Tek kitap adamı kasvetli ve uğursuzdur fakat çok kitap adamı içinden geçenler arasından sadece en kötülerini ve dıştan gelenleri barındıran

bir lağım çukuru gibidir. Ben bu adamlardan bir tanesiyim. Kendi hatam.

Ben doğuştan otodidaktım ve otodidakt kişi sadece olgunlaşmayı ve durmayı becerirse yükselebilir. Ben ansiklopediciyim, sözlüklerin ve el kitaplarının adamıyım ve ansiklopedici kişi, kütüphanelerin sağına soluna savrulmuş olguların solmuş ve kurumuş demetlerini ana fikirlerin demir halkalarıyla birbirine bağlamayı başarıyorsa şayet, mükemmeldir.

Birçok insanı kaynakça bilgimle şaşkına çevirebilirim; uzmanlarla bile akıllıca konuşmalar yapabilirim. Ancak beş dakika ya da beş gün sonra yere serilirim: Balonum söner. Evimde birçok çuval var fakat ölçüleri tutmuyor. Hep birkaç okka eksik kalıyor ve elde olansa kalburdan geçmiyor.

Hiçbir konuda tamamen cahil değilim fakat bir çömez kadar bilgiye de sahip değilim. Bilginlerin oturumlarında kabul gören bir koltuğum, önümde isimliğim yok. Göndermedikleri sürece herhangi bir yerde kalabilen bir evsizim ben.

Bilginin gezgin İbranisi misali hiçbir memlekette durmadım, hiçbir şehri mekân bilmedim. Şeytani merakın eline düşüp, plansızca ve sabırsızca, alelacele ve hızla nehirleri ve ormanları dolaştım. Aklımda birçok çağrışım fakat az temel bilgi var. Coğrafi haritalardan oluşan büyük bir imparatorluğa sahip bir kral gibiyim ben.

Her şeye başladım, hiçbir şeyi bitirmedim. Bir yolda ilerlemeye başlar başlamaz sağa ya da sola giden ilk sapaktan döndüm ve oradan da kestirmelere, kestirmelerden patikalara ve oradan da başka bir ana yola çıktım.

Birileri bilgime, "bilgeliğime" hayran kaldığında içimden gülmek geliyor. Zihnimde ne kadar korkunç boşluklar olduğunu bir ben bilirim. Her şeyi bilmek istemiş olan ben bilirim sadece,

ilmimin sınırlarının ne denli dar olduğunu. Eski zamanlarda yaşanan olayların, büyük ulusların ölü dillerinin, ışık, hareket, yaşam bilimlerinin kapıları neredeyse kapandı bana. Sözlüğü ve birkaç paragrafı biliyorum; bütünü hakkında bir fikrim var ama kendi ayaklarım üzerinde yürümeyi bilmiyorum. Ben bir cahilim, ölçülemeyecek ve telafisi mümkün olmayacak derecede cahil. Ve işin en kötü tarafı ise, benim cehaletimin temiz havayla, huzurla hatta belli başlı bir yetenekle bütünleşebilen bir orman ya da tarla adamına özgü saf ve doğal bir cehalet olmaması. Hayır: Ben, kitapların arasında dönüp durmuş bir cahil, bir kütüphane cahili, saf bilgeliğe ulaşamadan doğallığını yitirecek derecede çok okuyup öğrenmiş bir kişiyim.

İnsanları eğitmek, doğaçlama öğretmen olmak, başka yollar ve patikalar çizmek isteyecek cesareti bile buldum kendimde. Dipnotlu ve kaynakçalı kitaplar yazdım, başkalarının kitaplarına hükümler verdim, kendime ait konularım varmış ve temalarını biliyormuşum izlenimini yarattım. Bilge, çalışkan, arşivci namına eriştim. Benim böyle olduğumu düşünenlerin cehaleti ne kadar da derin olmalı! İnsanların kör tembelliğinin keyfini kolay yolla çıkartan birtakım bilgelere özgü o şöhretin ne denli basit ve yapmacık olduğunu bir ben söyleyebilirim. Bilgimin kapasitesini ve arka yüzünü, bilgeliklerimin tuvalinin ne denli hafif ve ince olduğunu, eminliğimin altında yatan hazırlıksızlıklarımın çokluğunu, kibrimin arkasına ne kadar çok ürkekliğin saklandığını bilen ben kendimden ve başkalarından utanıyor, bunu beni dinlemek isteyenlere yüksek sesle itiraf etme ihtiyacı hissediyorum.

Boğazına kadar cehalete batmış ve bulanmış bir adamdan büyük bir şeyler çıkabilir miydi ki meydana? Bilgi güçtür: Eğer gücüm, acı veren hatıra ve pişmanlık, ölü arzuların çöplüğünde kaldıysa bunda şaşılacak ne var ki? Neticedeki bu çöküş için kimi suçlayabilirim?

Kendimi, hep kendimi, sadece kendimi. Eğer biraz daha (hayal kurmayacak kadar) zayıf ya da biraz daha (kazanacak kadar) güçlü olsaydım, burada, küçümsediklerimin karşısında kendimi küçük düşürmezdim!

XXXVIII

İNSANLARI TANIMIYORUM

Sadece şeyler hakkında değil, insanlar hakkında da cahilim ben.

Hayatımdaki büyük tasarı neydi? Kendi cinsim üzerinde tesir yaratmak, onu derinlemesine değiştirmek, hayvanı insana, insanı Tanrı'ya dönüştürmek, dünya tarihinde yeni bir çığır açmak, insanlığın mistik hicretini belirlemek. Fakat insanları yönetmek için onları tanımak gerekir; ruhlarını değiştirmek için içlerine girmeyi bilmek, sevgi ve aşkla içlerine işlemiş olmak gerekir. Şehir ve köy insanlarıyla, okul çocuklarıyla ve fabrika işçileriyle, umut eden ya da çile çeken kadınlarla, yeryüzündeki büyük insanlar ve pabuçsuz dilencilerle, herkesle günbegün dolaysız bir iletişim içinde olmadan onları şu andaki yaşamdan kopartıp daha iyi bir yaşama doğru şiddetle itebilecek herhangi bir gücü üretmek mümkün değildir. Yüreklerine giden yolu bulmak ve davranışlarının itiş gücünü keşfetmek isteyen kimse, onların en özel düşüncelerini, en ciddi gereksinimlerini, en gizli seçimlerini bilmelidir. Psikolojinin, bir kitabın üç yüz sayfası ya da bir açıklamanın otuz kelimesiyle gözümüzün önüne serebileceği, felsefecilerin İnsan'ı vardır; başkaları için, kendini göstermek ve arkadaşlarının gözünde değer kazanmak için kendini güzelleştiren, kısa sürede tanınabilen ve birkaç satırla tarif edilebilen, tamamen yüzeysel,

dışsal insan vardır. Oysa hakiki insan, gerçek ve somut insan, felsefecilerin simetrik oyuncak bebeği ya da tanıdıklarımızın dışsal kamuflesi değildir. Havari, peygamber, Mesih kişi kelimelerin ve makyajların altında yatan insanı tanımalıdır; insanı değil insanları, o ya da bu insanı, binlerce insanı, en gizli duygusal ve zihinsel fizyonomileriyle birlikte teker teker tanımalıdır.

Ben onları tanımıyordum ve başarısızlığım kaçınılmazdı. Dinlemek istemediğiniz kişilere kendinizi dinletemezsiniz. Ben onların yabancısıydım ve onlar yabancıların dilinden anlamıyordu. Onların aşkıyla yanıp tutuşmamış birisine aşk besleyemezler. İnsanlık, sadece ona tapan ya da onu korkutan kişiden etkilenen bir kadındır.

Bu yüzden ben de insanları tanımayı denedim; onların arasına karışmak, kollarına girmek, onların sohbetlerini dinlemek, istenmemiş sırlarını dinlemek için çaba gösterdim.

Her şeyi denemek istedim: Suçlamalarını dinlemek için yoksulların evlerine gittim; işinin özünü hissetmek, mutluluk anlayışını çözmek için toprağı kazan, tahtayı rendeleyen ya da demir döven adamın yanında durdum; hayatlarını gözetlemek için kalabalık sokaklar boyu tanımadığım insanları takip ettim; şık ve saygın insanlarla yakınlaşmak istedim ve ısıtılmış salonlarında soğuktan ve öfkeden titredim; durup uşakla ve hamalla konuştum; çocukları ve annelerini konuşturdum; kiliselere gittim ve çocukça dileklerini Meryem Ana'ya mırıldanarak ileten siyah giyimli dindar kadınların yanına oturdum; keşişhanelerdeki keşişlerle, manastırlardaki rahiplerle kaldım; büyük öğrencilerin okullarına ve tanınmamış ressamların atölyelerine takıldım; iş adamlarının ustalığını öğrenecek kadar kendimi alçalttım ve memurlarla yakınlık kurdum; fahişelerin hayatlarını dinledim; kurtarmak istediğim kişilerin çehrelerini incelemek ve muhabbetlerini dinlemek

için ucuz lokantaların ve ikinci sınıf kafelerin ağır ve kokuşmuş havasını soludum.

Kendi kendimi onların hayatına hapsettim; yazmanlarla birlikte daktilo yazdım; öğrencilerle birlikte not tuttum; doktorlarla birlikte kadavra parçalarının derilerini yüzdüm; çiftçilerle birlikte buğday biçtim; yük arabacılarıyla birlikte eşekleri yularlarından çektim; düklerle ve markizlerle çene çalarak öğlen yemeği yedim; duvarcılarla çekül, amelelerle kazma kullandım.

Lakin hepsi boşunaydı. İnsanlar, sizinle yakınlaştım ama yine de sizi sevmiyorum. Sizi sevemem. Beni sinirlendiriyorsunuz, sizi itici buluyorum. Ayrıca sizi sevmedim ve sizi tanımadım, sizi tanımamış olduğum için sizi kurtaramadım. Sizlerin arasında yalnız ve tamamen kendimdim ve siz beni yalnız bıraktınız. Kelimelerim dillerinizi bağlıyor ve vaatlerim sizi harekete geçirmiyor. İyi yaptınız.

İçimde, sizin kaderinizi değiştirmeyi deneyen herkesin yaşadığı korkunç bir çatışma var. Ben sizi tanımak için yanınıza yaklaşıyorum ve sizi tanımaya başlar başlamaz sizden iğreniyorum. Bu iğrentiden kurtulmak için sizi değiştirmem lazım ama değiştiremem, çünkü yaradılışınızı tanımıyorum. Bu eziyetli kısır döngünün içinde boğulan ve lime lime olan birçok kişi vardır. Her insan evinin yalnızlığına gömülmüşken insanlığı büyük bir aşkla sever. Dışarı çıkar çıkmaz, konuşan ve yürüyen insanlarla, Petrus ve Yehuda'yla temas kurar kurmaz aşk, yerini küçümsemeye veya nefrete bırakır. Böylece yeniden uzaklaşılır ve Petrus ve Yehuda da dâhil tüm insanlara duyulan aşk yalnızlık çölünde yeniden tomurcuklanır.

İşte benim durumum budur. İnsanlar, ben sizi çok az kişinin sevdiği gibi seviyorum. Tüm içsel yaşamım bu derin aşkla doludur. Sizi daha büyük, daha mutlu, daha arı, daha soylu, daha kudretli görmek istiyorum. Ve en büyük hayalim sizin hakiki ve en büyük kurtarıcınız olmaktı.

Ancak bu kıskanç, gizli ve tuhaf bir aşk. Bu aşkı dile getirmeye çalıştığım an kelimeler dudaklarımda donup kalıyor; sizi kucaklamaya çalıştığım an iğrentiye dönüşüyor; sizinle birlikte soluk aldığımda zehirleniyor ve gizleniyor. Bu tamamen özel, tamamen bana ait bir aşk; yalnız, bencil, kudretsiz bir aşk. Âşık olunanı gördüğünde alevlenmektense sönüp yok oluyor; sevgi dolu davranışlarla, güzel sözlerle kendini göstermektense suçlayıcı azarlamalara ve kamçılara dönüşüyor. Benim aşkım yüze tükürmelerden ve tokatlardan meydana geliyor. Siz bunu ne anlayabilir ne de kabullenebilirsiniz.

Bu acımasızca içtenlik anlarında sizi azarlayamam. Suç bende: Sizlerle, seven bir insanın sevdiğiyle bütünleştiği gibi, gerçekten bütünleşebilmek için fazlasıyla soğuğum ben. Gülümseyişimdeki alaycılığı okuyorsunuz; tokalaşmamda titreyen bir yumruk var. İnsanlık da zorbalara ait ve ben sizi ne sevmeyi ne de ezmeyi becerebildim.

Salt amaçlar ve düşlerle dolu içim ama kudretten yoksunlar ve sizlerden avutucu bir sözcük duymak istemeye hakkım olmadan kendime eziyet etmeye ve kendimi yıpratmaya mecburum. Çalıntı ateşle sadece kendi kendini yakmayı becerebildiği için pişmanlığın yırtıcı kuşunu yüreğinde taşıyan küçük bir kahramanım ben.

XXXIX

İLHAM

Ah, uzun süre zoraki bastırılmış ve tıkanmış bir damar misali ansızın patlasaydı içimde muhteşem ve derin bir ilham cereyanı keşke, düşünceler görkemli fıskiyeler misali fışkırsaydı gökyüzüne kadar ve imgelerle duygular, güzel son sözcükler yüreğimi serinletmek için, tüm insanların yüreğini avutmak, uyandırmak, yumuşatmak için yağsaydı gökten yağmur misali! Ah, keşke ruhum anızlardan ve kuru çalılardan oluşan bir tarla gibi, kurak ve sık bir orman misali bir anda alev alsaydı, düşünceler gökyüzünü gürültülü yıldırımlar misali aydınlatsaydı, kelimeler gerçek bir ateş gibi yaksaydı, kesilmiş bir ağaç kütüğünden sıçrayan kıvılcımlar misali fışkırsaydı fikirler firardaki kalemimden ve bütün insanların ruhunu aydınlatıp ısıtabilseydim nihayet! Bu mutluluk, bu sevinç, bu iyilik neden benden, tam da bunu arayan, bekleyen, arzulayan ve isteyen benden esirgenmek zorunda ki?

Ah, keşke uzun yıllardır süren sabırsız bekleyiş ve çılgınca yakarışlardan sonra bu günlerde duysaydım yeni kelimeler nehrinin içimde çağlayışını, asla duyulmamış bir dalganın içinde boğulduğumu hissetseydim ve aynı hikâyeleri yazmak, aynı kelimeleri ardı ardına sıralamak ve aynı yorgun ve yamalı düşüncelerin kıyısında acınası bir hâlde sürünmektense hiç kimsenin şimdiye dek keşfetmediği, bulmadığı ve hissetmediği beklenmedik

gerçekler, muhteşem imgeler, vurgular, uyumlar ve tutkular dillenseydi dudaklarımdan! Nihayet kendisine yüz veren güzel kadını gece yarılarına dek umutsuzca bekleyen âşıklar misali bir mumun kırmızı ve titrek ışığı ya da saklı ampulün yoğun ve beyaz ışığında bekledim akşamlar boyu kutsal ânın gelmesini. Henüz aceleyle ve büyük kara harflerle doldurulmamış sayfaları birer birer yırtıyor, gözlerimi acıyana kadar ellerimle ovuşturuyor ve gözlerimi bir budala gibi aptalca bir şeye dikiyordum ve yine de, rüyadaymışçasına, canavarların ve kaşları çatık sakallı ihtiyarların profillerini çiziyor, başka kâğıtları yırtıyor, kendime lanetler okuyor ve en sonunda bir anda yerimden kalkıyor ve kendimi uyumaktan, rüya görmekten, unutmaktan mahrum hâlde yatağa atıyordum.

Yüzlerce, binlerce kez tekrar etti bu böyle: Ruh her daim katı ve sert, can her daim soğuk ve ölü, kâğıt her daim beyaz, zafer her daim uzaklarda kaldı. Deha yok, yankılar yanıt vermiyor, ilham gelmiyor: Karanlık, sessizlik, azap.

Bir anda sarsılıp uyanmak, ilhamın gizemli diktesini ansızın duymak için neler vermezdim!

İlhamı verenin Tanrı ya da Şeytan olması umurumda değil: Benden daha büyük, benden daha esen, benden daha kâhin, benden daha çılgın birisi benim ağzımdan konuşsun, benim elimle yazsın, benim zihnimle düşünsün yeter!

XL

BORÇLARIM

Fakat Tanrı benim ağzımdan konuşmak istemiyor: Kutsal bir kitap yazmayacağım. Edebiyattan hoşlanan Şeytan ise beni korku dolu cehennemlere sürüklüyor.

Fakat korkarım ki yine de benim ağzımdan konuşan birisi var. Ben henüz kendimi tanımıyorum. Kendimi o kadar çok kurcaladım ki ruhum şimdi, birçok anatomi masasında görülenler gibi, bölük pörçük ve parça parça, cansız, tüm sinirleri açıkta ve karmakarışık. Kendimi tanımıyorum. Kendi sesimi tanımıyorum. Konuştuğum zaman sözcükler gerçekten benden mi yoksa arkama saklanmış kötü huylu bir suflörden mi çıkıyor bilmiyorum.

Borçlu olduğumu hissediyorum. Bütün insanlar borçludur ama borcunu bilenler çok azdır ve çoğu ödemeye yanaşmaz. İnsan ruhunun tarihi, protesto çekilmiş senetlerle doludur. Pasifik yabanileri misali yaşlılarımızı yiyoruz fakat her daim sindirmeyi beceremiyoruz. Yine de kusuşlarımızın o yediklerimizden kaynaklandığını anlıyoruz.

Kendimi sonsuz borçlu hissediyorum. Aziz Pavlus gibi ben de "Yunanlılara ve Romalılara, İbranilere ve dinsizlere karşı borçluyum" diyebilirim. Bu halklara bir yarım düzine daha ekleyebilirim ama hesap gene kapanmaz. Altın Çağ insanları gibiyim: Senin olanla benim olanı ayırt etmiyorum. Çalma fikriyle yola

çıkarak çalmadım. Çalmaktan hoşlanmam: Bunu ya çok fakirler ya da çok zenginler yapabilir ancak. Fakat elime geçen her şeyi soludum, emdim, çiğnedim ve sindirdim, şimdi ise nasıl mal ayrımı yapacağımı bilmiyorum. Tamamen başkalarının teorilerine bulanmış, tıka basa kitaplarla dolmuş, makalelere doymuş, boğazıma kadar kelimelere ve imgelere batmış durumdayım. Ben kültürün ve başkalarının çocuğuyum ama aslında bir dâhi ve kendim olmak isterdim.

Bu belirsizlik yüreğimi dağlıyor: Gerçekten kim olduğumu, yaptığım şeylerdeki şahsi tarafımın hangisi olduğunu bilmek isterdim. Onlardan çalmak ve çaldıklarımı onlara tekrar hediye etmek isterdim; beni besleyen o medeniyete bir şeyler katmak isterdim. Kendimi yeniden bulmak isterdim: Hesabı kapatmak ve ağırlığı bir ons bile olsa kendi valizimle yola çıkmak isterdim. Ben ismimi kitaplarımın kapağına yazıyorum fakat aslında neyin bana ait olduğunu, neyi ödünç aldığımı bilmek isterdim. Kendi bedenime ait parçaları bir araya toplayamayacağını derecede yoğrulduğumu hissediyorum başkalarıyla. Koroyla şarkı söylüyor ve kendi sesimin tınısını duymayı beceremiyorum.

İğreniyorum. Bu birlik beni usandırıyor; bu hırsızlık şüphesi beni huzursuz ediyor. Kimseye borçlu olmak istemem ve alacaklılarıma minnet duymadan da bir güzel yaşarım. *Kendim* olmak, tek başıma kendi kendimin ve kendi şeylerimin ayrık, özgür, bağımsız, yegâne ve yasal sahibi olmak istiyorum. Ben adası olmayan bir Robinson'um.

Yazdıklarımı okurken kendimi başkalarının hanesinde bulmaktan korkuyorum sürekli. Şu kelimeyi o antik yazardan çalmış olabilirim; şu imge başka birisinin çağrışımı olabilir; şu fikir başka birine ait bir kuramın kılık değiştirmiş hâli veya uzantısı olabilir; şu karakterin fikrini bana okuduğum bir roman, yaşayan

bir kişi vermiş olabilir; şu esini bir arkadaş sohbetinden almış olabilirim. Geçmiş ve şimdinin gölgeleri etrafımda toplanıyor ve ben onların mal varlıklarını bolca gelir ve faiziyle birlikte her birinin suratına fırlatmak isterdim. Başkalarının böyle kuruntuları yok: Onlara imreniyorum.

Hakikatten bile hiçbir şey almak istemiyorum; kendi eserinin her ağını kendi karnından çıkartan bir örümcek gibi olmak istiyorum. Arıdan nefret ediyorum ve balı bana çalıntı gibi geliyor. Ben sadece ve sadece kendi kendimin borçlusu olmak istiyorum. Gökyüzü manzaraları, insan çehreleri, orman bitkileri ve şehir evleri bile bana hiçbir şey vermemeli. Fakat elimde değil ve onları kendi içimde, yazılarımda bulmaktan utanıyorum. O gökyüzü, o çehre, o ağaç, o ev olmadan hiçbir şey söyleyemezmişim gibi geliyor ve bu beni üzüyor. Bir başına bırakılınca neler yapabileceğini görmek için ruhumun etrafını boşaltmak istiyorum. Saçma bir dilek, gülünç bir istek, imkânsız bir varsayım bu: Çok teşekkürler! Fakat kendimi böyle hissetmekten alıkoyamıyorum: Çılgınlık derecesinde, kusursuz bir borçlanma karşıtı.

Daha kötüsü de var ayrıca: Deham olarak adlandırdığım şeyi tamamen benim dışımdaki şeylere ve hatta fiziksel şeylere borçlu olmaktan korkuyorum bazı zamanlar. İki fincan kahveden sonra kafam daha iyi çalışıyorsa, bir çaydanlık çayı içtikten sonra daha kolay bağlantı kurabiliyorsam, birkaç kadeh şampanyadan sonra daha neşeli ve paradoksal oluyorsam; bin metre yüksekliğindeki bir tepeye çıktığımda kendimi daha soylu hissediyorsam, bir kafeterya müziği, bir asker bandosu veya bir senfoni ritmi beni daha şiirsel kılıyor ve sessizlikte anımsayamayacağım düşünceleri, imgeleri ve zaman dilimlerini içimde uyandırıyorsa işte o vakit saçma bir utançla doluyor ruhum ve içine ne koyarsan onu üreten, çalışmak için yakıtlara ve esanslara ihtiyacı olan bir beyin

makinesinden başka bir şey olmadığıma ve düşünenin ve hayal edenin ben değil de aslında kahve, çay, şarap, oksijen ve seslerin benim içimde düşünüp hayal kurduğuna dair acımasız bir şüphe duyuyorum. Aptalca bir korku belki de fakat benim içtiğimi içse de, dinlediğimi dinlese de benim yaptıklarımı yapmayan insanlar da mevcut. Ama bunun önemi yok. Bedenimin içine gönderdiğim koyu veya açık renk bu şeylerin üzerimde yarattığı bir etki var: Eğer onları almazsam, yazdıklarımı yazamaz veya bu şekilde düşünemezdim. Bu bedensel ve dışsal maddeler ilhamımın bir parçası, eserlerimin iş birlikçisidir ve bu durum beni öfkelendiriyor ve rahatsız ediyor. Shakespeare'e borçlu olmak zaten yeterince sıkıcı, fakat Porto Riko'dan ve San Domingo'dan gelen bir demleme çayına ya da Seylan çayına bir şeyler borçlu olmak fazlasıyla aşağılayıcı.

Kendini bulamamamın verdiği bu lanet olası azabı kaç kişi çekiyor bilmiyorum. "**γνωθι σεαυτόν**"* diyen Yunanlılar, "kendini ol" diyen İbsen inanılmaz derecede rahatsız ediyor beni. Beni her taraftan sıkıştıran ve içime işleyen bu insan kalabalığının içinde kendimi bulamıyorsam, kendimi nasıl tanıyabilirim ki? Eğer kendimi tanıyamıyorsam, karakterimin indirgenemez merkezinin, son kalıntısının hangisi olduğunu bilmiyorsam nasıl gerçekten kendim olabilirim ki?

Ben bir insanı, İnsan'ı aramıyorum: Ben kendim olmak, sadece kendim olmak istiyorum. Ve kim olduğunu, nerede olduğunu ve gerçekten ne düşündüğünü bilmiyorum. Bu, başkalarının bezlediği, giydirdiği ve yedirdiği benle beraber yaşamak zorundayım; sonsuza kadar, bir yabancıyla yaşar gibi. Ve bu, zor hayatımdaki azaplardan sadece bir tanesi.

---

* Antik Yunan vecizesi: Kendini bil –(ç.n.).

XLI

SOYTARI

Yolunu kaybetmiş bir kedi misali açlıktan ve soğuktan ölmeden önce tüm meslekleri yapmış olacağım. Sırtımda bir küfeyle paçavra toplamak için sokak sokak dolaşacağım. Kiliselerin ve kafelerin önünde Tanrı rızası için bir sent dileneceğim; umumi helalarda bekçilik yapacağım; köy meydanlarında ayı oynatacağım ve eğer başka çarem kalmazsa yeni yetme avukat olacağım. Fakat boğazıma tabanca da dayasalar asla ve asla yapmayacağım tek bir meslek var.

Soytarı yazarın, insanları eğlendirmek için, sıkkınların ve başıboşların vakit geçirmesi için yazan yazarın mesleği; bir kıştan diğerine hikâyeler uyduran, olay örgüleri üreten, macera arayan, hatıraları tazeleyen, romanlar düzen, öyküler doğaçlayan ve ona para ödeyenleri ve alkışlayanları güldürmek, ağlatmak ve duygulandırmak için komedyalar yazan adamın rezil mesleği.

Akşam karanlığında ve el altından eğlencelerinin ücretini ceplerine indiren bu umumi şaklabanların güzellikten bahsetmesi ve halkın karşısında burun kıvırıyormuş rolü yapması fayda etmez. Onlar, isteseler de istemeseler de, günlük yaşamın iğrençliklerini unutmak isteyen yüce kalabalıkların yaltakçılarıdır; sigara tüttürmekten ve partilerden vakit buldukça okumak isteyen burjuvaların emrindeki saz şairleridir onlar. Uydurmalar satan kişi, sıkılganların ve paralıların kölesidir, kendi içinde yeterince hayata

sahip olamayan kimselere başkalarının uydurma hayatını satan bir çeşit muhabbet tellalıdır. Netice olarak bir puroyla bir öykü, bir dramla bir şişe şarap arasında ne fark vardır? Sigara içmek ve okumak beklemenin verdiği sıkıntıyı giderir; bir komedya dinleyerek ve iyice sarhoş olunarak başka bir dünyaya geçilir, hayaller kurulmaya ve olmayan şeyler görülmeye başlanır.

Aradaki fark sanattır. Bu şekilde de çok şahane şeyler söylenebileceği ve kim bilir kaç zaman insanların kalbinde yer edecek eserler yaratılabileceği konusunda size katılıyorum. Fakat sonuç olarak tüm bunların temelinde yatan fikir her şeyden önce insanların dikkatini dağıtmak ve eğlendirmektir ve uyumamaları için, daha hızlı nefes almaları için, onların ruhuna giden yolu bulmayı kesinleştirmek için ve gizliden gizliye onlara herhangi bir gerçeği göstermek için hikâyeler anlatmak iyi bir şeydir.

Fakat insanların hoşuna gitmek neden umurumda olsun ki? Ben kimsenin soytarısı olmak istemiyorum! Ve tüm roman, hikâye, öykü, komedya ve dram yazarlarının soytarı olduğunu, insanların hayal güçlerini, çalgıcıların kendi kulaklarını, kadınların kendi bedenlerini okşaması misali, tahrik etmek için yaşayan kişiler olduklarını ileri sürüyorum.

İnsanların hemen hemen hepsi, altmış yaşında bile olsalar, çocuk gibidirler; keşiflere ve maceralara, pitoresk ve dokunaklı şeylere gereksinim duyarlar. Yazarlar, kendileri tam olarak çocuk sayılmasalar bile, onları memnun etmiş ve yerde dört ayak üzerinde yürümüş ve bir süpürgenin üzerinde at koşturup trompet çalmışlardır. Homeros, Cervantes, Shakespeare, Dostoyevski gibi çok sevdiğim kişilerin de onların arasında olması beni üzüyor. Onlar da diğerleri gibi soytarı: Ne yapmamı bekliyorsunuz? Onları okurken eğlenen, dinlerken heyecanlanan, annenin anlattığı masallara her daim ihtiyaç duyan aptal bir çocuğum ben de.

Memnuniyetsiz, sıkıcı, bağnaz birisi olduğumun farkındayım. Çocukluğumuzu aydınlatan, ergenliğimizin ve gençliğimizin melankolik ve şehvet dolu akşamlarına yarattıkları birçok karakterle eşlik eden o kişilerin soytarı olduğunu kim düşünmüştür ki daha önce? Bana yargılar ve sövgüler kusturan bu karamsar öfkeye kapılmadığım anlarda ben de şüphe duyuyorum kendi kelimelerimden ve haksız, çılgın ve kötü birisi olduğuma inanmaya başlıyorum. Ama hayır. Soytarının ne anlama geldiğini düşünün: İnsanları eğlendiren kişi. Peki, nasıl eğlendiriyor? Genellikle başkalarının talihsizliklerine güldürerek ya da en azından, duygulandırmak ve korkutmak amaçlı değil, merak uyandırmak için kötü olaylardan ve şansızlıklardan yararlanarak. Birbirlerine doyamadan ölen iki sevgilinin içler acısı hikâyesi bir saatten az bir süre içinde on kez esnemeye çare olur; bir annenin umutsuzluğu, bir kadının aldatılışı, bir kindarın insafsızlığı, hayal kırıklığı yaşayan birisinin üzüntüsü, coşkun birisinin cesur çılgınlığı, bir masumun hazin sonu: Profesyonel bir anlatıcının, normal hayatlarında yeterince eğlencesi olmayan küçük beyler ve küçük hanımlara, Don Kişot'un arkasından seve seve kahkaha atan ve Kral Lear için seve seve bir damla yaş döken anneler babalara sonradan sunmak için el atmadığı ve sahiplenmediği hiçbir şey yoktur bu dünyada. Onların tüm sanatı, ki bazen çok büyüktür, tembel okuyucuları ya da izleyicileri kişisel, sıkıcı, korkak ve aşağılayıcı hayatlarından gerçekten çekip çıkartacak şekilde onları derinden etkilemeyi amaçlar. Soytarı sözcüğünü en soylu, en büyük ve en kahramansı anlamda da değerlendirin fakat bir mükâfat –bu bir defne dalı da olabilir görkemli bir mezar taşı da veya bir alkış da olabilir nakit on bin liret de– umuduyla insanlara hoş bir eğlence yaratmak amaçlı bir şeyler yazan herkesi böyle tanımlamama izin verin.

Bu, gizemli ve tapınılası evrendeki yerlerinin bilincine varan insanlara uygun bir davranışa benziyor mu sizce? Yani demek istediğim; şu çocuksu ilkellerin birkaç adım ötesini gören, hiçlik tehdidi karşısında daha arı bir hayat yaratıp kaderi cesurca yenmeyi başaramadığımız takdirde bizi bekleyen sonu bilen birkaç kişi, sizce insanların bu çocukça ve tembel davranışlarını cesaretlendirmeli ve içinde düşsel kuklaların oynadığı kâğıttan tiyatroların önünde hareketsiz durmalarını sağlayıp onlara düşsel talihsizlikleri mi dinletmelidir acaba?

Onları bağırışlarla uyandırmak, karanlığı göstermek, başlarını uçurumdan aşağı sarkıtmak ve onları ayağa kalkmaya, kendilerini keşfetmeye, daha kederli fakat onları zaten zar zor taşıyan evrenin önünde daha yüce hâle gelmeye zorlamak çok daha güzel ve zorken, neden bütün deha onları uyutmak ve pışpışlamak için kullanılsın ve onlara alakasız bir biçimde bu denli merhamet beslensin ki?

Öyküler, efsaneler, trajediler de neymiş! Canı sıkılan kâğıt oynasın ya da kendini denize atsın! Ve deha artık, başıboşlara eğlenceli okumalar hediye etmek ve geçmişte kalmış yahut hiç yaşanmamış bir hayata tekrar can vermek için değil, yeni ve daha iyi hayatların habercisi olmak için, salt ruhun acılarını tanıyan ve unutmayı değil hatırlamayı ve söz vermeyi düşünen insanları üzerinde taşıyan bir dünya hazırlamak için kullanılsın.

XLII

BİR PARÇA KESİNLİK...

Ben ne ekmek ne şöhret ne de merhamet istiyorum. Kadınlardan sarılışlar, bankacılardan para ya da "dehalardan" övgüler istemiyorum. Bunlar olmadan da yaşayabiliyor, ya kendim kazanıyor ya da kendimden çalıyorum. Fakat alçak gönüllülükle, ruhumun tüm gücü ve tutkusuyla diz çöküp kendime soruyor ve kendimden bir parça kesinlik istiyorum: Bir tanecik, küçük bir kesinlik inancı, bir hakikat atomcuğu! Sizden, en sevdiğiniz ve en değerli şeyiniz hatırına, hayatınız, bugünkü aşkınız, en sevdiğiniz düşünce hatırına bana söylemenizi istiyor ve size yalvarıyorum: Aranızda aradığım şeye sahip olan varsa, bundan *emin olan*, *tanıyan*, *bilen*, *gerçek olanın* içinde yaşayan ve devinen varsa söylesin bana. Eğer öyle birisi varsa, yanılmıyorsa ve kendini aldatmıyorsa, şanslı olduğu kadar cömert de olsun ve bana tanıdığı ve bildiği şeyi söylesin, bana yeminler ettirsin, karşılığını ne kadar olursa olsun, nasıl isterse ödetsin ama bana sırrını söylesin.

Bir parça kesinliğe ihtiyacım var, gerçek bir şeylere. Bunsuz yapamam, artık bunsuz yaşayamam. Bundan başkasını, daha fazlasını istemiyorum, biliyorum ki bu istediğim zaten çok ve olağanüstü bir şey. Ama ne pahasına olursa olsun istiyorum bunu, hayatımı zorlaştıracak bir şeyler barındırsa da içinde, her ne olursa olsun verilmeli bana.

Hep bunu aradım. Çocukluğumdan beri sadece bunun için yaşadım. Tüm kapıları bunun için çaldım, bütün gözlerde bunu aradım, bütün dudaklara bunu sordum ve binlerce, on binlerce yüreği bunun için nafile araştırdım. Ve kendimi boğulacak ve kusacak derecede hayatın içine nafile attım, nafile, hep nafile yordum gözlerimi eski ve yeni kitaplarla ve rakip felsefecilerin bağırışlarıyla nafile şişirdim başımı, ebediyen nafile içsel yankılar uyandırdım ve alçak gönüllülükle vahiy yolları hazırladım, nafile. Ne bir gelen ne de bir yanıt veren oldu.

Bir daha sormak istemeyeceğim ve sormaya ihtiyaç duymayacağım biçimde yanıt veren kimse olmadı; fazlasıyla sabırsız yüreğimi dindirecek ve çöller misali kurak bu ruhumun susuzluğunu giderecek hiçbir şey çıkmadı. Girişimler, denemeler ve çabalar tamamen faydasız değildi: Birçok engel yıkıldı, birçok duvar, kimisi yavaş yavaş yıkılan arenalar gibi kimisi ise eski dünyanın içinden patlayarak çıkan yeni bir dünya misali büyük bir gümbürtüyle çöktü. Fakat her engelin ardında boşluk vardı; her duvarın ardında ise karanlık ve her *evet* umudunun bitmek bilmez yorgun bir *hayır* ile yankılandığı benzersiz bir eko vardı.

Kimse cesur davranmadığımı söyleyemez. Ruhani sonsuzluk yanılgısıyla geçen, içini kutsallıkla dolduran ve seni gündüzün hayvani renklerine dair düşüncelerden arındıran o gökyüzlerinin ve yıldızların altında, açık havada uykusuz geçen uzun, huzurlu geceleri hâlâ hatırlıyorum... Ve mikroskobun merceğine eğiliyor ve ne görüyorum? Her gün çıplak gözlerle gördüklerimin aynısını: Küçük bir dünyada birbirlerini yutan küçük canlılar.

İnanç insanları da, inancı muhafaza etmekle yükümlü olanlar da geldi. Ve onların hiçbir lafı, kelimelerinde barınan inancı

içimde yeşertmeyi başaramadı, kelimelerin olduğu yerde olgular noksandı; ve lanet olası ruhum kelimelerin olduğu yerde tuzaklar, gururlar, yanılgılar, cehaletler, yapmacıklıklar, kolaycılıklar, hesaplar ve Tanrı'yı insanın kölesine dönüştürmeye yarayan bütün her şeyi görüyordu.

Felsefecilerle de şansım pek yaver gitmedi: Aralarında en iyileri, tırpanlarını bilemekle uğraşırken ekinleri daha biçmeden kurutan dil bilgiciler ve geceyle gündüzü, kimsenin yaşayamayacağı göksel şehirleri, ardında odalar bulunmayan yüksek ve gösterişli dış cepheleri tasvir eden merhametsiz kavgacılar, yoldan çıkmış şairlerdi.

Her yerde sıfır gerçeklik. İnsanı kutsal ışıklar misali yüzüstü yere seren ve içeriyle dışarıyı, insanla imgesini sonsuz ışıkla aydınlatan bir gerçeklikten bahsediyorum. Her yerde sıfır kesinlik. Her şeyin iyi ve kötü yanını, kötünün iyi yanını ve iyinin kötü yanını gördüm; tüm düşünceler pırlanta ve elmas, dört cepheli kaide ve on soruda bin cevap arayan sfenkslerdi. Hiç kimse hiçbir şey için, bu böyledir ve başka türlü olamaz, diyemez. Hiçbir soruya hep aynı şekilde tek bir yanıtla cevap verilemez. Konuşan her insan kendine göre haklıdır, ona karşı gelen de kendine göre haklıdır ve birinciyle ikinciye, muhtemel bir dördüncüye karşı gelen de kendine göre haklıdır. Zaman zaman bunu kabullenmemiz gerekir: Bir delinin de kendine ait konuları vardır ve onları bilgelikle dinlemek lazımdır.

Kuşkucu muyum? Maalesef hayır. Kuşkucu bile değilim. Kuşkucu şanslıdır: En azından bir inancı vardır, kesinliğin imkânsızlığına olan inancı.

O huzurlu bir insan ve isterse, dogmatik de olabilir. Ama ben, hayır. Ben tüm araştırmaların boş olduğuna bile inanmıyorum ve

kesinliğin imkânsız olduğundan dahi emin değilim. Olasılıklar arasında, gerçeğin var olduğu ve birilerinin buna sahip olduğu olasılığı da var.

Benim bulmamış olmam, sahip olmamış olmam ne anlam ifade ediyor ki? Ben artık bu şekilde, şu andaki gibi, şüpheyle yadsıma arasında sıkışmış, sürekli yeniden doğan arzuyla boğulmuş, sürekli tekrarlanan yenilgiden yorulmuş hâlde yaşamak istemiyorum. Birilerinin bana yardım etmesini, sükûnete kavuşmuş birisinin bana kendi huzurundan bir parça vermesini istiyorum.

Aman, kelimelerden ibaret olmasın sakın! Hileler, yalanlar, çocukça umutlar ya da kadınca gevezelikler olmasın.

Bir tanecik de olsa kesin bir kesinlik istiyorum! Yıkılmaz bir inanç istiyorum, bir tanecik de olsa. Doğru bir doğruluk istiyorum, küçük de olsa, banal de olsa tek bir tanecik! Fakat dünyanın içsel cevherine, en nihai ve sağlam dayanağına dokunmamı sağlayacak bir doğruluk; akılda kendi başına yer edinecek ve ona karşı gelenden etkilenmeyecek bir doğruluk; kısacası *bilgi* olan, gerçek ve has, kusursuz, mutlak, hakiki, tartışılmaz bir bilgi olan bir doğruluk.

Bu doğruluk olmadan yaşayamıyorum artık ve kimse bana merhamet göstermiyorsa, kimse beni yanıtlayamıyorsa şayet, sonsuz ışığın huzurunu veya ebedî hiçliğin sükûnetini ölümde arayacağım.

XLIII

KÖTÜLÜK İSTİYORUM!

Kendimi iyi hissettiğimi düşündüğüm, mutlu olduğum, hayatımın tüm alçaklığını ve cefasını unuttuğum anlar oluyor bazen ve o anlarda kendimi sessiz sedasız, ağır ağır ve ikiyüzlülükle sizlerin rahatlığına, alışkanlıklarına, hareketli, dolgun, huzurlu yaşamlarına bırakıyorum, ey nefret ettiğim yoldaşlar.

Ben mutlu olmak için yaratılmamışım, hazzı aramamalıyım; mutluluğun sıcak ve pışpışlayan kollarına sığınıyorsam suç bende! Ruhumun var oluş nedenine, ikinci kez doğarken içtiğim anda, hayatla ve ölümle benim de yapmış olduğum anlaşmaya sadık kalmak istiyorsam, esenliğin alışılageldik ve sıradan sütlü karışımında çözülmemeli ve yumuşamamalıyım.

Yaşamımda fazlaca düzen, fazlaca barış, fazlaca durgunluk hüküm sürüyor artık. İnsanoğulları kafalarını koyacak yer bulamazken ben antik bir binada, her daim yenilenen bahçelere nazır, güneş alan ve içinde uyuyacak yataklar, oturacak geniş koltuklar, yemek yenilecek çukur tabakların bulunduğu beş odalı bir evde yaşıyorum. Hiçbir şeyim eksik olmasa da fakirim. Dumanı tüten bir çorba ve çıtır çıtır, iyi pişmiş bir ekmek oluyor her gün masamda. Lanetlenmiş bir evlat misali uzaklaşmak isteyen bir insanın yüzüne de biraz gülümsüyor dünya.

Bugün bütün hayatım düzen ve tertip içinde. Erken yatıyorum, sabaha dek uyuyorum, midem sindiriyor, arkadaşlarım beni seviyor, kadınlar beni arıyor, küçük büyük herkes geçtiğim zaman bana şapka çıkartıyor. Her şey yolunda, hiçbir eksik yok. Sadece dışarıdan bakan ve başkalarını kendisiyle eşleştirerek yargılayan kişiler için her şey yolunda ve hiçbir eksik yok. Fakat ben dünyaya bunun için gelmedim, yaşamayı bunun için kabul etmedim, bağrını ve omuzlarını kırbaçlayan çılgın bir rahip misali kendi kendimi yirmi yıl boyunca bunun için kırbaçlayıp eziyet çekmedim. Dünya hiçlikten daha korkunç olduğu için kaldım dünyada; yaşam ölümden daha acı verici olduğu için kabullendim yaşamı; kendi kendimi, gerçeklik sadece acıdan doğduğu için, zihnin ceninleri sadece ağrılı nöbetlerden doğduğu için yaraladım, parçaladım ve dövdüm; ve bütün müzik melankoliden ibaret, çaresizlik kuyusunun dibinde iğrenç olmayan tek şey şehvet.

Ben ne sevinçli ne huzurlu ne mutlu ne de zengin olmak istiyorum. Tüm talihsizlikler başımda dolaşsın, sayısız felaket yaşam yolumu kessin istiyorum. Hastalıktan dişlerim takırdasın, yoksulluk evimi boşaltsın, aşk beni aldatsın, dostlar beni terk etsin, kurtçuklar üzerimde salyalarını bıraksın, yüksek ateş ve çılgınlık aklımı başımdan alsın; düşmanlarım peşimi bırakmasın ve beni vursun; sevdiğim yegâne kişiler yanı başımda, bir kez bile inlemeden ansızın ölsün... Dünyadaki tüm acılar benimle gelsin: Ancak bu sayede anlaşılacak bir insan mı yoksa bir paçavra mı olduğum, beni ayakta tutanın ruhum mu yoksa iskeletim mi olduğu.

Saçlar ağarırmış, yanaklar sarkarmış, alın kırışırmış, gözyaşları akarmış ne umurumda? Benim aradığım çiçekler sadece umutsuz yalnızlıkta büyüyor; hiç solmayan, hiç boynunu bükmeyen, mis gibi kokan ve sonsuza dek yaşayan çiçekler büyüyor.

XLIV

BEDENİN SONU

Çöken yalnızca ruh değil, beden de bozulup tükeniyor. "Ruh! Ruh!" diye diye şarkılar söyleyerek ilerledim çok uzun zaman ve bedenimi düşünmedim, onu itaatsiz bir atcağız misali mahmuzlaya mahmuzlaya, gem vura vura hep altta tuttum. Onu eğitebilmeyi umdum ve onu yenmeyi, onu ruhumdan ayrı tutmayı, bir kez olsun bakmaksızın ona hükmetmeyi hesapladım fakat şimdi intikam alıyor: Sonun yaklaştığını ve azıcık etle örtülü bu uzun kemiklerden oluşan yapı iskeletinin çökmekte, çamurun içinde tekrar çamura dönüşmekte olduğunun işaretlerini seziyorum.

Öncelikle gözler. Gözlerimi çocukluğumdan beri mum ışığında veya ışığı daha sakin ama daha cılız olan, neredeyse her zaman gece yarısına doğru yavaş yavaş sönen ve beni karanlıkta ve fitilinde hâlâ kızıl kalan birkaç iplikçikten tüten dumanın pis kokusuyla baş başa bırakan bir kandilin ışığında okuyarak bozdum. Onları kış günlerinde, tembel alaca karanlıklarda (kibrit aramak için sıcacık koltuktan kalkıp ilgini çeken bir sayfayı yarıda bırakmak ne kadar da sıkıcı!) köhne kütüphanelerin boğuk salonlarında, harflerin şekillerini seçebildiğim sürece okumaya, düz kağıda, neredeyse el yordamıyla, yazabildiğim sürece yazmaya inat ederek kurban ettim! Ve sabahları, genelde, panjurlardan içeri

süzülen ilk ışığın aydınlığında akşam mecburen yarıda bıraktığım kitabı yatakta, çarşafların hayvani ısısının verdiği iğrenç sıkıntı beni dışarıya, sokakların soğuğuna ve olağan olaylara atana dek okudukça okurdum.

Ve gözler gecenin o zayıf ve kırmızımsı ışığında, şafağın o cılız ve morumsu ışığında yorulurdu: Göz bebekleri gereğinden fazla büyür ve göz kapakları kızarırdı. Gün boyu ağrı hissederdim ve gözlerim yaşarırdı. Umurumda değildi fakat yıllar vardır ki bir dağın tepesinde ne olduğunu göremiyor ve bir dostun veya aile ferdinin çehresini birkaç adım öteden bile seçemiyorum. Göremiyorum: Sadece yakından ve kalın gözlükler sayesinde görebiliyorum. Dünya benim gözümde canlı renklerini ve kesin, belirgin hatlarını yitirdi. Şimdilik hafif ve uzak, fakat evrensel ve süregelen bir sisin içindeymişim misali her şeyi bulanık görüyorum. Akşamları tüm uzaktaki figürler birbirine karışıyor: Tesadüfen karşılaştığım bir adamı kadın zannedebilirim; küçük, sakin bir alevi uzun kırmızı bir ışık şeridine, nehre inen bir kayığı akıntıdaki bir lekeye benzetebilirim. Çehreler açık renk lekelerdir, pencereler ise evlerin üzerindeki koyu renk lekeler; ağaçlar gölgede yükselen karanlık ve sık lekelerdir ve gökyüzünde benim için parlayanlar en büyüklerinden üç ya da dört yıldızdır.

Keşke hep böyle kalsa! Fakat ben kör olmaktan korkuyorum. Gitgide daha az görmekten ve en sonunda hiçbir şey göremekten korkuyorum! Hayatımın ne hâle dönüşeceğini korkuyla hayal ediyorum. Akıldan başka gücüm, ölülerden başka dostum, kitaplardan başka zevkim yok. Ya bir daha okuyamazsam! Bana onca mutluluk yaşatan, bana bildiğim her şeyi öğreten, içimde bana dair en az adice olan ne varsa başkalarına sunan o güzelim

yuvarlak, elzevir ve italik harfleri bir daha hiç göremezdim. Başkalarından merhamet ummam, yabancıların gözünden okumam, başkalarının seçimine, sabrına, acımasına boyun eğmem gerekirdi. Ve etrafımı salt karanlık çevrelerdi! Her yer ebediyete kadar siyah ve karanlık! Karanlığın ortasında *yalnız başıma*, ölünceye dek düşüncemle baş başa. Ciddi anlamda olmasa da bunu ara sıra, sanki kesin ve kararlaştırılmış, birkaç gün ya da yıl sonra olacak bir şeymiş gibi düşünüyorum. Ve öngörülmüş bu bahtsız hayatı yaşamayı deniyorum: Zaman zaman, yol ıssızsa, gözlerimi yumuyor ve yürümeye devam ediyorum; duraksıyor ve düz gidemiyorum; evlerin duvar taşlarını ya da sıvalarını yanımda, adımlarımın yankılandığı kaldırımları ayaklarımın altında hissediyorum. Eve dönmeyi becerebilir miydim? Fakat ansızın bir ses duyuyorum, bir at arabasının ya da bir insanın sesini. Gözlerimi açıyorum: Dünya elden gitmemiş. Hâlâ bir şeyler görüyorum: Kurtuldum! Gözlerimi tekrar yumuyor ve yoluma karanlıkla mutluluk arasında devam ediyor, kaderime yürüyorum.

Fakat çaresi yok: Kesin kör olacağım, bunu hissediyorum. Alan, zaten sonsuza dek bir yerlerinden kırılmış durumda. Önümde minik kara benekler dans edip uçuşuyor ve bunları yok edecek hiçbir gözlük yok. Fakat genişleyip, birbirleriyle birleştiklerinde körlüğün mutlak ve kara perdesi güneş ve renklerin muhteşem dünyasının üzerine çökecek benim için ve o vakit her şey bitmiş olacak.

Kör ölmezsem, felçli öleceğim: Gözlerin yanı sıra sinirler de yıpranmış durumda, beyin sağlıklı değil. Uzun zamandır bunun belirtilerini hissediyorum: Bir bacağın uyuşması, parmakların istemsiz hareketleri, feci baş ağrıları. Bazen kafatasımın içinde bir şeyler parçalanıyormuş gibi hissediyorum. Düşünmek istediğimde

her şey karmakarışık oluyor, bulanıklaşıyor ve bütün objeler, hep karşımda durmaya devam etseler bile, bana büyük bir hızla kaçıyorlarmış gibi geliyor, düşünceler, sanki onları asla tekrar çağıramayayım diye, ansızın yok oluyorlar ve saçma bir sözcük, anlamsız bir imge zihnimde canlanıyor ve sanki bilinç dışının karanlığına geri dönmek istemiyormuşçasına oraya çakılıp kalıyor. Ve hava, sanki gök kubbeyi başımın üstünde taşıyormuşum gibi ağır geliyor bana ve içimde bir boşluk oluşuyor, düşünemiyor, çalışamıyor ve artık hiçbir şey bilmek istemiyorum. Tembellere özgü bir yorgunluk, her şeyi içen ve her şeyi kusan birisine özgü ruhsal bir açlık, her fikre ve her çehreye duyulan bir nefret kendi gözümde kendimi aşağılık ve acınası bir hâle dönüştürüyor.

Evde ya da sokakta birçok kez bayıldığım oldu. Ve sonrasında ise salakça bir iyileşme dönemiyle, zoraki istirahatle, anlatılamaz bir aşağılanış duygusuyla, kudretsiz bir öfkeyle, nedensiz çabalarla geçen uzun günler. Hiçbir şey beni canlandırmaya yetmiyor: Ne kahve ne de çay, ne şarap ne hoş dost sohbetleri ne de kadınların okşamaları. İğrençliği tadıyor, boşluğun içinde boğuluyorum ve yalnızca geceyi, yatağı, ertesi güne kadar sürecek derin, uzun, hayvanımsı uykuyu arzuluyorum.

Ara sıra kendimi kaybetmeler; kaprisler, dengesizlikler, takıntılar: En korkunç şey ise o kafa karışıklığının, o baskının, kafadaki o ağırlığın salt baş ağrısından değil, ruh ağrısından, ruhun kansızlığından, nefret duyulan ve gerekli istirahatin sessiz utancından kaynaklanıyor olması. Bazen tekrar düşünemeyecekmişim, her şey altüst olmuş fikirlerin, imkânsız imgelerin, parçaların, cümlelerin gürültülü, hızlı, akışkan bir dansıymış gibi geliyor bana; beni eline geçiren, sürükleyen ve beni kendi yarattıklarımın

gürültüsünde yok eden bir dans; karanlık koca bir denizde yanıp sönen ışıkların üst üste binmesi; sonrasında ise artık kendisine ait olmayan bir dünyada yapacak hiçbir şeyi kalmayan ve bedensel sağlığın güvencesine sığınmak için sadece yemek yemek isteyen birisinin kadavramsı yorgunluğu. Güzel bir günde kriz bitecek, bedenin bir parçası hareketsiz kalacak, beyin bir daha çalışmayacak, düşünmeyecek, önceden gördüklerini bir daha görmeyecek; gördüklerini hatırlamayacak, başkalarının düşüncelerine sızmayı, kendi düşüncelerini düzene sokmayı ve ifade etmeyi bir daha beceremeyecek. Bütünlükten kopmuş birkaç bayağı imgenin ağır ve budalaca gezintisi olacak; beyaz bir şeyler, beyaz duvarlar, kar beyaz önlükler ve sır barındırmayan gökyüzü, iyi bir tımarhanenin, paralı bir tımarhanenin tüm huzur dolu koşuşturması. Yoksa korkunç çığlıklar, devasa korkular, ruhun ve odanın karanlığı arasında geçen hayaletler ve çığlıklarla dolu geceler mi? Ya da belki de yavaşça ve bilinçsizce yitmek, bir daha asla hiçbir şey anlamamak, kavramamak, bilmemek; anlamadığını bile anlamamak... Ve son...

Günahlarımın cezasını çekeceğim. Anlamsız çok şey okudum, çok ahmakça ve iğrenç şeyler düşündüm! Bir daha ne okuyacak ne de düşüneceğim. Etrafımda karanlıklar, içimde boşluk... İşte *son*!

ALLEGRETTO*

Gün doğdukça başımız dik kalacağız ve yapabileceğimiz hiçbir şeyi bizden sonraya bırakmayacağız.

GOETHE

* Allegrodan biraz daha ağır, andanteden biraz daha hızlı bir tempoda -(ç.n.).

XLV

ÖLÜM

Kim demiş benim ölmem gerektiğini? Ölmek mi? Yani ben de mi ansızın nefes almayı, görmeyi, hareket etmeyi, acı çekmeyi bırakacağım? Başkaları gibi mi yapacağım? Herkes gibi mi? Bütün insanlar ölür. Çok teşekkür ederim ama bu size iyi bir gerekçe gibi gözüküyor mu? Ölmek isteyen ölsün: Ben benim, başkası değil.

Hadi oradan siz de! Burada bir yanlışlık, çok büyük bir yanlış anlaşılma olmalı. Benim de başkaları gibi ahmakça ortadan kaybolmamın nasıl bir mantığı olabilir ki? Tüm dünyayı içimde taşıdığımı bilmiyor musunuz yani? Ben ölürsem, yağan ve yaprakların üzerinden sıçrayan yağmurun, teni yakan güzel güneşin, rüzgâr yaladığında büyük gölge dalgaları oluşturan yeşil ve beyaz çimenliklerin, koca mavi gökyüzünün, sakin ve beyaz sığırın, karanlık kiliselerin diplerinde, altınlar arasında duran Meryem Anaların, terk edilmiş genç kızların yanık türkülerinin, akşamleyin elektrik ışığının kırmızımsı aydınlığı altında vitrinlerde parıldayan mutlulukların da olmayacağını bilmiyor musunuz?

Güzellikleri ve korkunçluklarıyla, düşünceleri ve bedenleriyle tüm dünya, dünyanın tümü burada, bende, benim içimde ve ben ölürsem o da yok olacak.

Nasıl olur? Diğerleri gibi ben de mi buz kesmiş bir bedene, pis kokan bir leşe, bir kurtçuk yuvasına, bir avuç toza, bir aya dolusu çamura dönüşmek zorundayım? Kendimi bu şekilde hayal etmem hiç mümkün mü? Dünyanın da benimle birlikte ansızın ölmesi olası mı? Beynimde ve yüreğimde taşıdığım her şeyin, düşünceler, anılar, imgeler ve endişelerden oluşan bütün bu sonsuz silsilenin sonsuza dek son bulması adil mi? *Kendi* düşüncemle düşünemediğim sürece dünyanın dönmeye devam ettiğini nasıl hayal edebilirim?

Haydi, defolun başımdan sinsi ve kötücül düzenbazlar, ölülere susamış hayvanlar! Ben ölemem, ölmek istemiyorum, asla ölmeyeceğim.

Hayata mutlu, huzurlu, memnun olduğum, para ve refah içinde yüzdüğüm için mi sarıldığımı zannediyorsunuz yoksa? Hiç de değil! Ben dünyadaki en talihsiz ve zavallı adamım: Aşkım yok, zenginliklerim yok, dostlarım yok; ne yakışıklı ne de güçlüyüm. Hayatta çok az sevinç tattım, çok nadir zevk aldım; bol bol ağladım, neredeyse hep acı çektim. Yine de ölmek istemiyorum. Hayır, asla: Hâlâ yaşamak istiyorum; sonsuza dek yaşamak.

Ey rahip, bana başka dünyalarda başka hayatlar; daha güzel, daha huzurlu, daha ışık dolu bir hayat vadetmen nafile. İnanmıyorum buna. Senin dünyaların hakkında hiçbir şey bilmiyorum, senin mutluluğunu tanımak istemiyorum. Ben bu dünyayı, bu yeryüzünü, bu çirkin, sıkıntılı ve karamsar hayatı tanıyorum ve sonsuza dek bunu istiyor, arzuluyor ve talep ediyorum. Ben tamı tamına kendi uğursuz, sıkıntılı, melankolik, mutsuz hayatımı, bu acı dolu hayatımı istiyorum. Yeter ki pencerenin yarısından gökyüzünü göreyim, yeter ki bir bahar sabahı bir kuşun ötüşünü

duyayım, yeter ki bir çocuğun ve bir kadının gülüşünü göreyim, yeter ki beni sevenlere birkaç kelime yazabileyim, yeter ki ağustos ay ışığıyla aydınlanan duvarda bir ağacın huzursuz gölgesini takip edebileyim.

XLVI

TAM DA BU YÜZDEN!

Sanırım hayatı boyunca daha büyük bir başarısızlığa uğramış başka bir adam daha bulmak zordur. Kaybedeceğim hiçbir şey kalmadı. Başkalarını ayakta tutan tüm ipler ve destekler kesildi. Gökten inenler de aynı (dinler ve inançlar) yeryüzüne çivileyenler de (dogmalar ve prensipler). Kötülük kuyusunun dibindeyim; vazgeçtim, vazgeçmek zorunda kaldım; bıraktım ve bırakıldım.

Bilgi yetmiyor bana; insanlardan iğreniyorum, en çok da kadınlardan; edebiyattan tiksiniyorum, ilham gelmiyor; şöhret midemi bulandırıyor, hayatım pis ve usandırıcı; bedenim çöküyor ve ilk, büyük ve yegâne arzum, kudret arzum artık bir arzu bile değil. Tüm değer direkleri bu içsel kıvranışlar içinde kırıldı; tüm umutlar geçen yılların karanlığında soldu; olası son umutlar ise bir dünyaya, artık vaatler ve davetler barındırmayan bir yaşama tutunmaya yarayan çengellerden ibaret sadece. Gösteri bitti: Sahne dekorları duvara doğru döndürüldü, ışıklar söndü, şarkıcı kadınlar kraliçe kostümlerini çıkardı ve siyah elbiseleriyle faytonlara binip uzaklaştı; enstrümanlar, bir daha asla açılmayacak nota defterlerinin yanında terk edilmiş ve sessiz bir hâlde orada kalakaldı. Bu fazlasıyla boş sessizliğe la sesi vermek için havada titreşmeye devam eden son notayla bitti şenlik. İki çıkış yolu kaldı geriye: Ya bütünüyle bunamak ya da intihar etmek.

Yine de hâlâ büyük bir yaşama isteği var içimde. Ölmek istemiyorum. Yaşamı yenilemek ve baştan başlamak istiyorum. Farklı yaşam nedenleri bulmak istiyorum. Hatta, başımda ipler, sırtımda dayanaklar, koltuk altımda bastonlar olmadan boşluğun içinde asılı kalmış hâlde yaşamak, ama yaşamak, Tanrı aşkına, hâlâ yaşamak, kelimenin tam anlamıyla yaşamak, gözler ve ellerle, beyin ve karaciğerle on, yirmi, otuz yıl daha yaşamak, dünya fırınından kendime bir parça ekmek alabilmeyi ve insanların detone korosunda kendi kelimelerimi söyleyebilmeyi başarıncaya dek yaşamak.

Ölmek istemiyorum, ne tümüyle ne de yarım; ne ruhsal ne de bedensel olarak. Tüm yenilgilerden daha büyük bir şey var içimde; son zamanlarda onu sular altında bırakan tüm fırtınalara direnen bir kaya var ruhumun tam orta yerinde. Yemek yemek isteyen bir hayvan, yürümek isteyen iki bacak, düşünmek isteyen bir kafa, yazmak isteyen bir el var. Hangi mantıkla peki? Hangi inanç adına? Hangi amaç uğruna? Hayvan bunu bilmiyor, hayvan entelektüel değil, hayvan dindar değil; hayvan hiçbir şeyden anlamıyor fakat yenilgiyi kabullenmek istemiyor. Bayraklar inse de surlar kalır; sözcükler artık olgularla bağdaşmıyorsa şayet, kelimelerin canı cehenneme, yaşasın olgular! Olgu direnir ve vardır, olgu tartışılmaz ve zorbadır, olgu ölmek istemez.

Durmak istemeyen sadece akan kan değil. Olasılıklara açılan tüm pencereleri birer birer kapatan ve onu ayakta tutan yegâne şeyden, şu olanaksız olandan da vazgeçmek zorunda kalan benliğin kendisi de gitmek istemiyor. Karanlığın içinde güçsüz ve iştahsız ama ölmek istemiyor. Hep bekliyor. Hiçbir şey ummuyor fakat bekliyor. En kötüye bile razı olacak, ama kendini hiçliğin başladığı, azap umudunun dahi olmadığı yere atmak istemiyor.

En derin benlik bütünüyle ezik ve azap içinde kıvranıyor ama bu azabı seviyor, çünkü bu; var olmak, bir şeylere karşı durmak anlamına geliyor. Kaderin bu zulmü, onda hedef alınacak bir şeyler olduğu anlamına gelir, ona evrendeki önemini gösterir. O uçurumun en dibine düşmüştür. Artık devinemez: Ya bir çukur kazmalı ya da ışığa yükselmelidir. Yapacak başka bir şey yoktur. İşte o vakit bitik adam yükselir ve yeni bir sayfa açar.

Fakat bu sayfa diğerlerine kesinlikle benzemez. Yadsıdığım şeyler yadsınmış kalıyor; terk edilmiş rüyaları tekrar canlandırmıyorum; küçümsediğim hırsları bugün de reddediyorum; iğrendiğim insanları kendimden bugün de uzak tutuyorum; gözlerimi zaman zaman kör eden amaçlar her daim benden uzak. Ama umurumda değil! Yeni bir yol açılıyor, gizem çözüldü. Son bir yücelik olasılığı karşımda beliriyor ve ben onu reddetmiyorum. Çöller sırf onun için tekrar çiçek açıyor sessizce ve kızarmış göz kapaklarının altındaki utanılası göz bebekleri yeniden parıldıyor ve ışık saçıyor. Hâlâ bir kahraman olabilirim. Kendimi yok etmek zorunda kalmamak adına kendimi takdir etmeye ihtiyacım var; ve bu *hiçliktir* beni kurtaran.

Benim için artık hiçbir şey yok. Kusursuz bir hiççiyim. Artık hiçbir şeye inanmıyorum. Kusursuz bir kuşkucuyum. Artık hiçbir şeye inanmıyorum: Kesin, mutlak ve bütünsel bir ateistim; antik mitoloji inançlarının yerine geçen mantıksal, felsefi ve hümanist laik inançların dahi önünde diz çökmeyen bir ateist. Çabalarımızın hiçbir fayda sağlamayacağını biliyorum; her şeyin sonunun hiçlik olduğunu biliyorum; her eserin karşılığı, yüzyıllar sonra, sadece ve sadece hiçlikten ibaret olacak, biliyorum. Bütün yapılarımızın yerle bir olacağını, yangınlarımızdan geriye küller

dahi kalmayacağını; ulaştığımız ve hükmettiğimiz ideallerimizin unutuluşun ve sondaki yok oluşun ebedî karanlığına düşeceğini biliyorum. Yüreğimde hiç ama hiç umut kalmadı, kendime ya da başkalarına hiçbir, ama hiçbir söz veremem; eylemlerimden karşılık, düşüncelerimden hiçbir sonuç bekleyemem. Bütün insanları büyüleyen, tüm sonuçların süregelen sebebi bu gelecek, benim için yok oluşun yalın perspektifinden başka bir şey değildir.

Yine de bu korkunç gösterinin, tüyler ürpertici umutsuzluğun, hiçliğe giden bu koşunun karşısında ne burun kıvırıyor ne de geri adım atıyorum. Hâlâ yaşamayı kabul ediyorum. Yapacağım her şey *boşuna* olacak, *tam da bu yüzden* yapmak zorunda hissediyorum kendimi. Her uğraşımın varış noktası hiçlik –bana dair, eserime dair, tüm dünyaya dair hiçlik– olsa da, *tam da bu yüzden*, çabalamaya devam edeceğim, ta ki dünya beni karanlık uykusuna çağırana dek.

Faydacı geçmişimi tümüyle yadsımak istiyorum. İnsanların hepsi yaptığı şeylere karşılık bir ödül, bir ücret bekliyor. En tinsel görünen eylemler –yaratıcı eylemler, dinî eylemler, aşk eylemleri– bile bir karşılık bekliyor, er ya da geç ödemelerini almak istiyor. Artık hiç kimse karşılıksız hiçbir şey yapmıyor. Dinler bile, sanatlar bile, felsefeler bile kazanç üzerine kurulu. İnsani çalışmalar, karşılığının –istisnasız– ödenmesi beklenilen çeklerdir. Vadesi uzun ya da kısa sürede –bazıları diğer hayatta, gökte, yüzyıllar sonrasında– dolacak olsa da, hesaplaşma günü gelip çatacak. Eğer insanlar eylemlerinden herhangi birisinin er ya da geç hiçbir karşılığı olmayacağından emin olsaydı, kimse parmağını kıpırdatmazdı. Tanrı bile dualar ve kurbanlar vasıtasıyla istiyor ücretini ve ödemeyenler için özel olarak hazırlanmış ebedî cehennem hapishanesi var.

Ben de bu kazanç gözetenlerin en açgözlüsüydüm geçmişte. Az verip her şeyi almak istedim; birkaç yıllık yalnızlığın, araştırmanın,

çilenin karşılığı ebedî kudretle ödensin istedim. Ruhu ruh için değil, ruhu nesne kaldıracına, her tür dünyevi sahiplik gerecine dönüştürmek için aradım.

Fakat şimdi her şey gözümden düştüğü için, şimdi sadece sonsuzluğun radikal çözümsüzlüğünü ve her çabanın nafile olduğunu bildiğim için içimdeki çıkarcıyı, faydacıyı, yağmacıyı, yırtıcıyı, haini, vurguncuyu yok ediyorum ve işte hayatı maaşsız olduğu için yaşamak istiyor ve düşünce ücretlendirilemeyeceği için düşünmeye devam ediyorum.

Çaresiz kişi, ağlaklar çukurunun üzerinden atlamak için kullanacağı yeni dayanağı kendi çaresizlik kuyusunun dibinde bulur; hiçbir şeye, hiç kimseye inancı olmayan ateist kişi, kendine inanma, o andaki kendine inanma ve dünyanın kendisine ait olduğuna inanma gücünü kendinde, bir başına kalmış ruhunun her tür tanrıdan yoksun trajik boşluğunda bulur.

Mutluluk olasılığı, acılar âlemi sonrasında, tekrar üzüntüden doğar: Ayrıca hiçbir beklentim olmadığı için artık hayal kırıklığı yaşamayacağım, olguların kalleş uygulanamazlığı karşısında artık üzüntü duymayacağım.

Yalnız, yapayalnız, çırılçıplak, hiçbir şey sormayan, hiçbir şey istemeyen, umarsızlık girdabına kör feragatten değil fazlaca keskin zekâ yüzünden kapılan adam, gözüne yanıp kül olmuş bir çimenlik, yerle bir olmuş bir şehir misali çıplak görünen dünyaya geri dönüyor; artık kiliseleri, yolları, barınakları ve sığınakları olmayan dünyaya, sen bana hiçbir şey vadetmesen de senle kalmak istiyorum, senin gücüne sığınıyor, seninle çalışıyor, sana eşlik ediyor ve gaddar ilerleyişinde seni yansıtıyorum, diyor.

İnsan, evrenden bir şey beklediği sürece, teslim alan, değişim ve değiş tokuş yapan, parası verilmediğinde, senedi ödenmediğinde, zarar ettiğinde sinirlenen, iflas ve intihar eden bir satıcıdan

farkı olmaz. Hiçbir karşılık beklemeyen ve yaptığı işin bozulacağını *bile bile* çalışan insan ise layık, evrende huzur içinde yaşamaya gerçekten layık olan yegâne insandır. Etrafını saran tüccarların karşısında, dükkân tabelalarına en saf, en ideal, en metafiziksel isimlerini yazmış olsalar bile, tek *soylu* kişi odur.

O yapar ve başkasının onun yerine yapmasını beklemez; asla almayacağını bile bile verir, asla ulaşamayacağını bildiği hedefleri amaçlar, kendini bütünüyle sunar ve hak ettiği ücreti kimsenin vermeyeceğini bilir. Yüceliğinin trajedisi, onu hâlâ insanlar arasında tutan insan dışılığı da işte tam da bundan kaynaklanır. Başka mutluluklar ondan esirgenmiştir; hayata, insanlığa ve gerçekliğe inananlar gibi, yolu biraz daha az çetin ve biraz daha az engebeli kılan ve destek veren avuntular, vaatler ve mucizeler yoktur onun için. Sadece kendi gücüne inanabilir ve bunun haricinde hiçbir şeye ihtiyaç duymayacak derecede güçlü olduğuna dair bu hissiyat, ruhunu buruk ve dinç bir tutkuyla doldurur. İdeallerimizin gerçekleşeceğinden ve yeryüzündeki yahut gökyüzündeki herhangi bir cennetin yaralarımızı sarmak için bizi beklediğinden kesinkes emin olarak yaşamakta cesurca bir yan var mıdır? Oysa insanın gerçek soyluluğu, en yüce kahramanlığı, tüm yaşam gerekçeleri kendi içinde yok olmuşken de, hayatı yaşanılır kılan bandajların ve koltuk değneklerinin tümü bir kenara atılmışken de yaşamayı bilmekte saklıdır.

Ölümden ve vasatlıktan, bu soyluluk, bu yücelik, bu nihai ve umutsuz kahramanlık adına kaçıyorum aynı zamanda. Ve yaşamaya devam ediyor, yaşamak istiyorum ve sürprizlerden, umutsuzluklardan asla korkmaksızın yaşamaya devam edeceğim. Bütünsel yenilgiden yeni bir zafer yarattım ister istemez.

XLVII

DÜNYAYA DÖNÜŞ

Kısacası yaşamaya devam ediyorum. Fakat *yalnızım*, korkunç derecede *yalnız*. Bir başıma ben; artık Tanrı değil ama onun gibi umarsız olan, onun gibi olsa da hükümdar olmayacak olan. Hayatı yeni çizgiler üzerinde yeniden oluşturmalıyım; tamamen bana ait bir hayat, gerçek ve yeni bir hayat. Kendimden başka yoldaşım, dostum yok. Yükselirken dengemi kaybedip elimi uzatırsam tutacak kimse yok. Dünya seslerle dolu fakat bunlar birlikte öğlen ve akşam yemekleri yediğim ve benim için artık anlam ifade etmeyen "müjdeler"den ibaret. Ben diğerlerinin, özgürleşmemişlerin tarafındayım.

Kendimi yeniden oluşturmak, yeniden doğrulmak, tekrar yola koyulmak için yine de bir şeylere tutunmam, bir yerlere kök salmam lazım. Kendimden başka kimsem yok ama bu kendim, evrenin bir parçasına daha sıkı sarılmış durumda. Kavramlar atmosferinde asılı kalmış metafiziksel ve mutlak bir adam değilim. Belli bir yerde doğdum, belli bir ırktan geliyorum, bir geçmişim, geleneklerim var. Toparlanmam ve kendime yoğunlaşmam demek, aynı zamanda da doğduğum topraklarla, halkımla, istesem de istemesem de içinde doğmuş olduğum kültürle yeniden iletişim kurmam anlamına geliyor.

Baştan başlamalı, yeniden doğmalıyım; yani annemin bedeninden doğan öze değil, vatanın daha hakiki ve daha yüce olan asli özüne dönmeliyim. Sadece bir güç delisiyken benim ülkem dünyaydı ve kütüphanem ise, içinde uyduğum yegâne yasaların bulunduğu devletti. Fakat bugün iskeletimi yeniden oluşturmak ve kanımın yeniden akmasını sağlamak istiyorsam özüme yönelmeli, bütünsel ve somut varlığımın en derin kökenine yeniden dönmeliyim.

Bu nedenle memleketimi yeniden tanımak istedim ve onu tekrar bulurken kendi ruhumu da daha iyi keşfettim. Doktorlar bazı hastalara doğdukları toprakların havasını solumalarını söylüyor. İyileşme aşamasındayken, ciğerlerimi köy havasıyla doldurmak için geri dönmüş ve bunun faydasını görmüş olmam mutluluk verici bir durum. Evrensel kuram kültürünün içinde boğulduğum dönemde bir ev ve şehir adamı olarak kalmıştım. Kırsaldan uzaklaşmış ya da gittiğim zamanlarda onu görmemiş, kucaklamamış ve sevmemiştim. Fakat anne çehresi, sadece yüksekler-deyken, şehrin sıvalı süslerinden uzaktayken görülür. Şimdi onu güneşten kızarmış, ayla soluklaşmış, karla beyazlaşmış, çiçeklerle tazelenmiş, rüzgârdan kırışmış hâlde yeniden, dağlarda buldum; hiç yaşlanmamış, hep genç, hep aynı, yanıltmayan gülümsemesi hep yüzünde.

Acılarla dolu bu şahsımı eğip bükerek bir Atina tanrısına ya da dev bir İskandinav heykeline dönüştürmem fayda etmez. Bir beyin, sadece bir beyin olduğum sürece Çinliyle ve sufiyle, Alman profesörle ve İngiliz denemeciyle, Fransız devrimciyle ve Yunan sofistle muhabbete devam ederim. Onlar farklı yüzyıllardan ve

soylardan gelir: Onları anlar ve onlar tarafından anlaşılırım. Herhangi bir pazarda harcadığım uluslararası fişler olur kelimelerim.

Fakat kendi içime, ruhuma ve bedenime, beynime ve yüreğime sığındığımda ve kendimi bir ırkla sınırlayıp bir yüzyıla dâhil olmak istediğimde kendimi tam anlamıyla burada, sadece burada ve bu zamanda hissederim. Ne yaparsam yapayım ben Toskana'da doğmuş, Toskanalılar ve Toskana doğası, gelenekleri arasında yaşamış bir adamım; 1881 yılında Toskana'da doğmuş, yirminci yüzyılın ilk senesinde yirmi yaşına basmış ve şimdi, bin dokuz yüz on iki yılında yazı yazan bir adamım. Ben sadece İtalyan değil, aynı zamanda Toskanalıyım. İnsanın gerçek memleketi bağlı olduğu bir krallık ya da cumhuriyet değildir. İtalya, her İtalyan için fazlasıyla büyüktür: Gerçek anayurt küçük olmalıdır. Sözde birleştirilmiş bir memleket olan Fransa'da bile Britanyalı birisi Provencelu birisini yabancı olarak görür, Normandiyalılar ve Lorraineliler Paris'in göbeğinde Normandiyalı ve Lorraineli kalır.

Ben kendimi yürekten Toskanalı hissediyorum. Venedikliler ve Napolililer bana yabancı: Onları bazı barbarlardan bile daha uzak hissediyorum kendime. Onlarla uyum sağlayamıyor, kardeş olmadığımızı hissediyorum. Aynı dilde yazı yazmak, aynı yasalarla yönetiliyor olmak aynı memleketten olmak anlamına gelmiyor.

Kendimi Toskanalılar arasındayken de genellikle yabancı ve uzak hissediyorum. Fakat ben Toskana derken öncelikle Toskana topraklarını, dağları, tepeleri, nehirleri; bu toprakların Apuane Alpleri'nin pembemsi doruklarından geniş ve ıssız Maremma'ya dek, Apenin Sıradağları'yla Tiren'in yeşil havası arasında uzanan

ufuklarını kastediyorum. Çirkinken bile güzel olan bu gökyüzünü, zeytin ağaçlarıyla dolu bu solgunluğu, selvilerin bu siyah mızraklarını, tepelerde uzanan üzüm bağlarının bu zengin fistolarını, sadece koyu mavi deve dikenlerinin ve sülf rengi katırtırnaklarının çiçek açtığı bu ıssız ve acınası vadileri kastediyorum.

Bir de Toskana derken, Toskanalı büyükleri ve onların dehalarını kastediyorum. Kâhinler misali sakin ve zeki, mezarına bekçilik etmeye yatmış Etrüsklü atalardan, gelecek aşkını ve sanatın güvenilirliğini Doğu'dan taşıyan Etrüsklerden, Romalılara uygarlığı öğreten ve en büyük topraklardan daha bereketli olması gereken İtalya'nın sınırlarını çizen Etrüsklerden tutun, Dante'nin cesaretine, Macchiavelli'nin kırılganlığına, Michelangelo'nun korkunçluğuna, Leonardo'nun merakına ve Galileo'nun zekâsına kadar. Bu insanların hepsinde, canlılık, halka dair sağlam bir realizm, ayıklık, şeffaflık, abartısız ve tumturaksız büyüklük, ahlakçılık ve katılıktan uzak bir titizlik hissedersiniz. Buraya ait olan, buranın karakteristik özelliklerini taşıyan, diğer tüm İtalyan ve yabancı dehalardan ayrılan ve kendimi mutlak bir uyum içinde hissettiğim bir Toskana dehası var.

Kendimi yeniden bulmam demek, Toskana'nın doğasını ve geleneklerine tekrar dönmem demekti kısacası. Artık gri duvarlar ve saygın beylerin bahçe kapıları arasına sıkışmış Floransa çevresindeki sokaklar değil, gökyüzüyle yüz yüze, ayaklarımın altındaki ormanlarla Apenin Dağları'nın tepesindeki keçi yolları var. Colli ya da İncontro Caddeleri'nin kentsel yükseklikleri değil, Pratomagno ve Alpe della Luna'nın dorukları var. Toskana'mın hem göbeğinde hem de sınırlarında bulunan gizli ve bilinmedik bir tepecik buldum kendime. Tevere pınarlarının, Aziz Francesco'nun

çile çektiği ormanın, Michelangelo'nun doğduğu şatonun, Piero della Francesca'nın doğduğu kasabanın yakınlarında. Cumhuriyetçi Carducci, gençliğinde evimin birkaç adım ötesine gelmiş. Biraz daha yükseğe çıktığımda ise Romagna'nın denizini, Umbria'nın dağlarını seçiyorum.

Rüzgârın dinmek bilmediği bu taşlık tepede ruhum huzuru ve kendi özünü buldu. Bu kara ve keskin yamaçlı dağların çemberi içinde, çiçeği ve çimeni az, çakıl taşlarıyla dolu bu çayırda, sağlam ve bakımsız bu saçlı meşelerin gölgesinde, Roma'ya vardığında büyük ve kirli hâle dönüşecek olan küçük fakat berrak bu nehrin sesinde, bulutluyken dahi gerçekten gök mavisi, şeffaf ve yumuşak olan bu gökyüzünün altında toprağın gerçek kokusunu, havanın asıl tadını, ekmeğin gerçek lezzetini, odun ve çalı ateşinin hakiki sıcaklığını yeniden hissettim. Hayat beni, kendi yalınlığının güzelliğiyle yavaş yavaş yeniden ele geçirdi. Yeniden çocuk ve ilkel, yabani ve köylü oldum. Bu bölgelerde inek güden ve buğday biçen halk çocuğu iyi köylülerle, çiftçi atalarımla yeniden yakınlaştım. Eski ailemdeki yerimi yeniden aldım. Eski ev, Avrupa'daki bütün entelektüel şölenlerinde yemek yemiş ve başkalarının domuzlarını otlatıp sopalamış bu muhteşem evlada, dumandan kapkara kesilmiş ateş ocağının yanında; sarı polenda, tuzlu jambon ve sıcacık fırın ekmeği kokan çam masanın yanında bir köşecik hazırladı.

İlk zamanlar yeniden keşfin tadı öylesine güzeldi ki, günbegün hatırladığım ve yeniden sevdiğim bu kardeş ve babacan doğadan, bir parçayı eve götürme ihtiyacı hissediyordum: Dağ gibi sivri bir taş, meşe yaprağından kopartılmış bir gal, pürüzsüz ve düzgün şekilli bir meşe palamudu, bir demet kır çiçeği, bir selvi kozalağı,

bir mısır başağı. Bütün bu gösterişsiz, basit, ham, anlamsız ve değersiz şeyler bana olağanüstü bir mutluluk veriyordu: Onları dost, kardeş, benden bir parça, topraklarımın ve geleneklerinin bir sembolü olarak hissediyordum.

Aynı zamanda büyüklerimin ve memleketlilerimin edebiyatıyla da yakınlaşıyordum. İlk yıllardaki doymak bilmez evrensel okumalar sonrasında onları neredeyse hiç tekrardan okumamıştım. Egzotik kültürlere bulanmıştım, İtalyan edebiyatını neredeyse hiç okumamıştım; lirik olanlardan çok teorik, düşsel olanlardan çok öğretisel olan kitapları tercih etmiştim. Fakat memlekete şimdiki zamanda yapılan dönüşten sonra, o yüksekliklerde, geçmiş zamandaki memlekete de engellenemez bir dönme ihtiyacı hissettim. Böylece kayın ve meşe ağaçlarının gölgesinde, nane kokularının ve Vernia rüzgârlarının arasında, doğuştan ve yeniden doğuştan edinilen hakla bana ait olan kitapları birer birer okudum: Dante ve Compagni, Boccaccio ve Sacchetti, Machiavelli ve Redi, Capponi ve Giosuè Carducci. Zorunluluktan ya da meraktan okuduğum, okulda okurken sıkıldığım ve ilgi duymadığım, o zamanlardan beri onları edebî güzel söz söyleme sanatı ya da tarihi belgeler olarak değerlendirdiğim o kitaplar şimdi bana dost ve kardeş gibi kucak açıyor, yeni bir sıcaklık, yeni bir tat veriyor ve tüm eski dinçlikleriyle yeniden canlanıyorlardı. Bu eski şeyler ruhumu tazeliyorlardı. Bu güçlü ve umarsız eski adamlar bazı anlamlarda benden daha çağdaş görünüyordu gözüme. Ve kendimi onlarla aynı evdeymişim, aynı ailedenmişim, onlarla aynı dilden konuşuyormuşum veya yabancıların gözünde daha tuhaf ve banal olabilecek şeyleri bile hatıralarım sayesinde anlayabiliyormuşum gibi geliyordu.

Sürgündeki birisinin sütannesini ziyarete gitmesi gibiydi. Her şey gözümün önünde sanki ilk kezmişçesine yeniden belirmişti ve yeni gibi görünseler de yerleri zaten hazır, çerçeveleri zaten çizilmiş olan şeylerle dolmuştu ruhum. Cehennem çukurları, gökteki ışık nehirleri, kaleler ve doruklarla dolu Floransa, kızlık bozan ve boynuz takan şehvet düşkünü delikanlılar, soytarı ve aşağılık ihtiyarlar, kurnaz ve maço prensler, insanların doğal kötülükleri, yıldızların sonsuzluktaki, üzüm şıralarının fıçılardaki devinimleri, yenilgilerin ve umutların tarihi, Valdarno ve Maremma, Casentino ve Mugello; insanları ve bahçeleri, gökleri ve pınarlarıyla tüm güzelim Toskana toprakları, belediye ayaklanmalarından 59 yılındaki devrim çağrılarına dek, yüreğime tekrar işlemiş ve bedenimi, yolunu gözlediği evladı dönmüş bir anne misali kucaklamıştı.

O kitaplarda beni etkileyen şey sadece özlü içerikleri değil, özellikle oluşumlarındaki o muhteşem sanat, yazılarındaki o mükemmel dildi. Sıfır süs, sıfır abartı, sıfır gereksiz bezeme; zevksizlik veya bezginlik asla yok; az şeyle oluşturulmuş, tamamen resimsel ve kabartmalı, bal ve kaymaktan değil bronz ve taştan yapılma sağlam şeyler. Derin oymalar, hatta kaba ama kararlı, anlaşılır ve fazladan tek bir satır dahi olmadan. Her daim yeni, anlamlı perspektifler ve çözümlerle dolu, içi doldurulmamış, şişirilmemiş ve sulandırılmamış; görkemini ve haşmetini kaybetmeksizin tanıdık ve halka özgü zengin dil. Memleketin dağlarındaki gözle görülür alçak gönüllülük, sağlam yalınlık, ağırbaşlı neşe; büyüklük ve özgürlük burada da mevcut.

Bu şekilde yeniden oluşturulmuş Toskana *benim* Toskana'mdır, ama aynı zamanda daha gerçekçi ve daha meşhur olan Toskana'dır,

kırma Floransalıların ya da toprak ağalarının yahut memleketlerini kokuşturan ve ona ihanet eden altı yüzlerin kibar, tatlı, hadım yazarlarının Toskana'sı değil. İşte yeniden keşfedilmiş bu büyük Toskana'ya sadık kalmak istiyorum ben; ki benim kendimi yeniden oluşturmam için doğduğum andan başlayarak kendimi yenilemem gerekti. Ben kendi topraklarıma benziyorum ve daha da çok benzemek istiyorum. Atalarımın mirasını daha fazla yadsıyamam ve tanımadığım kardeşlerimin sesini duymazlıktan gelemem.

Önceden içimde tüm dünya vardı. Sonra yalnız ve neredeyse cansız kaldım. Yeniden güç toplamak için bana en yakın ve bana en çok benzeyen o yeryüzü parçasına tutunmak zorunda kaldım. Şimdi yeniden anne sütü içtiğime ve anne sesini yeniden duyduğuma göre; şimdi bedenimin yeniden canlandığını ve dilimin daha çok çözüldüğünü hissettiğime göre asıl kaderime doğru yeniden yol alabilirim.

XLVIII
BEN KİMİM

Peki benim kaderim hangisi? Neyim ben?

Şimdi elimde olan tek şey yenilenmiş ve tekrar kavuşulmuş gücüm ve çaresiz coşkumsa şayet, dışsal nedenlerden ilham alamam ve harici hayaletlere sığınamam. Kutsal olan olmayan, Avrupalı ve Asyalı her tür tanrı sırra kadem bastı. Karşımda hiçbir tanrı yok. Davamı, zalim Biricik misali, hiçliğe gömdüm. Evren iki kısma ayrıldı: Ben ve diğer her şey.

Şimdi bu içsel çekirdek özüm beni çevreleyen her şeyi canlandırıp değiştirmeli, tahammül etmeme yardımcı olmalı. Çözümleyici nitelikteki bu son savaşta hiçbir müttefikim olamaz. Eğer ölüm gelip de yolumu kesmiyorsa bu benim uçsuz bucaksız lüzumsuzluk çöplüğüne atılıp çürüyecek bir paçavra olduğum anlamına gelir.

Kısacası sadece biz ikimiz, düşman evren. Düşüşlerin acısını her yanımda hissederek fakat belden yukarım her daim dimdik zar zor kalktım ayağa; meydan okumaya hazırım, Habil mitlerinin ırkın görünmez yasalarına uymayan Kabilleri avladığı bu cehennem çukuruna tükürmeye hazırım. Dostane dayanaklardan yoksun, sakin körfezlerden yoksun, içtenlikle uzatılan sıcak ellerden yoksun bencil hayat zor şeydir. Fakat ben destek almak için değil dayak atmak için istiyorum bastonları ve kendimi fazlasıyla

zayıf hissettiğimde, aşağıladığım ve beni aşağılayan kimselerin gözü önünde ağlamaktansa kendi içime kapanıyorum ve kendi şahsımın içinde tüm insan ırkını ayaklar altına alarak kendimi eğlendiriyorum. Yorucu aşkın da canı cehenneme!

Peki, kimim ben? Tamamen bana ait olan, kimseden miras kalmamış, kimseden çalınmamış, tecrübe fabrikasında, ruhumun tüm çabalarıyla kuruşu kuruşuna kazanılmış ve şu anda yegâne hazinem olan, azıcık kudretimin bütününü oluşturan, kısacası gerçek benliğim olan bu sermayem nedir?

Dost düşman birçok kişi beni tanımlamayı, anlatmayı, sınırlamayı denedi. Dinledim, sustum, gülümsedim. Birçok deneme ve uzun süren bir yalnızlık karantinası sonrasında olası hayatın yarısına geldiğime göre sanırım kendimi herkesten daha iyi ben tanırım.

Ben bir eylem adamı değilim, felsefeci değilim. Tarihten hoşlanırım ama asla bakan olmayacağım; teoriler ilgimi çeker ama asla bir sistem oluşturmayacağım. Ne bir tüccarım ne de bir aziz. Bağımsız olabilmek için para istiyorum ama ne pahasına olursa olsun diyerek para üstünü bırakacak cesaretim de yok; her şeyden el ayak çeken büyük insanlara imreniyorum fakat ne tanrılara ne de cennetlere inancım var. Sadece beni ilgilendiren tüm bu sağlık ve hastalık, kabalık ve kötülük karmaşasında başkalarının ilgisini çekebilecek sadece iki huyum var.

Birkaç kelimeyle ifade edecek olursam ben bir şair ve bir yok edici, hayalci ve kuşkucu, duygusal ve alaycıyım. Bu iki ruhun beraberce nasıl var olabildiğini ve birbirleriyle nasıl iyi geçinebildiğini anlatmak çok uzun sürer ama ruhumun özü gerçekten böyle.

Ben, kimi zaman yalnız gecelerde, bir piyanodan yükselen yürek parçalayıcı bir Viyana valsini kapalı panjurların ardından

duyunca hüzünlenen zavallı bir duygusal; siyah ya da beyaz tek bir bulutun avuntusunu taşımayan, sis rengi, kapalı bir göğe gözünü dikip bakınca içi şefkatle dolan bir çocuk; tanımadığı bir ihtiyara, ölen bir dosta, kurumuş bir çiçeğe, kapalı bir eve karşı içinde büyük bir sevgi besleyen bir bedbaht oluyorum.

Fakat diğer zamanlarda ise, keskin dişleriyle ısırmak ve parçalamak ihtiyacı hisseden, Hobbes'un kurduna dönüşüyorum. Hiçbir şey kutsal olmuyor benim için: Ne geçmiştekilerin büyüklüğü, ne asıllara damgasını vurmuş zaferler, ne bin yıllık tecrübelerle kutsanmış gerçekler, ne yasaların yüceliği ve kuralların korkunçluğu, ne ahlaki ilkeler ne de en derin sevgi bağları. Her şeyi baştan aşağı ters yüz etmek, inanışları tersine çevirmek, her sağlam cephenin ardındaki çirkinliği, her yıldızdaki lekeyi, her büyüklüğün soysuz mantığını, her saygın kurumun aşağılık amaçlarını, bilgelerin körlüğünü, ahlakçıların rezilliğini, kötülerin mantığını, kötülüğün tatlılığını, hiçliğin büyüklüğünü göstermek istiyorum. Un ufak etmekten, kemirmekten, incitmekten, peçeleri kaldırmaktan, cesetleri soymaktan, maskeleri çıkartmaktan hoşlanıyorum. Korkusuzlaşıyor ve ahlaksızlaşıyorum; kimseye saygı duymuyorum, keşmekeşte kendimi iyi hissediyorum; rahatsız etmekten, korkutmaktan, kötü olmak ve öyle görünmekten memnunluk duyuyorum.

Ama bu mahvedici çılgınlık sonrasında, akıl almaz hikâyeler üreten, gerçeği çarpıtan, en kötücül içgüdülerini, en delice arzularını hayal gücünün konforlu aynasından yansıtan, rüyanın içinde uzatmak ve devleştirmek için hayatın ta kendisinden gerçeğe dair bir başlangıç noktası yakalayarak nefret ettiği ve sevdiği insanları daha da bir büyükleştiren bir hayalci çıkıyor ortaya yeniden.

O vakit absürt hikâyeler, tuhaf projeler, akıl almaz serüvenler, asla yaşamamış ve benim içimde yaşamak isteyen deliler ve

suçlular, uydurma ve mantıksız aşklar, eşsiz, inanılmaz ölümler sarıyor etrafımı. Herkes gibi burjuva ve realist olduğum uzun dönemler süresince kendi kendimi huzursuzlaştırıp rahatsız edeceğim yeni bir dünya oluşturmak zorunda kalıyorum; içinde derin gerçekliğin parçalarını ve ışıklarını barındıran bir dünya fakat hepimizin tanıdığımızı sandığımız canlı ve gerçek dünya değil. O dünyada mükemmel derecede özgürce hareket ediyorum; yarattığım şeylere istediğim çehreyi veriyorum, onları istediğim gibi konuşturuyorum, onları kimsenin aklına gelmeyecek amaçlar için yaşatıyorum ve etten kemikten insanlara gülünç gözükebilecek sebepler yüzünden seçtikleri istemli ölümlerle onları ansızın öldürüyorum.

Kısacası *dünyayı kabullenmeyen adam* olarak kaldım ve bu ısrarcı tavrımın altında yatan şey iki zıt ruhumun birliği ve uyumudur. Ben dünyayı olduğu gibi kabullenmek istemediğim için düşlemle onu tekrar yaratmayı ya da yıkarak değiştirmeyi deniyorum. Onu sanatla yeniden inşa ediyor ya da teoriyle altüst etmeyi deniyorum. Bunlar birbirine iki zıt çaba fakat aralarında uyum ve birlik var.

Böyleyim ve artık böyle kalacağım, böyleyken bende de yaratıcı ve yok edici bir güç olduğunu hissediyorum, bir değerim olduğunu, hakkım olduğunu, insanlar arasında bir rolüm, bir misyonum bulunduğunu sezinliyorum. Yalnızca hayatları boyunca budalalığa çakılıp kalmış budalalar dünyadan memnun olduklarını dile getirebilir. Onu sarsmak, canlandırmak, yakmak, yenilemek ve büyütmek isteyen kişi, asla umursamadığım minnettarlığa değil konuşma ve var olma özgürlüğüne sahip olma hakkına sahiptir. Yaşamak için her insan tümüyle faydasız olmadığına inanma ihtiyacı duyar. Ben bundan başka hiçbir dayanak istemiyor ve aramıyorum, nitekim bu sefil eminliğe benim de

zayıf insanlarla aynı derecede ihtiyacım var. Ben, tüm yaşamımın ve yaptıklarımın hiçliğin içine gömüleceğini bile bile yaşıyor ve hareket ediyorum ama başkalarının, onların yararına olacak bir şeyler yaptığımdan ötürü aralarında kalma ve onları incitme hakkına sahip olduğumu duyumsamalarını istiyorum.

Herkesin sadece yemek yemek ve para kazanmakla, eğlenmek ve emir vermekle ilgilendiği bir dünyada ara sıra birisinin çıkıp şeylerin görünümünü tazelemesi, olağan şeylerin olağanüstülüğünü, banallikteki gizemi, çöpteki güzelliği hissettirmesi gerekir. Fikir ve gelenek kölelerinden, asalak ve yapmacık ukalalardan, eski efsaneleri anlatan vaazcılardan, ahlaki ve mistik hapishanelerin tutsaklarından, tüm eski sosyal normların ve tüm ortak noktaların inatçı papağanlarından oluşan çok geniş ve çok güçlü bir katmanın ortasında, bir gece uyandırıcısına, bir saf zekâ gardiyanına, kaslı bir kazmacıya; meydan ışıklarına, yeniden kazanılmış özgürlük ağaçlarına, gelecekteki yapılara yer açmak adına yakan ve yıkan iyi niyetli bir yangıncıya gerek duyulur.

Ben, en zor görevi ve en tehlikeli rolü kabul eden bu insanlardan bir tanesiyim. İstediğim ve yaptığım şeyler iyi de olsa kötü de olsa nefes alma, kendimi ısıtma, yürüme, baş kaldırma, yüze tükürme; kendi yasamın kurallarınca var olma hakkına sahibim.

XLIX

ÜSLUP AÇIKLAMASI

Ben para kazanmak için, kendimi güzel göstermek için, mütevazı genç kızlara ve şişman adamlara kur yapmak için ya da kentsel şöhretin defne dallarından oluşan karnavalımsı paçavrasını siyah şapkamın üzerine takmak için yazı yazmıyorum. Sadece içimi dökmek için yazıyorum; akla gelebilecek en pis çukurlara içimi dökmek, ey aylak baritonların duyarlı düş güçleri. Dikkatinizi çekerim, sizin gür yeleli ulu kahramanınız gibi, Weimar Dükü'nün özel danışmanı konformist muhteşem Goethe Wolfgang gibi "kurtulmak" için demiyorum.

O, Werther'in trajik uçarılıkları aracılığıyla, istenmiş bir uzaklığın verdiği küçük üzüntülerinden kurtuluyordu ve bu kurtuluşun ürünü, ölümcül lakin kaliteli edebiyatın tüm kontrpuanlarıyla süslenmiş bir oyuncak misali, duygusal ihtiyar güzellerin komodinlerinin ve ileride intihar edecek olanların yastıklarının üstüne konuyordu.

Ben ise içimi döküyorum ve en bayağı ve mide bulandırıcı eş anlamlılarla iç döküşten bahsediyorum: İltihaplı boğazımın derininden yükselen ve bir mucize misali uçup büyük bir fışkırmayla tokadıma layık tüm suratlara ulaşan bir tükürükten bahsediyorum; hayatınızın gösterisini kanımdan damıtan safra suyunu kusmaktan bahsediyorum; en yaygın cüzzamı kapmaya elverişli

ahlaksız kişiliğimdeki kabarcıklardan, yaralardan, çıbanlardan irin akmasından bahsediyorum; bir aşağılama misali derinden gelen ani ve gürültülü bir geğirtiden bahsediyorum. Ey, beyefendiler! Haberiniz olsun ki, kâğıt üzerinde koşan kalemimden kibarlık içeren hiçbir şey dökülmeyecektir.

Köşeli çelik ucundan mor mürekkep yerine, bir gece çatışmasından çıkan kahramanın göğsünden damlayan misali, koyu renk ve sıcak kan aksın istiyorum; metal, ateş misali kâğıdın üzerinde dokunduğu yeri yakıp delsin ve yanık deliklerden okuyan kişinin açık burnuna sağlıklı sert bir koku ulaşsın istiyorum.

Ben, palto ya da kürk tutan mahcup ve saygılı uşakların edasıyla yazı yazanlardan biri değilim, sayın seyirciler. Hayalî okurun karşısına, boynunda bir gitarla duvara yaslanmış ve ağzı acıklı bir ifadeyle kocaman açılmış hâlde, kış uykusuna yatmış cömertlerin kaldığı pansiyonların pencereleri altında duran sahte bir Napolili misali çıkanlar var; bazıları ise Magdalalı Meryemler'in uzun saçları misali ayağa dolanıyor ve ruhun tüm yaraları ve nasırları için küçük şişelerden balsamlar ve kremler çıkartıyor; bazılarını, pazar günleri tuniklerini giyip müzikli ayinin bağırtıları arasında pirinç tütsülükler sallayan papaz yardımcısı çocuklara benzetiyorum.

Ben başka bir ırka mensubum. Ben bir öküzün ve bir eşeğin huzur dolu nefesiyle doğmadım ve doğduğum ilk gün sakin çobanlar gelip bana saygılarını sunmadı. Ben devrimci doğdum ve annemin kanlı kapısından çıkarken sıradan şaşkınlık ağlamaları yerine ağzımdan sıkıcı bir Marseillaise motifi çıkmış olup olmadığından da emin değilim. Dünyayı yöneten kim olursa olsun her zaman muhalefet tarafında olacağım. Ruhumun doğal ifade şekli protestodur; bedenimin tabii davranışı süngüyle saldırıştır; en sevdiğim davranış sövgü ve hakarettir. Her aşk şarkısı benim

dudaklarımda başkaldırı nakaratlarına dönüşür; en kibar duygusal açıklamaların önü ansızın atılan bir kahkahayla, bir sırıtışla, öfke dolu bir omuz atışla kesilir. Ah, keşke her sözcüğüm havanın özgürlüğünde ıslık sesi çıkartan bir mermi, her cümlem bir ateş topu, her kitap bölümü bir savunma barikatı, her kitabım bir halkın saçlı kafataslarını ezip parçalayacak derecede geniş ve ağır bir kaya parçası olsaydı!

Yaseminler misali mis kokan ve kırılgan beyaz sözcükler vardır; fakir çocukların kırmızı şekerlemeleri gibi tatlımsı ve yapış yapış olanlar vardır; kırkındaki âşıkların teni misali yumuşak, ılık ve kusurlu olanlar da vardır; hatta öylesine cennetimsi, hafif ve yabancı olanlar vardır ki sadece oruçlu ihtiyar azizlerin kaz tüyünden kalemleri onları tozlu yansımalardan oluşan titrek kelebekler misali kâğıda mıhlayabilir; son olarak ise öylesine halka açık ve tatsız olanlar vardır ki onlarla yazılmış olan bir düzyazı bayat ekmek içi misali parmakların arasında ufalanır.

Fakat benim seçtiğim ve tercih ettiğim sözcükler bunlar değil: Benimkiler taş gibi sert, toprak kaymasıyla aşağı yuvarlanan ve taş ocaklarındaki bombalardan etrafa sıçrayan çakıllar misali pürtüklü, sert ve sevimsiz olmalıdır; halk tanrıçasının şarap kokan ağzından dökülenler misali paganca, spontane ve utanç yaratacak derecede çıplak olmalıdır. Ve bu kaba, ilkel sözcüklerden kendime parfüm satıcılarını ve en edebî edebiyatların özgür bırakılmış kölelerini utandıracak köşeli, tıkız, sert, sağlıklı ve sağlam bir düzyazı yaratmak istiyorum. Kendimi salyadan, irinden, safra suyundan ve hasta kandan arındırdıktan, herkese içimi döktükten sonra ben de vadilerdeki zambaklar misali hoş olacağım ve yerinden oynamış kiremitlerin üzerinde seken serçelerin ötüşünü sabahları saygıyla dinleyeceğim; ve bakımsız kiliselerin alçak ve sıvası dökülmüş çan kulelerindeki çanların sallanışıyla duygulanacak,

şehir dışındaki bahçelik yollarda tutumlu kırmızı karınca yuvalarını ezmemek için başım önde yürüyeceğim. Ve o vakit, özgürleşmiş yüreğimden arzuyla öylesine yanıp tutuşan, sevgiyle öylesine dolup taşan, aşk ağlayışlarıyla öylesine yumuşamış bir şarkı duyacaksınız ki hepiniz onu, gençliğinizin en güneşli ve en tutkulu ânını anımsayarak, fazlasıyla yürek dağlayan tatlılığı yüzünden kıvranarak ve iki büklüm olarak dinleyeceksiniz.

L

BEN BİTİK DEĞİLİM!

İtalya'da benim tükenmiş, güçten düşmüş, *bitik* bir adam olduğum söylentileri dolaşıyor, öyle mi? Gerçekten de benim bir saman alevi olduğumu ve son küllerimin de bahar esintisiyle uçup gittiğini mi söylüyorlar?

Yavaş olun, çocuklar! Durun biraz, rica ederim. Bitmek de neymiş! Daha başlamadım bile. Yapmış olduğum –ne zaman!– her şeyi bir ön söz, bir giriş, erkene alınmış bir kaynakça, bir duyuru, bir ilan ve hatta isterseniz, içindekinin daha iyi bir şekilde olgunlaşmasını sağlayacak bir şıra ve köpük taşması olarak hayal edin. En iyisi şimdi başlıyor: Ben daha bugün doğuyorum.

Saman alevi sevinç ateşiydi, yapay bir ateşti, kızların rüzgâr gülüydü, gülünecek, eğlendirici şeylerdi ama bugün kendimi hiçbir zaman söndürülemeyecek ve dünyayı ateşe verecek bir yangını başlatıyormuş gibi hissediyorum!

Benim için kazdığınız o çukurla ne yapacaksınız bilmiyorum (belki de er ya da geç düşüklerinizin ceninlerini oraya saklayacaksınız) ama yazıtları çöp kutusuna atmanızı tavsiye ederim. Başımı öne eğdirecek bir mermer kalıp yok henüz: Ölüm hükümleriniz beni eğlendiriyor, çok uzun zamandan beri hissetmediğim bir gülme, hareket etme, yapma arzusu uyandırıyor içimde.

Hayır, şunu aklınızdan çıkarmayın: Ölümle sessizliği, sonla derin düşünceyi, hazırlıkla intiharı birbirleriyle karıştırmak iyi olmaz. Otuz yaşındayım ama saçlarım hâlâ sarı ve kıvırcık; hâlâ çok sayıda dişim var; ellerim kuvvetli, bacaklarım çevik. Bileklerimde ve şakaklarımda kanların hızla taşındığı damarlarımı sürekli hissediyorum; zihnimde fikirler kaynaşmaya devam ediyor; düşünce beni terk etmedi, hatta daha berrak ve kararlı bir hâle dönüştü. Hâlâ söyleyeceğim şeyler ve önümde zamanım var: Evimde bolca beyaz kâğıt her daim bulunur, kalemin üzerinde kolayca ve hızla kaydığı pürüzsüz, beyaz, kesilmiş kâğıt ve hâlâ metal kalemlerim, dolu ve henüz açılmamış mürekkep şişelerim var. Hiçbir eksiğim yok; henüz saatim dolmadı, belki de çalmak üzeredir ama daha gelmedi. Ne pes ediyorum ne de geri adım atıyorum. Ben, herkese her şey hakkında yanıt vermeye hazır hâlde şahsen hâlâ buradayım.

Söyleyecek çok şeyim var! Ölmeden önce başkalarına iletmem gereken ne kadar çok izlenim ve keşif olduğu hakkında en ufak bir fikriniz yok. Diğer tüm yanlarımı haklı çıkartacak yegâne yanımı, en iyi yanımı bütünüyle mahkûm edip bastıramam. Kendime karşı, insanlara karşı, ruha karşı yükümlülüklerim var. İyi karşılanmayan, yaygın olmayan ve anlaşılmayan bir fikir akımının kendi ülkemdeki, dünyadaki temsilcisi olduğumu hissediyorum; utanç verici, zararlı, budalaca yazı ve düşünce biçimlerine karşı düşmanlığın ve kinin bende vücut bulduğunu hissediyorum. Hareketsiz durması, susması ve sessiz gözlemcilik hücresine ya da yemek eksik olmadığı sürece dünyayı kendi hâline bırakan konformist adamın sıcak odasına çekilmesi gereken ben miymişim yani?

Böyle bir sona ölümü yeğlerim! Bedenimdekileri söze dökmeliyim; benim yükümlülüğüm başkalarının birtakım şeyleri söylememesini, düşünmemesini ve o biçimde yazmamasını sağlamaktır. Bunların bütünüyle faydasız olmasını umursamıyorum,

umurumda değil. İçtenlikle söylemem gerekirse hiçbir şey umurumda değil. Bundan da geçtim ben. Özveri, anlamsız olduğu için büyük ve yaraşırdır ve anlamsız olduğu için de özveridir. Hiçbir mantıklı girişime özveri denmez. Ben Tantalos olmak için gücümü harcayacak kadar güçlü ve en iyiyi pencereden atacak kadar da zengin hissediyorum kendimi. Ben bitik olmamamın yanı sıra tükenmezimdir de; alevim Katolik cehenneminde burnu büyükleri yutan cinstendir: Söndürülemez. Ve gençliğimin, Yunan tanrılarınınki misali, ebedî olması gerektiğini hissediyorum.

Hissediyorum diyorum ama buna inanmıyorum. Şeylerin altın pullarının, tozlu mumyaları saran renkli keten sargılar misali döküldüğü gün benim için de gelip çatacak; güneşin bana salt boğucu gökyüzünde duran fazladan bir ışık gibi görüneceği ve baharın yeniden gelişinin sadece takvimdeki yeni bir sayfadan ibaret olacağı gün gelecek ve gökle yarışmak için çiçekler nafile damıtacak pis topraktan en hoş renkleri ve bülbüllerin sıcak akşamlardaki ötüşleri geceye dair birçok sesten bir tanesi olacak sadece; ve güneş nehre indiğinde onu gözlerimle ve sessizce selamlamak için tepeye çıkan merdivenleri tırmanmayacağım. Sarışın, şefkatli, göz süzen, güzel vücutlu kadınlar yanımdan geçecek ama tenim arzuyla titremeyecek: Onlar artık bana uygun değiller, artık onları kendime âşık etmeyi düşünmüyorum. Tüm yaşamım bir umarsızlık bitkinliği içinde, kül rengi ve neredeyse birbirinin aynısı anılardan oluşan bir sis bulutunun içinde eriyip gidecek; bir tutku parıltısı ve bir eylem yıldırımı olmaksızın. Ben de böyle olacağım, herkes gibi.

Ancak bu sona varmadan evvel, evrenin tüm borazanlarını üflemek, bütün görevleri yerine getirmek, tüm intikamlarımı almak, kelimelerimi ve arzularımı yazılmış ve kazınmış hâlde bırakmak istiyorum. Ve şimdi henüz yeni başladım. Çocuk dokuz aylık doğar ama insan otuzunda başlar. Çiçek açtı, fakat meyvenin çürümeden evvel olgunlaşması lazım.

LI
YENİ NESLE

Yetişen yeni gençliğin ne anlama geldiği sadece otuz yaşını geçtikten sonra anlaşılır. Otuzlu yaşlara kadar ihtiyarlarla savaşılır ve girişim daha kolaydır. Çiçek açmak için biraz güneş isteyen toyluğun yıkıcı gücü adına yargıç ve cellat olunur. Düşmanlar gelir, onlar meşhurdur, onlar yorgundur ve doluluğun verdiği korkakça huzuru acı sessizliğin ve buruk gülümseyişin ardına saklarlar. Onlar *otururlar* ve kalkmak istemezler. Beklerler, bize tahammül ederler ve gerçekten korktuklarında bize göz süzer ve nezaket yemini bize atmak üzere oltaya takarlar.

Fakat diğerleri, yeniler, tazeler, yeni kuşağın ilk temsilcileri, biz yirmi yaşındayken ve ilk kurşunları atarken on yaşında olan çocuklar gelince işte o vakit sınama ve ölçüm başlar. Bu gençler aynı zamanda bizden beslendi, ardımız sıra geldi, epey bir yol boyunca bizi izledi fakat şimdi değişim ve olgunluk ânı geldi. En yakınlarına baş kaldırmak ihtiyacı duyuyorlar ve biz nasıl büyüklerimize saldırdıysak onlar da bize saldırmak için hazırlanıyorlar. Bize halka açık saldırılarda bulunmasalar bile kendi aralarında bizi yargılıyorlar; biz onlar için şimdiden tarih ve değerlendirme objesiyiz. Hâlihazırda kendilerini bizden daha üstün görüyorlar, bizi aştıklarına ya da atacakları ilk adımda bizi geçeceklerine eminler. Bizi yaşıtlarımıza bağlayan, aynı yarışta bizi yüreklendiren

ve eserimize dair zayıflıkları ve eksikleri karşılıklı birbirimize gösterdiğimiz sevgi dolu içtenlik yok artık onlarla aramızda. Bu yeni gelenler hiçbir şey bilmek istemiyor: Onlar başka bir zamana ait, başka iklimlerden geçmişler, başka gizli aşkları, başka bağları, başka düşmanları var. Kolay dolaşım formüllerine depolanmış günün dogmaları adına soğukkanlılıkla öne çıkıyorlar; onlar çocuklar gibi zalim ve yağmacılar gibi kabalar. Başka ırka mensup onlar, başka dilde konuşuyorlar. Beraber olabilir, yan yana çalışabilir, konuşabilir ve birbirimize gülümseyebiliriz fakat birbirimizi anlayamayız. Bunu duyumsuyorum: Aramızda sempati yok. Kibirli yargılarının, aşağılayıcı hükümlerinin başımın üstünde dolaştığını hissediyorum.

Fakat bizim ihtiyarlarımızın bize yaptığı gibi ölü ve üstün adam rolü yapmak istemiyorum işte. Onları umursamıyormuş gibi yapmak, başımı kitap yığınlarının arasına saklamak ya da cinayete kurban giden mutlu kişinin Sezar togasına sarınmak istemiyorum. Kesinlikle hayır. Ben benim, onlar ise onlardır. Hesaplaşacağız. Eskilerden nasıl korkmadıysam yenilerden de korkmuyorum. Bütün kartlarımı ortaya dökmeye, bir yabani misali diş ve tırnaklarla, bir medeni misali sözcükler ve fikirlerle kendimi savunmaya hazırım. Geri çekilmiyorum, yenilgiyi kabul etmiyorum. Zaten söylemiştim, ben bitmedim. Bu kitabın ismi yanlış, neyse ki. Burada canını pahalıya satmaya hazır ve olabildiğince geç bitmek isteyen bir adam var.

Ben gençleri küçümsemiyor ve onlardan nefret etmiyorum. Bazılarına elimden geldiğince yardım ettim. Onları geri çevirmedim. Gerçeği bir adamdan duymaya layık gördüklerime kötü davrandım. Ne yapabileceklerini, içlerinde neler olduğunu görmek için onları aradım, arzuladım ve yirmi, yirmi beş yaşların yolunda bekledim. Daha hiddetli, daha bireysel, daha az ciddi

ve daha az ezberci olmalarını tercih ederdim. Fakat önemi yok: Onlara oldukları hâliyle saygı duyuyor ve takdir ediyorum. Vasat şeyler yaptıklarında veya saçma şeyler yazdıklarında onları yargılamıyorum: Geçerli bir şeyler yapacak noktaya varana dek birçok kötü şey yapmak gerekir. Yazı masasının çekmecesinde hazır duran bir başyapıtla yirmi yaşına gelinmiyor. Umarım bunu yaparlar ve benim başaramadığımı onlar başarır ve beni pişmanlık duymadan ezip geçerler.

Fakat onların karşısında küçük düşmek de istemiyorum. Son nefesime kadar direnmeden yok olup gitmek istemiyorum. Eğer aralarından biri haksız yere zamanından önce beni tokatlayabileceğine ve beni ezebileceğine inanıyorsa karşısında çürümüş bir kadavra değil silahlarını kuşanmış bir yaşayan bulacak. Yıkmak için yapmak, yenmek için yaralardan kan akıtmak da gerekir.

Haydi, gençler! Bu otuz yıllık ömrümü, bu yirmi yıllık zihinsel yaşamımı, edebiyatla geçen bu on yılı, belki de, daha iyi değerlendirebilirdim. Ama yine de bir şeyler yaptım. Düşünce hareketleri başlattım ve içinde yer aldım; dergiler kurdum, yarım düzine kitap yayımladım, etrafa –çılgınca, saçma ya da anlamlı fark etmez– düşünceler savurdum. Ben birisiyim, bir şeyleri temsil ediyorum, bir geçmişim var ve her ne pahasına olursa olsun bir geleceğim olacak.

Ya sizler? Neler yaptınız, neler yapıyorsunuz? Bakalım: Makaleler, değerlendirme yazıları, eleştiriler; eleştiriler, makaleler ve değerlendirme yazıları. Kesinlikle zeki ve kültürlüsünüz fakat şimdilik, eğer yanılmıyorsam, başkalarının evlerine sığınıyor, bir şeyler yapmış kimselerin sırtından geçiniyor, başkalarının kitapları üzerine çıkarak kendinizi büyük gösteriyorsunuz. Aranızda sanatçı olmuş ya da olabilecek birileri var: Harika. Yargılamak zordur fakat yapmak çok daha zordur. Göreceğiz.

Şimdilik öyle bir çırpıda ayakaltından kaldırılmak istemiyorum. Karşı koymadan ezilmek istemiyorum. Ve zihnimin bu dramatik öyküsünü sizler için, özellikle, öncelikle sizler için yazdım.

İşte buradayım: İçimi açtım ve kendimi vurdum; anatomi masalarındakiler gibi iç organlarımı ve sinirlerimi tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdim. Eğer isterseniz en hakiki benliğimle tanışabilir ve aceleci yargılardan kurtulabilirsiniz. Burada olan benim biyografim değil içsel olaylarımın gerçek akışıdır. Eserimden geriye kalan her şeyin açıklaması ve anahtarı burada bulunuyor. Bu bir sanat eseri değil, kendime ve başkalarına yapılan bir itiraftır. Burada duygusal bir mizantropisti ve birçok kişiye öylesine itici gelmeyi, Tanrı nasip ettiyse, başarmış olan bir sövgücüyü tanımayı öğreneceksiniz. Ruhumu sizin ellerinize teslim ediyor, dokümanları ve savunmaları sayfa sayfa önünüze seriyorum. Bunun üzerinden ve bununla yargılanmak istiyorum. Ben sizlerle, sizin yanınızda yapmaya, çalışmaya devam edeceğim fakat hayatımın bir dönemi kapandı ve bu elli bölümlük, karmaşık iç döküşümün göz önünde bulundurulmasını istiyorum.

Tüm acılarımı, tüm umutlarımı ve tüm zayıflıklarımı soğuk gözlerinizin önünde ortaya döküyorum. Ne acıma ne de hoşgörü, ne övgü ne de avuntu istiyorum, istediğim tek şey hayatınızın üç, dört saatidir. Ve beni dinledikten sonra yine de, fikirlerime inat, benim gerçekten de bitik bir adam olduğuma inanmayı hâlâ sürdürecekseniz şayet, en azından benim çok şeye başlamak istediğim için bittiğimi ve her şey olmak istediğim için artık hiçbir şey olmadığımı kabullenmeniz gerekecek.

Herkesin sadece yemek yemek ve para kazanmakla, eğlenmek ve emir vermekle ilgilendiği bir dünyada ara sıra birisinin çıkıp şeylerin görünümünü tazelemesi, olağan şeylerin olağanüstülüğünü, banallikteki gizemi, çöpteki güzelliği hissettirmesi gerekir. Fikir ve gelenek kölelerinden, asalak ve yapmacık ukalalardan, eski efsaneleri anlatan vaazcılardan, ahlaki ve mistik hapishanelerin tutsaklarından, tüm eski sosyal normların ve tüm ortak noktaların inatçı papağanlarından oluşan çok geniş ve çok güçlü bir katmanın ortasında, bir gece uyandırıcısına, bir saf zekâ gardiyanına, kaslı bir kazmacıya; meydan ışıklarına, yeniden kazanılmış özgürlük ağaçlarına, gelecekteki yapılara yer açmak adına yakan ve yıkan iyi niyetli bir yangıncıya gerek duyulur.

*

İtalya'da benim tükenmiş, güçten düşmüş, bitik bir adam olduğum söylentileri dolaşıyor, öyle mi? Gerçekten de benim bir saman alevi olduğumu ve son küllerimin de bahar esintisiyle uçup gittiğini mi söylüyorlar?
Yavaş olun, çocuklar! Durun biraz, rica ederim. Bitmek de neymiş! Daha başlamadım bile. Yapmış olduğum –ne zaman!– her şeyi bir ön söz, bir giriş, erkene alınmış bir kaynakça, bir duyuru, bir ilan ve hatta isterseniz, içindekinin daha iyi bir şekilde olgunlaşmasını sağlayacak bir şıra ve köpük taşması olarak hayal edin. En iyisi şimdi başlıyor: Ben daha bugün doğuyorum.
Saman alevi sevinç ateşiydi, yapay bir ateşti, kızların rüzgâr gülüydü, gülünecek, eğlendirici şeylerdi ama bugün kendimi hiçbir zaman söndürülemeyecek ve dünyayı ateşe verecek bir yangını başlatıyormuş gibi hissediyorum!

GIOVANNI PAPINI

ISBN: 978-605-5359-44-3
9 786055 159443
@monokledebiyat ₺24

Monokl
Edebiyat